

MAGYAR REGÉK,
MONDÁK ÉS NÉPMESÉK.

GRÓF MAJLÁTH JÁNOS

UTÁN

KAZINCZY FEKENCZ.

KIADTA

KAZINCZY GÁBOR.

PEST.

HECKENAST GUSZTÁV TULAJDONA.

Pest, 1864. Nyomatott Ländlerer és Heckenastnál.

T A R T A L O M .

	Lap
Salamon, magyarok királya	1
A három királyleány	49
A vilik táncza	85
A két testvér	98
Araének úrnéja	122
A levél.....	146
A falba-zárt	166
Vas Laci	187
A sóbányák	203
Tündér Ilona.....	225
A bosszúié kard.....	244
Erzsi, a fonó	264
A kincs	289
A rózsát-nevető hercegnő	318
Füred	325
Pengő	343

E lelkes költeménykék „Magyarische Sagen und Märchen“ cím alatt jelenének meg ezidén. Lelkes, szíve s nagy kiműveltetése által tiszteletes írójok épen oly jól adhatá vala anyanyelvén is, s némelyike Regéinek így jelene meg két Zsebkönyveinkben: de mások nyelvén kezdvén meg poétái pályáját azoknak kedvéért kik nem érték a miénket, megmarada azon melyen jární kezdé, s jobbnak látá idejét és gondjait arra fordítani, hogy némely költőinknek dolgozásait ismertesse a németekkel, mint hogy a magáéit velünk. Szerénysége s hűsége tisztelet érdemlenek, s a mit magától jobban vehetünk, a Mieinknek én adom itt. Phantasiájának genialis játéka, érzésinek lágysága, forrósága,

VI

szentsége, könyvek és szép körök által művelt, nagy gondú beszéde, nem enyészhetének el annyira fordításomban, hogy akik méltók az ilynemű olvasásban lelhetni Örömeket, annak leikéhez s nemközönséges kiműveltetéséhez ne vethessenek, a kit én irigyen tisztelnék, ha ismeretségével s szeretetének oly sok becses bizonyságival nem dicsekedhetném is.

(1825.)

(KAZINCZY FERENCZ.)

MAJLÁTH HENRIETTE

Grófnőnek..

Vidám gyermekem!

Mióta megtudtad hogy atyád könyveket ír, többször mondád, bár csak Neked ajánlana egyet. Biztos lehetél, hogy óhajtásod teljesülni fog. Hogy' ne ajánlanám Neked azt ami szívedből fakad? Hiszen szívem a Tiéd egészen.

Csillogó regeként úszik szemed előtt a világ; bár adná meg Neked boldogságban mind azt, a mit kedvenczeiknek ígérek a mesék; bár volna oly jó dolgod az életben, hogy boldog sorsod fenmaradna nemzetünk emlékezetében, s száza-

VIII

dok múlva is ajkról ajkra szállna a monda a boldog Jettiiről.

Legbensőbb áldásom kísérjen egész életeden át.

Budán, Augustusban, 1824.

UTÓÍRÁS.

Több mint tizenegy éve hogy e sorokat íram. Te ezenben fölserdülél; a vidám gyermek oly hív barátnőmmé fejlett, a mily leánya kevés atyának lehet. Ha valaki e világon, Te számot tarthatsz, az írás szavaiként, hogy jó dolgod legyen s hosszú életű légy e földön.

A szeretet elsőségeinek egyike, hogy a mit már több ízben adott, újra meg újra oda aján-dékozhatja, sőt tulajdonkép nincs is más egyebe amit adjon. Vedd hát Te is most újólág, amit már régóta bírsz: szívemet, szeretetemet, leg-bensőbb áldásomat mind örökre.

Bécs, November 1-jén 1836.

MÉG EGY UTÓIRAT,

A KIADÓTÓL.

És tizenhat év múlva, 1853, a bajor főváros' lapjai elmondák, hogy Január 3-d. a regényes starnbergi tóba, München mellett, egy agg ember és leánya ölte magát. Megrakták öltözető-[^]két kövekkel, hogy annál biztosabban vesszenek, s egybekötözzék karjaikat, hogy egyesülve maradjanak a „szabadító“ halálban is, kiket a&öldöklő élet nem bírt elszakasztani.

Gróf Majláth János volt és leánya.

ELŐSZÓ.

Az emberifaj évlapjain alig sötétlik oly gyász és fertelem, miről ez a kor ne tanúskodhatnék. Az árverésre bocsátott önzéstől fogva, mely a pironságot nem ismeri, a nemzet-irtás gonosztetteig, azt hinnők, nincs semmi, a mi fásúlt lelkeinket meglephesse többé. S mégis vannak események, mik sújtsanak bár csak egyeseket: megrendítők „a velők oszlásáig.“

Mennyi szenvedés, mely odalenn, gyötrelmes verejtékkel hordozza kezdettől végig az ínség keresztjét! De a ki előtt „csillogó regeként úszott volt az élet,“ s feljogosítá megvárni, hogy ábrándképei megvalósuljanak: s íme, mielőtt ösvényét megfutni bírta, öszveroskad, nem a Fatum

XII

villámütése alatt, mit fejhajtva fogadunk, hanem az emberi tehetőség határai közé eső viszonyok öldöklő súlya alatt ... és látni, mikor már késő, midőn a habverés lecsillapult, halk tükörében a kart, mely e hullámokkal küzködik, mindinkább kimerülve, anélkül, hogy valaki legyen, ki a part-ról a segély mentő horgonyát dobná neki ... ez az emberi élet tragoediája.

A hírlapok, annak idejében, regisztrálák a starnbergi tó áldozatait. Baleset, mely egy futólagos értesítés szűk keretébe befér. Elpendült, mint annyi más. A szívben saját keserve is alig lel helyet.

Beám alig tett oly rendítő hatást esemény, mint ez irtózatos vég, melyben az atya és gyermeke osztaozott.

Én Majláthtal közel viszonyban nem voltam soha; elveitől a közéletben mindig távol állék. De nem alkalmazhatók-e a haza szeretetére is Idvezitőnk szavai: „Az én atyámnak házában sok hajlékok vannak?“ (János evangy. 14. r. 2. v.) Igen! az igazságot az Úr szolgálhatja ki egye-

XIII

dül; az ember csupán hitének őszinteségéről tegyen tanúbizonyságot.

Azon félszázad, melyben Majláth élt és cselekvék, egyik legérdekesebb szakasz marad örökké e haza életében. Egy nemzedék keretében egy egész történelem. Mily halk kezdemény, mily regeszerű siker, s mily eredmény! Mennyi áldozat, hűség, s mennyi balsors!

És e férfiak! . . . Vonjatok párhuzamot közöttük s azon nemzedék közt, mely közvetlenül megelőzte.

Szemben a jelennel, a mythos kora már.

— Számomra, Kazinczy Ferencz irodalmi hagyományaiiban, mintegy új életre kelt, kidőlt daliáiban is, e múlt. A bizalmas közlemények leveleikben felmutaták nekem a magok valójában e férfiak lelki arczképét. Mintha együtt éltem volna velek, megismertem egyéniségöket, törekvéseiket, tetteiket; mindaz a mi őket illeté, megannyi vonás volt, mely egy-egy arczképét egészítgetett ki

XIV

csarnokomban; érdeket s értéket nyert mindaz, a mi reájok vonatkozott.

Alig egy tized alatt (1830-on innen) új világ vett epigónokat körül, s végzetes hatalommal sodrott előre, mindig előre, új ösvényeken, sokban eltérő irányokban. A holnap káprazatai előtt elhalványodott mindaz a mi volt; sok ragyogó név nimbusa is. Kicsinyeltük, meggyűlöltük, legjobb esetben elfeledtük őket. Jól jártak a kik meghaltak vagy elnémultak, mielőtt megszoktuk nemhallgatni vagy elhallgattatni őket.

A kor, egy éh Satura, elébb utóbb fölemészt mindent és mindenkit; s új dolgokat hoz elő; neki-való embereket is? Megengedem. De nehéz bevárnunk, s még nehezebb megválasztanunk őket.

Szenvedélyes faj vagyunk. Nincs mit csodálni rajta. Ha az egyes ember képzésére döntő hatással folynak be gyakran élményei: e nemzet életírása, a história, kimentí vagy, legalább, értelmezi annak jellemét: azt a sok nemest és kisserűt, genialist és félszeget, mit róla regél. Ki

XV

hitt annyit, ki csalódott, ki szenvedett annyit? Idegesek lettünk. A rózszidegekben fészkel a szenvedély. Az, pillanatokra, kikap magunkból, felmagasztal, képessé tesz mindarra a mi ragyogón nagy; de halk erényekre s az ítélelhozás bírói tisztére ritkán. Mint a szerelmes: a bálványozó odaadás s a bőszi ingerültség szélzetei közt alig lel pontot, min háborgó lelke megpihenjen; a sors sújtolásai alatt megroskadni nem tud, de a „mérték-tartás“ bölcs erényét nem bírja meg. A pillanat hozza és — söpri el a „nap hőseit.“ Ez a nap vajmi rövid és szállékony: de ki is adja ám mindazt a mié van. Elborít koszorúi hervatag virágzaporával. Nincs oly illelhetetlen „majestás“ a földön, mint kit a népszerűség kene fel; fénykörének küszöbénél elhallgat a szó, megnéműl a gondolat. Tudja mi várna reá.

A honárulás s a haza szabadítójának dicsősége közt, vagy viszont, oly rövidke nálunk az ösvény, hogy „egy saison alatt“ megfutható. Magunk sem tudjuk, hogyan. Oly őszinte lelkesedéssel kiáltjuk ezt és azt.

XVI

Igen, élményeink szenvedélyesekké, izgatottakká tettek bennünket. Pártemberek vagyunk, mindig és mindenben, többnyire mert azokká lettünk; konokok, gyakran álszégyenből; és, organisationknál fogva talán, feledékenyek mindig. Gyakran még jó hogy igen. Máskülönben a halottak országa sem volna „neutrális tér“ előttünk; szent korlátain is betörnének előítéleteink, jó vagy bal szelveink.

A pietas — szavunk sincs reá — néha nehéz kötelesség, mit csupán a szív bír meg, mely megfeledkezni is tud magáról, hogy igazságot szolgáltasson. Az ostentáló tömegek helyett az egyedűség helyeit keresi; romai közt azon hamvak kincsásója lesz, miket mind mélyebben temet háborítlan munkával a feledés. Hogy ne beszéljenek. Mennyit mondhatnának!

Majláth nem élt már, mikor ősz feje felett öszszecsaptak a starnbergi tó hullámai.

Született 1786 October 5-d. Atyja, József, a statusminister; tizennyolcz gyermeke volt, s hosz-

XVII

szú és nagy szolgálatait grófi czímmel jutalmazá (1783) az Uralkodó.

Majláth, szemeinek gyöngülése folytán, mihamar lelépett a közélet teréről. Eveken át teljes elvakulás fenyegető; megmenekült tőle, de látása mindig a legóvatosb kíméletet igénylő maradt.

Mily csapás oly embernek, kit tehetségei tanulmányozásra, s hajlandóságai kiválólag történelmi bűvárlatokra utaltak.

Elvonulva a közélettől, magának s a tudományoknak élt. Tanult, sokat, mindent. Ferde viszonyaink átka volt, hogy, egy írói barátság hatása folytán is, idegen nyelven, idegen irodalom tanulmányozásának adta magát.

Ekkor kereste fel Kazinczyt, s tanítványi bizalommal kérte a mester tanácsait s útasításait. Elöttem feküsznek levelei. Azok egyiránt jellemzik a szeretetreméltó embert, a nagy culturájú világ-fiát, s a lelkes s komoly törekvésű író, ki mihamar Kazinczy bizalmasb barátainak egyike

XVIII

lett*). Nyelvünket bírta teljesen, de íróvá azon nyelven képezvén magát, melyre neveltetése utalta: „ezt bevégzett tényül“ fogadta el Kazinczy, s megjelölte a tért, min a nemzeti ügy javára legtöbb sikerrel működhetik: megismertette a külfölddel a magyart, szellemi tehetőségében, sajtószerű viszonyaiban és történelmében.

Majláth megfelelt e hivatásnak. Ő volt az első, ki, 1824-ben, egy anthológiát ereszte ki, német nyelven, költőink válogatott műveiből, s ekként úttörő Ion azon a pályán, min, néhány évvel utóbb, enyészhetetlen érdemeket szerzett Toldy, s utána az angol Bowring sok jóakarattal fáradozott.

Egy évvel utóbb (1825) elbeszélései gyűjteményével, mondáink s meséink ismeretlen világába vezeté a külföldet, míg öt kötetes históriája (1828—32) a haza viszontagságaival s egyszers-

*) „Szeretem őtet úgy mint keveset“ írja Toldynak. V. ö. Kazinczy levelezése Kisfaludy Károlylyal s ennek körével. Pest, 1860. 68 l.

XIX

mind történelmi irodalmunk jelesebb termékeivel, Himfy gyönyörű fordítása (1830) költészetünk egyik legszebb művével, s németek számára dolgozott Grammaticája (1830) nyelvünkkel akará megismertetni.

Ez a Majláth életének fényes és boldog első fele, s ha végig e téren marad, örök érdemekkel tartja fenn nevét.

De ő a hajlamok embere volt; azokat meg, organisatiójánál fogva is, gyakran az alkalom benyomásai határozzák el. Azon férfiak egyike, kik Istenök sugalmainak engedve, részesei voltak a megindított szellemi mozgalomnak, de megfélekezve, hogy annak majd határait is kiszabni embernek többé nem adatott; hogy az eszméket igénykévé érleli a cultura, mik mindig szózatosságban jelentkezendnek azon korlátok előtt is, miket ők, a vezetők, saját létezésök védeiül tekintettek.

Nem értették meg, vagy nem fogadták el a kort, melyet földézték, s a kor még kevésbé értette és hallgatta őket.

Azonban, mi gondja reájok, reánk a Fatumnak? Fentarthatatlanul megy tova ösvényén, irtva s alakítva, ölve és teremtve.

A közélet hullámozása fönnebb ésfönnebb törült; a színezetek pártokká tömörültek, mik, természeteknél fogva, a helyett hogy a köz ez él felé törnének, mindig ellenzetesb irányban távolodtak egymástól. Lön két tábor, mely a végveszélyt mindig a túlsó oldalon kereste, s annak vereségében nemcsak saját diadalmát látta, hanem a fenyegető vész elfordítását is. Megtette tehát mindenik a mit tudott, jónak találva mind azt a mi pillanatnyi sükert ígért. A harczsorokat elkallóit vagy eddigelé ismeretlen elemek szaporították; az ambitio csillogó pályadíjai, az önzés kövér falatai árverésre kerültek; a tömegeknek gyakran magasztos lelkesedése és bősz ösztönei, a meggyőződés merev ereje s a vak Önérdék sugalmi forrtak és vívtak és törtek egymás között, egymás ellen.

Megdöbbentek a bátrak is; az enyhék s óvatosak daczos merevenségre ingerültek. A tör-

XXI

vény hozás egy fellegvár lőn; védelem és ostrom életre-halálra.

A haza közös ügye pártok kérdésévé téték.

De e zűrös zajban, a szenvedély harsonái közt megzendült a kor intő szózata is; a kiknek szólott, kezdetben nem hallgatók, utóbb meg' mindinkább einémúlának. A Fatum azon csapása ez, mely mozgalmas időkben, a merev pártokat használhatatlanokká s azon áradat játékvá teszi, mit medrén túl dagadni késztének gondolat-íánál.

E forrongás Majláthot sem hagyá illetlen, s védelmére hívá fel azon posiciónak, mely, családi hagyomány, nevelés s személyes hajlamainál fogva, az övé is vala, s fenyegetve volt; fentartani vagy legalább védeni kötelességének tartá . . . noblesse oblige. Kiszállt tanulmányai halk magányából, a pártélet harcsoraiba, a napi sajtó zivataros tengerére.

De a lobogónak a mit kitűzött, varázshatása nem volt többé, s mindinkább haloványodott. Mihamar látta, hogy sem csatatársa, sem hallga-

XXII

tója nincs, s visszavonult, felzaklatott lélekkel s a sükertelenség metsző füláncjával kebelében. Távolról, közvetlen részvevős nélkül nézte azt, a mi csakhamar bekövetkezett, és annyi mással, őt is és törekvéseit a feledésnek adta át. De miként kezdetben a diadal mámora nem szédítő meg: úgy nem sietett elé utóbb, mint a szomjú „hívek“ azon serege, kik, obscurus zugokból is, a tört hajó martalék-romai köré tolakodtak. O nem lehetett a betegnek, miként hitte, orvosa: életírója akart lenni. A bíráló bonczvasát fúrta vérező sebeibe, midőn még a halál gyötrelmeivel vívódott — megírta a nemzet legújabb történetét.

Mikor a néma keserv s a bösz diadal, a gyűlölet és boszú érzelme reszkettet minden érverést: nem a történetírás nyugalmas kora az; objectív nézlése időtlen gyógyszer: nem csillapít: bágyaszt, ingerel. Egy árnyalat sem volt, kit Majláth kísérlete kielégített volna. Keveset és sokat monda, s a mit monda, nem a maga idejében mondá. Nem volt pamphlet a mit ada; hanem gyakran egyéni benyomások által sugallt história.

XXIII

Törött lélekkel, megrongált viszonyokkal, búcsút monda honának. Ment, idegen földön élni és megélni, nem elvei árán — munkálkodása által. Egy fájó érzés, egy emlékezet sem kísérte e végső útában — csupán a gyermeki hűség.

A bajor főváros lakosa Ion. Neve, egyénisége, culturája megnyiták előtte a társadalmi élet legfelsőbb köreit, fel a királyi palotáig. Ő a levéltárak használatlan kincseit búvárolá s — egy történelmi tanszékért folyamodott.

Ennyit kért. Negyven évi irodalmi munkálkodás s egy fényes és irodalmilag ismert név jogalapján.

Az új viszonyok a tudományos intézeteknek is új s nagyobb mérvbeni szervezését igénylék, különösen a catholicus bajor földön. Majláth német író s a catholicismus érdekeinek egyik eoryphaeusa volt. Ezen elveknek akart hirdetője lenni.

Es napokon és éveken keresztül húzódott a „szép szó,“ a biztatás. Majláth tűrt és várt. Hiába. A süker reményével együtt halványodott a várakozás lehetősége. Ekkor, kevélyebb

XXIV

hogysem az irgalom ízekén tengesse, vagy épen a becstelenség kenyerén tartsa fon életét: Magyarország egyik peerje, egy minister fia, a tudományok agg bajnoka, nem látott semmi más kiutat mint a halált. Elfogadta azt, mint egy rómain, mint egy nemest megillet.

Az élet mitsem hagyott meg számára . . . nem igaz! egy drága kincset: gyermeke szívét; azt nem bírta elrabolni. A szív nem bírál, nem ítél; az csak áldozni tud; mindent, magát is. Megtette híven. A szerencse derűs napjaiban nem hallgatá meg a szerelem kísértéseit a családiélet boldogságával, hogy atyjától el ne szakadjon, s utóbb, a balsors sújtolásai közt, közel legyen hozzá, társa, barátja, mindene legyen. Elő és halott nyelveket tanúit, hogy atyját tanulmányaiban segítse; felolvasója, írnoka lett, gyöngé szemeinek kímélete végett, napokon, éjeken, éveken keresztül.

Es midőn a végzet legfájóbb csapásait sem kímélte: a közönyt, melynek emlékezete nincs, a részvétlenséget, mely az idegen kesertől elfordítja gyöngé idegeit, és, végül, az ínséget, mely megtöri a testet s lelket egyiránt; midőn a hazá-

XXV

ban, a nagy világon, az életben nem volt menekés: csak e gyermeki szív maradt meg, mely odaadta életét, mindenét, s midőn nem volt többé a mit áldozzon: megosztotta a halálban.

„Bár volnál oly boldog az életben, hogy kedvező sorsod fénmaradna nemzetünk emlékezetében, s századok múlva is ajkról ajkra szállna a rege a boldog Jettiről . . .“

így szólt „vidám gyermekéhez“ a szerető atya.

„Ha valaki e világon, Te számot tarthatsz, hogy az írás szavaiként, jól legyen dolgod s lioszsú életű légy a földön.“

Ezt mondá a felvirúlt hölgynek, ki szívének kevélysége s boldogsága lett.

Utolsó áldását a starnbergi tó hullámai temették el . . .

Ily alakok azok, mik, koronként, az emberi lélek és élet sötét mélységei felé az eszménység fénykorét ívezik, s miket Isten azért visz végig minden próbán, hogy híveknek találván, velek angyalai seregét dicsőítse.

XXVI

A tudomány ítéletét nem hallgattatja el az élet, nem másítja meg a halál. Az igazság az a mit keres; a sír sem vonhatja el előle.

De hogy méltányos is legyen: tekintetbe fogja venni azt a világot, melyben Majláth élt s az ő egyéniségét.

Ifjúsága oly időbe esik, midőn azon körben, hol ő élt, dilettánsként az írás mesterségével foglalkozni, időtöltés volt és nem több; rang és születés eleve már bizonyos kiváltságokat is biztosíta számára: A nyugók nem engedék, hogy az irodalom kivívja s éreztethesse azon nyomadékot mely megilleti, s oly másodrangra szállíták alá, mely hálásan ismerte el a leereszkedést a felsőbb körökből, s az ítéset szerény üdvözlettel szellőzteté kalapját, ha ily es áldozatot regisztrálni szerencséje volt"). S íme most egy magyar gróf nevével fényesbűit az osztrák-német irodalom, miről, öndicsőítő zajgásai daczára, oly kicsinylő száanalommal nyilatkozott folyvást odakünn a nagy-német irigykedés.

*) Quid rides? Fabula de te narratur.

XXVII

Majláth a dilettáns gazdag tehetségeivel a tudós vasszorgalmát, széles olvasottságát egyesíté. Rendkívüli emléktehetsége csodálat tárgya volt. De e tulajdon sokszor a szellemi erők bizonyos extensivitását hordja magával: termékenységet az irodalmi productióban, a mélység s alaposság kárával. Könnyed, izgékony véralkata a szellemvilág legkülönneműbb terére ragadozta, számbavetele nélkül azon kitartásnak, a mi nélkül a valódi talentom sem ér odáig, hová, gyérebbszökökkel, a komoly erős akarat. Tudni akart mindent, szorgalma megbírt igen sokat, s gazdag emlékezete egy fegyvertárt ada olvasmányaiból rendelkezése alá. De sokkal több, változatosabb és ellenzetesb téreken működött felváltva, hogyszem tehetségeit bármely egyen is lehetőleg kifejtene, az alaposság követelményeinek mindig megfelelnie lehetett volna. A lyrai, elbeszélő, drámai költészet, s az öszves political és történelmi tudományok teréről, a mnemotechnica s a delejesség stb. rejtelmes tömkelegéibe is beme-részkedett.

Verseinek kisded gyűjteménye (1824) már

XXVIII

egyesítő a nagy culturájú s finom érzékű dilettáns tulajdonait: az ízlést és mérséktartást, mely vállain túl nem erőlködik fel, a kellő vonalnál leebb nem száll s tónusából nem esik ki soha. A hangulat szesszenései, a pillanat ihlelmei: annak virágorát viselik magokon; egy kedélyes, érző kebel nyilatkozványai, a bensőség gyermekes, igénytelen mezében, s ép ezért szívhez szólók, gyakran megkapok.

E költői egyéniség, melyből kivetkőzni nem bírt soha, nem engedé — lankadatlan buzgalommal s őszinte jóakarattal űzött tanulmányozásai daczára — hogy, a mi főtörekvése volt, Clio választottjai közt fogjon helyet. Nem annyira történetíró volt mint nyomozó. Az a naiv alapvonás természetében, mely az ellentétek kiegyenlítését kereste mindenhol, ott is, hol az igazság törést követelt; az a hajlékonyság a nézetekben, mely a behatások irányában, bármilyek legyenek, a dacz rideg erejét nem ismeri: képzelme sűgalmait hagyta szólalni gyakran az objectiv nézles bírótétele helyett. Távol azoktól, kik, öntudatosan, elhallgatva vagy toldva, majd felekezeti, majd

XXIX

politikai irányban, de hazug ajakkal, ronda lélekkel mindig, a história falsáriusainak nevezhetők: Majláth megolvasott mindent; a mit tudott, nem hallgatá el, a mit hitt, nem ferdíté el szándékosan, hanem, hajlamainak szempontjából nézvéen a tényeket, anélkül hogy talán észrevenné, képzelme alkotásait fogadta sokszor valóságokul, gyakran kellő alap nélkül okadatolt, balul combinált, hibásan következtetett.

Ez, tudom, nem veendi el a kritika ítéletének, mely tekintettel csupán a tényekre van, élet; de elismeréssel jegyzendi föl azon lankadatlan buzgalmat is, mit Majláth, kezdet óta élete utolsó es tv éjéig, a történeti kútfők felbúvár-lása körűi tanúsított. Ez mutatja hűségét az ügy iránt; annak a mit belőlök alkotott hiányai nem akaratának, csak felfogásának esnek rovására.

Igen, ő szerette a haza ügyét, s tett érte akkor, midőn másoknak eszébe sem jutott az. Sors bona nil aliud! kiáltá Zrínyi; s ha igaza van, vajmi sok az a miért az emberi életben a

XXX

bal sors osztakozik a felelősség súlyában. Az rongálta Majláth életének második felét, s üldözte martalékul — azon végig, mely, irtózatossága mellett bizonyítja, hogy Majláth nem této-vázott, midőn az élet és megalázódás helyett a halált választá.

A Fatum emily vértanúit, ha miben szükség, rehabilitálni, vagy legalább a kellő szempontokról tekinteni, nemcsak a történeti igazságnak feladása, hanem a humanitás hivatása is.

Majláth beszélyeinek javát e kötetben veszi az olvasó. A szerző iránti baráti érzése bírta fordításukra, amint megjelentek, Kazinczyt. Az irodalom e szaka nálunk akkor még, a primitív kezdés póláiban volt, annyira, hogy Majláth művei, forma s előadás tekintetében, valódi nyereményül voltak tekinthetők; aztán az alkalom, a hívek kis csoportját egy új, tiszteletben álló névvel szaporítani, sokkal kínálkozóbb, hogyses Kazinczy mellőzhesse.

XXXI

1825 elején, a Zemplén-megyei levéltár bűvárlása közben foglalkozott e kötetke dolgozásával¹). Igaznak küldé azt, kit az első magyar almanach kiadása szorongató viszonyok közé sodrott; „vegye hasznát ahogy tudja.“ Igazt mihamar megölte az ínség (Márton József kéregette össze a pénzt eltakarítására), csekély ingóságai lefoglaltattak. Kazinczy kézírata egy ideig veszendőben volt.

Majd Toldyt bízta meg kiadásával; levelezésük mutatja a kísérletek viszontagságait²).

¹) Kazinczy Ferencz levelezése Guzmics Izidorral. Esztergom, 1860, 82 l. „Azok, úgymond, jól vágnak beszélve, s ártatlan gyermekes szellemeikkel kedveltetik magokat.“

²) Kazinczy levelezése Kisfaludy Károlylyal s ennek körével. Pest, 1860. Ötvenhárom — majd minden — levél (58—206 l.) tesz szót e füzetéről. Megannyi kísérletek, éveken keresztül, süker nélkül, hogy az első magyar író munkája, ingyen, kiadót találjon. Egy kiáltó, pírító adalék azon tömeg cultural állapotainak ismeretéhez, melyből óriásokú nyúlnak fel ez egyes férfiak szellemalakai,

XXXII

Azok nem fáraszták ki Kazinczyt, hogy barátjának ez örömet szerezze*). Utolsó levele Toldyhoz, a cholera pusztításai s a pórlázadás iszonyai, saját balsorsának végszapásai és — a baráti szív méltó fájdalmai között, e könyv érdekében íratott.

S íme, harminczkét év múlva, halála napján írom e sorokat.

Mennyi idő és, még inkább, mily idő! mi mindent pusztíta el! s mit alkotott helyébe? A mivel akkor, ovatos kísérletül, szerény tartalékkal s gondos tanulmányozással próbálkozott a legnagyobb tehetség is: sok tekintetben üzlet s tintafo-gyasztás közprédája Ion. S az egykori nagyságok dőre csekélyletével űzi dolgát az epigón, s tolong péle-méle a szentély körül, mihez egykor tiszte— s annyi év múlva is azon hatással, mely az olvasót mér-gében nevelteti.

*) „Nagyon sajnálom hogy a Majláth Regéi még sem nyomtattatnak, s semmiért nem inkább, mint mivel tudom, hogy azt Majláth várja.“ Toldyhoz, 105. l.

XXXIII

lettel s aggodalommal járult a hazafiúi hűség. Nyelvünket értem.

Harminczkét év — az „elavulás“ korszaka. Megérzik-e az e könyv nyelvén, ítélje meg — a ki még van — a hozzáértő. Illetetlenül adám, írásbeli sajátágaival, sőt a gyors dolgozásnak netaláni tévéivel is.

A 249 lapon álló költemény fordítása Szemere Páltól van (az Auróra 1822 folyamában 20. 1.).

A munka eredetie 1837-ben bővített kiadást nyert, de új darabjai közt csak kettő van, mely figyelmet érdemel *). Hogy e kötet Majláthot mint elbeszélőt minél teljesebben mutassa föl, lefordítám; nyelvök magában is éreztetné az idegen kéz esetlenségeit, ha meg nem jelölném is, hogy e két mese az: A rózsát-nevető hercegnő (318. 1.) és Pengő (343. 1.).

Még egyet. Kazinczy egykor, e műnek any-

*) Utóbb, tudtommal, csupán az általa szerkesztett Iris 1846 folyamában (309 — 34. 1.) adott még egy, történeti, novellát: Die graue Frau von Plassenstein.

XXXIV

nyira áhított kiadása körül is mellőzhetlen föltételül köté ki a kiállítás csinoságát. Örvendek hogy ez óhajtása is teljesült, s e Regék ízletes kiállításáért Heckenast Gusztáv úrnak barátságos köszönetét mondhatok.

Bánfalva, Augustus 22-d. 1863.

KAZINCZY GÁBOR.

MAJLÁTH REGÉI.

SALAMON,

MAGYAROK KIRÁLYA

I.

Salamon király megszálla Szekszárdon, s vele együtt Markárd, Carinthia fejedelme. Úgy beszélék, hogy ott a böjtnök szentelt napokat szándékoznak tölteni; de a ki kísérőinek számát s hadaik sokaságát látta, könnyen elérhető, hogy az ájtatosság csak ürügy, és hogy az Uralkodó vérontást forgat elméjében. Kísérőinek legnagyobb része künn telepedett meg a táborban.

Együtt ültének ott néhány magyarok és egy német, s vígadozva falatozának. Amint vacsorájok véget éré, így szóla a német: „Atyám úgy beszélék nekem gyermeknek, hogy jelen volt az hadban, melyet Henrik császár kezdé itt, midőn Salamon, annyi baj után királyiszékére lépett; kérlek, beszéljétek csak, mint esett az?”

Egyike a magyaroknak felele:

— Ezt legjobban fogod érteni egy dalunkból;
mert mi magyarok, a mit méltónak látunk hogy
gyermekink is ösmerjék, énekbe szövjiik fel.

— Igen bölcsen, mond egy másik; hagyd azt
nekem énekenem.

Megtölték a sörlegetet, s minden elnémúla.
A dalnok távolyabb telepedék le a többitől, s el-
kezdő:

A KORONÁZÁS ÜNNEPE.

Dicső fényben állt Salamon király,
Már készen várta a nagy áldomás.
Mint tenger habja tol egy más habot,
Akként tolódék honfi s idegen.

Megszólal a kürt, a tárogató,
S hírt ád, hogy már jön a császár fölsege.
És a midőn jó, felkél üléséből
Minden nagy és kicsiny, s mélyen meghajlik.

S övéle együtt megjelent szemérmest
Sófia, császár szeretett testvére,
De most mátkája a dicső királynak;
Hajában myrtus-ág és korona.

S mindnyájokban e gondolat föltámad:
 Mint ő legelső a nagyok között,
 Úgy a szépek közt te vagy a legelső;
 Kit koronázhat méltóbb az erős?

S mint a napot kísérik csillagok,
 Úgy a királyt itt három rokoni;
 Erősek harcban; utálják a rosszat,
 Istenhez hívek, s Árpád ivadéki.

Kezdődik az ebéd, főikéi a nádor:
 Király, engedd követnünk a szokást;
 Hadd mondja ének ősink tetteit.
 Királyi hölgye kérve mosolyg rá.

A dalnok őszült hajjal lép elő,
 Átkötve derekát papi övével;
 Szeme még ifjú őszült fürtje mellett.
 „Virágh! Virágh!“ ezt minden kiáltozza.

VIRÁGH ÉNEKE.

Halljátok énekem, fényes vendégek!
 Atyáinknak ragyogjon dicsőségek.
 Elmondom, mint éltek,
 Elmondom, mint vesztek
 A fejedelmek;
 Mint éltének itthon szép békeségben,
 Mint harcolának nagy vitézségben.

Magyarországnak királyi trónusán
Ül vala az Öreg kegyes urunk István.

Azt mindig sarkalta

A ravasz Gizela:

„Bátyám, neked nincsen magzatod többé;
Csináld, hogy koronád legyen én fiamé,
Burgundi Péteré.

Ütálják a Krisztust minden mi véreink,
És ha majd utánad hullanak könnyeink,
Elfojtják hitünket.

És bálványozásra hajtják nemzetünket.“

Ezt hallá jó király, beteg lón bújában;

Ah, látni volt, hogy nem él már sokában 1

Akkor gonosz lelkében ezt mondotta

Az a ravasz királyné, Gizela:

Király lesz Péterkém,

Ha őket megölém.

Megfogatá Vazult, ólmot öntött fülébe,

S az ártatlan herczeg eljutott sír gödrébe.

Meghallá Endre vitéz herczeg ezt,

S tüstént Bélához, Leventához levelet ereszt

Testvérem, barátim, menjünk innen hamar,

A gonosz vén néne minket ölni akar.

Mint sólyom az égben, mentek a hercegek
Oda, hol lakoznak tisztos lengyelek.
S a király jó szívvel látta udvarába.
Derék három vitéz, mond önmagába',
A rózsa Lettek ellen segédemre lehetnek,
S tőlem minden gondot messze kergetnek.

Es a mint már ülnek asztalnál,
Íme a palotának ajtaja ketté vál,
S belép a király leánya,
Tündérszép Rikhéza,
Szemérmesen földre süllyesztve szeméit,
Szótlán üdvözli atyja vendégeit.

Csillog a sok arany, ezüst, gyöngy, gyémánt,
De oly szikrázást semmi gyöngy nem hányt,
Mint szép Rikhéza szeméi,
S Bélának lángot vetnek érzései.

S a király megszólal: Ha ki holnap nekem
Leteríti vérben hízó ellenségem',
S lábamhoz veti pallosát,
Sisakját, kópóját, tollas pajzsát:
Annak én leányom Rikhéza
Légyen vitézsége díjául sajátja.

Rikhéza elpirúl, s lenéz szeméremmel;
De midőn felpillant most is még rezgéssel,

Szeme s a Bélái összetalálkozáék.
 Ez lesz az! mond a lyány, s sóhajtozék.
 És úgy lón, mint szép hölgy jövendölte,
 S a Lett fej dehnet Béla megölte.
 Szót áll a jó király; másnap menyegző van;;
 A herczeg nem lelé helyét vígságában.

Öröm volt nem kevés évekig életek,
 Rikhézától önéki fiai születtek,
 László, Gyéza, Lampert, derék három ficzko,
 Mind kardfogatásra s paripára való

Hír jöve Budáról a Lengyelországba,
 Hogy a német Péter mint bánt hazájokba',
 S hogy a nép ellene immár feltámadott;
 S Endre meg Leventa tüstént kardot kapott.

Mentek, mendegéltek, hozzájok áll a nép,
 Hullanak a bástyák, mint kövektől cserép.
 A Péter leszaladt, kiszúrák szemeit,
 Végre föld nyelte gaz tetemít.

Akkoron kiált nép: Endre mi királyunk,
 Szabadítónk vala, most legyen istápunk.
 Árpádtól szakadt, ő ójja törvényünket,
 S annak pajzsa alatt kormányozzon bennünket..

Ez nagyon bosszantá német császárt,
Magyaroktól mert ő ilyet nem várt.
Frank, sváb, esztrák gyűlnek szegény hazánk ellen,
De azt akkor is őrzötte jó Isten.

Való, Endre király megrezzen lelkében,
Sok nép, úgymond, s azért bízik erejében.
Egyik követ után másik száll Bélához,
S bátyjától neki ily izenést hoz:

„Öcsém, Béla herczeg, hagyd hon te hölgyedet,
S jer, és védd császár ellen testvéredet.
Sok németség,
Sok veszettség
Jó vele, s rettentí halállal nemzeted’.

Leventa megholt és nekem nincs gyermekem,
Holtom után rád fog nézni örökségem.
Ne késsél itt semmit,
Szedd össze emberid’;
Jer, kélj segédjére nemzetednek,
Szerezz hírt, nevet, ragyogást nevednek.“

Béla herczeg rápillant szép Rikhézára.
Mily szép! de hát ha még felteszem homlokára
A dicső koronát,
Angyalok malasztját;

És ha majd bíbor fog folyni le vállain,
 Ki látott szebb asszonyt világ trónusain?

Rápillant gyönyörű derek fiaira:
 Esküszöm az égnek minden lakóira!
 Én nektek királyi méltóságot szerzek;
 Nem gondolok vele, bár halálra vérzek.

Felszökik kegyese mellől a jó herceg,
 Csörög kard oldalán, két szeme perczeg,
 Nyerít a szép mén alatta,
 S a követeket útnak indítja.
 „Menjetek, bátyám hívei,
 S mondjátok, hogy leszünk vitéz védelmei.”¹¹

És mint a két testvér előjön hadával,
 Császár meg vala verve ő táborával.
 Vértpajzsokról így lijják most Vértesnek
 A helyt, hol annyi sok németek elvesztenek.

S a győzelem után meg volt kötve a béke,
 S Endrének, Bélának elméne ellensége;
 Budára mentek ők, s tölték jó napjokat,
 Milyet nap felülről nem látott igen sokat.

De most Endrének is lön egy kedves fia,
 S Bélának ő adott eskét nagyon bánta.

„Salkóm, én koronád Bélának nem hagyom;
Tied az; elmétlen esküm visszarántom.“

Fehérvártt hagyá megkoronázni fiát,
S Béla és gyermeki nézték nagy pompáját,
Így énekle mellé püspök az oltárnál:
„Légy úr véreiden! a kegy fejedén áll.“ —

„Légy úr véreiden?“ — kérde elmérgesülve
Béla herczeg, nézvén gyermekit keserülve.
András rápillantott, s beteg leve belé,
S Salkójának sorsát előre félelmé.

És amint betegen nyoszolyáján feküdt,
S forgatta, hogy mást tett mint Bélának esküdt,
Hívatja Ernyeit s Vid Ispán kedveltit,
Hogy egyik és másik segítse szándékát.

„Tapasztalt híveim, kiket szívem kedvel,
Amit mondok, halljátok meg figyelemmel.
Itt a herczegi kard, amott a korona;
Hadd jöjjön, s válaszszon kettő közül Béla.

Ha a koronán kap, mingyárt öljétek meg,
Ha kardon, maradjon igen kincses herczeg.
Tegyétek, mit hagyok, s vesztek nagy jutalmat.“
S azok: „Meglesz; érdemeljük bizodalomás.“

Künn az ajtó mellett őrt Miklós áll vala,
S hallá, hogy király itten mit mond vala,
És midőn Béla jött, ezt sűgá fűlébe:
A kardot vedd, s nem fogsz esni kelepczébe.

S amint Béla belép, Endre király így szól:
„Öcsém, vedd hálámat szívem mély voltából.
Ott korona, itt kard; válaszszađ egyiket;
Szólj szabadon, eztet vagy aztat kedveleđ?

Ha a korona kell, az ám tiéđ legyen,
S a kard Salamonra örökségűl megyen;
Te léssesz királya, ő leend hercegeđ.“ —
Az a kettőre néz, s lelkében elijed.

A kardot választja, miként Miklós hagyá.
„Te kend föl Salamont pompával királylyá,
Én és magzataim hercezegei leszűnk,
S mindent, a mit hágy, nagyhűven megcselekszűnk.“

De forrott a méreg, felzaj dúl mellében,
S bosszút liheng az esk miatt ő lelkében.
Követeket küleđő lengyel sógorához,
S az neki hirtelen tömérdeđ hadat hoz.

Összekap a két fél, s Endre földön terűl,
Lovak tapossák el, s Béla nagyon örűl.

De egy belső szózat felkiált fülébe:

„Tiszteld az Úr kentjét!“ s megrendül leikébe⁷.

Nem késik el bosszú, bár olykor sántikál;
Midőn törvényszéket tart most Béla király,
Alatta összedől ő királyi széke,
S élete véget ér, s minden dicsősége.

Béla gyermekei mélyen megborzadának,
És Salamon előtt hűséget fogadának.
Előjött a császár, s testvérét Sófiát,
Minden országának szép kárbunkulusát,
Őneki hűtvesül örökre átadja,
S minden bajai közt segédét fogadja.

S ma vette szép hölgyét, ma vette koronáját;
Bélának gyermekei nevelik pompáját.
Egy áll mindnyájokért, ők mind az egyért állnak,
Együtt győznek, s ha kell, együtt halálra szállnak.

S ti urak, országunk fényes csillagai,
Legyetek koronánk erős oltalmi.
Fojtsatok el viszályt és fondor irigységet.
S ím az intés s a dal együtt érének véget.

— De beszéljétek elő csak, mi háborítá meg
őket egyességökben? Mert hogy a király és a

herczegek egymásnak most nem barátjai, az kérdést nem szenved.

— Kérdésedre én fogok felelni — mondá egyike a hon fiainak. A dolog így történt:

— Bisszének ütöttek pusztítva országunkra, s a nándorfejevári görög vezér Nikétás kedveze a latroknak. A király és a fejedelmek táborba keltek, gazságokat megbüntetni. Már két hónapig tartott, s minden siker nélkül a Belgrád ostroma, s akkor egy vitézünk és egy magyar leány, ki fogva tartatott a várban, megszereték egymást. A leány egy szélvész es éjjel lángot vete a városnak; mi éltünk az alkalommal, s (izénk az ostrom munkáját. Nikétás egész éjjel védé a várost, de fölvirradván, s látván az erőt és a maga gyengeségét, nem mere ellenkezni. Hozta a Boldogságos Szűznek egy ezüst képét, s magát Béla herczegnek földadá. A görög nép legnagyobb része követé példáját, mert kiki tudta közülök, hogy Gryéza szelíd elméjű. Salamon királynak kevés foglyai jutának, mivel ismerék hogy ő inkább függ a Vid ispán kemény sugallatitól mint illik. Ez bántotta a királyt. S amint Gyéza, a maga szelíd

szívéhez képest, Nikétást és egyéb foglyait sarcz-fizetés nélkül ereszté szabadon, a király annyira felgyúlada ellene, hogy a zsákmány osztásakor neki csak egy negyedét hagyott, a hármat pedig magának tartotta és az övéinek. Viszázkodások azóta mindétig nőtt, s kard és vér nélkül nem igen fogjuk elcsendesülve látni.

Nyargalva mene el mellettek egy lovag, s rá-jok kiálta: Hol találhatom fel Víd ispánt?

— Menj vágatva — felele egyike közülök — s a templom ajtajában leled, mert épen vecsernyére kondúl meg a harang.

A lovag ment, utána kísérői; de ezek még fél útjokat sem tevék meg, midőn a lovag már a templom előtt álla, s egy levelet nyújta Yídnak, e szóval: Ezt Petrőd. — Egyszerre megfordúla, s ment.

Vid ispán megolvása a levelet. — Éltesse Isten a királyt! Gyéza Ingoványon vadászgat. Rajtam, Zömökön és Bikáson kívül csak egy fiacs-kája van vele. Üssetek rá minden késedelem nélkül, s elfogtad ötöt. Mihelyt kezdődik tusátok, mi megfutamlunk. Az lesz jele, melyen az iramló

ellenre ismerhetsz, hogy ellökjük vértjeinket. Tartod-e készen a megígért jutalmat?

— Élni fogok tanácsoddal — felele Vid, s ezt veté a szóhoz magában: — de ti együtt vesztek vele; ajutalom nekem marad.

Jött a király is. Vid együtt lépe vele a templomba.

II.

Vége volt a vecsernyének. A klastrom papjai kettenden lépdelének, halkkal és némán, végig a templomon, s kiértek a keresztfolyosóra. A király és Vid veszteg maradtak. Most bevégezik ajtatosságokat, s fel és alá jártanak a kiürült egyházban; a magas bolt visszazengé lépéseik dobbanását. Elsüllyedve beszédjükbe, észre nem vevék, hogy Vilmos apát egy sötét helyt karszékében maradt s folytatá könyörgését. A beszélgetés mind hangosabbá lön, mint azok közt szokott, kik felmelegülve vannak titkolni akart szándékoktól, s nem gondolják, hogy valaki hallja. Egy-két nagyjelentésű szavok elhata az apátig. Az betevé könyvét és felfigyele.

V i d .

Meddig fogod még túrni, ó király!
 Hogy téged szóban, tettben, Gyéza herczeg
 Kaczagjon? Én beszéljem-e megint,
 A mit hűségem sokszor monda már,
 S sikertelen még eddig, hogy hatalmad
 S személyed sértét rajta mint torold meg?
 Említéd-e Belgrádot, hol szabad
 Menést adott mindennek, a kit ő
 Tett volt foglyává a görög seregből,
 Míg, a kik neked buktak meg, te súlyos
 Válságra hányád, s gyötrő szolgaságra?
 Jól tetted; a ki bajt okoz, lakoljon.
 Kedvet hajhász ő népe közt, s kegyelmet
 Byzáncz uránál, s ím bírja a mit óhajt.
 Dalokban él a lágyság, melyet üze,
 S kezében a várt bér, a — korona.

Salamon.

Kezében az, de nincsen még fején.

Vid.

Ó nem csak ezt; ő a tiédet is
 Fejére tész, hogyha kész tovább is,
 Nem érti, mért titkolja lángolását,
 És téged bátran ingerel. Midőn

Sarczát elvontad, egy szó, egy tekintet
 Kért-e, hogy add meg a mi övé, neki?
 Kevély elnémúlással álla előtted. —
 Király vagy; a mit a király akar,
 Mindenha szent, nincs más szent, mint ez egy.
 Vagy a midőn Nissába felidézéd,
 Ha megjelent-e?

Salamon.

Jó, hogy nem jelent meg.
 Most foglyukában ülne azok szerint,
 Miket te kívánsz tőlem.

Vid.

Te pedig
 Királyom azzal, a ki mindenekben
 Csak önmagát tekinti, s tart szememtől,
 Törvény szerint akarsz-e bánni mindig?

Salamon.

Oh hagyd el egyszer már! gyűlölöm őt;
 Hírem' fogyasztja; győzedelmimet
 Az ő tanácsinak tulajdonítják,
 A nép szerelmét tőlem elragadta:
 De szent az esk, melyet tevék neki,
 S az minden tiltott szertől visszaborzaszt.

Vid.

Ha hasznos a tett, gondolsz-e vele,
 Hogy a mezítlábos pap nem jav alj a?
 Verd el magadtól e hüledezést!
 Ez szegdesi királyi szárnyalásod!
 Két kard nem fér el egy hüvelybe¹, nem
 Egy tartományban két király;
 Azt várod-e, hogy ő üssön reád?

Salamon.

És ha majd eldől is, mint érdemelte,
 Azt mondja népem, azt a pap, hogy én
 Akartam őt eltolni birtokából.

Vid.

E tartalék királyi. Fényes elméd
 Megtámadod vagyónát bírni nem vágy.
 S híred, ha majd azt győző fegyvered
 Elnyerte, s bérül adja biztosodnak,
 Keresztülsillámolja a nagy világot.
 Leghívebb szolgád tudja, nem felejtet.
 Te úr majd akkor léssz, ha védve tőled,
 S intéseidtől függve, mint eleddig,
 Új birtokát tenéked tartja fel.

Salamon.

Ó volna meg már hát!

V i d .

Akard, s megvan.
 Itt nagy hadad. Koronthál fejedelme
 Sok néppel áll, várván intésedet.
 Vadászat tartja Gézát Ingoványon;
 Hívei kis számmal kísérek oda,
 S meg vágnak nyerve pénzzel általam;
 Lászlója s Lampert nincsenek körüié.
 Mi rá ütünk. A szép mérés miénk:
 Tiéd a nyereség. Szűnj meg habozni;
 Csak az gyötör; hagyj tennünk, s nyugva vagy.

S a l a m o n .

A tett tiéd, tiéd a jutalom.

V i d .

A hajnal engem Ingoványt talál.

A király és Vid kimenetiek a templomból, s annak küszöbein különváltak. De az apát könnyörögve borúla le az oltár előtt. Nem, mondá magában, ez a jó szívű kegyes herczeg, klastromunk alkotójának fia, nem fog veszni intés nélkül. Rávetem életemet a koczkára. Ismerje a feje fölött lebegő veszélyt.

Még csak kezdte virradni a reg, s egy nem ismert öreg, felöltözve mint egy köz hadiember, a herczeg ágya előtt állta, s így szólította meg: Kelj ki ágyadból, fejedelmi ifjú; napjaidat veszély rettegteti. — Gyéza álmélkodva nézett az öregre. — Nem ismersz rám? En a szekszárdi monostor apátja vagyok. Salamon király ellened küldi hadát. Azt tegnap önmagától hallám. Azonnal e köntösbe rejtém el magamat, hogy annál bátrabban férhessek hozzád. Egész éjjel lovon valék; magam megett hagyám a király csoportjait. Azok még ma itt termenek. Ültesd fel hőseidet, vagy fuss, amint jobbnak véled. Vid harmincz zászlót hoz rád. Most eressz vissza; nem jó volna, ha Salamon megtudná, hogy távoly valék. Könyörgéni fogok szerzetes társaimmal, hogy az ég veszni ne hagyja e vitában az ártatlant.

Gyéza felszökött ágyából, s amint ablakán kitekinte, már messze látá a nyargaló papot. — Isten veled, hív lélek! — sóhajtja. Elővevé vadász-kürtjét, s megfúttá azt egész erejével. Az övéi felszökdeltek a recsegő hangra, s Petród, Zömök és Bikás megjelenének előtte. Elmondá nekik a

mit hallott. Petrőd megilletve pillanta két társára, s így szóla nekik: Ismerem azt a papot; szereti a kanosét emelgetni. Mámorában ki tudja mit hallott vagy álmódott? Nem hiszem hogy a király leikéhez ily undok gondolat férhessen.

— Lássá, ha úgy van kedve, mondá Bikásr mi bátor szívvel várjuk, s úgy hiszem, megfelelünk neki, amint illik. Itt ugyan négy zászlóaljnál nincs több néped; de mi hűk is vagyunk, vitézek is; kis sereg nem most verend vissza nagyot,

— Lelkemből kapád ki a szót, mondá Gyéza; hadd jőjenek, várom őket. KészüljeteK a víváshoz; én az alatt felfegyverkezem.

Amint kimenének a herczegtől, mondá Zömök: Nem sokba múlt hogy itt majd megjáránk; az apát elronthatta volna dolgunkat. Szerencsénk, hogy a király hiszen nekünk. Ha futásban nem keresi üdvét, meg kell küzdenie, s akkor vége neki.

— Siessetek embereitekhez — mondá Petrőd — s adjátok ki a parancsot, hogy mihelyt a csata kezdődik, forduljanak meg, s hányják el pajzsai-

kat. Ki ne rettenjen el az ily sokkal nagyobb számban?

— Bíz d ránk magad' — felele a két másik; s mindenike csapatjához ment.

Gyéza alig állítá ki kised hadát, midő n a Vid számos serge elö tte kifoszlott. A csata kezdődék. Midő n leginkább folyt a munka, a három hitszegő, Petrő d, Zömök és Bikás megiramodék, mindenike a maga zászlóaljával, s magok és népeik elhányák a paizst. Vid felkiáltá Markárdot: Utánok! szabadljátok le, hogy hírmondójok se maradjon! Azok utánok nyargalának, s a három hitetlen s minden kísérő ik leszabdaltatának.

De Gyéza, míg Markard amazokat kergeté, hegyes ék formájába állítá ki hő seit, s keresztült ő re a Vid népén. — Még egy ütközetet, kiálta Vid, s herczeg vagyok. Miért nem hozá tégedet, Gyéza, nekem a szerencse! Most te, vagy én, halva fekünnénk. Így vagy úgy vége volna!

III.

Gyéza öccsével Lászlóval s sógorával Ottó morvái herczeggel, egyesíté erejét, s a sereg Czinkotánál állott. Salamon Rákoson szállá meg* A két tábort a mogyoródi tető választó el egymástól. A király sergében nagy mozgás volt. Vezérei: Vid ispán és Ernyei, s frigyesei Szentibáld és Markárd összegyűltek a király sátorában, s tanácsot tartottak.

Lángoló tűzök, nagy számok s hadaik vitézsége arra buzdíták, hogy másnap verekedjenek meg. Vid ispánnak tetszék a nép lángolása, s felkiáltott: Ha meglátják mennyin vagyunk, elrettenve szaladnak meg. Nem régen verénk meg őket; vezéreik elhullottak; hadok remeg nevünk-től. Most aratókat gyűjtött maga mellé; azokat egyszerre elnyeljük. A csehek hadd nézzék nyugva, mi történik; én a bácsiakkal nekik megfelelek.

Ernyei ispánnak könnyek csorgának alá őszült szakálába. A király látta azt, s megszólító: Hon-

nan ez az elbúsulás, öreg; vitéz? Te a herczeg felé hajlasz, és csak színből tartasz velem.

Ernyei felelt: Nem, király; de fáj nekem, hogy te a két herczeggel, atyád testvére fiaival, harczolsz, és hogy a két hadban atyja a gyermekét, s a gyermek az atyját, testvér a testvért, magyar a magyart öldösi. S ekkor Yídhez fordulván: Te dicséred urunknak e szándékát, s azt mondogod, hogy a herczegek aratókat, kaszásokat gyűjtöttek fel magok mellé. De lásd, a mit ezer kaszás levága, tízezer kéz sem győzi felvillázni, s Isten segédje nélkül senki sem számlálja meg, mit dolgoztának. Nekünk tisztünk meghalni urunkkal, de jobb volna más tanácsra térnünk.

El vala végezve, hogy másnap megvínak. A vitézek álm nélkül tölték az éjt, mindenike lovaról gondoskodók, s azt féken tartotta.

A két herczeg táborában csendesén vala minden; vitézeik aludtak. Magok egy levelesszínben feküdtek le. Annak közepében egy kémény nyúl vala ki, s ez alatt lassú lángban égé a tűz; egy magyar vitéz vigyázott, hogy el ne aludjon; s midőn a hasábok elégték, új fát rakott a tűzre.

László herczeg egyszerre szökék fel álmából. — Bátyám, sógorom — úgymond — kardot, paizst hamar! egy álom int; jó az ellenség. — A kettő hirtelen ugrott fel a földről, s körülövedzé magát. Századosaik, tizedeseik végigjárák az elszunynyadtak sorait, s kevés pillanatok alatt mindenki lován ült. — Paripád készen áll, mondá Gyézának egy vitéz, s a herczeg ment. László és Ottó még a színben maradtanak. László leborúlt a földre, s fogadást tón, hogy ha az Isten a bátyjának adandja a győzedelmet, ott ahol csatáikat tartják, kápolnát fog szent Mártonnak építeni, s ezzel hada elé nyargala. S amint hadi örömeben végignyargalá a sorokat, dárdájával történetből meg találá ütni egy bokrot. Egy evet felkapa dárdájára, végigszaladott annak nyelén, s kebelébe szökött alá, s ottan elrejtezett. Az övéi víg kiáltozásra fakadának; a jelenség jósolatúl vala nekik, hogy övék lesz a győzedelem.

A király hada kitűnék a tetőkről. Ernyei ispán monda Vidhez: Csudálnám, ha ezek szaladnának, meglátván bennünket. Hátok megett a Duna; győzni akarnak vagy veszni.

S mint a vita kezdődék, köd szállá a földre, csak tompa fegyvercsörtetés, a győzők örvendései, s a sebhedtek és haldoklók ordítása költ fel a homály közül. S mint a köd tisztult, meg vala nyerve a tusa; Salamonnak hadai le valának terítve, maga futott, egyedül a vitéz Opus Bátor-tól kísérve. Egy szegény csolnakban hajtott által a Dunán, Szigetfőnél, s Soprony felé tartott.

Azalatt, míg Gyéza az elfogott Szventibáldot és Markárd markgrófot azon ígéret mellett ereszté szabadon, hogy többet ellene fel nem kelnek, László végigjáró a vérrel ázott csatamezőt, hogy a sebhedtekről gondoskodhassék. Halva leié Ernyei ispánt. E látásra leszökék lováról, megölelte a holtat, s ezt mondá: Ernyei! béke barátja! kesergem veszedet, mintha testvérem volnál; mert szíved és elméd békére hajolt. Felemelé a holt testet, s meghagyta vitézeinek, hogy takarítsák el tisztesen. Tovább haladván, egy csoport embert találá elő, kik a Vid testével foglalatoskodának. Ezek testvéreiket, barátjaikat kesergék, kik elhullottanak; s szidák ezt, mint had gyúlasztóját; s egyike, épen midőn közéjük érkezék

László, egy marok port e szókkal vága szeme közé: Szemed sohasem toda elteni birtokoddal és fényeddel, s íme most egy marok porral telik el. — László megállító ötét, s így szóla az elke-seredtekhez: Szánlak, megholt! ámbár mindég ellenségünk valál. Miért nem maradói életben, hogy megtérj vétkekből, s a háborgást csende-sítsd közöttünk. Íme szived', mely Gyézának bir-tokára vágyott, egy kopja verte keresztül, s fe-jedet, mely koronát akara viselni, kard szelte ketté!

László ezt is eltemetni parancsoló.

IV.

Hév vala a déli nap, midőn Esztergomból egy pár szarándok, egyik férfi, a másika nő, a Duna mellett emelkedő hegyek közt ballagdála, s Vi-segrádnál megérkezék.

— Hová igyekeztek? — kiálta rájuk Oktár, egy ifjú vitéz, ki maga is a királyi folyam szélén sétálgatott.

— A szarándok felele: Budára igyekszünk.

Szinte honunkig hatott a hír, hogy István király a szentek sorába íratott, és hogy kiemeltetnek a földből hamvai. Az ország déli aljából ez innep miatt jövének fel.

— Szóljatok itt be tehát, mondá nekik az ifjú vitéz;— ha délután megindultok, Budán lehetek éjszakára. — Bé nem várván feleletöket, az ifjú megfordúla a hegyek felé, s a két szarándok követé lépteit.

Amint az hegy ormára felérének, így szóla az ifjú vitéz: Tekintsek itt körül; ennél nem igen találtok szebb kilátást.

A leány szemeibe könny szökött, oly hatalommal ragadta meg a táj szépsége. Midőn a szerelmes vágyódva pillant kedvese lakjához, kihez siet, a Duna úgy pilloga fel néhány helyt a hegyek nyílásai között, míg elvégre nyugalmas dicsőségben fut tovább. A tiszta habokból ragyogtak a hegyek, zöldlombú erdeikkel, s Visegrád, kevélykedve bástyáiban, mint egy tükörből. Ezzel áltellenben pillong ide Nógrád, elmohosult falaival, vértársa a fent Visegrádnak, elszánva, hogy ezzel együtt áll, hogy ezzel együtt vesz.

A tovább siető folyam felé fordítván tekintetét, így szóla a szarándok: Én is ama téren állottam oda által, midőn a két herczeg megmérkezett Salamonnak De azóta itt nagy változások történtek. Hol ama túlsó hegy sor megszakad, akkoron csak erdő állott, s most ott várost lát szemem. Miként van az?

— S nem tudnád? — kérdé Oktár. Azt nektek én fogom megmagyarázni; addig vegyétek, a mit szívességgel rakatok fel élőtökbe. — Cselédek jöttek, mentek, s megteríték asztalát a vár egyik fokán. S míg a két vendég ebédle, ezt beszélé az ifjú vitéz:

— Midőn a két herczeg és a király itt fekvének a magok táborokkal, Gyéza és László egy nap végigjárák az erdőt, talán hogy megismerkedjenek a hely fekvésével. Akkor egy remetére akadtak, kinek Vácza vala neve. S ez így szólott az idősb herczeghez: Üdv tenéked, Gyéza! Két angyalt látok lebegni fölötted; egyike koronát tart, a másika pálmaágot. Győzni fogsz, s királynak ismértetel.

Gyéza mondá: Én koronát nem vágyok; de

ha kedvezni fog az ég az igaz ügynek, úgy itt egyház álljon és püspökilak. — S amint megnyerék a győzedelmet, az erdőbe méné megint az Övéivel, s kereste a helyt, hol a remetével Összetalálkozott, de harmadnapig is mindig haszontalan. S ím az egyik estve csillámló tőrökkel szalada végig a táboron egy szarvas. Gyéza utána iramodék, utána hívei is. A szarvas halkkal bakata szinte a fény érig. Egy pogány vallású kún vitéz rálöve, de a szarvas eltűnt. Gyéza fogadást tőn, hogy ott fog állani az egyház, ahol a szarvas eltűnt, a püspökilakkal együtt, s a várost a neki győzelmet ígérő remetéről Yácznak nevezé. Ez az, melyet itt látsz. A kún vitéz, ki a szarvasra rálöve, én vagyok. A vácsi püspök téríte meg; Gyéza lón keresztatyám, s engem tevé e vár őrijévé.

S a szarándok most: Ahogy te vagy Gyézához kötelezve, úgy vagyok én Lászlóhoz. Hallhatád, hogy midőn a hercegek még egyességben éltek a királylyal, a kúnok pusztítva jöttek ez országba. Én is öközöttök valék. Sokat rablánk, s én egy leányt is, a váradi püspök gyermekét; oly

szépet, hogy messze földön nem volt mása, s oly jót, a milyen szép vala.

Az asszony elfordítá fejét, s a szarándok folytató a beszédet: Nem dicsérlek többé; vendéglőnk lát, s valónak leli szavamat. Szerettem őtet, mint még ma, határ nélkül. Visszatérvén hazánk felé, a Meszes hegyei közt a királyra s a két hercegre ötlöttünk. Akkor kezdődék véres ütközések. Salamon vakmerő bátorsággal méné egyenesen a bérceknek, hol mi feküdtünk. Az okosabb Gyéza megkerülé táborunkat, László pedig dühödten küzdött, mint egy oroszlán. Mi kunok meg valónk verve. Én lovamra kapám fel hölgyemet, s szaladtam. De László ráismere a lányra, s ámbár nehéz sebet kapott, utánam szárnyala. Csak egy nyíllövetnyi tér vala köztem és közötté, de nem éré utól. Ezt kiáltá reánk: Leány, emlékezzél atyádra!

— Ah! — így ugrata társa szavai közé itt a hölgy — úgy hittem, hogy tiszteletes atyám előtttem áll fehér hajaival. Szeretve terjesztém ki felé karjaimat.

— Hölgyem lesiklott a lóról — folytató meg-

szakasztott szavait a szarándok, s én utána. László utólért, s keresztül akara verni láncsájával; de a leány előmbe vetette magát: Engem ölj meg, mert szeretem őtet, s nem akarok élni nélküle. László lesüllyeszté láncsáját. Én a lányt a táborba kísértem. Atyja buzdításai, a herczeg példája, a jobb erkölcs, mit itten láték, s a leány szerelme, egyesült erővel hátának rám, s nem sokára azután felvevém a keresztséget. Azólta boldog elvonulásban élünk, s nem tudjuk, kívülről mi történik. Csak néha hat valamely hír hozzánk, mint az, a mely bennünket most ez útra indított. — isten veled, vitéz férfiú; a szerint vendéglél meg bennünket, mint magyarhoz illik. Köszönjük a jóltartást. De ereszs; lángol szívem királyi fényében látni meg a derék Lászlót.

— Egy darabig elkísérlek — mondá a várnagy.

A szép szarándokhölgy még egy pillantást vete a gyönyörű tájra, s a kettővel lépdele le a hegyen.

A hegy lábainál ének hatá meg fülöket. A hölgy megállá, s tisztán értheté a dalt.

A FOGOLY KIRÁLY.

Lánczokban ült a jó király
A fellegvár lyukában,
Sok mérges könnyet hullata
Emésztő bánatában.

Híjába tartja füleit
A tömlőcz ablakához,
Nem hall semmi közelgetőt,
Ki néki várt segélyt hoz.

Kobzát, a búst, előveszi,
S így énekel zokogva:
Dali, hass el én hű hölgyemhez,
Bár szél s hab tilt zajogva.

És mondd: Én fogva ülök itt,
Bús tömlőczöm mélyében;
De még itt is csak ő, csak ő
Van szüntelen elmémben.

Csudálkozom, hogy híveim
Nem kelnek fel mellettem;
De ő, de ő el nem felejt,
S mindent megtesz érettem.

Ismerem én szerelmedet,
 S ez nem hágy elcsüggedni;
 Felkelsz, lehullnak lánczaim,
 Sebem be fog hegedni.

így éneklett a rab király
 A fellegvár ürében,
 S a bú helyett, s a gond helyett
 Vígság derült lelkében.

— Mi szerencsétlen búsong itt?; — kérde a hölgy.

Oktár felele: Salamon, kit nekem kell őrzennem.

— S miért van e nyomorúságban?

— Nagyon el kell rekesztve lenned a világtól, hogy ezt sem tudod. A mogyoródi harcz után Salamon Sopronyba voná magát. Onnan kilide követeket Gyézához, s erre tette által királyi igazait; s midőn ez megírnia, Lászlóra. De nyugtalan elméje megbáná a mit cselekvék, s arra törekedett, hogy megfoghassa Lászlót, s ismét ő uralkodhassék. Vadászatra hívá meg a királyt,

hogy cselébe keríthesse, de a gonosz szándék elárúztatott. László megjelené, de fegyveresekkel; azok összekapának, s Salamon elfogatott, s itt ül.

Oktár alig végzetté el beszédét, midőn egy csapat lovasság, csinosan felkészülve, szembe jött velők. Oktár rá nem ismerek a nádorra. Miként hagyhatná el ő mostan Budát? ezt monda magában. A nádor már a három menőnél vala, s ezt monda Oktárnak: Vissza, velünk, Oktár; Salamon szabadon eresztetik.

A két szarándok szó nélkül vála el tőlök. — V kikre a vár őrzése bízva volt, meglátván közeliíteni a nádor csoportját, elébe jövének megtudni, mit jelent e tünemény. Erre egyike a nádor követőinek így felele: Budától eddig én a dolgot énekbe szedém, s elmondom, ha hallani akarjátok. — A lovak a fákhöz kötteténck; mindnyájan körülfogák a dalnokot; az pedig felült egy szirtbálványra, s ezt éneklé:

A KISZABADULÁS.

Zúgnak a harangok, s a király megy;
 Együtt mégyen vele a cardinális,
 Es utánok a sok nép, tolongva.
 A jó István tetem it akarják
 Kiemelni sírjából, ki széllyel
 Uzé a pogányság babonáját,
 S a helyett a hon három hegyére
 Kiszögzé nekünk a szent keresztet.

István a szent márványsíjban fekszik,
 S a király jön, s véle a cardinális,
 Úgy elsők hűségben, tisztaságban,
 Mint méltóságokban, mindenek közt.
 Megfogják a sírfedőt erővel,
 Ah, de az nem enged erejüknek.
 A király keblébe rettegés száll,
 A Legátus sápad, felzajg a nép,
 Suttogások esnek mindenszerte.

Álljon tíz erős legény elő! int
 A király most; s ím a tíz vitéz már
 A fedő kövét markába fogja.
 Mind híjába! széllyeldőledeznek;
 Kótisok török, vésőjök pattog,
 S felsikolt a nép nagy félelemben.

S most a cardinális, felderülve
 Hosszas hallgatása gondjai közzül:
 „Nincs erő a karban, mely felülről
 Nem kap gyámolt és segínyt,“ ezt mondja;
 „Szenhez ártatlannak kell csak nyúlni.
 Szóljatok, kit ismertek tisztának,
 S állítsátok tüstént itt előmbe.“

Mint midőn sötét felhői közzül
 Áttör a nap éltető sugár a,
 S nyugtot ígér a nagy vész helyébe;
 Úgy derült föl rémültéből a nép,
 S Hedviget sikoltja minden ajk most.

Jó a szűz, fejét körüllebegve
 Szög hajától, mint a Szenteken fut
 Szélivel a szent fény, nyugalmas tűzben.
 Kék szemében a menny tiszta fényét
 Látnád bájjal viasszasúgározni,
 S természetben karcsú, mint a líljom.

Látja jődögélni szent szemér'mmel
 Öt a cardinál, s nevén kiáltja,
 Tisztelettel tér előtte félre
 A toldúlt csoport, s nem érti, mit kell
 Félelem s remény közt itten várni.

S a szép Hedvig már a sír előtt áll,
 S égi sugár fogja el a sírt, a lányt;

És a templom öblét hullámozva
 Illat tölti be, mint a rózsáké.
 Kedves éltet él a szűz, Istennek,
 De megnyitni a sírt, az múlja erőjét.

Ekkor a király: „Ok Isten, mely bűn
 Fekszik rajtunk, hogy kizársz kegyedből!
 Hagyj titokba látnunk, és taníts meg,
 Mint mossuk le rólunk a nagy vétket.“ —
 Ezt mondván, kimégyen rendelése,
 Három nap' hogy minden bűntöt tartson,
 S mint vizet s kényért, ne illessen mást.

Elmúlt a három nap; toldúl a nép
 Minden a királylyal a templomba;
 S Charitász apácát a nagyoltár
 Zsámolyán találjak térdepelve.
 Három nappalt s három éjét töltött
 A szent szűz a templomban könyorgve,
 S arcza fény lett, mint a Seraphimé,
 A midőn urától földre száll le.

S így szól a királyhoz: A szent helyre
 Te híjába lépsz, s a nagy megholtat
 £Tem fogod sírjából kiemelni;
 Mert nem egyez tetted és beszéded.
 Ezt mondod naponként: „Vétkeinket
 Úgy bocsásd meg nekünk, mint mi azoknak,

A kik ellenünk rosszat tevének!“
 S fogva tartod Salamont; s a Szentnek
 Csontjait hihetd-e illethetni?
 Menj, s ereszd őt; s akkor lépj ez helyre!
 Ezt jelenté nékem három éjjel
 Alma közt az Úr, hogy néked mondjam.“ —

„Oh nagy Isten! monda László mostan,
 Mely megfoghatatlan végezésed!
 Vétkeimet bocsásd meg, mint én néki!“ —
 És most, a nádor felé fordulván:
 „Menj, én hívem, siess Visegrádra,
 Szedd le lánczait, s ereszszed őtet;
 Amit egyszer bíra, bírja most is.“

És amint kiment szájából a szó,
 Önmagában nyílt meg a fedél, és
 Víg sikoltás tölt el a templomban.

V.

A kunoknak egyik csoportja amott vonult el a téren; egy másik utána, míg egy harmadik a távolban még csak tündökleni látszék, Cselgőnek sergei, a kunok fejedelmének. Ez egy halom al-

ján méné vala, s egy lovagot láta meg az ormonkon. Sokáig néze tol a lovagra, s így kiáltott: Lássátok a csudát! az Salamon, a magyarok királya! — Nem csalatkozték meg. Felnyargala a királyhoz, ez pedig le hozzá.

Mint esik az, hogy te hozzám jössz, s így magad? kérdé Cselgő.

— Meg vagyok győzve, s futnom kell. mondá Salamon. László, a rokonom, ül székemen.

— Ismerem, felele amaz; midőn együtt valók veled Belgrádtul!, sok hőstetteit szemléltem neki. S mit forralsz? Megmaradsz-e nálunk?

Salamon mondá: Téged kereslek; segélj rajtam! szerezd vissza országomat. Neked egy lányod vala Belgrádnál; akkor még csak gyermek: él-e?

— El, s ő minden örömöm; igazi leány; majd itt terem. Ezt mondá Cselgő.

— Ha visszanyered országomat, tiéd Erdély, lányod pedig nőm lesz, s királynéja népemnek.

— Visszanyerem neked, mondá Cselgő; itt jobbom rá; de ma az alkalmatlan görögöket kell levernem; már-már nyakamon vannak. Rabolva'

pusztítva a görög földre csapánk, s Maurokatakáló hirtelen összegyűjtötte népét, s űz bennünket. Meg kell vernem őtet, s ha dolgomat végzem vele, akkor megyek, s érted küzdünk meg a magyarokkal. — Amott jó leányom, monda Cselgő.

Salamon megfordult.

Mint egy nyíl, a szerint lövele elő a leány. A ki egy pillantás előtt még messze látszott lenni, most mellettek állítá meg tajtéktól elfutott paripáját. Haja fonadékot felbontá a nyargalás, s az nyakát és vállait, szinte sarkáiglan, úgy futá el, mint egy sötétszínű lepel. Valamint a homályos éjben egy csillag, úgy ragyogott feje karja a sötét haj csomójában, orczái lángolának, szeme lőtte szikráit, s szava hangzott, mint az ezüstsípe. — Atyám, rajta! a görög előcsapat immár küzd a miéinkkel!

— Verve lesznek, mondá Cselgő nyugalomban. De ímhol egy idegen, Piroska! Ez Salamon, a magyarok királya. Téged kér feleségűi, ha visszaszerzem országát. Megvervén itt a görögöket, egyenesen a magyar földre megyünk.

Míg Cselgő ezeket mondd, Piroska a sápadott képű, búsongó, de deli Salamont szembe fogd. Még lángolának szemei, midőn atyja elhallgatott. De az ő szemeiben nem csak hadi tűz csilloga. Jer, úgymond Salamonnak; ha sebet kapsz, én foglak gyógyítani; s szeretni foglak, mert te vitéz ember vagy; s siratni, ha elesel.

E pillanatban egy kun nyargala hozzájok, s ezt kiáltá Cselgőnek: Hamar, uram! a görögök nagy sereggel tolakodnak felénk.

Piroskának csákánya felsuhinta a levegőbe. Még egyszer Salamonra pillantott, s ment. Mindenek utána omlának.

Az éjjel, mely a verekedést követé, a hegy erdős elrejtett vápájában kisdud lánggal égé egy tűz. Néhány harczoló, csaknem mind megsebhedve, körülfogd azt. Lassú hangon szóidnak egymáshoz, s rettegve tekingetének mindenfelé, mint a kik félnek hogy elfogathatnának. Egyike élet nélkül látszott lenni, s merevedve néze a lángba. Az Salamon volt.

— Ne hagyj úgy magad, mondd neki Cselgő; meg vagyunk verve; de szerencsénk megfordul-

hat; összeszedem népeimet, s megyünk éretted küzdeni.

Salamon nem felelt. Most Piroska jöve elő, mellé üle le, s szelídebben mint szokott, ezt mondái Bátorítsad fel lelkedet, s ne busongj, nekem gondom lesz sebedre. Az én karom is vérzik, de lelkem le nincs verve. Te bátor valál csatádban: légy bajodban is erős.

Salamon ellágyulva pillantott szemei közzé. — Erős leszek, mondá, s felkölt, s magához vette kardját.

— Hova? kérdé Piroska; én veled megyek.

— Eressz! felele az; nyugalmat szerzek magamnak.

A leány elfordúla tőle, s neki úgy látszott, mintha tőle az egész világ, mindazzal a mi szépet bír, fordult volna el. Salamon eltűnt az erdők éjjelében.

Piroska minden rezzenésre felfülelt. Mindég várá hogy Salamon vissza fog térni; de híjába. Virradni kezde, felhasadt a hajnal, a nap feljött, s Salamon még sem tért vissza.

— Elfogták a görögök, mondá Cselgő; tovább

kell mennünk; velünk is az történhetik.“ — Lóra ült minden. Piroska még egyszer visszanézett a sűrűbe, s két köny remege szép szemeiben.

VI.

— Egész napja hogy együtt járunk. Elmondám, mely dicsőségben uralkodik a mi Lászlónk; hogy ötlet az egész ország mint szereti, s ott vagyunk hova te is vágy ál, én is vágy ék — Székes-Fehérvárnak kapuja előtt; mondd el tehát, ki vagy te?

- Az én nevem elhangzott , télele a szarándok; meg vagyok halva mindennek, ki valaha ismére. — Éltem háborgásai után a Szentföldre bujdostam, s megnyugosztalva jövök vissza. Magányomból , melyben azolta éltem, azon vágy ránta ki, hogy láthassam még egyszer a hajdan ismert földet.

— S nem térsz be hozzám? kérdé a magyar.

— Köszönöm szívességedet, felele a szarándok.

— Barátibb vendéglőt itt nem találsz, mondá amaz. Aztán most itt minden ház tele van idegekkel; most tartatik a halotti mise, mint minden évben, a megholt Salamonért.

— Azért-e, aki király vala? kérdé a szarándok.

— Igen, felele a magyar. László királyunk sokat sírt, midőn halála hírért meghallotta. Nyugodjanak békével hamvai! Velem sok jót teve; ez a ház és a mit bírok, az mind az ő adománya.

A szarándok több figyelemmel néze a magyar szemébe, s ezt kérdé: Mikor és miért volt erántad e kegyelemmel?

— Belgrádnál, mondá a magyar. Nőm, akkor még leány, fogva volt a városban. Én egyetérttem vele, ő meggyújtá a várost, s Belgrád a királyé lett. Ellenben valamim most van, azt neki köszönhetem. Hála érzésivel emlegetjük mindég, s talán csak mi ketten az egész országban; mert ő azolta sok ínséget vona hazánkra. De az én házamban emlékezete ki nem hal, s nekem minden maradékom Salamon nevet fog viselni.

— Élj szerencsésen, mondá neki a szarándok nagy megilletődéssel.

— De engedd hát, hogy a királyi udvarig kísérhesselek, minthogy oda készülsz! mond a magyar.

A szarándok egy oszlop lábánál üle le, s ezt mondá: Én az éjt itt töltöm.

— Amint tetszik, mondá amaz; téged nem könnyű elvonni akaratotdtól; te azt sem fogadnád el, ha a király a maga csarnokjában akarna szálást adni neked. Oh ha akkor voltál volna itt, midőn Henrik császár itt múltott, s Salamon a császár hűgával ülte menyegzőjét, s barátságot kötött véreivel; az volt ám a szép idő!

— Szűnj meg, mondá a szarándok, s hagyj magamban.

— Rendes ember vagy! mondá a magyar. Jó éjszakát tehát!

A szarándok befogá könnyező szemeit.

Másnap véget érven a halotti mise, László király végig méné a koldusok és szarándokok sorain, mit tenni mindenkor szokott vala, kik őt az egyház tornáczában várak. Midőn annak nyújtá az aranypénzt, ki a palota oszlopánál hált, ez megfogá a király kezét, megszorította azt, s fel-

kiáltott: Légy szerencsés, László király! s eltűnt a tömött sokaságban. Megilletve állt a király egy-két perczig, s így szóla: úgy légyen nekem Isten irgalmas, ez az én rokonom Salamon vala. Menjen kiki, hozzá- vissza, s barátok leszünk.

Mindenfelé omlottak emberei, de mindenike azon jelentéssel téré vissza, hogy sehol nem találtatott.

VII.

P Ó L A .

Kősziklás tájain Istriaországban
 Fekszik egy szép város, híjják azt Pólának.
 Keselyűk fészkelnek szirtjein ormának,
 A tengerben játszik képe havasának.

Ide léj) egy kegyes szarándok bújában,
 S lakást fog a szirtitek tágas barlangjában.
 Kápolna lesz a hely, s egyik oldalában
 Már csillog a kereszt szent ragyogványában.

Fakéreg és gyökér itt minden élleme,
 Messzünnen hord vizet egy kis faedénybe!;

De minden szükségét könnyen tûr szent hite
 Az Úr kísért, úgymond; légyen szent ő neve

Éjjel imádkozik, s kilép az üregből.
 Szikráznak csillagok égről és tengerből. -
 Mily szép sors az enyém, mond megilletésből
 Csend lakik keblemben, s körülfog kívülről.

Böjt s könnyörgés alatt múlnak esztendei,
 S itt lakván, még embert nem láttak szemei.
 Végre azt mutatják gyengülő ereji,
 Hogy már közeliinek a halál perczei.

így kiált az Úrhoz: Légyen akaratod!
 De te. ki a szegény szenvedőt meghallod.
 Engedd, hogy vehesse azon szent malasztod'
 Melyet borban ad a s kenyérben jóságod.

Az Úr meghallgató a buzgó kérését,
 S egy pap. ki vadászatban találta kedvét,
 A hegyek közt arra intézte lépését,
 Hol a szarándoknak hallható nyögését.

S ő s a pap rá ismér Isten végzésére,
 S végig nézván élte hosszú ösvényére,
 Begyónja vétkei lelke örömére.
 Bocsánatot kér s nyer. iidvezülésére.

A pap kenyeret s bort hozott volt magával,
Hogy erőt vehessen lankadozásával.
Vérré változtatja a bort szent szavával,
A kenyeret testté, s beadja ujjával.

A szarándok amint ezeket bévette,
Magát most egészen könnyebbnek érzette,
Égi fény terjedt el körüle s felette;
Életét szelíden s mosolygva végzetté.

A HÁROM KIRÁLYLEÁNY.

Volt egyszer egy király. Annak három lányai voltak. Az egyiknek haja arany vala, a másiknak ezüst, a harmadiknak vas. Az aranyhajút Capellidórának hitták, az ezüsthajút Bianchéttának, a vashajút Nérabellának. S amilyen volt hajok és nevük, olyan volt szépségük is: Capellidóra mint a hajnal; Bianchéttá mint a csillagok; Nérabella úgy tündüklött mint sütétben a karbunkulus. S amilyen hajok, nevük, szépségük, olyan volt erkölcsük is: Capellidóra nyájas és víg kedvű, mint a teljes virágzatában álló rét; Bianchéttá tiszta és szelíd, mint egy kristálypatak; Nérabella úgy szíttá magához valaki látta, mint a mágnes a vasat. Magát a királyt Paffusnak hitták.

Valamikor a rózsák elkezdének virulni, Paf-

fus király magát elvoná hajlékába, s ki nem jöve nyolcz napiglan. Senkinek nem vala szabad közelíteni hozzá. Sokat siránkozott.

Egyszer megtörtének, hogy amint a három király leány a királyi kertben sétálgata, s ott fakadni látá az első rózsát, atyjokhoz ménének, s így szólították meg: Felséges király, kedves atyánk, kegyes urunk! szomorúan látjuk közelíteni az időt, melyben Felséged magát tőlünk ismét félre fogja húzni, s mély bánatjába elsülyed. De tehát teljesítsed kérésünket s beszéld elő tisztelő gyermekidnek, honnan ered e fájdalom. Mert ha nincs is hatalmunkban segíteni rajtad, osztolni akarunk benne, s együtt viselni, mint hű gyermekidhez illik.

S az öreg király egész lelkében megindúlt. Megölelte gyermekeit, és sírt örömeben, s oly igen erősen, amint csak hatalmas királyhoz illik. S immost így szóla hozzájuk:

Királyi herczegnék, kedves gyermekeim! Emlekeztek, miképen elterjedett a hír, hogy a ti kis öcséteket, Lindóro herczeget, egy barátja, az ismeretes varázs Zoraduró, Egyiptusba vitte lé-

gyen el, hogy ott a pyramisokban oktattassa; és az megholt légyen a sok gyéknyelvtől, melylyel a gyermeket azért éltették, hogy élesedjék emléke, s a mit neki tanítanak, könnyebben megfoghassa, hívebben megtarthassa. En és ti és egész udvarom, a hírre gyászba öltözénk; s a hír nem való. Öcsétek él, de jaj, nem tudom, hol; nem tudom, hogy. Mérges ellenem, az a gonosz Fanferína, elragadá fiamat, a kedvest; nem feledhetvén, hogy ötét nőül venni nem akartam. A dolog ckképen történt: Öcsétek Lindóro királyi herczeg egy estve, kísérve dajkájától, kertembe méné le, kísétálni, kimúlatni magát. Elérvén a nagy tó mellé, mely a hegy lábait mossa, meglátott egy liliumlevelet, amint az a víz tükrén lebegő, s a leggyönyörűségesebb nótát muzsikálta. A gyermeknek iszonyú kedve jött, felülni a liliumlevélre. A dajka kérte, rimánykodott, ne cselekedné, s végre még erővel is akará tartóztatni; de egyszerre valamely varázslat fogta el szemét: száz meg száz kis Lindóro szökdelt, ugrált, tánczolgatott előtte és körülötte; s a hűséges aszszony nem tudhatá, melyik Lindóro ezek közt az

övé. A liliumlevél muzsikája mindig zengett, s mindig mindig bajosabban, s Lindóró beléugrék a liliumlevélbe, mely most ment a dajka szeme elől mint a szél. A dajka sírva, sikoltva, utána akara ugrani; de azok a több Lindórókák egyszerre csalánná változnak, s addig verdesék a dajkát, míg az én hét ölyvem, kiknek azt tevéim kötelességekké, hogy kertemre vigyázzanak, előszállának védelmére. Most ezek üzöbe vevék a liliumlevelet, de egy pacsirta jöve elikbe; s amint az hallatni kezdé szavát, hullának ölyveim tollai is, úgy hogy alig érhetének vissza kertembe, s megkopaszodván, még most sem repülhetnek. A dajkát elnyelé a föld; csak feje marada ki, s bolylyá leve, melyen hajai hangyákká válva mozognak. A járó csalánok pedig mind gyökereket kaptak; mostanig sem tudtam őket egészen kiirtatni. Gyökereik kemények mint a márvány, s élesek mint a kard. Udvari főkertészem, Hőrcsök, kit ti annyira kedveltek, a maga legényeivel, a vakondakkal, minden fogaikat kitördelék benne. Udvari fő-foggyógyítóms kisedé a csorbúltakat, s gyémántokból raka újakat a ki-

tördeltek helyébe. Azoknak sem vala semmi sikerük.

Megtudván veszteségemet, körmömet bal kezem ujjain tüstént megvakarám, mert Zoradúró barátom közt és közöttem az a jel, mely által tudtára szoktam adni, hogy bajban vagyok. A lelkem-szerette épen hánytatót akara beadni a Hekla-hegyének; de megértvén, hogy engem baj éré, odahagyá pátiensét, s jött egy kimondhatatlan szépségű és sebességű szarvasbogaran, mely, mint tudjátok, istálóban áll, minthogy a szertelen nyargalásban egyik szárnya inat rántott s a gyönyörű teremtés megrokkana. Elmondám neki bajomat, s ő azonnal forgatni kezdé könyveit, s a csillagokba tekingete, megtudni, hol a gyermekem ' de minden igyekezete haszontalan volt, mind e mai napig. Ment szinte a Nil-vize cataractáiig, hol lakást egy öreg varázs tart, félrevonakodva minden halandóktól. Azt a nagy Merlin megajándékozó a maga száz évi kalendáriumával, melyben mind azon varázslatok, mik királyfiakon száz esztendőök lefolyása alatt történni fognak, előre ki vannak számlálva; de Lindóró felől abban sem

talál a semmi hírt. A varázs csak azt tuda könyveiből kitanulni, hogy fiam él; ele hogy hol él, és hogy miként szabadíttathatik ki, azt a könyv nem mondotta. Merlin ugyan saját kezével vete egy-két sort a könyv keskeny szélére, de azt nem lehet elolvasni, mert ő felette rász író volt, mint még ma is sok tudós ember, s takarékoságból rász gulacsot veve tintának, mely annyira elfakult, hogy nincs szem a világon, mely betűit kiismérhesse. A két varázs azonban, sok fáradsága után annyit csakugyan kisyllabizála, hogy országomnak nem varázserő, hanem lemondás adhatja meg boldoglétét. De az ország java s a Lindóro kiszabadulása mint lehet összefüggésben egymással? így lévén a dolog, meglátását többé nem remélhetem. Innen erednek aggodalmaim, felséges királyi-herczegkisasszonyok, nékem kedves leányaim; és minthogy én őtet, az én szerelmes fiacskámat, a kedves Lindóro királyi-herczegcsét, akkor vesztém el, midőn a rózsák nyílásra fakadoznak, fakadoznak az én sebeim is új meg új erőben, mihelyt ezeknek leveleiket nyílongani szemlélem. S mostan Isten vé-

letek! Ne háborítsátok meg magányom búslakodásait.

Ezt mondván, beméne az ő hajlékába, mely mivelhogy szemei a sok sírásban felette meggyengültének, egyetlen-egy darab smaragdból vala kivésve; szemeinek enyhítésekül levoná ablakinak kárpitjait, és síra keservesen.

Ő királyi fenségek a herczegkisasszonyok mélyen megilletődve tekintének egymásra, s kiki szobájába méné, s elzárkozék és siránkozék nyolcz napig, mint atyjok, a király.

Május első napján, az nap, melyen a király búslakodásinak vége szokott vala lenni, a három királyi-herczegasszony megállá az ajtó mellett, s mindenike egy-egy ajándékkal. Capellidóra arany sisakot hozá, Bianchéttá ezüst paizst, Nérebella vas pallost. S amint a király az ajtón kilépe, ezek így szólának hozzá: Felséges király, urunk és atyánk megígérénk neked, hogy segélyedre fogunk lenni, ha hatalmunkban álland, és íme teljesítjük ígéretünket. A mit itten ajándékba hozunk, az a te kedves fiadat, a mi testvérünket, visszaszerzi neked.

Azonban míg ő felsége Paffus király álmélkodó gyönyörűséggel szemlélgeté lyányainak ajándékait, a három királyi-herczegné ígyen folytatá a beszédet:

— Felséges urunk és atyánk, a jóltevő tündér Liliafiátma nekünk komaajándékol a mi hajainkat adá, oly feltétellel, hogy ha el nem nyíretjük, ötszáz esztendő alatt minden tizennyolcz esztendőben megint újjászületünk és szépek maradunk: ellenben valamikor elnyíretjtik, mindannyiszor életünkől elvesztünk ugyan száz esztendőt, de a miért elnyíreténk, meglesz. Emlékezel, hogy gyermekkorunkban e tündéradomány -nyal már két ízben segélénk magunkon; tudnillik egy sétálásunk alatt erősen megéhezőnk, s mindhárman elszelénk hajainkból egy fürtöt, hogy egy fánkot kapjunk érte, s másikat egy fazék fris tejért. Ezt látván a jó tündér, megfoszta bennünket azon hatalomtól, hogy hajainkat elvágathassuk, míg tizennyolcz esztendősökké leszünk. Megértvén bánatod okát, elzárkozánk kamaránkba, és minthogy tizennyolczadik évünket épen most értük el, hajainkat elvágatánk, s abból ne-

ked e sisakot, e paizst és e pallost csináltatánk, hogy öcsénket visszaszerezhed. Kérünk, hirdetess turnélyt, s e sisakot, e paizst, e pallost tedd ki díjúl. A ki a sisakot fel tudja tenni, a ki e paizst elbírja, a ki e pallost felrántani erős leend, az a te fiad, az a mi öcsénk lesz.

Király ő felsége megölelé herczegasszony leányait, s mindeniknek homlokát megcsókolá nagy tüzesen. S legottan előhivatá országának minden művészeit, s egy üveghegyet fúvata velek, mely felérjen szinte a herczegkisasszonyok erkélyökig. Felül azon volt letéve a sisak, a paizs és a nagy szablya, s az egyik herczegasszony mellette álla meg, kiosztani a díjt. Száz nemes úrfiak pedig, ugyanannyi grifmadarakon, széllyel szágúldozának ugyanannyi országokra, s bajra szólítának fel minden herczegeket és lovanczokat, és mind, mind, valakiknek turnélyozni kedvök érkezhetnék.

Sok ezer mértföldre hemzsegnek most a teménytelen sokaságú emberek, minden országutakon, szerencséjüket próbálni a turnélyban, mert kiki magát tekintette legvitézebbnek, s úgy

hívé, hogy a király elveszett fiacskájának ő fog ismertetni. S történt, hogy az egyik országúton három lovag összetalálkozik: egyik sárga paripán, vont-aranyba öltözködve; másik fejér lovon, s ennek fejér vala öltözete is; harmadik alatt fekete ló lépdelgetett, mint a legsötétebb éj, s vas volt derékvasa, karvasa és czombvasa. Elismerék egymást, hogy ők három szomszéd, egymással barátságban álló király gyermekei, s összebeszélének, hogy együtt mennek tovább, útjokon.

Látá a gonosz tündér Fanferína, hogy meg nem gátolhatja az ifjú herczeg Lindóró felfödöztesét; de legalább a három királyi lovanczot akará a turnélytól elvonni, mert tudta, mily szándékkal jönnek, s ismerte barátságukat a Paffus házához. Estve vala, midőn a három herczeg egy erdőbe ért. A gonosz Fanferína azonnal felszállott, s amint kiterjesztő palástját, legottan elalvának a csillagok, felhők tornyozódtak felhőkre, s a homályt homály terhelte. Ki-kinyújtá nyelvét, s szüntelen szikrázának a fellegek; pökött, s azonnal ömlött az eső, harsogva mint a Vág a Kárpát hegyeiről; három foga közül, melyeket szájában

még meghagya az öregség, kitörte az egyiket, s ellökte a felhők közzé, s jég omlott mindenszerte igen nagy darabokban, s kemény mint a márvány. A bárom herczeg kísérői barlangokba rejtezenek; de a királyfiak kivonák kardjaikat, s oly ügyesen villogtaták mindenfelé, hogy a jég közzül őket és lovaikat egy szem sem érheté. A mennyköveket pajzsokon fogdosák fel, s azok szétpattogának minden kár nélkül. S oly könnyűk valának lovaik, hogy midőn útjok a legmélyebb patakokon ment is keresztül, a vadzajgású csermely feljebb nem éré bütykeiknél. A mennykövek csattogásai, a hegypatakok harsogása, az ordító, visító szél-düh, az aggtölgyek recsegései közt három kívánatos zengés hallatá magát, s bátorítá, hogy folytatnák menéseiket. S a kívánatos három szózat ugyanannyi csillár szava volt, melyek most lovaik füle közzé szállának, hogy világot tartsanak útjokra. A három királyfi bátran folytatta volna útját e segély nélkül is, de most annál biztosabban ménének, keresztül a vastag sötéten, egy pislongó világ felé, mely a csalit közzül előbb ugyan igen szűkén, tovább tisztábban, mindinkább meg in-

kább csillámlott feléjek. Az egy szénégető kalibája volt. Az öreg elikbe jöve, üdvözlé őket, kérte, vennének szállást szegény fedele alatt, s lovaikat eresze alá kötötte. A királyfiak elfogadák szívességét, s bemenének a kalibába.

— Uraságtok nem veszik rász néven, hogy egy kisség elfordulok, mondá nekik az öreg; én a lovakhoz látok; a vacsoráról babám fog gondoskodni. Ha ficzkóm itthon volna, rá bízám a lovakat: de az ment, mihelyt háborgani kezd az ég; abban leli kedvét leginkább, ha villog, csattog. Azt gondolná az ember, hogy érti a mennydörgés beszédét s ismeri a villámok betűit.

Kimenvén a két öreg, hogy dolgaikhoz lássanak, a három királyfi neki-eredé a beszédnek.

— En nem azért jelenek meg a turnélyban, hogy magamat a Paffus király fiának ismértessem, mondá az Aranyherczeg; nekem kedvesebb az én atyám mint széles e világnak minden egyéb atyja, s beérem magam' az ő országával; de szívem lángol a világszerte híres Capellidóra királyi herczegkisasszonyért, bár azt még eddig soha nem láttam.

— Engem is hasonló cél vezet ide — mondd most az Ezüstherczeg; s királyiszékemre az én jobbomon csak a szép Bianchéta léphet fel, s nem semmi más királyi gyermek széles e világon.

— En pedig Nérabella herczegkisasszonyért lángolok, mondd a Vasherzeg; s kezet csapának örök barátságra, felfogadván, hogy egymást minden igyekezeteikben híven fogják segíteni; és hogy ők, megnyervén majd a három királyi-herczegkisasszonyok hajlandóságát, azon szerint élnek majd, mint három egymást szerető sógorokhoz, barátokhoz illik, örökkön örökké.

— Jó estvét, nemzetes királyfiak! én segéd-rőkre leszek; monda most valamely szózat. A királyfiak körül tekinget ék magokat mindenfelé, jobbra, balra, s íme, egy csudaalak ötlött szemekbe — egy törpe valami, oly igen kicsiny, hogy homlokával alig érte fel az asztal szélét; három lábú, melynek egyike emberláb vala, a két másika szarvasláb. Hátából két szarvastűrök nőtt vala, s csak egy karja volt; másika helyett bagolyszárny nőtt ki vállából.

— Ki vagy, te piczi teremtés? kérde a Vas-herczeg.

A törpécske megfogd fejét jobb kezével, s féltévé az asztalra. A fejetlen törzsök fel s alá járdogált magának a házban, a fej pedig felele- a kérdésre.

— En pensionált lélek vagyok — úgymond. Elébb komornok valék a varázs Zoradúró mellett, s deli termetű, igen szép arcú. A gonosz tündér Fanferína megkapott, s szarvassá s bagolylyá akara változtatni egyszersmind. De köszvényes lévén, s ennélfogva magnetizáltatván magamat, több erő vala bennem, mint a mit Fanferína gondolt vala, s így az általváltoztatás neki csak félig sülé el, s a félig szarvas, félig bagoly helyett az leve belőlem a mit láttok. Uram nem tarthata meg tovább szolgálatjában, mert azok a finnyás tündér dámák, kik olykor látogatásként járanak hozzá, nem szokhatának látásomhoz. Erdőmesternek neveze tehát e jószágában, s most félig-meddig nyugvó állapotban vagyok.

— S mi a fizetésed? kérde a három herczeg.

— Nem sok; de én bölcsebb vagyok a Görög-

ország híres hét bölcseinél, s kevéssel is beérem magamat. Pénzfizetésem nincs, de van asztalra valóm. Hét mennykőfergeteg; hat kila gesztenye, de melyet magamnak kell sütnöm; hat tuczet asszú szúnyog; fél oldal krokodilsüldő; itálnak két passzát-szél; öt font napsugár a téli éjszakákra, nyárára egy felleg, porköpeny egüi. Ellenben mind ebből altiszteimet is ki kell tartanom, s férgeimet, bogaraimat, s ezek töméntelent megesznek. Az a három csillár is, mely benneteket ide kalauzok, az én cselédem. Erdemlettek töltek egy kis borraivalót, mert éhhel-holt legénykék, s feleségesek, gyermekesek.

— S mit adhatunk nekik? mire van szükségök? — kérdé az Ezüstherczeg.

— Pénzt, felele a fej az asztalon. Az érez' galváni kecse a lelkekre is elhat; de épen ezért, a mit nekik adni fogtok, egynemü érez ne légyen. A világítás díja közönségesen négy garas, de uraságok tetszésük szerint adhatnak.

A három királyfi egyszerre nyála zsebjebe, s számlálatlan adák a mit kimarkol hattanak.

A fej vigyorga örömeiben, s a törzsök tapsra

csapá együvé kezét, szárnyát. Ekkor mondá a fej: Sokáig vártalak benneteket, mert egy izenetet bíza rám Liliafiamma tündér; de bosszankodom önmagamra, kiment az eszemből. Meleg vala az idő, s én szomjáztam; saját mennydörgésim régen elfogytak, s angáriám még messze van; így megörültem a Fanferina viharának. De el kelle nyelnem egy-két villámot túl azon a mit szomjam kívánt, vagy talán mohón találtam inni, mert az ital fejembe ütött; azért tettem asztra a fejemet, hogy nyugodja ki magát. Elég az hozzá, hogy nem jut ugyan eszembe az izenet; arra azonban emlékezem, hogy négyen kell lennetek, ha azt akarjátok hogy szerencsével víhassatok meg, és hogy még ma kell feltalálnotok azt a negyediket. De erővel vagy csábítással vonni közitekbe azt nem szabad; úgy lesz jól a dolog, ha önkényt áll mellétek. A tündér megnevezé azt a negyediket, de simán elfelejtém. Sok szerencsét dolgothoz.

A kéz a fej után nyúlt, s feltette vállai közzé, s a csudaalak az ajtón kikotródott. A királyfiak utána mereszték szemeiket. Láták mint kortyán-

gatja a fel-fellobbant villámokat, s hogy azzal az erdő sötétébe vonta magát, s eltűnt.

A szénégető fia azalatt fel és alá futkározott az erdőben, s a mennykövek szikrázásival mulatgató magát, s azoknak ropogásaival; mert ő bátor vala, mint egy fiatal oroszán. S a hegyek vápáiban most egy valamely nyögés csapta meg fülét. S minthogy ő nem csak felette bátor, hanem felette jószívű is vala egyszersmind, lebecsátkozék a szirtcsúcsokon, s ment, hogy kisegítse a szenvedőt. Ló nyöge ott, nem ember.

— S te nyögél oly nehezen? — kérde a legény.

— Én, felele a ló; kérlek, oldd ki lábam' a hurokból, melybe tévedtem, s sohasem hagylak el szolgálatodért.

A legény lehajlott, de semmi hurokra nem talált.

— Tündér-hurok, mondá a ló; holdvilágnál fejezített pókfonalból szöve, s embernek csak tündérfény mellett látszható. Fortyogásom felé nyújtsd ki bal kezedet, s nézz még egyszer első lábomra, s old ki a hurkot, mihelyt meglátod.

Az megtevé a mit a l o kívánt. A l o tüzet fortyantott, s a legény  ot ujjá  gy égett, mintha  ot gyertyát gy ujtottak volna meg. A legény csudálkozott kis ideig a dolgon, de jobbjával megoldá a hurkot, s ezt mondá a lónak:  n téged minden ígéreted nélkül is kiszabad ítottalak volna, de ha megmaradsz nálam, annak ugyan  rven-den-i fogok  m, mert te gyönyörű paripa vagy.

A l o alig érzé szabadon magát, s a legény ujjai nem  gtenek többé.

A l o most a legényhez: Sz okj fel a hátamra.

Azalatt, míg a szénégető kalibája felé ménének, a l o  gy szóla:  n tátos vagyok, s régi barátomat, az Alexander híres Bucephalus  t, akarám meglátogatni, ki nem holt meg, bármit mondjanak a historieusok. Vigy azatlans agb ol léptem a hurokba, s ott vesz ek vala nélküled, mert a hurkot vagy csak az oldhatja fel a ki vette, vagy egy még ártatlanul maradt lélek.  gy  n tiéd maradok valamíg ketten  l unk. Tanács-csal, cselekedettel, szolgálatodra fogok lenni; csak azt kötöm ki, hogy kilencz napig senkinek meg nem mondd, hogy tátos vagyok. Ember azt meg

nem sejtí, a lovak közt sem pedig egyéb mint a legnemesebbek.

Elérének a kalibához, s a legény az eresz alá vivé lovát, s mint nem álmélkodék el, midőn a hercegek paripái egyszerre hogy a tátost megpillanták, lehullának első térdeikre, s úgy tisztelgeték azt. Ez így szóla hozzájuk: Keljétek fel; nem akarok ismértetni. A három paripa azonnal felállott, s úgy tevé mintha pajtások volnának.

— Jó öreg, ez a szép ifjú a ked fia? — kérdé az Ezüstherczeg a szénégetőt, midőn az belépe hozzájuk.

— Nem az, felele; rendesen akadtam hozzá. Egy estve szekereimre akarám rakni szenemet, s egy gyönyörű asszony személy, talpig fejébe öltözve, elméne a szekér mellett. Megszólítám, vigyázna öltözetére, mert az foltot kaphatna szenemtől. Az asszony csak egyet mosolyga rám, de nem szólott, azonban szenem a szekeren fejérbé vált a hónál. Míg itt hol szenemet, hol az asszonyt nézem, az egy liliomot vona ki kebeléből, nekem nyújtotta, s így szólott: Tedd fris vízbe, reggel megnyitja kebelét. Láss gondjához annak

a mit benne találsz. Az egykor áldást hoz rátok, mikor tőletek ragyogásában viszik el. E szóval eltűnt előlem.

Megtevéem a mit hagyott. Másnap a virágot gondosabban tekintetem meg, s e gyermeket találám kelyhében. Én is, feleségem is megszereténk; úgy nevelőnk mint tulajdonunkat. A mai napig senki nem teve kérdést eránta, s amint lát-szik, örökké nyakunkon marad.

— Micsoda? kérdé az ifjú, s én nem a ketek gyermeke volnék? Úgy ma nem híjába találtam egy lovat. Kimegyek a nagy világba, s felkeresem szüléimet. Szép uraságok, kérlek, vigyetek magatokkal.

A királyfiaknak tetszett a szó, s az Aranyherczeg így szóla a szénéégetőhez: Látja ked, hogy a szép fejér asszony igazat monda. Mi mindhárman királyfiak vagyunk, s akarjuk, hogy jöjjön velünk a legény. Nagyobb ragyogásban tőletek nem mehet el.

Az ifjú magán kívül vala Örömében.

— Én lovamra veszem, — mondá az Ezüstherczeg.

— Arra nincs szükség, felele a legény; ma egy lovat találtam az erdőben; az engem elbír.

Az öregek nem ellenkezének. A királyfiak egy-egy patkószöveget adának neki a szállásért.

Rendes adomány — gondolá magában a két öreg; s azok ezt veték mellé: Elmaradánk embereinktől, s egyebet nem adhatunk. De ha le-mossátok rólok a mocskot, mert tegnap nagy sárban járánk, látni fogjátok, hogy a szögek feje gyémánt. Mindeniken megvehetek egy falut.

A kelő nap őket már útban látta; a dél a Paf-fus király városában.

A királyfiak a legtávolabb hostáton vettek szállást, s nem is láttaták magokat, de a szén-égető legénye bejárá a városnak minden utczáit, zugait, csudáim a nagy dicsőséget és ragyog-ványt, mely azt most még inkább töltötte el, mint egyébkor. Mert már holnap kezdődött a nyargalás, s a felgyülekezett lovanczok teljes fényességükben tárták pompás menésüket végig a városon s a királyi lak körül. Trombita- és sípc-sengések tölték el a levegőt, hol tábori harsogásban, hol szelídebb zengésben, éreztetni akar-

ván, hogy ők bíznak magokhoz, s remélik a boldogító jutalmakat. A lovanczok nyerítő paripájokon követék a csengést, bongást, kísérve gazdag öltözetű cselédjeiktől. Gyöngyök, gyémántok ragyogtanak mindenfelé, s oly nagy vala a becsétvesztett gazdagság, hogy senki sem találtatik, ki felszedje az aranypatkókat, mik a lovanczok cselédjeinek paripáikról lehullottak. Az ácsorgók tekintetei röpkeidve szállongtanak végig a renddel-gazdag zavaron, s a szem képtelen vala széllyelpillantani a pompán, annak teljességében.

De annyi ragyogás, annyi fény, mint a mely akkor tűnt vala fel, midőn a lovanczok egyetemben jelenének meg, sohasem vala egybegyűlve, miolta a világ világ. Mintha fényes délben látszhatóvá váltanak volna a csillagok, mintha angyalok szállottak volna a földre, s a nap sűgárit vettek volna öltözetűi, olyanok voltak a szemnek. — De miért fordul el most minden pillantás, és miért emelkedik felfelé? miért némula el a sokaság, s miért fakad egyszerre tiszszerte nagyobb örvendezésekre? A király mutatja magát tiszteletes

felségében, s körüle leányai, ékességek nélkül. Ki is ékesítené az eget? — De minden szíven e gondolat futa végig: Oly kimondhatatlan szépek ők, hogy egy kegyes pillantatok elég egy egész hosszú élet minden nyomorúságait a legteljes boldogsággá változtatni.

A pompának már régen vége vala, s az éj elkezdé útazását, végig a világon. A felizgatott sokaság azonban még mindég tolonga utczákon és a palota körül, midőn a hajnal felkele, s a nagy ünnep várása a népet kikapá bolygásaiból.

Háromszáz ezüst trombita vala kitéve a vár fokain. A reggeli szellő felélesztő őket, s harsogások összevegyült ugyanannyi száz arany eólhárfa szelíd zengésével. S valami élt és mozgott, méné a vár felé.

Az első, ki az üveghegy aljánál foga állást, az Aranyherczeg volt. Nyugtalan vágygyal pillantgatott fel az erkélyre, hol Capellidóranak kelle megjeleni. Ezer meg' ezer lovanczok léptek elő; százezer meg' százezer nézők tolták, sűrű csoportokban össze magokat, midőn a herczegaszszony végre megjelent, s az Aranyherczegnek úgy

tetszett, mintha élete csak e pillanatban kezdődnek, A hercegasszony is meglátá őtet, s így gondolkozók: Oh, ha ez volna testvérem! — Mint igyekszének a felgyülekezett lovanczok megmászni az üveghegyet, arra nem is ügyele. Némelyikének lova rá sem meré tenni lábait; némelyikének elkezdette, de alig teve egy-két lépést, s azonnal hátrasíklék. Őt hat feljuta közepéig; még kevesebb szinte az erkélyig éré fel, de ott borzadás szállá meg lovaikat, vagy magokat fogta el a széldelgés; mert a hegy csúcsán le vala terítve egy sötét iivegtűkör, sok ölnyi szélességű, s vékony mint a papiros, betarkázva garbonczás jegyekkel, s alatta rettenetes mélység ásítózott. Füst gomolyózék fel belőle szüntelenül, s a tükör alól kikicsapó láng nyársakat, kaszákat s egyéb gyilkos szerszámokat mutata kétes világban a falakon. Capellidóra hercegasszony mindég úgy hitte, hogy az Aranyherceg már kezdi a menést, de azt liijába reményiette. Megszólalván estve az ezüst trombiták és az ezüst eolhárfa, s jelentvén hogy a mai innepnek vége vagyon, búsan téré szobáiba, az Aranyherceg pedig távol szállá-

sára, s ottan magát néki-ereszté szerelmes andalgásinak.

Midőn másnap trombitaszó jelenté ismét az ünnepkezdetét, az Ezüsterczeg megállá az üveghegy mellett, s sok ezer lovancz és sok százezer néző gyűlt össze, mint az első napon. S amint Bianchéta herczegasszony láttatá magát, az Ezüsterczeg épen úgy jár a mint az Arany herczeg járt vala tegnap, s Bianchéta ezt úgy ohajtá testvérének, mint Capellidóra óhajtotta volt az Aranyherczeget huszonnégy óra előtt. A lovanczok híjába vágatának az üveghegynek; de az Ezüsterczeg meg nem mozdult, noha Bianchéta nagyon reményié, hogy paripájának sarkantyút fog adni. Midőn az ezüst trombiták megszólaltak, szomorúan téré szobájába, az Ezüsterczeg pedig távol szállására, hol magát néki-ereszté szerelmes andalgásinak.

Harmadik nap ismét minden lovancz szerencsétlen vala, mely fel akara vágatni a hegyre. Nérabella herczegasszony is a Vasherczeget ohajtá testvérének, ahogyan két nénje az Arany- és az Ezüsterczeget. De a Vasherczeg napestig a Nérabella herczegkisasszony csudálgatásában tespe-

dett el. S akkor visszaméne távoly szállására, hol magát néki-ereszté szerelmes andalgásainak.

Ellenben a herczegkisasszonyok oly sok beszéddel beszélgetének a magok képzelt testvérek felől, hogy végre magok is megérték hogy mindenike mást gondol, s kettejének meg kelle csalódnia. Csudálatos gondolatok és érzések közt állának meg most az erkélyen, s mindenike így sohajta magában: Adnák a szent egek, hogy ne volna való a mit gondolok!

Már kilencz nap tartott a turnély, s annyi lo-vanczok között egy sem vala szerencsés az üveg-hegyre feljutni. Tizedik nap már egy sem jelene meg egyéb a verőczénél mint az Aranyherczeg. Néhány óra tölt belé, s híjába várakozott. Ekkor sarkantyú közzé fogta paripáját, s mint a sebes nyíl, a hegy tetőjén álla. A herczegkisasszony reszketett hogy lova el talál siklani, hogy megfordulhat, és hogy magának az Aranyherczegnek nem lesz elég bátorsága felvágatni az erkélyig, s keresztülszöktetni a sötét tükrön. De ímhol a herczegkisasszony előtt áll, átveszi kezéből az arany sisakot, vágatva megyen le a

hegyen, s nyargal a sokaság tapsai s csudálkozási közt.

— És így csakugyan testvérem, monda félig örülve, félig szomorkodva, az aranyfürtű herczegkisasszony.

Épen így nyerte el másnap az Ezüstherczeg a Bianchéta kezéből az ezüst paizst; épen így harmadik nap a Vasherczeg Nérabellától a pallost.

A három királyfi másnap a magok csöndes szállásaikon összebeszélének, hogy a következő nap meg fognak jelenni Paffus király előtt, hogy kijelentik elfogyhatatlan szerelmöket annak herczegkisasszonyai eránt, s fogadást tesznek, hogy bejárnak tengert, földet, a világ végéig, míg rátalálnak arra, kit e sisak, e paizs, e pallos illethet. S a szénégetőének gondolt fiú ímhol jó, nagy sebességgel, nagy sikoltással: Királyfiak! fel hamar! rántsátok elő kardotokat! elő, elő, a királyi kertbe! a herczeg kisasszonyok veszélyben forgnak; lovamtól tudom azt.

S a királyfiak felszökkelnek, mennek, s már a kertben vágynak.

S úgy vala amint a ló mondá; a herczegkis-

asszonyok veszélyben forogtak. A pacsirta, mely régebben meggyőzte a hét ölyvet, ismét megjelent, s űzőbe vévé Capellidóra herczegkisasszonyt. De amint meglátá az Aranyherczeget, ennek feléje fordult, s mindenik tollából egy-egy tüzes golyóbis szállá az Aranyherczeg felé. Bianchéta herczegkisasszonyt csalánok fogák körül. De a mint közelíteni érzék az Eziistherczeget, villámokká válnak leveleik, s azok egyről-egyig az Ezüstherczeg szíve felé valának erányozva. Nérabella herczegkisasszonyt hangyák támadák meg. De amint a Vasherczeg közelíte, minden hangya pánczélos gnómmá változva, hat kézzel, s mindenik kezében hat szablyával, méné néki. Elkezdődött a véres csatázat. A herczegkisasszonyok örömet elvágták volna hajaikat, de nem volt velek olló; azonban, nagy vigadásokra, győzni láták a királyfiakat. Pacsirta, csalán, hangya előlve, összemetélve terültének el előttök, a királyfiak pedig térdre hullának, megvallák a herczegkisasszonyoknak szerelmeiket, s kijelenték, hogy a következő nap Patfus király elébe fognak menni, s esedezni jobjaikért. A herczegkisasszonyok nem

felelének, hanem fogák a kardokat, s mindhároma elszele hajaközzül egy-egy fürtöt; abból gyűrűket kötének, s felvonták a királyfiak ujjaikra, hogy ezek sokáig élhessenek, ők ifjak és szépek maradhassanak.

A királyfiak visszatértek szállásaikra, s még távolyból láták hogy szállások előtt valamely ragyogó, tündöklő, csillámló lovancz áll. Az nem más vala mint az az ifjú, kit a szénégetőtől elhozta. Ennek kedve jöve fegyverbe öltözni s segélyökre lenni urainak; s minthogy nem kapa egyebet, azt vévé magára, a mit a három királyfi díjúi kapott az üveghegyen. S ó csuda! az arany sisak egészen olyan vala, mintha fejére volt volna szabva; az ezüst paizs, mintha baljára készült volna; s a szörnyű pallos minden égszak felé szórta kezében villámain. Tátosa térdre hullott előtte, hódolásként a feltalált királyfinak. A három herczeg vinni akará a várba, de a tátos nem engedte. Őneki is föl kell vala nyargalni az üveghegyre, s utána még nagy veszély incselkedik, úgymond.

Ekkor félreszólítá a maga királyfiát, s ezt

mondotta neki: Királyi-herczeg barátom! holnap, midőn felnyargalsz királyi herczegkisasszony hűgaidhoz, egy undok csuda jövend felém, s az nem csak erősen erős, hanem erősen ravasz is egyszerűsmind. Készítsd magadat és engemet a legrette-netesb tusához, s higyj nekem, még felette kétes, mi győzünk-e vagy az. Végy hét bivalybőrt, s engem varrj belé. Azután végy egy iccze árpa-sert; egész éjjel tartsad Márs planéta felé fordítva, hogy a ser annak szikrázásai alatt destil-láltassék. A ser el ne maradjon, és mikor majd lankadni tapasztalandsz küzdésünkben, töltsed azt job fülembe.

A királyfi szavát fogadta.

Reggel ment, s sógorai, a három herczegek, együtt mentek vele. S amint a király, s a három herczegkisasszony, s a felgyülöngött egész sokaság meglátá az ifjat, fején az arany sisakkal, balján az ezüst paizszsal, oldalán a vas pallossal, mingyárt tudták, hogy az a régolta megholt Lindóró, és minden nagy örvendéssel örvendett az ő sziveben. Lindóró királyi-herczeg pedig lassandan ballagdála a maga kedves tátosan, s köszöngete

a sokaságnak, jobbra, balra. S most elére az üveghegyhez.

Alig ment tíz tizenkét lépést a hegyen, s egy mindeddig senki által nem látott ló mellette kezdé lépdelgetni, mintha ő is hozzá tartoznék. A lónak minden léptével egy-egy szeme nőtt, míg egyszerre ezer szemmel pillanthata reá, s mindenik szemöldöke hosszú volt, s éles mint a kasza. Píslongott szüntelen, s amint szemét behúnyá, egyszerre vágthatott volna le egy vastag tölgyramaszt is. S a ló hátán egy irtózatossal halálcsont üle, hét szünet nélkül forgó szarvastüroekkel. Rettenetes tusa kezdődék a két ló és két lovancza közt. Lindóró királyi-herczeg viaskodva tolakodók mindég feljebb, mindég feljebb; de keresztülvagdálva látván a hét bivalybört, kapta a palaczk sert, s azt hirtelen a lankadozó tátos fülébe töltötte. Ekkor az képzelhetlen erőre gyúlasztva, egy szökéssel repült által a sötét tükörtáblán. Az undok halálcsont utána szökelle, de lovának hátulsó lába a tükörrre talált hágni, s az ezer meg ezer darabokra roppant, s a ló, s hátán Fanferina tündér — mert a holtváz nem más vala, mint ez

a gonosz — a feneketlen mélységbe rogyott, míg Lindóro királyi-herczeg kimondhatatlanul boldog atyjának, s őtet kimondhatatlanul szerető három hűgának karjaiba dőlt.

Paffus hatalmas király azonnal eltökélé, hogy fiát, a kedves Lindórót, megkoronáztatja, leányait pedig kiházasítja, s oly fényben, melyet mindeddig szem nem látott. Fejedelmi szokás szerint, a koronázás és menyegzők ünnepét azoknak királyi megjutalmazásaiakon kezdé, kik érdemeket szerének a Paffus-háznak nyújtott nagy szolgálat által. A Lindóro dajkája, miolta a Yas-herczeg a hangyákat előlte, ismét feléledvén, azon megkülönbözéssel tisztelteté meg, hogy minden fényesb udvari ünnepeken mesterségesen készült hangyabolyt viselhessen fején, s maga és maradékai örök időkre, hogy a hangyává-változás napján az akkori koronaherczegnek egy tál hangyapástétomot nyújthasson be alázatos tisztelettel. A tátos nemességet nyere, „de Zabföld“ praedicátummal s egy uradalommal, hol száz telkesgazda az esztendő minden szakában szántsa, vesse, arassa a lónak legkedvesb termést.

A várban állott a nagy vígasság, s egyszerre szokatlan fény töltötte el a királyi udvart. Minden szem álmélkodva tekintte föl, honnan eredhet a szokatlan fény. Es íme egy csillag ereszkedik le az ég boltozatjáról, s Liliafiámma tündér és a varázs Zoradúró a csillagban ülének. Minden térd meghajlott a kegyes tündér és a jótevő varázs előtt. A varázs felkele, s így szóla:

— Hogy Lindóró királyi herczeg él, azt köszönjétek egyenesen Liliafiámma tündérnek. Midőn őt a kártékony Fanferina liliumlevélre csalá, azt tüstént megtudá Liliafiámma, mint liliumok királynéja. Ha egy tűzszín szegfüre csalta volna, nehezebben szabadúlhata vala ki fogságából; de a lilium királynéja a gyermeket egy lilium kelyhébe rejtve vitte a szénégetőhöz; elsüllyesztő egy hódító álomba, mely őtet minden visszaemlékezéstől megfosztotta, s azt tévé, hogy a gyermek magát a szénégető fiának higyje. A többit tudjátok.

S most Liliafiámma szólala meg: Ha kívántok valamit, adjátok előmbe, mert engem sokáig nem fogtok látni. Szándékom az, hogy házasságba ke-

lek az én barátommal, a varázs Zoradúróval, s néhány évezeret a föld közepében, a házaselet csendes örömei közt, töltök el. Menyegzőnk vacsorája kész; kéményünk, a Vezúv, füstölg; és így hamar!

A három királyleány elébe lépett, s így szóla: Te csudaerőt rejtél hajainkba, s mi adományodnak már, jól is, roszul is vőnk hasznát. Ne neheztelj, és ne tekints gondolatlanoknak, ha mi e csudaerőt ma, ily nevezetes napon, utólszor kívánjuk használni. Mi öröm lehetne nekünk és királyi férjeinknek, ha száz esztendeig élnénk, ifjak mindég és mindég szépek, de gyermekeink egymás után hullonganának a sírba, unokáink és kisunokáink pedig közöttünk forognának, inkább hasonlítva atyáinkhoz mint maradékinkhoz? mi öröm lehetne azt látnunk, hogy körülünk öröm és boldogság virítanának, ha országaink lakosait ínség nyomná? Vedd vissza kegyedet, s eressz az élet közönséges sorsára. Engedd ennek helyébe, hogy mindég azt akarjuk a mi népeinket boldoggá teszi!

S a három királyleány lemetszé varázserejű

haját, s áltadá azt Liliafiámma tündérnek, s a három királyfi örömmel szorítá őket szerelemben habzó kebelére.

S mostan a nagyhatalmú Zoradúró szólala meg: Ezek szerint a Százévi-Varázskalendárium jövendölése teljesezésbe ment, hogy ezen ország lemondás által jut boldogléte főpolczára. Teljesítve vannak óhajtásaitok, s kezeitekben minden eszköz, végrehajtani a mit föltettetek magatokban. A mely leány kész szépségét s ifjúságát mások boldogításának áldozatba hozni, az tündér; ezt mondja a Szellemország törvénykönyve. Vegyétek vissza tehát kezeimből hajaitokat, mint ugyanannyi varázsvesszőket, s boldogítsátok férjeitek, atyátok és testvértok országát.

S amint a hercezkisasszony Capellidóra az arany, Bianchéta az ezüst, Nérabella a vasvesszőket áltvevék, nemlátott zengzés hallatá magát a légben, melyet még fül nem halta, s három aranyos prémű felhő szállá alá, s elkapá a hercegnéket s királyi férjeiket.

Mi történt tovább, mint éltek az itten nyert hatalommal, mely szerencsések voltak napjaik,

mint boldogíták országaikat, nem tudjuk elmondani. Annyit azonban nagy bizakodással állíthatunk, és az semmi kétséget nem szenved, hogy a győzhetetlen, nagydicsőségű, nagykegyelmű felség, Paffus király, Lindóró koronaherczeg ő magassága, valamint Capellidóra herczegkisasszony is, s mátkája, az Aranyherczeg, s Bianchéta herczegkisasszony, s mátkája, az Ezüsterczeg, s Nérabella herczegkisasszony, és mátkája, a Vasherczeg, élnek s fris és ép egészségben vannak, ha tudnillik — minden regéink szokott vége szerint — meg nem holtak.

A VILIK TÁNCZA.

Lángoló szemekkel tekintte Oroszlánkőnek kevély ura várának fokairól az út felé, mely, lecsavarodva a hegyoldalra, végig futja a keskeny völgyet, s Trencsénnek tartva, mindenhol a Vág partjain, lakosoktól hemzsegő lapályokba ér. Epen most szöktete ki a várból egy deli termetű ifjú, s kedvére ereszté délczeg lovát, élte vidám érzetében. — Hah! kiálta a vár ura, vadon kaczagván, s int egyik cselédjének, hogy gyermekét, Emelkát, szólítsa elő.

Ahogy fekete felhők közzül a szerelem szép csillaga mosolyg alá, úgy lépe a leány atyja elébe. Ez őt némán viszi márványfolyosójára, s: Látod-e azt — kérdé — a ki amott nyargal, s rá ismersz-e?

— Igenis, atyám, felele ez, elfogott szívvel s háborgó érzések közt; az Gyula, a te udvarnokod.

— Kit utolszor látsz! dörgé az öreg.

xV leányt elhagyák érzései, szemeit homály vonta be, s eszmélet nélkül süllyede a mélybe, ha atyjának izmos karja el nem rántá. Visszavezető szobájába, s áltadá komornál gondjainak.

Gyula azonban vígan ligete, nem gyanítva mit végzett a haragos. Útja, így vélé, a Templomvitézinek pöstyéni hospitiumokban végét éri, mert egy levél vala nála a priorhoz, oly hagyással, hogy azt titkon adja meg. Vágyott urának megtenni a kedves szolgálatot, s titkos küldetését bizodalma jeleként tekintette. — Újabb fényben derűiének rá, szerelmesre, jövődjének aranyálmái; — mert melyik olvasóm nem gyanítja már, hogy Gyula és Emelka szeretik egymást?

A nap hanyatlása felé megállott az erdőben, nem messze már a conventtől, s várta az elsötétedést, mert senkitől nem látva akart menni a priorhoz. A nap egyike vala a Május legszebbjeinek. Az esthajnal arany bóbora, az égibolt felleg-

télén kékje, a fülemilék mély érzésű jajai, a fák, a bokrok, a mezők virágainak kedves illatozása, a gallyak szerelemlehellő suhogása: mind ez oly lágyan, oly eltelve találá szívét; az egész világot kebléhez szerette volna szorítani. De most a hangok bús kongása, közelebb és távolabb, a csillagok nevedő tüze, a munkás élet egyszeri eltűnése, emlékezteték, hogy ideje lesz indulni. Méné a Vág partján, dobogó bátor lélekkel, mintha gyanítaná hogy itt valami várja. S íme feltűnt előtte a monostor, komolyan és hidegen, ahogy olykor az élet szokott a szerelemben lán-goló szívnek.

Jelt ada, ahogyan meg vala tanítva rá. A serviens felnyitá a vasajtót, mely csendesén fordúla meg sarkán, s ezt kérdé lassú szózáttal: Szerzetüntől?

— Nem, felele Gyula; Oroszlánkő urától, a priorhoz.

— Jó; utánam tehát!

Doboga lépéseiktől a folyosó, midőn azon végig ménének, s most egy kerek grádicson lépegettek felfelé. A serviens megáll a az első aj-

tónál, s hármat kopoga, lassú hamar ütéssel. Egy szózat felele belőlről: Magam vagyok. — A serviens inte Gyulának, s megnyitá előtte az ajtót, s eltűnt a sötét folyosón.

Egy régi szelészű karszékben üle a prior, lámpája bágyadt fénye mellett, mintegy élet nélkül, s úgy néze ki mint a sírkövek márványszobra. Az ifjú közelébb jöve, s a megöszült, összegörbödött prior rámeresztő szemeit. Gondosabban elnézván a mécs gyenge világánál az ismeretlent, tenyerét végig voná kopasz homlokán, mint azok szokták, kik valamely rég elmúltat akarnak emlékükbe visszahozni.

Az ifjú áltadá levelét, s a prior, mindég némán még, felbontá azt, s megolvasta. Arcza mindinkább elborúlt, s szeme a levélbe látszék tapadva lenni. Oly csendes vala minden, hogy Gyula tulajdon szíve ütéseit olvashatta volna.

Sokára megszólala a prior: Neved?

— Fejérhegyi Gyula.

— Szüléid?

— Fejérhegyi Gyéza és Lorándi Eszter; de már nem élnek.

— Láttasd gyűrűdet.

— Utolsó adománya elhaló anyámnak.

A prior halvány arcát gyenge pirosság futá végig. — Inte neki, ülne le, s így szóla: Elődöm hirtelen hívatott másfelé, s nem marada ideje hírt adni Oroszlánkő urának a változás felől; hozzá szól a levél. Halljad mit ír: „\⁷esztet levelem vivőjének, bizonyos vesztet! felejt, hogy neki nincs oly fényes születése mint leányomnak, és mégis meri szeretni. Vesztet! de titokban!“

— S szerelem nézi-e a születés egyenlőségét? — kiáltá az ifjú.

— Hallgass! felele a prior; parancsom van a Rendtől, hogy teljesítsem valamit urad kívánni fog — Gyula lángolva szökött fel üléséről; — de téged, kedves ifjú, nem bánthatlak. Jer, esküdd, hogy a mit tőlem hallani fogsz, örök titokban tartod.

Az ifjú teljesíté akarátát.

Szelíd hanggal, melyben a szív régóta rejtegetett lángjai a leggyengédebb ömlöngésekben rezgének, mondá a prior: „Menedd kell, és még ez éjszaka! Croatiába küldelek, mesterünkhöz,

egy levéllel. Más vala kirendelve ez útra, de te viszed. Viseld eszesen magadat, s dolgaidat bízzad az égre. Ha minden elhagyand, én leszek védelmed.

— S miként érdemlem én ennyi részvétedet? kérde az ifjú mélyen megilletve.

— Régen elmúlt időkre emlékeztetsz! felele a prior; ellágyulva érzem szívemet. Tol valami, ki-mondanom neked, a mi még mindég él keblemben, de ajakimról soha el nem lebbene. Halljad tehát: Kétszer köszönhetd anyádnak éltedet. Én őtet az ifjúság egész hevével szerettem, szeretem még ma is, mint vezércsillagomat a sötét éjben. Gyakran látám atyja várában; de látta atyád is, s szerette, mint én. Ki ne szerette volna? De mit beszéljem neked szívem kínjait? Nem tűrhetém a habozást, azt az örök reményt és örök csüggedelmet; egy vetéssel vágyék látni, koczkám mit adand. Mentem atyádhoz, kijelenteni neki vágyamat. Fegyverneke előtalála. Épen jókor! ezt kiáltá rám; a vár tele van örömmel; Esztike most eskettetik Fejérhegyihez. — Gyűrűdet, mely újjodon van, a fegyvereknek adám, vinné ajándékul a

menyasszonynak; megrántám paripám fékét, s mentem, merre lovam vitt. A Templáriusok közzé állottam. Anyádat tőlem a papi áldás, engem tőle a felesküvés zárának el. S ím egyszer valamely lovancz jelene meg hospítiumunkban, hol valék. Sok egyet s mást beszéle, mire nem is ügyelék; de midőn anyád felől kezdte szólani, felrezzene szívem. Beszélé, mely fényyel méné véghez az esketés; hogy a menyasszony mely szomorú vala menyegzője napján; hogy csak a magzati tisztelet fogadtatá el vele férje jobját. Minden szava gyilkos döfés vala szívemnek. Törvényűi tevém magamnak, hogy felőle semmi hírt ne tudakozzak, s azt történetből sem hallék. Felsőbbjeim a keletre köidének, megívni hitünk elleneivel. Küzdéseimben kerestem a halált, de fel nem találtam. Kevés hete hogy onnan visszajövék, hogy itt vagyok, s érted örvendek hogy a szaracznének le nem vágának, mert így megment hét ém életedet. De íme lecsorgott a homokóra; a csillagok tüzei bágyadoznak; int az idő. Menj; kísérjen védangyalod! És ha majd gyötrelmid közt roskadozol, s azt hiszed hogy már oda vagy, hogy nincs

többé szabadulás; jusson eszedbe hogy én is roskadoztam, s Isten megtarta.

Az ifjú álélt an dőlt a pap karjai közzé. Az csengete, s belépett a serviens. Gyula tántorogva méné ki szobájából, felszökelle lovára, nem értve, nem tudva, vele mi történik. Szőrűit szívvel pillanta az felé, hol Oroszlánkő kevélyen kél ki az alantabb hegyek sorából, s szíve rettenetes gyötrelmek közt hánykolódott, midőn lovát az ismért útról kénytelen volt elfordítani az újra, a nemismertre.

Oroszlánkőn azonban minden nagy csendben vala. Emelka alig téré magához ájulásából, midőn a pöstyéni priortól hír jőve, hogy az udvarnok, hazafelé térvén tőlök, a Vág árjaiba fült.

Emelka veszélyes betegségbe esék, egyetlen csemetéje a régi gazdag háznak! A kemény atya keblét rettegések rázkódtaták. Egy szerzetes hívatott hozzá segédül, ki érte a gyógyításhoz. Az visszahozá az életre, de nem olthatá el kínjait. Látszólag hervadozott a szép virágszál.

A nyár eltűnt, érkezék és el is szállott az ősz, s a tél egész sanyarúságában álla be. A báró

rengetegei közt tölté idejét, s üzőgette a vadkanokat, s olykor Temetvényt is, hol, amint gyanítani lehet, nem kis dolgokat forralgatott a hely urával. S midőn így Oroszlánkőn csendesség vala, midőn a hó sűrű pillékben hullongott, s a homály szétterjengeté borzasztó szárnyait, s a néma hallgatást egyedül a fagytól meredező sas vijongásai s a várbeli örök éjjeli kiáltozása szaggaták meg: Emelka előszólitá dajkáját. Perczege szenelőjében a tűz, s a kisasszony eldőle párnáin, Gunda pedig ki nem fáradhatva beszélé a mit még gyermekkorában Argirus és Stilfrid felől hallott; s hogy a magyar nép mint jöve ki Ázsiából; hogy Svatoplug tót herczeggel mint bánának; hogy dicső királyunk szent István és az ő térítői mely csudákat tevének; s mikor ezeken általesett, hogy a szenvedő szerelmet mely jutalom várja, s mely büntetés a hitszegőt; hogy sírjaikból a lelkek is kikelnek, megbosszulni az elárult, megcsalt szerelmet; és hogy a kik ez életben egymástól eltépetnek, halálok után fognak egyesülni.

Emelka, minden históriái között azt szereté

leginkább, a mit neki a dajka a Vilik felől beszéle. Azt Gunda mindég e szókon kezdé:

Vilinek, édes gyermekem, az oly leányt hívják, ki mátkakorában hal el. A Vilik szünet nélkül járnak-kelnek, megállanak éjfélkor a kereszt-it takon, s ott tartják táncaikat. Ha férfit kapnak elő, addig tánczolnak vele, míg az is elhal, s az osztán a legifjabb Vili mátkájává lesz, ki ily legény által jut nyugalmára; mert míg ilyet nem talál, szüntelenül borongolnia kell. így jára nekem is egy ifjabb leánytestvérem. Hányszor nem láttam szegényt a hold szelíd világában! — S elbeszélé az olvadozó Emelkának, hogy az mint szerette vala mátkáját, mit nem szenvedett érette, s mint hala meg keserves kínjai között. Emelka a tündérvilág regéiben szerété felejteti földi életének nehéz súlyait.

Közelíte a tavasz, s a báró, amint egy nap Temetvényből jöve, kimondá leányának hogy ő menyasszony, és hogy Temetvényi a mátkája. Emelka ismeré atyja hajthatatlan akaratát, s nem szólva méné ki. A kemény öreg kedvtelve néze ki a Vág völgyére. — Itt, és jobra s balra,

meg' túl a hegyeken, én vagyok az úr! én és a vöm! — mondá magában. — Emelka mély szenvedései közt felkiálta az egekre, s kérése meghallgattatott. Színe mind halaványabb leve, ajka klárizsai eltűnének, szemének kékje elalvék, hajai, feketék mint a holló, gyűrűzetek nélkül lapulának el karján és keblén, mintha oda a halál terítette volna ki gyászleplét. Elhala. — Atyám! — ez vala utolsó nyögte — megbocsátom hogy Gyulát kitépéd keblemből! — S ennek csontjaiban megrendült a velő. S amint koporsója beszélgettek, leviteté azt erdejébe, egy barlang mellé, s ott temetteté el. Maga a barlangba kele lakni, és soha többé szó nem jöve ki ajakin.

Szokatlan sebességgel hata el a hír kereskedők által Croatiába is, hogy Oroszlánkő pusztán áll. Gyula a hírre sietett hona felé. — Életem nem hasonló-e a virághoz — úgy sohajta — mely legszébb tavaszában tapostatik el? Ám legyen! De hulladozzanak tehát hervadt levelei, hol boldogságom sorvadozik. Ha az öreg meg nem engedi hogy együtt őrizzem vele a kedves Emelka fekvőhelyét, öljön meg; én onnan nem távozom!

Estve éré Oroszlánkő alá, eltikkadva hosszú útjában. Leírhatatlan rezgés voná a mélytitkú erdő belsejébe. Zörgés vévé körül, mint az ősz lombjaié, midőn szelek kevergetik; szaggatott hangok csapdosák füleit, mint a gyászoló fülmilék jajai; gyöngéd csillám, hasonló a fénybogáréhoz, szikráztatott a sötétben; a hold tele karimában lépe ki felhői közzül; a torony órája éjfélte vere, s Gyula a keresztúton állott, körülfogva Viliktől. Szelíden emelkedőnek szózatjaik; szomorgó ének, eltelve a szív vágyainak bánatával, eltelve ki nem elégített szerelemmel, folyt ajakiról. S a táncz mindég sebesb leve; a mátkagyűrűk és a rozmarínkoszorúk ki-kitetszettek; folytak hajfürtjeik, mint a foszló köd. Az egyik Gyulához közeli, s karon kapá. Ez rápillant az árnyékra, rá ismér, s nevéen kiáltja: Emelka! Szemébe pillant a leánynak, s pillantása megmered. Mellyére szorítja a leány, s az ifjú mélyé nem vér többé; megcsókolva, s halva van.

Az öreg másnap kijöve barlangjából, hogy a völgybe szálljon alá, s egy rózsatónél lelé a holt ifjat. Rá ismere szerencsétlen udvarnokára.

Irgalom Istene, bocsásd meg vétkeket! Így kiálta fél. Ekkor vállára emelé a testet, s lyánya mellé temetteté.

Sokszor jelenének meg álmainak lyánya s veje, ragyogva mint két hajnalcsillagok, s bocsánatot lövelének rá, s vigasztalást fájdmában.

A KÉT TESTVÉR.

Egyszer volt két testvér. Természetök nagyon különbözött egymástól: az egyik szelíd volt és jó, a nagyobbika haragos, irigy. Az ifjabb szerette az idősebbet, de ez mindég boszantotta azt. Amint annyira megnőttek, hogy iskolába lehetek őket jártatni, atyjok meghala, s ők elhagyák honjokat, s kimenének széles e világba. Ahol útközött kétfelé vált, megállott az idősb, s így szóla az öccséhez: Menj te jobfelé, én balfelé megyek, s légyen az közöttünk a kötés, hogy a melyikünk nagyobb úrrá lesz a másikánál, szúrja ki a másik szemét, mihelyt összeakadunk egymással. Az ifjabb kérte a nagyobbat, gondolná meg, mely kegyetlenség volna azt tenni; de az abba nem hagyá, s az ifjabb kénytelen vala ráállani. Ekkor

elváltak egymástól, ez jobbra, az balra, s ez is, az is iskolát kérésének, hogy tanulhassanak valamit, s így belőlök ember válhasson.

Már néhány éveig folytaták a tanulást, s az ifjabb jól tanúit, midőn egy estve kiméne sétálgatni. Messzéről láta jőni egy kocsit, négy szép szürkével, de ki ül a kocsiban, azt kivenni nem lehet, oly igen sebesen vágatának a lovak. Ekkor ezt mondá magában az ifjabb: Ez nagy úr lehet. — A kocsi elhajta mellette; oda néz, s ráismer a bátyjára. Rákiáltott: Bátyám! bátyám! mint örvendek hogy láthatlak. — Bátyja megállítá a szekeret, s látván öccse mely szegény ruhában vagon, tudakozá: Mi vagy te, öcsém? — Az felele: Én még semmi nem vagyok. — En pedig, felele amaz, tisztartó vagyok egy nagy úrnál, s látod mely szép kocsim és mely szép négy szürkém van? Emlékezel, mit végzénk magunk közt, hogy ha összeakadunk, a ki nagyobb úr lesz mint a másik, vájja ki a másik szemét. Nézz fel hát a napra utolszor, mert azt ugyan meg nem látod többé. Az ifjabb felnéze, de nem a napba, hanem Istenhez, s könyörge, ne hagyná el őtet

bajában. Ekkor mondd bátyjának: Ha csakugyan oly kegyetlen akarsz lenni, hogy elveszed szemem világát: arra kérlek, bátyám, vezess aztán egy fészület alá, hogy imádkozhassam és ott meghalhassak. Gonosz bátyja ígérte ugyan, de nem vala szándéka megtenni a mit ígére. Amint kiszúrta szemeit, elvezette azt egy akasztófa alá, s ott hagyá magára.

A világtalan most buzgóan könyörge, és sokat. S ímhol repül három holló a világnak megannyi részeiről, s leszállott az akasztófára.

— Beszéljétek elő, mi történt nálatok; azután én is elbeszélem, mi történt minálunk.

Egyik holló ezt felelé: A mi királyunk felette szomorú. Egy fája vala, mely ezüst körtvéket terme; s a király a fát nagyon szerette mind szépsége miatt, mind hogy körtvéi igen ízletesek voltak. Már hét esztendeje, hogy a fa nem terem, s ezért ily szomorú a király.

— S senki sincs, a ki segítsen? kérdé az első holló.

— De igen, felele a második. A fa tövénél egy varangyék fura lakást, az szíjja magába a

mi ezüstnek a fába kellene menni. Ha a varangyékot kiásnák, megölnék, ismét oly gyümölcs teremne a fán mint egykor. De azt csak huszonégy gyémánt golyó ölheti meg, még pedig ha mind a huszonnégy egyszerre lövetik rá.

A harmadik holló így szóla: A mi királyunk felette szomorú. Fia kiesett az ablakon, s kiütötte mindkét szemét, s orvosai neki szemet csinálni nem tudnak.

Akkor kérdé a második holló: S nincs senki hogy segítsen?

— De igen, felele a harmadik. Ezen akasztófa tövében egy fű nő; ha azt rakják fel a király fiának, mingyárt látni fog.

Ekkor mondá az első holló: Rajtam a sor, s most én mondom el, nálunk mi történik. A mi királyunk felette szomorú. Valamit talált, a mit meg nem tud fejteni: egy üveg koporsót, s abban egy nagy szépségű leányt; a leány napról-napra szebbé lesz és nagyobbá, de soha nem serkenhet fel.

Akkor kérdé a második holló: S nincs senki, ki segítjen?

— Nehezen, felele az első, mert a leány történetét senki nem tudja; s ha volna is, még szomorúbb volna, hogy azt maga nem találta ki. Egy mód volna segíteni a bajon, s az abban áll, hogy van egy fehér grifmadár, annak farkából kellene szerzeni egy tollat. Az mindenre felel, a mit tőle kérdenek. De a fehér grifmadár nem könnyen ad ki tollat a farkából, s ki merne közel menni hozzá? — E szóra a három holló felröppene, s arra felé szállott, a merre magának tetszett.

Amint a világtalan nem hallá őket többé szólam, ledőlt a földre, s előveve egy fűvet a másika után, ahogy egyike vagy másika kezébe akadt, s mindeniket rátette szemére. Ezt gondolá magában: Talán ráakadok arra a sok között, melyet a hollók emlegettek. S ezzel együtt ezt is gondolá: Ha fellelem azt a fűvet, egész életemben könyörületes leszek az eránt, a kit bajban fogok látni. Amint ezt gondolá el, egy fűvet szakasztá ismét, rátette két szemére, s — látott! Akkor há-lát ada Istennek, hogy visszakapó szeme világát, s felkölt, hogy segítsen a három királyon, kik felől a hollók beszéltek.

Legelőbb azt éré, a ki az ezüst körtve miatt szomorkodott. Egyenesen méné az udvarhoz, s be kívána eresztetni.

Akkor rákiálta az őr: Ki vagy te? — Azt felelé hogy ő kertész.

— S mit keresel?

— Én ezüst körtvét akarok termesztetni.

— Másféle emberek is voltak itt már mint te vagy, és még sem tudtak. De minthogy itt vagy egyszer, csak menj tehát!

Belépvén a palotába, mélyen meghajtotta magát, s így szóla a királyhoz: Uram király! én ezüst körtvét akarok termesztetni. A király képe felderúit, s ekképen felele hozzá: Ha azt tudod, neked adom országom felét. O pedig ezt válaszóla: Nékem ahhoz huszonnégy kapás kell s huszonnégy katona; de ezeknek gyémánttal kell megtölteniek puskáikat.

— Az én testőreim mindig gyémánttal lönek, mond a király.

A király egyet inte, s azonnal előállott huszonnégy katona, puskásán, és huszonnégy napszámos, kapával. Közikbe vevék a deákot, s el-

mellének a kertbe. Amint megállának a körtvefa fellett, úgy hagyd a deák, hogy a huszonnégy napszamos kapálja fel a földet a fa tövében, valamíg egy nagy békát lelnek; s akkor szökjenek félre a béka elől, mert az igen mérges. A huszonnégy ember megtevé a mit a deák parancsola, s amint félnap hányák a földet, ráakadtak a békára. Félreugrék előle minden, mert az oly nagy volt mint egy disznó; ezüst pánczél vala egész testén, s tüzet lihege. A huszonnégy katona pedig nem ijedt meg; felvonák sárkányaikat, s amint a deák nekik ezt kiáltá: Lobbants! sült a puska, s a varangyék felfordult, s messze elnyújtotta két lábát. A fa egyszerre virágzásnak indúlt, s az ezüst körtve fűrtösen függe gallyain. A király leszakasztá egyet, és mivelhogy az igen jóízű vala, a deáknak adta fél országát, úgy hogy az mingyárt fél királylyá leve. De a deák így szóla: Uram király, nekem messze ám az útam; adj tehát nekem ebből három körtvét. A király a három körtvét tulajdon kezével szakasztá le, s a deáknak adta. Az pedig ment, felkeresni a két másik szomorkodó királyt.

A második az volt, a kinek megvakult a fia. A deák egyenesen ment az udvarhoz, s bé akara eresztetni. Az őr rákiálta: Ki vagy te? Azt felelé hogy ő doktor.

— S mit keresel?

— A herczeget akarom meggyógyítani.

— Másféle doctorok valának itt már mint te vagy, s mégsem boldogúltak. Te sem fogsz.

Pajtása megszólala: Tudod hogy a király mit parancsolt: eresszünk hozzá mindent, még ha cigány volna is, mihelyt doktornak mondja magát. Menj be bátran!

A király a maga thronusán üle, s igen szomorú volt. Mélyen meghajtá magát a deák, s így szólott: Uram király, meg akarom gyógyítani fiadat.

— Jer hát, felele a király; ha meggyógyítod, tiéd az országom fele.

A király lelépegete thronusáról, s maga vezette el ötöt beteg gyermekéhez. A deák elővevé a füvet, melynek gyógyító erejét maga is tapasztaló, rátette a herczeg szemére, s az tüstént látott. Azon a király annyira megörült, hogy min-

gyárt neki adta fele országát, amint megígérte vala, úgy hogy már két fél országai valának. De a deák így szólott: Az én utam messze út ám! Maradjon nálad a félország, míg visszafordulok.

A király és a herczeg megígérék, hogy addig gondját viselik. Ő pedig ment a harmadik királyhoz, a kit megölt a bú.

Amint a deák az udvar kapujához éré, a király fennt ült a maga thronusán, s így szóla ministereihez: A kapu előtt egy fiatal ember ül, s velem akar szólani, hozzátok elő. — A ministerek lemenének, ott találták a deákot, s álmélkodának a király bolcseségén. Belépvén a deák, a király inte ministereinek, s azok a királyt ott hagyák.

Amint a király és a deák magokban maradónak, így szóla a király: Te nekem azt akarod elmondani, hogy az üveg koporsóban fekvő leány kicsoda, s mi történt vele. Menj, nézzed elébb.

A király megránta egy ezüst zsineget, felgörge a kárpit, a deák meglátá a leányt. Rettenetesen megtetszett neki a leány, mert az rettenetesen szép vala, s a deák így szólott:

— Uram király! ne higgye felséged, hogy én okosabb vagyok felségednél; nékem félannyira sem ér bölcseségem. De ha megígéri felséged, hogy ezt nékem adja feleségűi, módot adok felségednek, hogy maga tudja meg történetét, s kitalálja, mint kelljen életre hozni.

A király bámulással hallá a deák okosságát, s ezt mondá neki: Légyen meg a mit akarsz.

A deák egyet fordult, s ment, felkeresni a fehér grifmadarat.

A deák sok napokat tölte már utazásában, oly országokon végig, hol sem ember, sem más állat nem lakott; de egyszerre nagy tombolást hallának meg fülei. Tudni akarta, honnan jöhet a tombolás. Ment tehát éjjel nappal, s a tombolás mindég mindég nagyobb leve. Amint a reggel felhasadt, két hegy között látta magát. Azok harczolának egymással, azok tomboltak úgy. Mint midőn két kakas szökdös egymás szemébe, vagy mint midőn egyik kos a másikat öklelgeti, úgy szökdelt, úgy taszigálta egymást a két hegy, s a mely út a fehér grifmadárhoz vive, a két egymással harczoló hegy közt méné el. Akkoron

mond a deák: Kegyelmes nagyságos Hegy uraimék, alázatosan kérem kelmeteket, legyenek csak annyi kevés várakozással, míg itten keresztül megyek.

Az egyik hegy kérdé: Hová akarsz menni?

A deák felele: A fehér grifmadárhoz.

Akkor a másik hegy: Jó, szaladj el hát közöttünk; de légy olyan jó, s tudd meg a fehér grifmadártól, meddig kell még harcolgatnunk, s liozzd el feleletét. Mindketten beléfáradánk a verekedésbe, s még sem lehet megszünnünk.

— Szívesen megteszem, felele a deák. S a két hegy egész erővel erőlködék nyugva maradhatni, de mindég tombolt állásában, míg a deák köztök elsuhant. Alig vonta ki lábát, s a két hegy megint verekedett.

Megint sok nap ment a deák oly országokon, hol sem ember, sem más állat nem vala, míg végre a Holttengerhez ért. Ezen által kell vala mennie, de nem találta sem hajót, sem szálat; ellenben egy vén dadát láta meg egy dióhajban. Ez vala az egyetlenegy hidas a Holttengeren. A vén dada mindazt a ki általmenni akara a Holt-

tengeren, kivetette a dióhajból, hogy annak kínosan el kelle veszni.

A deák így szóla: Szép Tekintetes Asszonykám, kérem alázatosan, vigyen által engem!

A szép tekintetes asszony felele: S hová akarsz menni?

— A fehér grifmadárhoz.

— Jó, áltviszlek; de ígérd meg, hogy nekem választ hozadasz, meddig kell még itt révész-kednem?

— Szívesen, felele a deák. — Ezzel belé ült a dióhajba a szép vén dada mellé, s három nap és három éjjel szüntelen ménének, s úgy értek által a Holttengeren.

S most a fehér grifmadár residentiájában vala. De a fejér grifmadár nem vala otthon; csak gazdasszonyát találta.

Az nem tudá eléggé álmélkodni, midőn meglátó a deákot, mert nyolczvan esztendeje vala már hogy itt lakott, a nélkül hogy embert látott volna.

— Mit akarsz nálunk? kérdé a deáktól.

— Egy tollat a fehér grifmadár farkából,

— Jaj neked, fiam! monda amaz; azért ugyan életeddel fogsz fizetni.

S most a deák: Nemzetes asszonyom, kérem szépen kigyelmedet, szánjon meg; kérje a grifmadarat, hogy ne bántson. Imliol egy kis ajándékot hoztam asszonyságodnak. — Se szókkal által adá neki a három ezüst kortyét, a mit útjára az első búslakodó királytól hozza.

— Miként jutsz te e gyümölcsöshöz? kérdé az agg dada, s a deák elbeszélő neki az egész történetet. Akkor mondá neki a gazdasszony: Meg sem álmodhatd, mely kedves szolgálatot nyújtottál a fehér grifmadárnak; aligha teljesítve nem lesz a mit kívánál.

Ki sem mondá jól a szót, midőn egyszerre ki-mondhatatlan zuhogást hallának, mint a ferge-tegeké a legirtózatoss éjeken.

— Mi ez? kérdé a deák.

Az öreg felele: A fehér grifmadár jó; szárnyának mindenik mozdítása hét mértföldre hozza végig. Bújj el hamar; ha meglát, egyszerre eltép.

A deák az ágy alá vonta magát: a gazdasz-

szony pedig bevoná a kárpitokat, hogy a deák ki ne látszassák. Alig tudta ezt megtenni, s íme a grifmadár leereszkedék a felhők közzül.

A fehér grifmadár igen kedvetlen vala, s búsan és hallgatva jára fel és alá. Az öreg hozzá lépett, s e szókkal igyekezék felvidítani:

— Hát neked mi bajod?

A fehér grifmadár felele: Tudod hogy az én nagy ellenségem a varangyék, hét esztendő óta már az ezüst körtvefa alá vette magát, s ott egy ezüst pánczélt csinál magának. Ha kilencz esztendeig dolgozhatja pánczélját, rajta nem eshetik seb, ötöt senki meg nem győzheti, s az enyéimeket iszonyú csapás várja. Én tudom, mint lehetne ötöt megölni, de azt mondanom senkinek nem szabad, sőt csak azt sem tudakoznom, ha él-e még, és hogy mit csinál A kilencz esztendő majd kitelik, s ez ejt ily nagy gondokba. De mi ez? én emberhús-szagot érzek.

Az öreg neki ezt mondá: Éhes lehetsz ily hosszas repülésedben. Nesze gyümölcs! — s elébe tévé a három ezüst kört vét.

A fehér grifmadár egyszerre felvidula, meg-

szelídüle, s ezt mondotta: Az ezüst kortye azt mutatja, hogy az én nagy ellenségem a varangyék ölte van. Akárki tette azt, nekem mindég kedves leszen, s három kérdést engedek neki.

Amint a deák ezt hallá, kibúva az ágy alól, nagy alázatossággal meghajtó magát a fehér grifmadár előtt, s beszédét ilyen kezdette: Nagy bölcseségű, tudományé. Grifmadár, én, én öltem meg a varangyékot. Minthogy tehát oly kegyes valál, megígérni hogy három kérdést engedendesz, teljesítsd, könyörgök alázatosan, a mit ígérél. Először, mondd el nekem, meddig fog még az az asszony a dióhajban révészkedni?

A fehér grifmadár: Egész életében; annak nincsen szabadulás.

— Másodszor: meddig fog még a két hegy csatározni egymással?

— Míg egy embert magok közzé nem szorítanak s össze nem zúznak.

— Harmadik kérés: engeddd hogy farkad-ból kihúzhassak egy tollat, s elvihessem.

A fehér grifmadár felele: Ha oly igen nagy nem volna szolgálatod melyet nekem nyújtottál

már a gondolatért is széllyeltépdelnének. De megígértem, s szavamat állom. Fogj meg egyet farkam tollából, s mikor a gazdasszony ezt mondja: egy, kettő, három, rántsd ki hamar. — A fejér grifmadár most kétlábával belécsimbalkozott két hegybe, s fejét a folyamba hajtotta le. A vén gazdasszony elkezdé a számlálást: egy: kettő! — három! s a toll a deák kezébe maradt. A fejér grifmadár a szerint ordíta kínjában mint száz mennykövekkel terhes fergeteg; a két hegyet porrá morzsold, s kiitta a folyamot. Oly igen nagyok voltak kínjai.

A vén gazdasszony felhozd a vacsorát. A fejér grifmadár sok tudós dolgokat beszéle a vacsora felett, használatosokat a deáknak, s végre fekiinni ménének.

Más nap reggel a fejér grifmadár ismét kirepüle, elnézni mi történik a világon, a deák pedig útnak indult haza felé. A Holttenger mellett megszólítá a vén dada: Hossz-e nekem feleletet?

— Hozok, mondd; de elébb vígy keresztül a vizen.

A vén dada általvivé, s a deák sebesen másza

fel egy fára, s onnan kiáltá a vén asszonynak: Te soha ki nem szabadúlsz; holtodiglan itt kell maradnod.

Ezen a vén dada annyira megharaguvék, hogy belé veté magát a tengerbe, s ott veszett. De a tenger nagy habokat löké ki magából, hogy a deák sok mértföldekre nyakig jára a vízben.

Most a két birkóztató hegyhez éré el.

— Hozsz-e nekünk feleletet? kérdék ezek.

— Hozok, mondá; de csak akkor mondom el, mikor áteresztetek magatok közt.

A két hegy erőt veve magán, s keresztül-ereszté a deákat. Akkor ezt kiáltá nekik: Míg valakit magatok közzé nem kaptok, s össze nem roccsantjátok.

— Jaj! ordítá a két hegy, mikor lesz még az? — Megújított dühhel újra elkezdék döngetni egymást.

Szerencsésen elére a búslakodó királyhoz, meghajtá magát előtte, áltadá neki a fejér grifmadár farka tollát, s ezt mondá neki: Ez a toll magában írja le valamit tudni óhajtasz, s így te vagy a legokosabb ember az egész föld kerekiségén.

A király erre így válaszola: Azt mingyárt meglátjuk. — Elzárkózott a deákkal a maga titkos szobájába, s ezt mondá a tolinak: Beszéld elő, mi az a mit én most tudni vágyók. Sokáig írta a toll, s azzal végig nyúlt a tintatartón, hogy magát kipihenhesse. A király a deákkal az asztal mellé ült le, s ezt olvasák:

A HÓLEÁNY TÖRTÉNETE.

Egyszer volt egy király. Annak egy királynéja volt. De nem voltak gyermekeik. A királyné azon felette szomorkodott. Amint egyszer az ablakban ült és varrott, megszurta tűjével az újját, s egy csöpp vére a hóba csöppent. — Ah, mondá a királyné, ha lányom volna, oly fejér mint a hó, s oly piros mint a vér! Nem sokára azután gyermeke született: egy leányka, s fejér és piros mint a hó és mint a vér, mire nézve Hóleánynak neveztetett. De a királynénak meg kelle halni.

Hét esztendő múlva más királynét véve. Az mindég nézé magát a tükörben, mert felette szép

volt, s sokat tarta szépsége felől. — Tükör, így szóla egykor, nem én vagyok-e a legszebb asszony a világon? — A tükör így felelt: Felsőges királyné, te ugyan igen szép vagy, de a Hóleány hétezerszerre szebb. — Ezen a királyné rettenetesen felharagudott, s megparancsolta egy vadásznak, hogy a leányt vigye ki az erdőbe s lőjje agyon.

A vadász a leányt elvitte az erdők közzé, de agyon nem lőtte, mert az igen szép volt.

— Menj innen édes lánykám, mond a leánynak, de messze, igen messze! itt veszély lebeg feletted.

A leány ment, míg estve lett. Akkor egy viskóba ér, hol hét törpe lakott. A hét törpe szívesen látá a leányt, s oly gondját viselék, mintha saját lányok volt volna.

A vadász kénytelen vala megcsalni a királynét. Egy szarvasborjút lőtt, kimetszette nyelvét, s azt mondá a királynénak, hogy az a leány nyelve. A királyné nagyon megörült.

A királyné megint nézé magát a tükörben.

— Tükör, tükör, nem én vagyok-e legszebb

asszony e világon? — Felsőged ugyan igen szép, de a Hóleány a hét törpénél hétezerszerre szebb.

Ezen a királyné nagyon megharagvék, parasztasszony-ruhába öltözött, egy kosár méregbe-áztatott almát víve karján, s elment a hét törpe-hez az erdőbe. A hét törpe közül egy sem vala a háznál; kimentek volt dolgaikra. A királyné békopogtatott. A Hóleány megnyitá az ajtót; nem ismere a királynéra, s azt hitte hogy valamely parasztasszony, ki vásárra mégyen. A királyné megszólította a Hóleányt: Végy almát tőlem!

— Vennék, felele ez, de nincs pénzem.

Erre a királyné: Minthogy szépecske vagy, ingyen adok neked egyet. Ekkor a legszebbet, de egyszersmind legmérgeesebbet elővevé, ketté szélé, s a Hóleánynak adá. A Hóleány alig nyele el egy szeletet belőle, s halva feküdt. A királyné nagy örömmel távozott a viskótól.

A hét törpe halva leié a Hóleányt, s nagyon szomorkodék hogy azt fel nem ébresztheti. Üvegkoporsóba fekteték a Hóleányt, s kitették az erdőbe, s az egyik mindég strázsálá. Uram király,

úgy leled ötet te is. Hogy te azt egy nagy titkon vevéd meg a hét törpétől, nem szükség neked mondanom; azt te tudod, s vége a Hóleány történetének. —

Király s deák nem kevéssé álmélkodának a történeten, s a deák megszólnia: Uram király, engedd, hogy a tolinak én is tegyek egy kérdést. De a király ezt mondotta rá: Nem! tudom én mit akarsz kérdeni; toll, felelj.

A toll felkölt a tintatartóról, s írt: — A Hóleány nem nyelte el az almát; ágy tüstént megholt volna; szájában vagy az még most is, s csak szédülésben vagy. A deáknál van egy fű; az magához hozhatja.

A deáknak csak most juta eszébe hogy nála még a fű, mely ötet és a király fiát meggyógyította. Végig voná azt a Hóleány szemén és száján, s az megnyitá szemeit, kipökte az almaszeletet, s nem volt semmi baja.

A király elhíresztelé hogy ő nagy menyegzőt akar tartani, s meghitt reá sok hatalmas királyokat, királynékat, a többek közt azt is, a ki a Hóleányt megétette. A királyné nagy gondal

felcizfrálta magát, megállta a tükör előtt, s ezt mondotta: Tükör, tükör, nem én vagyok-e a legszebb asszony a világon?

— Felsőged öregszem kezd; már igen sok van, a ki még szebb. De legszebb az egész világon a Hóleány, kinek menyegzőjére felsőged is meg van híva. Az liétezerszerte szebb mint a legszebbek egyetemben.

A királyné akkor nagyon megharagudott; összetörte a tükröt, felült egy felhőre, mert nagy varázs vala, elszállott a felhővel, s soha többet nem látszatott.

De a deák és Hóleány menyegzőjén nem csak királyok és királynék, hanem szegény emberek is jelenének meg nagy számban, kik ezektől segílyt vártak. Amint a deák kijöve a templomból, s osztogatta alamizsnáját, bátyja ötlött szemébe a koldusok között. Elvitte azt a palotába, s így szólt hozzá: Emlékezel hogy kitoltad szemeimet, mert te már tisztartó valál, én pedig csak szegény deákocská? Én most király vagyok, te pedig koldus.

— Szúrd ki hát szememet! kiáltá az vad kevélységgel.

— Nem, monda a szelíd testvér; én neked megbocsátok, s sok pénz urává teszek, különben nyomorúságban halnál meg.

— De beszéld elő elébb, mint levél te királylyá.

Amint az ifjabb azt neki elmondd, az idősebb felkelt, elment az akasztófa alá, s várta hogy a hollók szálljanak le hozzá is. Ezt gondolá magában: Ha az öcsém a hollók által király leve, én császár lehetek, mert én több vagyok mint ő. Akkor ismét kiszúrom szemeit. Oly kaján lelkű vala ő, hogy az öccse jósága nem ellágyította, hanem még nagyobb gonoszságra ingerlette.

Sokáig várakozott az akasztófa alatt, igen sokáig. Végre előszállott a három holló.

Az egyik így kezdé a beszédet a két más társával: Tudjátok, hogy bennünket egy deák kihallgata, s hogy a három királynak elverte báli a tjját?

A második így felelt: Tudjuk; ezután jobban kell vigyáznunk, hogy ki ne hallgassanak megint.

S a harmadik: Nézzétek, itt leseget utánunk

ismét egy, még pedig egy megátalkodott, gonosz lelkű.

— Álljunk neki mind a hárman, s csipdesiik addig, míg el nem vesz! — kiáltának most, s neki-álltanak, összecsipdesék, míg egy íze sem marada épségben.

A deákat és a Hóleányt az egész világ szerette. — Élnek-e még, nem tudhatjuk; de méltók voltak hogy éljenek örökkön és Örökké.

ARDONAK ÚRNÉJA.

I.

Kedvetlenül üle Messzer Giovánni az elvénhedett tölgy alatt, nekimeresztvén szemeit a fellegektől hányt égre, melyen úgy kavargának a felhők mint az ő keblében az érzelmek. Olykor hévvel kapa gitárrja húrjai közzé, mintha keble vészeit a zengés ereje által akarná elcsendesíteni; de lelke vadabb hánykédást szenved, mint hogy ezt vagy azt tehesse; húrjai siketen nyikogának heves érintései alatt. Bódúltságában nem sejté, hogy a völgyből dobogás hat hozzá, hallhatóbban mindég, és hogy végre két idegen áll mellette, kik rá komolyan tekingetnek. Egyike ezeknek Bellapietra vala; sugár növésben s gyönyörű arcczal, és — a mi szokatlan az ő honában —

szöghajú, s szemei kékek. Az Giovámiinak ifjú barátja volt; együtt jöttek Robert Károly királyunkkal Nápolyból, midőn ez koronánk bírásaért készüle megküzdenni. Másika egy fegyverben megöszült magyar vala, ki a két olaszt megkedvelé hűségökért egymás eránt, s tettek által gyakorta bizonyított vitéz lelkek miatt.

Amint Messzer Giovánnit belső liánykódásai végre felszökteték üléséből, s ő ezeket megsejté, így szollá hozzájuk:

— Egy nap közelít felénk, mely eldönti dolgainkat. Fennmaradunk-e azontúl, s melyikünk marad életben, azt tudni nem lehet. Elmondom tehát, honnan erednek hánykódásaim, nehogy bennem megütközzetek; mit ítéel felőlem a sokaság, arra kevés gondom. De előbb tegyük, a mi, mint vezéreknek, tisztünk. Azután összetalálkozunk Ardó mellett, a hársnál.

Ekkor különválának; mindenike megjárá ör-helyeit, a vitézeket gyúlasztgatá, hogy lennének mindég készen; az ég sötétedik, s eddig is tapasztalák, ellenségök mely fortélyos, mely vitéz, mely vakmerő.

Éjfél vala midőn kerengősöket elvégzek. Gio-vánni jelene meg legkésőbb. Ama dombon, hol most az udvarház, nagy lángban égé a tűz, s a vitézek elnyúlának körüle. Egyik csoportjok falatozott, a másik lovaikhoz láta, némelyike fegyverét, szerszámát csinosgatta, élesítgette. Egy más csoport mesélgetéssel tölté az időt; mert közöttük sokan valának, s ez világosan mutatja ázsiai eredetünket, kik virradtig fonák, ha kelle, a mesélést, mit a magyar katona, a magyar pász-toreMBER, s a szüretelők, aratók, még ma is gyakorlanak. Bizonyossá tévén magát a három vezér, hogy sergeik vigyázatlan nem maradnak, s így nem rettegetni hogy meglepessenek, lelépdelé-nek a hárshoz. Giovánni hátát a vastag fa derekának veté, úgy hogy szeme előtt látá a sárosi várat, s így kezdé beszédét:

— Emlékeztek barátim, hogy urunk a király engem küldött vala előre a zsoldosokkal, tanulnám ki a hely fekvését, míg utánunk jövend, megtörni a kevély Trencsényi Máté gróf hatalmát, ki maga marada fenn ellenei közzül. Bejárául tehát a vidéket, hegyről völgyre, hol egész

sergemmel, hol csak válogatott vitézimmal, olykor egyedül is, s néha szokott öltözetemben, s ahol kelle, idegen köntösben. Egyik mászkálásom alatt eltévedék. Kifáradva értem a hárshoz, s egy leányszemélyt találtam árnyékában. Kértem, szánna meg s adna ennem. Egy fazék tejet teve előmbe, s azolta nem ismerem magamat. Te, Bellapietra ismersz; te pedig, régi fegyvertárs, elhihetd, asszonyi arcz engem úgy nem tudá soha megilletni, ahogy megrettenteni semmi fegyver nem tudott. Kevélykedtem hideg nyugalmamban, s a pillantat, mely elszédítheté vala a világnak minden férfiait, egy szép gombölyeg lány kacsó szorítása, és mindazon kedvezések, melyekben magát a kölcsönös szeretet kinyilatkoztatja, boldogítottak érzi, nekem annyi vala mint egy pohár víz. Sokszor mondám, hogy engem semmi nem hozhat lángba, hanemha valamely isteni lány egy csésze naphtával jó nekem, mely — amint a keleti utazók beszélük — meggyűlvén egyszer, el nem alszik, míg magával együtt edényét is megemésztette. Oly hideg valék azon szerencsétlen — nem! azon szerencsés szép napig, mely

e tájra hozott. Míg a tejet iszom, ímhol jő egy elszabadult paripa, s megáll a leány előtt. Mi is volna a természetben, a mi hatalma alá örömmel nem hajlana! A leány felőle reá, még egyszer egy pillantatot vetvén az idegenre kit a téjjel felélesztett, s szemeinek sugárjai béhatának szívembe, hogyan a nap szokta nyilait a mi hazánk leghévebb szakaiban. — S ki az a leány? ezt fogjátok tudakozni. — Odafenn lakik Sáros várában, ellene hadainknak, a Máté gróf leánya. Látád-e őt, öreg vitéz? Ha nem, álmélnodni fogsz rajtam. Te, Bellapietra, megértesz ha mondom, varázsereje hasonló a mi szebb egünk holdjához, midőn sugárait a rózsák ernyőjébe lövelli. Amint eltűne szemeim elől, tudakozódtam felőle a lakosok viskójiban. Minden imádja; mert ő oly jó, oly szelíd, olv nyájas; s azonban büszke, harczkedvelő, s tántoríthatatlan érzésiben. Atyja néki ajándékozá e falut; s ő ide, míg még béke volt, gyakorta sétába le, s gyönyörködék a hely kies fekvésében; miolta mi vagyunk itt, soha nem láttatá velek magát. Hányszor nem jövék ide, remélvén hogy itt találom! de mindég híjába. Sokszor segélyt

hoztam szegényeinek; azt mondtam hogy azt nekik ő küldi; senkitől nem ismerve s idegen öltözetben; csakhogy áldatni halljam, míg bennünket a háború inségei miatt átkoznak. Kövekre írtam fel honom énekeit, s elvettem az út szélein, hol ő sétálni szokott, hogy lássa meg, ha lejo talán megint, és olvassa. Enekimben csak ő él, csak ő lakik szívemben; annak Ő a királynéja. Midőn végre ide kelle jönnünk, Ardón választám szállásomat, s míg az egész táj fel vala égetve, fel vala dűlva, megkímélém Ardót, hogy értse ki volt legyen itt. Innen ered elváltozásom, melyet magam sem értek. — Hallátok, mi történt s mi történik velem, s gondoljátok a mi tetszik.

Két barátja némán üle, s sokára az öreg vitéz szólamla meg: Mindaz amit hallék, varázslatra mutat, s azt gyaníttatja, hogy a táj nem ok nélkül beszél csudákat a hely asszonya felől. Hallottam s elfelejtettem; ki gondol affélékkel? Annyit említek, hogy az Ardó urnájának adományai mindég veszélyt hoznak. Sergemben lesz valaki, a ki többet tudhat; végére járok, s elmondom neked, hogy tudj tőle őrizkedni.

Menni akara, s előtalálá a király követét, hogy Bellapietra és Giovánni menjenek; már a szomszéd hegyek közt van. Az öreg áltvevé az elősereg igazgatását, s a kettő ment a király elébe.

II.

Sáros vára mozgásban volt. Máté gróf a múlt éjjel megérkezék, egész seregével. Bástyája ormáról kőfala fokain lobogónak zászlói; az udvaron ismét egy, óriási nagyságban. S a zászló mellett sír vala ásva, jelül, hogy ő, ha megveretnék is, ha megmászatnának is a kőfalak, ügyét addig védi, míg mindnyájan nem vesznek. Leánya, kit közönségesen az Ardó urnájának nevezének, a sánczokon lépegete fel, hol megtekinté a készüléteket; mert ő érte a had munkáihoz; midőn egy szegény sorsú asszony négy gyermekével bejöve a vár kapuján. Az Ardó urnéja ráismere gyermeki éveinek gondviselőjére; elébe ment, s nyájasan nyújtó neki jobját. — Azt ugyan jól tevéd, kedves öregem, mondá neki, hogy a veszély idejében meglátni akaról; kocz-

káink peregnek, senki nem tudhatja, hatot ütnek-e vagy vakot.

— Ah, szép Nagysád, felele ez; óhajtottam ismét csókolhatni a kezeket, melyek vélem oly gyakran tőnek jól, de nem mertem volna csendes lakomból kibúni, hová elrejtettél, ha nem vevém tegnapi izenetedet, hogy ott többé bátorságban nem vagyok, s jönnék fel.

— En izentem-e? Arról én nem tudok; felele ez. De a háborgó időkben semmi gond nem szükségtelen. Mondd elő, mit tudsz?

— Hogyan? kérdé az asszony; hiszen izenetedet egyenesen az a nem tudom ki hozá, a kivel nekem oly sok ízben küldél segílyt, vigasztalást. Az nem tőled volt küldve^

— Mondom, nem értelek; így folytatá a kisasszony szavait. Ki az? mit kerese nálad?

Ekkor az Öreg: — Egy estve, néhány hete már hogy a dolog történt, egy idegen, minden cifra és fény nélkül, belépe szegény lakomba, s azt kérdé, ha ismerlek-e? — S ki ne ismerné az Ardó úrnéját? felelém, s én még inkább ismerhetem mint mások, mert kisdedsége olta körül

szolgáltam, s minden reggel, minden est ve könnyörgök boldoglétéért. — Az szép tőled, felele az idegen; de szoros kötelességed egyszersmind, mert ő is mindennap emlékezik rólad, s ím most is küld gyermekidnek valamit. Ekkor egy rakáska arany- és ezüstpénzt asztalomon hagyott. Az nap olta gyakran megjelené nálunk; sohasem unatkozott el játékait űzni keresztleányoddal, s egész órákig hallgatá ha rólad beszéltem s gyermeki korodról, és hogy mint nőttél nagyra. S mikor azt mondám, hogy katonásabb kisasszony vagy mint minden férfi széles e világon, s hogy a verekedés, a csata minden örömed, mélyen sohajta fel. Mindég hagy a valamit ha jött, s azt mondotta hogy te küldöd. Kis druszád egykor tudakozá, ki ő; s azt feleié, hogy hazája idegen föld, s hogy nem rég olta tiéd, de testestül, lelkestüi a tiéd. — Tegnap hajnaltájban békopogtata nálunk, felvere álmunkból, s ezt kiáltá: Fel! fel! el innen hamar! jön a király, egész seregestül. Magatok vagytok, bántástok eshetnék. Menjete a várba; ezt izeni asszonyotok; rátok gondja lesz; s ímhol vagyunk.

A kisasszony elandalodva áll. Végre megszólalt: Tőlem az izenet nem méné. De akárki legyen az ismeretlen, ő nekem barátom; mert tette szép.

— Minden bizonynyal az! mondá az öreg, s kétszeresen barátod. Jót teve, s éretted tévé.

A kisasszony elfordult. —

A tárogató éles hangjai hírűi adák a vár ormairól, hogy közelít az ellenség! had. Az könnyed lovasság vala, s a hegy aljában telepedett meg. Míg egy részek felkapatott a várhegyen, felkérni a várat, a vezérek elmaradtak, s barátságosan beszélgetének; Messzer Giovánni, egy tüzes, jókedvű magyar, Irfe a neve, és a Giovánni barátja, Bellapietra.

— Kérlek, barátim, ha majd bébocsátanak, vigyázzatok magatokra, s semmit a gróf leányától el ne végyetek. Az emberek szájában egy bohó monda jár, én meg nem foghatom s nem hiszem, de sokon megtörtént, és így kerülni kell: Ha ki a lyánytól valamit kíván és megnyeri, szerelmes lesz belé halálíglan, szerelme által halálíglan szerencsétlen. S képzelhetni-e nagyobb bajt, mint

ha a király biztosai közzül egyikünk vagy másikunk el találná vesztetni szívét, mire holnap oly szükségünk lehet?

— Nem tudnád megmondani, honnan ered a monda? kérde Bellapietra.

— Mondom, felele Irfe; míg felérünk a hegyen, elég időm marad rá; mert íme visszatér a követ, s a kapu nyitva áll.

Irfe így beszéllé:

III.

— A régibb időkben, míg szent vallásunk a magyar földön gyökereket vere s elterjede, a régibb tudomány és az új gyakor küzdésben valának egymással. Bűbájosok és jósolók keltek az új világosságnak ellenére; s így esett, hogy I András alatt a keresztyénség üldözőkre talált mindenszerte. Templomaink kiraboltatának, s a hit követőit kínzották, gyilkolták. A kik elkerülhették a kardot, a hegyek közzé rejteztek el. Itt akkor csak erdő vala, s egyedül ott leheté látni egy kisdud házat, hol most Ardó áll. Abban egy csudaszépségű jósasszony lakott. De amely

kellemes arczában, szívében oly kegyetlen volt. Ez gerjesztgeté leginkább a lázadás lángját e tájakon, s örvendve nézé előre, mint vesznek a keresztények halmonként. Egykor háza küszöbén állott vala, s felpislongott a csillagok közzé, hallgatá a lombok suhogását s a csermelyék ömléseit, midőn egy ifjút láta eljönni az erdőkből. Az neki lábaihoz borúit, s kérte, rejtené el üldözői elől. Nem tudá hogy a kinek segélyéhez folyamodott, a jós Gána. Az ifjú nevét a monda Mitónak hirdeti. A jós nagyon Örvende az ifjú megjelenésén, mert épen valamely ifjú szívének vérére vala szüksége pokolbeli mesterségeihez. Elrejté tehát az ártatlant kamarájában; de midőn üldözői nála is tevének eránta kérdést, megnyitá nekik a kamarát. A gyilkolok nem láták meg az ifjat; szemek fényét élvévé a jós szépsége. S amint ezek tovább ménének, beméne az ifjúhoz; étket vive neki és italt, megvarázsolva előbb mind ezt mind azt; a mi kitetszék onnan, hogy az ifjú legottan igen mély álomba süllyedett. Eljövén az óra, mely a jósnak legkedvezőbbnek látszott undok mesterségeihez, közelíte az ifjú nyoszolyája mellé, va-

rázmécsével egyik kezében, a másikban nagy késével. Vasát már belé akará meríteni az ifjú szívébe, midőn az a gondolat szállá meg, hogy elébb lesse ki az ifjú legtitkosb gondolatját, melyre neki más mesterségéhez vala nagy szüksége. Egy varangyékot, mely, épen holdtöltekor, a negyedik hónap negyedik napján szólalt vala meg, rátette az ifjú homlokára, s Mitó azonnal szerelemmel kiáltá a Gána nevet. Az asszony elérté a heves felkiáltást. Akkor előbb az ifjú hajából, azután a magáéból lemetszett egy fürtöt, együvé fonta azt, s megégette, s a haj hamvát elhintette a szép ifjú szívére; s íme a nyoszolya mellett a falon egyszerre megjelent a Gána képe. Az asszony elérté szíve lángolását. Ismét megújítá a mesterséget, s most harmadikszor is, s mindég úgy találá, hogy az ifjú szíve, lelke vele foglalatkoskodik. Egyszerre támadott mély szerelme elváltoztatá a gonosz szándékot. — Hah! vesszen, úgymond, egész varázshatalmam, de a szép leányt nem áldozom fel mesterségimnek!

Az ifjú más nap menni akar a: az asszony nem ereszté. Elleneid keresnek, úgymond; te csak

nálam vagy bátorságban. Az ifjú örömmel vesztetg maradt. Szívét nála hagyá, ha ment volna is. Mely szép, mely édes, mely gyönyörű, boldog napokat élének! A hársat az út mellett az nap ültették, melyen elsőben vallák meg egymásnak szerelmöket. Gána napról napra szerelmesb leve, emberibb, s kész volt volna lemondani a rász lelkék társaságáról, csak azok mondottak volna le az övéről. Mitó mindinkább sejté meg, hogy körüüi nem jó dolgok történnek; de egy tekintet, melylyel az ő szép Ganája szemeibe pillantott, eloszlató gyanúit.

Egy nap, minekutána sok éjjel egymás után valamely szirtkapu s valamely temérdek kincs felől álmodék, de a melyet Gána elébb csapodár enyeltések, végre még harag és fenyegetés által is el igyekezett távoztatni elméjéből, kiméne az erdők közzé; úgy hitte, felejteti fogja baját, s ismét eljuthat eltűnt nyugalmához. Már messzére marada el tőle a ház, midőn feleszméle, hogy sietvén, a maga nyilait helyett a Gánáélt hozta el. S most — oh csuda! — azon szirtkapu előtt állt, melyet annyiszor látott vala álmaiban. Az áltel-

lent emelkedő szirtfal egyik csúcsán elvisítá magát egy szokatlan nagyságú bagoly. Mitó, ki ezen állat eránt gyermeksége olta meggyőzhetetlen undorodást érze, előkapá tegzét, s a nyilat rá pattantá. Az csúfokló visongással repüle fel, s körülrepedé homlokát A nyíl egy szirthasadásban marada. Mitó felmászta a szirtre hogy kivegye a nyilat; s amint azt ki vévé, egyszerre szétl[^]attant a szirt, mint valamely nagy kapu két szárnya. Egy palotát láta tárva maga előtt, s bátor nyugodt elmével lépe belé.

Gazdagon ki vala világítva a barlang, s az egész fény egy karbunkulusból eredett, mely a bolt kellő közepébe vala forrasztva. Körültekinté magát, s szögletében egy gyengekorú leányzót láta meg, de lánczok közzé verve. — Azért jössze hogy megölj? kérdé a leány. — Sőt hogy kiszabadítsalak, gyönyörű teremtés! felele Mitó. — Úgy csak azt kell tenned, hogy bilincsemet illesd meg a nyállal, mely kezedben van, s egyszerre lepattannak; jól ismerem e nyilakat. Mitó megtevé a mire a leány intette, s az felszökék vasaiból, s futott. Kijutván a barlangból, földre veté magát,

sírt, könyörgött, égre emelt kezekkel. Most pedig szalada, mint a gímek a Kézsmárk hegyein, s Mitó mindenütt a lány nyomaiban«, Megállapodván a hegy bérezem, Mitó kéré a leányt, térne Gána házához; ott bátorságban fogna lenni, s mindene leszen a mit kívánni fog. A lány reszketni kezd a nevet hallván, s elsápada. — Oh ölj meg inkább mint hogy ahhoz vígy, kinél gonoszb ellenségem nem lehet. Négy éve már miolta kiragadott szüléim keblekből, hogy születésem tizenhatodik visszafordulóján megölhessen, mert neki átkozott mesterségeihez ártatlan szívek vérére van szüksége. Sokszor beszélte nekem maga, s épen e nyíl akara lenni gyilkolásom eszköze, melyet viselsz. Már régolta nem láttam őtet, s minthogy ma lépek tizenhatodik évembe, úgy hittem, ő jön, midőn a barlang megnyílt, s teljesíteni fogja szándékát. Ha téged nem ő küld ki, ha emberi szív dobog kebledben, kérlek, jámbor idegen, könyörülj rajtam, s vígy ama várba! Atyám ottan lakik.

Az ifjú szíve többenmü érzések által vala megrázva. Az a bizonyosodás, hogy kedvese el-

híresedett búbajos, hogy embert öldös áldozatul, hogy lelkekkel czimborál, és hogy ő azt előtte, a gyanító előtt, tagadozá, elborzasztotta, s előbbi szerelmét utálattá változtatá. Felölelte az eltikkadt leányt, s elvitte atyja várába.

Gána későn sejté meg, hogy Mitó elcserélte nyilait. Elhalva ijedtében, elővevé varázstűkrét, s meglátá Mitót, s a mely perczben az aranyfürtű leányt atyjának áltadja. Haragja a dühösségig ment. Való hogy miolta szereté Mitót, nem akará előlni a leányt, de szabadon sem akará eresztetni. A lelkek, és a kik vele szövetkezésben voltak, ezer meg' ezer szerek által jelengeték neki, hogy a kedves kis Izsike pusztítólag fog belé kapni szerelmébe. Ezért tartá fogva az aranyfürtű gyermeket, s irtózva látá most, hogy szelidsége által magához vala kegyetlen.

Bosszút, olthatatlan bosszút lihegve azon vala, hogy a várbeliek örömét undok mesterségei által, bármely szerrel, megháboríthassa; de a gonosz szándék felforgatva süllyedt el a vár káplánja imádságiban. Egy nap irtózatos alak jelene meg neki, mit ő jól ismért, s bosszantó kaczajjal adá

értésére, hogy Mitó és Izsike a vár oltára előtt összeesküvének. Látcl most, mit nyerél vele, hogy nékem meg nem álclozád, amint én kívántam? ezt veté szavaihoz, s eltűnt. A leggyötrőbb szerelem és gyűlölség minden dühében esküvék most, hogy mivel bosszúját Mitón nem állhatja, az egész férfinemen fogja kiönteni. Gonosz mesterségeinek mindenikével szövögette varázslatit, hogy valaki az Ardó urnájától, ahol az együtt járdala Mitóval, valamit kérend és kérését megnyerendi, őt szeresse haláláig, egyedül, végetlenül, szerencsétlenül, s vesztére önmagának.

A várbeli toronyőr éjféلكor tűzben pillantámeg az ardói erdőhalmot s a rettegett varázsházat, s Gánát többé senki nem látta. De a hárs sértetlenül marada, s nem egy éjjeli vándor szívszaggató jajgást halla lombjai közt, s egy derengő alakot a fa árnyékában.

IV.

Máté gróf azonban híveit, lázainak vezéreiket, a nagynyelű zászló mellé szólítá fel, a kiásott sír szélére. Bellapietra elmondá nekik, a mi rá vala bízva. A Trencsény grófja ezt válaszoló:

„A mit ígérték, engem meg nem indít, fenyegetések meg nem rettent. Bízattok, hogy ha áltmegyek a Robert Károly felére, nyugalmas birtokában maradok jószágomnak: én azokat tudom még védeni; hogy Robert Károly meghágy méltóságimban: engem azzal az én uram, a cseh Venczely, ruháza fel, s nincs szükségem hogy benne más megerősítsen. Vesztemmel, halálommal rettentettek? a csaták kimenetele bizonytalan; ti és én egyaránt veszhetünk. Sokan elpártolának tőlem: a kik híven maradtak, salaktalanok, mint az arany; intézze el küzdés a port; jónak a jóért győzni vagy veszni dicső dolog. Azonban senki ne mondja, hogy Máté, a trencsényi gróf, nem szívesen látá vendégit; jertek, fogadjátok szívesen a mit adok.“

S mostan előjőve Máté grófnak leánya, az Ardó úrnéja, a sötétfényű parancsoló. Mint a ki magában egyesít mennyet, földet, világos kék öltözet fogá körül, s fejeéről sárgásán zöld fátyol folya le. Sáfárnéja, kit olvasóim már ismernek, három arany poharat vive utána, a követség fejének számokra, míg mások az ő kíséreeikkel fog-

lalatoskodtanak. A sáfárné közelébb vonula aszszonyához, s ezt súgd neki: Az amott, ki annyira rád gömbölyíti szemeit, az hozd hozzám izenetidet s ajándékodat. Az úrné elfojtá szíve lobbanását, s a két más vezérrel beszélgete, csendesnek színlelvén magát. Keresztleánykája hozzá simáit, s így szólította meg: Édes, nagysám, nem-e ahhoz is, a ki velünk anyyi jót teve? Megkapd a gyermek kezét, s odahagyá a három idegent. De a gyermek visszaszaladt, s legelébb is Messzer Giovánninak nyújtá az arany serleget, hogy innék ez is, mint már előbb a kettő. Es amint ez leguggola a gyermekhez, hogy szíve imádottjának kedvenczével nyájaskodjék, ez valamit súga neki. Sőt víg elméjű magyar társoknak úgy látzott, hogy a kiseded kezekből valami suhant által a Giovánni kezeibe. Hogy a kelő vér pirosra feste a sápadt orcákat, s hogy ragyogának szemei, mint a nap mosolyg a megszagotott vészfellegek közzül, azt igen jól látta. És midőn visszatérve a király sergéhez, búcsúzásokkor kezét szorítának, gyűrűt sejte a Messzer ujján, a mit előbb soha nem sejtett.

V.

Derült vala a nap, melyen a két had közelíte egymás felé, hogy megvívjanak. Mosolygva süttött az ég királynéja, s a pipis énekelve szállá fel hozzá, mintha inteni akarná a küzdeni akarókat, hogy térjenek az élet ürömihez, s a vérontást hagyják abba. Az mind híjába volt. Robert Károly megállá a halmon, hogy lássa a csatát, s mellette Omodé, a nádor, két fejedelmei a seregnek, s alattok Giovánni és Bellapietra.

— A mely fergeteges a múlt éj vala, olyan léssen a mai napunk, mondá az utolsóbb. Lásd, barátom, mint duzzasztják a csermelyt a zápor és a hegy patakjai, lásd habjai mint kavarnak. Veszve van, a ki néki vágdat.

S a király: Nézzétek, mint fejti ki magát a gróf hada; kiismerni a gróf munkáján az értelmes katonát. De hát az micsoda amott? Délczeg paripáján nem asszonyi alak szökdelget-e a sorok közt?

— A gróf leánya, mondá Omodé; szebbet

egész nemében nem láthatni, s bátor és vitéz, mint a leglelkesebb férfi.

Erre a király: Ha ki fogva hozza hozzám, annak adom nőül, Sáros vára pedig, egész vidékével, légyen mátkajaajándékom.

— Önkényt foglyul adhatja magát, de erővel senki nem teszi azzá! mondá Messzer Giovánni.

De a szónak nem hívének, és némely féltévé magában, hogy elnyeri a szép díjt. Szébb és drágább ugyan még nem is volt. Olyan vala ő, mint a hadak istennéje, támadásra gyúlasztgatván atyja elősergét. Fürtjeinek éje göndörögve omlott ki ezüst sisakja alól; a nap játszva csillámtatá ezüst sugárit a pánczél tündöklő czápáiban, mely fel- és alá habzott, mint a tusát-szerető kebel szokott a pánczél alatt; fekete szemei villámlottak, haragosan és szerelmesen egyszersmind, hogy valakivel összeakada, el kelle tőle fordulni, bár kardja megkímélte. Sugár mint a nyíl, könnyű mint a pehely, erős mint az aczél, szép mint egy csillag, így repüle végig a sorok között. Ha csapatja visszatolatott, ismét előnyomnia; a sebhedtek feledék fájdalmaikat; a haldoklók örömmel rogyá-

nak össze, midőn láták. Egyenesen a király hal-
mának vette nyargalását, midőn a nádor béka-
nyarítá a gróf szélső csapatait, s az egész had
össze vala bomolva. A leány szemei végig nézé-
nek a zavaron, s látták atyja bizonyos vesztét.

— Vissza váradba, atyám! kiáltá; én felvigyá-
zók vonulásodra. — S a hídnál kevesed magával
megállott, hasonló a chérubhoz, ki lángoló pal-
lossal állá őrt a paradicsom ajtajánál. Máté gróf
keresztülméne a hídon; a futamlók egymást tolva
mentek utána, s a híd letört a teher alatt, s a ha-
bok között irtózatoss jajszó hallatszék. A hősleány
még mindég erős lélekkel vesztegle; de látván
hogy szaporodnak a tolongók, s az övéi között
mindég többen hullanak, megfordítá lovát, be-
szökék a vízbe, hogy ő is menjen atyjával. Gio-
vanni utat nyitott magának, szinte a víz széléig,
midőn a hab a hős Szépet elnyelé. Végig-nyar-
gala a parton, fel és le, lesvén mindenütt, a víz
hol veti fel a leányt, hogy utána szökjék, hogy
erős karral megragadja, kikapja. Óhajtásinak fele-
bételjesedék. Hol a habok ereje megszelídült a
szélesb mederben, a víz szerelmes gonddal vitte

ki a parthoz, de élet nélkül. Szép még halva is, ahogy a régiek az Alvást szobrozták.

Giovánni és Bellapietra eltemeték a szép holtat; ez forróan ömlő könnyek közt, amannak szemei könnyek nélkül, megmeredve. Giovánni más nap sehol nem találtatott; senki nem mondhatá, hová leve.

Robert Károly nem sokára azután lengyel királylyá lön, s Bellapietra vele ment Varsóba; ott az oroszokkal kereskedésben állók egy bús idegent emlegettek előtte, ki Ázsia szélén foga lakást, s egy csatában halálos sebet kapott, s utolsó óráiban barátitól azt kíváná, hogy gyűrűje ujján hagyassák. Nápolyi vendégek ellenben úgy beszélék Budán, hogy a byzaneziumi császár sergében egy idegen veve szolgálatot, ki Magyarországról jutott oda, és hogy annak közönségesen kedvelt énekei mindég valamely setétfényű Urnát magasztalának, ki végre egyik csatájában a hatalommal előtolakodó törökök ellen, homályos halált talála.

A LEVÉL.

Egyikében azon magyar faluknak, melyek a Tisza vagy Duna job szélén, — de talán a balon — vagy talán az ország közepében — igazán hol, nem tudom, mert száz esztendeje már, hogy a falu elpusztúla, egy fiatal hadnagy 1887-ben bús kedvvel ült a fogadó ebédlőjében. Szeretett és szerettetett. De a leányt atyja, egy gazdag fősvény gabonakereskedő, más valakihez akará adni. Elég ok, néki-ereszkedni a mély búnak. — A szerelem nem hizlal, hanem fogyaszt; s a hadnagy mindég pisloga az ajtó felé, ha hozzák-e már ebédjét. De a cseléd helyett egy vándorlegényt láta belépni a szobába, kinek hátán vala csomója, s a kinek csomóján egy kan macska ült. A kandúr kövér volt; szőre barna, termete középszer, ba-

jusza fekete, nyalkán kipederve, kikulimázolva, mint magyar legényhez illik.

A vándorlegény a másik lóczán foga helyet, s letette nyalábját és a macskát a nyalábon, s ezt kérde a macskától: Ehetnél, Károlykám?

A hadnagy nem mere hinni füleinek, midőn a kandúr igen érthetőleg így felelt: Igen ám, még pedig nagyon.

— S mit ennél, Károlykám?

A kandúr felele: Engem ma melancholiás éhség szállá meg; kérlek, adasd nekem a hamleti monologot: Lenni? nem lenni?

A vándorlegény felele: Azt megevéd tegnap; ma nem vehetém meg újra.

— Tudom, felele a kandúr; de a Fleischer Shakespearje amaz úr előtt, ki ott ül, megüté az orromat; kérd csak, szakassza ki könyvéből azt a monológot. Ügy látszik, búsúl; hihetőleg úgy szerencsétlen mint én; e szerint azt szabad reménylenem hogy megszán, s teljesíteni fogja a mit óhajtók.

A vándorlegény közelébb vonakodék a hadnagyhoz.

—Mi egek csudája ez? s a Kegyed macskája igazán papírossal él?

Meghökkenve állta ott a vándorlegény, s szembetűnő öntetszéssel így szóla: Uraságod a titokban-gazdag hét éj egyikében született, minthogy az én Károlykám szavát értette.

—Mi az a titokban-gazdag hét éj, én nem tudom, felele a hadnagy; de azt tudom hogy Lucza asszony napján jöttem e világra.

—Derék, igen derék! kiáltá a vándorlegény, s minthogy ma Luczaasszony napja van, kívánok Uraságodnak minden gondolható boldogságot. Azonban kérem tisztelettel Uraságodat — ekkor hirtelen kikapá a könyvet a hadnagy elől, s a To be? or not to be? egyszerre ki vala szakasztva, s odavetve a kandúrnak, ki azt képzelhetetlen mohósággal s kedvére mormogva faldosta fel.

—Van-e eszed, ember? kérdé a felszökött hadnagy; de a vándorlegény engesztelőleg kapta karjához, s így szóla: Hallja csak Uraságod, most mingyárt kezdi a declamálást; de azt szebb hallani künn mint e zárt szobában. Jőjön Uraságod a kertbe. Kedves kis hely; ott lesz szép ötet hallani.

Csábulva van — mondd magában a hadnagy, mert a hó nagy szemekben szállongott. De épen azért, mert az embert csábúlnak nézé, engede hívásának.

Mihelyt beléptek a kertbe, azonnal megszűnt esni a hó. Hársvirág hullongott a fellegtelen égből, s amint járni kezdenek, virútlak a kert növényei, s a föld kebeléből csudaszépségű virágok feslettek elő. Rózsailatokkal egyveledve hangzott a fülmilék csattogása, s a tavasz mágusi leblei suhogtanak végig a fákon; a Rhododendron ponticum, a Soldanella alpína, Datura fastuosa, Nullumbia, Streligia regina virítának tarka gyönyörködtető zavarban előttök.

A hadnagy csak most sejté meg, hogy a vándorlegény kezében könyv vagyon, s oda pillantván el vállalai felett, látta, hogy amint az könyvből némely nevet olvas vala ki, azok pompás exemplárokbán állanak körülök.

Ekkor mondd a hadnagy: Jó ember, minekutána Kegyed ily nagy kertész, én pedig halok a botanicáért, kérem, teremtsé elő nekem a Pelargoniumnak azon nemét is, melynek Pelargonium

Ferdinandeum nevet adának. Hallom, hogy az felette szép; még nem volt alkalmam látni.

— Nagy örömmel, monda a vándorlegény, s össze s visszaforgatá a könyv lapjait, de haszontalan, s most felkiáltott: Mely gondatlanság! könyvem a szellemek botanicája; nekem csak oly növényeket szabad elővarázslanom, miknek nevei itt állanak. Új meg' új supplementjei jönnek mindig, ahogy új meg' új plánta jó ismeretségbe s nevet kap. Mi nem maradhatunk hátrább az embereknel; s most látom hogy az az új virág — hogyan is tetszék mondani? — Pelargonium Ferdinandeum — toldalékomban még nem áll. írni fogok a nyomtatónak, hogy a legújabb íveket küldje meg haladék nélkül, s más alkalommal szolgálatjára leszek Uraságodnak.

Most egy jászmínernyőbe érének, s a két úr leüle egy pázsitszéken, a kandúr pedig, egyik ágról a másikra szökdelgetve, szívszaggató hangzatokban declamálgatá a maga Lenni vagy Nemlennijét. Hadnagy úr megkapá orrát, megrángatta füleit, s aranyszín üstökét minden kímélés nélkül tépte meg, hogy álmából, melyben magát

lenni gondold, kivergődhessék. Haszontalan volt minden fűlrángatása, üstöktépdelése, a jelenet el nem tűnt. Nem bíra tovább magával.

Most néki-ment a vándorlegénynek: Ember vagy ördög, vagy a mi magadnak tetszik, mi pokolbeli játékot űzögetsz te énvelem? Ez a macska-declamáció minden csontomat keresztüljárja.

A kandúr, diadalmának örvendve, kiálta le hozzájuk: Lám! s hát nem való-e a mit Coliin mond, hogy a legfőbb tető a művészség? Ily lelkes hallgatótól javaltatni oly édes, hogy e ki-beszélhetetlen gyötrelmeknek is enyhülést ad.

S a vándorlegény most: Az én kandúrkám története szívet olvasztó, s nem volna rossz, kiadni journáljainkban. Az olvasók lelke nemese-dést venne belőle, és ha valaha valami, ez tenne elmére kimondhatatlan hatást, kivált a szépnem-nél. Hallja Uraságod.

— S Kandúr Károly uram fogja beszélem? kérdé a hadnagy, elrejteni akart borzongással.

— Oh nem, felele a vándorlegény; Uraságod az ő melodiósus, de kevéskét erős előadásához nincsen hozzászokva; én mondom azt, noha Ura-

ságod sokat veszít; mert egy szép kandúrlélek vallástétét saját ajkairól hallani, hasonlíthatatlan öröm.

De nem tetszenék egy cigarrót pipázni, míg a történetet beszélem? kérdé, s nyájas szíves-séggel nyújtá a hadnagynak szelenczéjét. Merem ajánlani. En ezt a varázsdohány-páhóból vettem, melyet nem régen adának ki arendába. Bácsa felette kedves ízű. A varázs, ki azt feltalálta, privilégiumot kapa rá háromszáz eszten-dőre, s rettenetes a mit nyer. —

S míg így beszélnek, imhol repül egy csil-lár. A hadnagy a kis bogár tüzésnél meggyújtá pipáját, a vándor pedig mondá: No tehát hallja Uraságod, mely csuda történt szegény barátommal:

Kandúrkám, mely Uraságod előtt itten szök-delgete, egyszer ember volt, mint mi ketten; még pedig hivatalban, tekintetben, méltóságban, s nyitva volt előtte a kinézés, bár egy kisség tá-volykán, szinte a miniszterségig; — hogy ki-mondjam egy szóval: practicáns volt! — Mint ilyen, belé szeretett a játékszín egyik szépjébe,

midőn az a Kätchen von Heilbronn személyét viselé. S a leány sokat hasonlítá egy nagyszépségű cziczácskához; oly csapodár, oly törlőszködő, oly puhácskák kezei, mint a macska bárony lábacska; de mikor a garderobban pörre jutott a dolog: huh, akkor aztán bezzeg megmutatta, mit tud körmeivel, fogaival; úgy hogy félig tréfából, félig igazán az ő Heilbronni Katiczácska nevét Heilbronni Cziczukácskává változtatták. A lány kedvéért az én barátom is színjátzóvá akara lenni. A director neki oly feltételeket teve elébe, melyekre ráállania nem volt nehéz: — 1. hogy Károly első esztendőben szolgáljon fizetés nélkül; 2. hogy minden estve, melyen nem nyereúd javalást, kárpótlékul fizessen ezer aranyat; 3. hogy első játékához szerezzen egy darabot, mely kilenczvenkilencz estve egymás után mindég növekedő számú hallgatóknak adasék, s napról napra többet hozzon be. Barátom ráállott a kötésekre, csak azon törte magát, hogy oly darabot hol fog majd találni. Mert — magunk közt légyen mondva — dolgunk a drámai poezis mezején átkozottan rosszul áll.

Amely városban lakánk, ott volt egy schuster is. Ez elgondold magában: Annyit dolgozám lábaknak: ideje, hogy valaha már lábokban is dolgozzam. Valljuk meg, dolgozása valóban négy-lábú dolgozás vala. A schuster megkínáld vele barátomat, de ez az elsőséget annak adá, a mit nékem önte toliamba a barátság. Szerénységem tilt elmondanom, hogy szerencsésebb munkát mint ez az enyém volt, nem találhatni; talán ez volt a legszerencsésebb mind azon játékszíni darabok közt, melyeket a világ sok esztendőök olta látott.

A hadnagy belé ugrata szavába: Nem tetszenék Kegyednek folytatni a kandúr történetét; a darab expositióját hagynánk jobb órára.

A vándorlegény most: Látom, Uraságod lán-gol hallani dolgozásomat. Holnap felolvassuk; most csak tartalmát, hogy ízlése felizgattassék, s lássa Uraságod, mily gazdag hatásban a tárgy. — Egy kandúr belé szeret egy fejér egerbe, s a helyett hogy azt felfalná, kalácsot, tortát lopdos neki. De az eger nem szereti a kandúrt, mert jegyben áll az Egérkirály fiával. Meg akarja lá-

toгатni az Egérkirály örökösét, s dróteгérfogóba esik. A kandúr meglátja ott, kirágja a dróteгérfogót, s a fejeг egeret kiszabadítja. A fejeг egeret megilleti a hősi szerelem, s a kandúrnak adja szívét és pacskóját.

Játszák a darabot, s az én barátom kiteszen magáért. Midőn a második felvonás végével leíépe a színről, kedvese, ki az egeret játszá, kezébe nyom egy czédulácskát, melyen e kevés szó álla: „Szívem édes kandúrkája! Szeretlek szívemből. Hív Katiczácskád, Cziczácskád, Egerecskéd, mint magadnak tetszik.“ — Ki volt valaha boldogabb mint az én barátom? —

A vándorlegény beszélését irtóztatос nyivákolás szakasztá félbe. Szerelem, megcsalатkozott remény, fájdalom, dühösség, s mind azon ingredienciák, melyekből a szerencsétlenül szerető áll, zenge, síva, jajgata e hangokban. A nyivákolást a kandúr tévé, ki hozzájok csúszott, s hallá emlegettetni szerelme gyötrelmeit. A vándorlegény szelíd hangon szóla hozzá: Károlykám, kérlek szépen, viseld csendesen magadat; különben kénytelen leszek megverni.

A kandúr férfias lélekkel nyomd el szemeiben első lába fejével a sírást, s a kert bokrai közt tűnt el.

A vándorlegény folytatá beszédét: Barátom egészen elfoglalva boldogsága érzésétől, felejté, hogy a kuliszek megöl ki kellene lépnie, míg társai kitaszítgaták. Ott egy levelet kellett volna általadnia a darab hőségnek, de szerelmes ábrándozásai közt elfelejté papírost hozni fel. A sugdáló rákiált: A levelet! a levelet! — Ez eszmélet nélkül benyúl a kebelébe, s elővonja a Katieza bilietjét. Amaz tüzet szikrázó szemekkel olvassa azt, mert a comoedia Katiczájába ő is halálosan szerelmes vala. Az intermezzóban hallottam, hogy ezt mondd a schusternek: Benefiszként Kegyednek adom darabját, s stiblit és papucsot Kegyednél varratok mindég, csak tanítsa meg a semmirekellőt. Adjon neki szúrásokat iazon hármás árral, mely által mint schuster és dramaturgus és varázs uralkodik.

Varázsság úgy czéh, mint schusterség és poesis. Az inasokon, legényeken, mestereken kívül minden czéhben vannak himpellérek, kiknek dip-

lomájok nincs, legényeket nem tartanak, taksát nem fizetnek, s mégis kontárkodnak. Efféle volt az a koloncz, még pedig mind a schusterség szabad, mind a poesis kézmívesi mesterségében s a varázsságában. Külömben is régi gyűlölködésben álla barátommal a fél nem vett dráma és egy pár stibli miatt, melynek történetét másszor. Ezek szerint alázatos némaságban hajtá meg magát a játék hősének, s teljesíté a mit neki megígért. Szegény barátom a játék végével le akará vetni macskaöltözetét, de abból ki nem kelhete. Addig sorvada mind mind kisebbé a ruhaőr kezei közt, míg végre egészen macskává válva, miákolva, az ablakon kiszökött.

Másnap tizenkettőkor délben a ház zsindeleyezetjén sétála fél hozzám, s ezt mondá: Tizenkettőtől egyig mindég szabad lesz szólanom, de ennem nem egyebet mint írást. Szívem gyomorrá van áltvarácsolva, s amilyen az akkornapi érzésem, olyannak kell lenni a könyvnek is, melyet fél-falok. Uraságod látá, mint évé meg a Hamlet monológját; a Szemere sonettjeit már tízszer fal-dosta fél. Egyszer a féltékenység éhe kínzá, s egy

ülőhelyében ette meg Don Gutiért, az ángoly Othellót és a Rossiniét azon felül. Nem szerezhetek neki elég könyvet.

Meghatva barátom szerencsétlensége által, föltettem magamban, hogy bajából kiségitem. Tudva van Uraságod előtt, hogy minden tudományos egyetemen van egy tizenharmadik oskola, melyben a Fekete tart leczkéket a mágiából. Mindég csak tizenhárom hallgatót vesz fel, s a ki az utolsó leczkéről kimenvén, utolsónak marad, azt megtartja, fizetésbe. Hogy kifejthessem szegény barátomat e varázslatából, én is leczkére jártam nála, s már most tudom, hogy minden bűbájlás bizonyos feltételen alapol; teljesítetvén a mi fel vala téve, vége van a varázslatnak. Most hát fel s alá vándorlók az én Károlykámmal, mint Garbonczásdiák, hogy kitanulhassam, mely feltételtől függ az ő kifejődése, és hogy valamely derék varázsmesternél állhassak szolgálatba. Kész vagyok mint varázskertész, varázsszakács, varázsíró ingyen dolgozni nála egész esztendeig, csak azt lehessen kitanulnom, hogy barátom kimenekedése mely kötés teljesítésétől függ. Na-

gyon megköszöném Uraságodnak, ha valamely derék varázsmesterhez akarna ajánlani. Én velem meg lesz elégedve, mert én a mesterségben már derekas előmenetelt tettem, melynek, ha tetszik látni, mingyárt adom egy-két bizonyosságát.

— Jó ember, bár engem utasíthatna más valaki ilyenhez, mert ha valakinek, nekem volna ám derék varázsmesterre szükségem! mondá mélyen sóhajtva a hadnagy. Egy leányba vagyok szerelmes, egy gazdag fősvény gabonakereskedő lányába, kit Demeternek hívnak. Az gyermekét nem akarja hozzám adni, hanem egy gazdag csúf öreg emberhez. Luczának hívják a szép lányt, s atyja ma nagy vendégséget ad, talán hogy gyűrűt váltsanak; én pedig itt ülök kínomban, gyötrelmemben, hogy el nem tudom fordítani a bajt.

— Ha csak az a baja Uraságodnak, arról könnyen teszünk, mondá a vándorlegény; megmutatom én itt, mit tanultam, és ha meg találok tettszeni a hely lakosinak, s látom, hogy köztök kenyeremet megkereshetem, talán meg is telepedem itt. De akkor aztán kérem Uraságodat, hogy váltsa ki nekem a mesterlevelet, s mint gyámol-

talán kezdőt, segélgessen valamivel. De oda be a szobában jobb lesz meghánynunk vetnünk, mint kezdjük, mint ide künn.

Bémenének a hadnagy szobájába, s a Garbonczás-diák kiteríte maga előtt egy ív tiszta papírost, s tíz ujjaival három ízben nyúla el a tiszta papíros felett, a nélkül hogy ahoz hozzá ért volna, s mondá a hadnagynak: Tessék megolvasni.

A hadnagy kezébe veszi azt, s látja, hogy a szép Luczácska abban ígéreteket tesz neki, hogy szerelmét őhöz á semmi gátlás, semmi erőszak, semmi hatalom soha el nem olthatja.

A Garbonczás-diák összehajtá a papírost, s mondá a hadnagynak: Menjünk vele, mutassuk elő a fősvény Demeternek.

— A világért ne! kiáltá a hadnagy; mindkettőnket agyonverne.

— Uraságodért nem felelek, mondá a Garbonczás-diák; de nem engem is; attól engem mesterségem véd. De ne féljen Uraságod; a mit olvasa, varázsírás. Minden azt leli benne a mit szíve óhajt, vagy a mit retteg. Bízza rám egészen magát; jól lesz az; az az én dolgom.

A Demeter háza villogott a sok gyertya világától. Gyönyörűen fakadó lánykák s teljes virágzást! asszonyok sokasága vala ide gyűjtve, s ezeknek közepében a szerencsés öreg ifjúlegény, mint egy faragatlan csúf kovakő, melyet a birtokos szeszélye gyémántokkal brillánoztata körüli. De íme nyílik az ajtó, s a hadnagy és a Garbonczásdiák együtt lépnek be. Demeter ment elfogadásokra; de minekelőtte a hadnagynak szúrós kérdést tehetett volna, ez megszólala: Ezen írásból látni fogja az Úr, mi hoz ide.

Demeter olvassa a papírost, s kevésbe múlt hogy örömeben Össze nem roskadott: egy contractus, melynél fogva az egész hadiseregnek ő fogja adni a gabonát, zabot, s oly temérdek áron, hogy így neki nem lehet egy-két milliomot nem nyerni. Bément oldalszobájába hogy alája írja nevét, s jött, s dicsekedve mutatá azt jövendő vejének. Örült az is, s minthogy a szolgabíró lépe be, egyenesen méné ennek, s kérte, hogy Demeter úrnak ezen házassági kötelezését a holnapi gyűlésben intabuláltassa.

A szolgabíró látni akará, hogy a gazdag de

fösvény ember mit ígére egyetlen leányának; s egyebet levén a papíroson mint a mit neki a vőlegény emlegete, felkiáltott: Istentelen két gazember, ki hitte volna ezt tifelőletek! Tehát ti vagytok az a két zshivány, kiket irtóztató gyilkosságaitok, lopásaitok miatt oly régolta hajházunk? Hajdú, híjj többeket elő, s kötözzétek őket, vigyétek.

— Szent egek! kiálta Luczácska; mi dolog ez itt? — Ijedve kapta ki a szolgabíró kezéből az írást; sír és nevet örömeiben, mert ő viszont atyja megegyezését olvasá belőle a hadnagyhoz-menés (‘ránt. — Köszönöm, édes atyám, monda Demeternek, hogy végre fiaddá fogadod az én kedves Edvárdomat; ezentúl én vagyok a legboldogabb halandó!

Demeternek szemei előtt kerengő a világ.

A Garbonczás-diák megragadá a Demeter uram karját, s ezt mondá neki: Adja oda az Úr hamar Luczácskát a hadnagynak, mert úgy másé lesz a lifrantság, s a szolgabíró kezéből semmi erő ki nem fejtí.

Demeter így szóla a hadnagyhoz és Luczács-

kához: Üsse meg a manó, vegyétek hát egymást; de hagyjatok eszemen, hogy láthassak az alkuhoz.

A szoba falai átlátszó kristálylyá változónak, s a tenger a maga csendes felségében lapula el az álmélkodók tekintete előtt. A napsugár ama zöld, ama titokban-gazdag hullámréten pattana meg; aranyhíd feszüle ki, hogy utat csináljon a sziget-hez. Tavasz és minden kiesség ékesíté a tájt, s szerelem és virágzat, öröm és egyesség lebegé végig e szigetet. A bárány együtt mulata az oroslánál, a galamb az ölyvvel; a lombok suhogása eolháfazengéssé vált, s nap és hold és csillagok együtt ragyogtak és pillongottak az égen, s felelgetének a liliomoknak, s Luczácska mind e boldogságok közepette járdáit. A pázsit virágbimbói lábai előtt feslének elő, s a vágyakodások hév patakja követte menéseit. Jobja mellett gyöngyök, balja mellett gyémántok lepték el a földet; de ő gyönggyel, gyémánttal nem gondola, hanem égszint és csillagfényt szakasztott gyöngéd ujaival a rét virágai közzül, s beléfoná sötét hajfürtéi közzé. Edvárdja egy csalitból kö-

zelíte. Luczácskájának pillantása arany nyíl vala neki, mely zengve illeté szívét. A zengzet isteni muzsika vala, a nyíl rózsává leve kebelén; levelei bíborhangzásban folynak le a szép lyányon, hogy az úgy álla ott mint az örök boldogságok gyönyörű hajnala.

— Legyen tehát tekintetes hadnagy fiam-uramé! mondá Demeter a hadnagynak. — De miért nem tudatta hát velem mingyárt akkor, mikor belé-szeretett a lyányomba, hogy ily temérdek birtok ura? Szerencsémnek tartom, hogy tekintetes hadnagy fiam-uramnak ipa lehetek. Szigetében szép speculatiót fogok csinálhatni. Oroszlánját eladom Van-Akennek, meg' azt a sast; mert minek azt tartani? haszontalanok és sokat emésztenek; a sok gyémántot, a sok gyöngyöt pedig — ó! ó! ó! — De messze-e az a sziget?

S most a Garbonczás-diák szólala meg: Demeter úr, ha majd meglátogatja hadnagy urat, quártélyában Heves vármegyében, meglátja a szigetet is. Úgy van; mert a varázstáj mindenhol virít, ahol két szerelmes együtt él.

Demeter koma szépen meghajtá neki magát,

bíztatásért, de vére egészen arczába költ. — Az Uram dévaj ember, mondá neki; szereti fitogtatni hogy tanúit valamit, de ördög ül fülei mellett.

A hadnagy beléugrata szavaiba: Mindnyájan szerencsések vagyunk, csak a szegény Károly kandúr nem az.

— Oh nem! felele a Garbonczás-diák, s az keseríti az én szívemet; de neki is eljő a szabadulása, úgy hiszem. Ide a levelet; le kell róla törlenem a varázsírást, mert még baj érhetne.

Luczácska kezébe adá. A Garbonczás-diák kibontotta. Almélkodva tapadtak szemei a levélbe, s felkiálta: Szavát állja a varázs! Én e levélnek oly tulajdonságot adék, hogy abból minden azt olvassa a mit mindenek felett vagy óhajt vagy retteg. Azt tehát most én is, a mit mindenek felett óhajtók, — hogy Károly barátom búhasson ki macskaalakjából, s egyesülhessen szeretett cizácskájával. S amint ezt olvasá.

A FALBA-ZÁRT.

I. Levél.

*Páter Bartai Gábor, a Jesuiták nagyszombati
Rectorához.*

Budetin, 1644, Júniusban.

Nyolcz nap olta Szúnyogh úrnak házánál múlatok, s itt kezdem missionáriusi munkámat. Mit tettem már, s mit készítettem el továbbra, hogy az új tanítás elterjedése e tájon elakasztassék, hogy a híveket szent hitünkben megerősítsem, Tisztelendő Atyaságod ide zárt jelentésemből fogja érteni. Kérem Tisztelendő Atyaságodat, engedje tudnom minél előbb, szerencsés voltam-e megfelelni várakozásának, s mutassa ki, ezután mit tegyek.

Tisztelendő Atyaságodnak nem lesz kedvetlen dolog ismerni azokat, a kik engem itt hajlékokba fogadának. Ennek lerajzolása által meg nem akarám bontani jelentésemet; de azoknak ismerése, a kikre és a kik által hatnunk kell, nagyon szükséges dolog, minekutána nekünk, amint Urunk mondá, a galamb szelídségét és a kígyó okosságát egyesítenünk szükség.

Szunyogh Gáspár nincs itthon. Mint főkapitánya Szendrőnek s Nógrádnak főispánja, most táborban van, s harczol a keresztyén név ellenségével. Ő külömben is sokat van távoly házától. Mindaz mit felőle hallok és látok, azt mutatja, hogy ő kemény, kevély ember. Ha a háznál egy vagy más apró hiba történik, ezt mondják a cselédek magok közt: Szerencséd hogy itthon nincs az úr! vagy ezt: Bezzeg volna, ha ezt látná az úr! Egyéberánt a temérdek sokaság kevélykedik, hogy ily gazdagságú urat szolgál, és ha vendég jó a házhoz, nem ismernek határt szíves látásában. De ha a cselédség rettegésit nem látnám is, egy pillantatom a ház asszonyára elég lenne megszabni ítéletemet a távoly felől; tőr, szenved.

Nehéz arra bírni hogy akarjon, még nehezebb hogy tegyen. Ha a tanács igaz vagy hasznos volta felől meggyőzetik is, midőn azt teljesíteni kellene, az a gondolat veri le egészen, hogy arra férje mit mondand. Sok tűrésen kellett keresztülmennie míg ennyire megtöretett, mert lelke egykor vidám volt, ömledező, eleven; most nincs akarata, s az Úr kegyelmes, vigasztalást nyújtani neki könyörgéseiben. Minden erőmmel azon vagyok, hogy őtet megtarthassam e kegyes érzelmeiben, mert ez az egy az, ami állapotához illik. A ki itten sírás közt vet, amott öröm közt fog aratni — az Evangyéliomnak ezek a szavai igen nagy behatást tevének sebhedt szívére. Ügy látszik hogy Szúnyogh nem volna eránta oly kemény, ha adott volna fiat a háznak, ki nevét s nagy gazdagságait vehetné örökségül; de az Úr vizsgál hatatlan akarata megtagadá tőle ezt az örömet; egyetlen-egy leányok van, Katicza, jó és nyájas gyermek. Ittlétem első napjaiban azt ígértem magamnak róla, hogy vele meg fogom kedveltethetni a klostrom csendességét; mert hogy az az állapot a melyben most él, nincs kénye sze-

rint, nem való nehéz megsejtenem; de azt nem reményiem többé: a leány eleven; nincs benne az a csend, mit az Úr azoknak ígért, kik meghalnak a világnak, hogy őt kövessék. Ám légyen! a házasságot is az Úr állította, s könyörgök érette, hogy az Úr engedjen boldogabb életet élnie, mint a mely anyjának jutott.

II. Levél.

Losonczi Bánffy Susána, Szúnyogh Gáspárné) testvéréhez Maria-Reginához? a Clarissák pozsonyi Tdastroma egyik tagjához.

Budetin, 1644. Júniusban.

Az Úr engem nagy kísértetek alá vetett. Ájtatosan könyörgöttem, de fel nem lelém nyugalomat. Az Úr kegygyel fog tekinteni egy anya gyötrelmeire, midőn gyermekének sorsa határozatik meg, s rettegésimnek megbocsát. Téged, édes testvérem, kérek, egyesítsd könyörgéseidet az enyémeikkel, s hallasd velem, legjobbnak mit gondolsz.

Leányom, amint néked sok ízben írtam, vígasztalásom s örömem volt mindég. De kivált e három hónap alatt olyan vala mint az angyal; szelíd és nyájas, jóltevő az ügyefogyottak és szegények eránt; másoknak botlásait elnéző, kész mindég engesztelni; ájtatosságának gyakorlásában hív és serény; mindannak a mit óhajtottam, teljesítője; azonban ha magában volt, vagy ha magát egyedül lenni hitte, órákig is elsüllyedett. Észre kezdem venni hogy valami fekszik lelkén, s vártam hogy velem tudatni fogja titkait. Tudja ő hogy nekem nincs nagyobb örömem mint ha neki adhatok azt; de ő mindég magába zárva maradt. Harmadnap előtt Andaházy Péter visszatérea a táborból, s engemet is meglátogata, s hírt hozott s izeneteket uramtól. Sokat beszéle, mik történtek a táborban, s megyénk ifjai magokat mely vitézül viselik. Amint a beszéd az ifjú Forgácsra fordula, szemem történetből lyányomra röppent. A gyermek egyszerre elpirult, hirtelen kapa munkát, s úgy teve, mintha nem is ügyelne a beszédre. Figyelmessé tétetvén, szembe fogtam őtet, s mozdításainak sebessége s az a titkos erőlködés

hogy csendesnek tetszhessek, eláruld lelke hánykódását. Forgács tette, melyről szólánk, merész vala s veszedelmes. Lyányom szemeiben könny reszketett. Midőn Andaházy a tett szerencsés kimenetelét adta elő, Katicza nem bírta magát, s odahagyá a szobát. Andaházy inkább el vala mérülve a történet előbeszélésébe, mint hogy lyányom zavarját megsejtheté vala; de szívemet minden szavával hegyes tör járta keresztül. Mihelyt az illendőség engedé, utána menék. Hálójában leiém, térdre omolva, könyörögve, s engede kéresemnek, parancsomnak, s vallást tön, hogy ő szereti Forgácsot, s hogy Forgács őtet meg fogja kérni, mihelyt férjem megérkezik. — Te azt fogod mondani, hogy ez az ő ismeretségök az én vétkem, és hogy meg kell vala maradnom a magyar régi szokás mellett, s leányomnak nem volt volna szabad anyja jelenléte nélkül férfit látni; de halljad tehát. Férjem vendéglátó úr, s gazdagsága s méltóságai azt neki kötelességévé teszi. Férfiak szüntelen a háborút beszélik, s hogy a török mit csinál. Így lyányom sokat hallá, hogy Forgácsnak mint magasztalák vitézségét, s hogy

lágyságát és sok jótéiteit, melyek szinte a vesztegetésig mennek, mint kárhoztatják. A mit mások rajta fedettek, az Forgácsot még emelte szemeiben. Végre meg is látta Forgácsot, a szépet, ifjút és jót. Később az ismét megjelent egyszer kétszer, s megleve az ismeretség. Nékem ellene semmi szavam, sőt Örvendenek hajlandóságoknak; hasonló érzésű szelíd férjjel tölteni éltünket nagy boldogság lehet. De mit mond arra az uram? nem gyúlad-e irtóztató lángokra, hogy gyermeke miért engede hajlandóságot szívének az ő híre nélkül? Ha pedig ő találja választani gyermekének férjet, úgy minden haszontalan, mert ő úr a maga házában, s a mit parancsol, annak meg kell lenni; vaktában kíván engedelmeskedést. Ha engemet érne csapás, azt tűrném panasz nélkül, csak gyermekem sorsán könnyíthetnék; de megasad szívem, ha őt látom feláldoztatni. — Édes testvérem, látod szenvedésemet; írd, vigasztalj, tanácsolj. Mit tegyek? szóljak-e neki mihelyt megjön? bevárjam-e hogy Forgács tegye meg nála jelentését? Egy-két hét alatt itt lesz; ne halaszd tehát válasodat, s emberem üresen ne

jőjön vissza. En megszoktam akaratomat a mások akarata alá vetni, s magamnak e dologban tanácsot adni nem tudok. Te engem szeretsz; te engem sok szomorúságim közt hathatósan vigasztalál, tanácsiddal támogatál. Tedd azt most is, életemnek, szívemnek e legkétségesebb, legkedvesebb gondjai közt.

III. Levél.

Szúnyogh Gáspár Jakusith Istvánhoz.

Nógrád, 1644. Augustus 20-án.

Lyányom iránt tett jelentésében Kegyelmednek, édes Öcsém uram, magamnak és házamnak megtiszteltetését lelem. Örömmel ígérem oda. Két hét alatt Budetinban leszek, s venni fogja Öcsém uram kelmed meghívásomat, hogy jegyet váltani mely nap jelenjen meg. Egy Szúnyogh, háza utolsó csemetéjét engedelmességben nevelte: benne kelmed alázatos, magát férje akaratának mindenben alájvetni tanult nőt kap, kinek példát adott anyja, azt tenni, és soha nem egyebet.

mint a mit férje parancsol, ki ura feleségének és házának. Három hét alatt tehát megváltatom a gyűrűket. Tartsa meg Isten kedves Öcsém uram kelmedet is, ahogy az utolsó csatában engem csudatéve megtartott.

IV. Levél.

Szúnyoghné testvéréhez, a Clcirissához.

Budetin, 1644, September 6-d.

Megvan, s.kimondhatatlan szenvedésimnek itt irtózatos kezdete: — lányom mátká, s egy nem szeretett emberé. Hallj mindent, s könyörögj éretünk, mert itt többé nincs segély.

Uram tegnapelőtt megérkezék. Távolylétében úgy vivém a gazdaságot, hogy ha jó, mindennel meg lehessen elégedve, aminthogy meg is volt. Ő, a ki mindég mord, mindég kedvetlen, szinte vígnak látszék. Követtem tanácsodat, s kilestem, mikor lesz legjobb kedvében, s akkor mondtam el mindent. Békével türtem midőn szidott, hogy gyermekemet nem őrzém egész szemességgel. Ki-

önté rajtam neheztelését, s annál szelídebben fog bánni lyányával, ezt mondtam magamnak; de mint levék oda, midőn kimondá, hogy a Katicza jobba már Orbovai Jakusith Istvánnak, Oroszlánkő urának, van ígérve. Még eddig soha nem mertem ellenkezni akaratjával; valamit parancsokig teljesedve volt, bár meghasadt belé szívem; de most neki-szántam magamat, s engesztelőig szólék lyányom mellett. Meg nem indulva hallá azt, s ez vala minden felelete: S te példát akarsz adni a fejeskedésre gyermekednek? Mondd meg neki mit végeztem; szavam szent. En nem leszek oly gyenge mint te valál, s gondom lesz, hogy gyermeked meg ne lássa Forgácsot. A mi történt, felejttem, de jaj neki, ha Forgácsról egyszerre le nem mond. — Elmentem a szegény gyermekhez. Az magán kívül volt ijedtében. Mely pontján áll a kétségbeesésnek, azt abból láttam, hogy szólani mere haragjában lángoló atyjával, s kéré, engedje apáczává lenni.

— Ha ezt hamarább kéred vala, megengedném, mert a mit Istennek áldozunk, az elsőbb az emberi végzéseknél; de te klostomba csak azért

vágysz, hogy erántam lehess engedetlen; azért egy szót se tovább róla.

Még az nap ment Jakusichhoz a levél, hogy jegyet váltani jöjjön elő. Egy hét alatt itt lesz, s én tépdelt szívvel vagyok kénytelen megtenni elfogadásához a rendeléseket. Vétkes dolgot teszek midőn Istent arra kérem, hogy őtet kapja ki Ínséggel tömött napjai elől, de szeretem gyermekemet, s Isten azt anyai szívemnek meg fogja bocsátani. Könyörögj értünk, hogy az Ur adjon erőt, a keserű poharat zúgolódás nélkül kiüríteni.

V. Levél.

Réthy György számtartó gróf Forgács Ferenczhez.

Budetin, 1644. Sept. 10-én.

Sietve s nagy titokban jelentem Nagyságos uram kegyelmednek, hogy urunk megérkezett, és hogy a kisasszonyt Jakusics István ő nagyságának ígérte. Borkától tudom, hogy kisasszonynak minden kérései, sírásai sikeretlenek voltak.

Klastromba kívánt küldetni, de nem vala haszna kérésének; mához harmadnapra meglesz a jegyváltás. Mindenfelől gyűl a sok vendég, s így Nagyságodnak lesz szere, tudatni velem akaratát. Teljesítve lesz parancsolatja. Én és Borka érdekeljük bizodalját.

VI. Levél.

Ugyanő Ugyanahhoz.

Budetín, Sept. 18-ikán.

Úgy vannak elrendelve a dolgok, hogy Nagyságod még egyszer szólhat a kisasszonynyal. Pénteken estve legyen a nyárfánál a Vág szélén; én is ott leszek, s elkísérem a kastély alá. Borka kötelet fog leereszteni az ablakon, s Nagyságod azon az ő szobájába lép, onnan pedig nyitva a kisasszonyhoz az ajtó. A kisasszony még semmiről sem tud. Borka ezt kevés pillantatok előtt fogja tudtára adni, nehogy a Nagyságod váratlan megjelenésén elrettenjen. De Nagyságod nagy szemességgel tegye minden lépéseit, mert urunk

kémeket tart mindenfelé. Ha rajta találunk vesztetni; Borka meg' én Nagyságodnál reményiünk menedéket.

VII. Levél.

Páter Bartai a Páter Rectorhoz.

Budetin, 1644. Sept. 18-án.

Sietve tészek jelentést Tisztelendő Atyaságodnál *egy* történet felől, mely a kastélyt rettenéssel s újabb irtóztató történetek varázsával tölti el. Katicza Orbovai Jakusith Istvánnak jegyese; de amint kivilágosodék, gróf Forgács Ferenczet szereti, s ezzel ma éjjel titkos együttléte vala. Szünyogh hírt veve a dologról; honnan? nem tudom; s meglepte őket, s Forgács az ablakon szalada ki. Az úr haragja dühösségig ment, s zárva tartja leányát. Ahogy ötet én is ismerem, félek, hogy a tett vérbe fog kerülni. Valamit okok, szólótehetőségem s a lelki fegyverek tehetnek, munkába veszem, s semmit el nem múlatok, mivel a szenvedő állapotját tűrhetőbbé fogom változtathatni.

Levelem megadója egy másikat is viszen P. Mérő Ambrus társunkhoz, ki most, amint Tisztelendő Atyaságod írja, Jakusics úrral Oroszlánkőn tartózkodik. Azt bízom e tisztelendő társunkra, hogy Jakusics úrral tudassa a mi itten történt, s bírja rá, hogy szánja meg a kisasszony szenvedéseit, s atyját igyekezzék éránta megszéldíteni. P. Ambrus nagy mértékét kapta ajándékuul azon kegyelemnek, mely szívre hat és azt tetszése szerint hajtogatja; annak már sok esetekben adá bizonyosságát. Talán nem volna rősz, ha neki Tisztelendő Atyaságod is írna; sőt magának Jakusicsnakis, de hogy a levelet ennek P. Ambrus adja által. Bocsásson meg Tisztelendő Atyaságod, hogy tanácsomat hallatni merészlettem, holott arra bölcs belátásinak semmi szükségök nincs; de a dolog nagy figyelmet érdemel, s diadalmára volna hitünknek, ha mi engesztelődésre s keresztyén megbocsátásra hajthatnánk a felhevült indulatokat. Annak segélyével, ki a nagyok szíveit a szerint intézi mint a patakok folyását, semmi nincs lehetetlen.

VIII. Levél.

Gróf Forgács Ferencz Andaházy Péterhez.

Épen most veszek hírt a hozzám hű Réthitől, hogy Szúnyogh elzáratta kapuit. Sem be, sem ki senkit nem eresztenek. Széket akar lyánya felett tartani. — Tégye; én el nem maradok. Én viszont öfelette tartok majd széket, s Katiczát kiragadom a fene ember kezéből, érjen a mi akar. Örök barátságunkra, s mindarra a mi becsületét szerető magyarnak szent, kérlek, segélj feltétemben. Szedd össze minden emberidet, s jer. Holnap estve itt lehetsz. Estve útnak indulunk, s virradtakor ostrom alatt Budetin. Vedd el osztán éltemet, csak el ne maradj.

IX. Levél.

Válasz.

Nálad leszek hajdúimmal; kevesek, de jók. Ismérem Budetin fekvését. Az öreg kénytelen lesz magát megadni.

X. Levél.

Páter Bartal a Páter Rectorhoz.

A mit rettegtem, fájdalom megtörtént. Nagy Isten, mint vadul el az ember, ha magát kevélysége martalékjává teszi, s eltér az útról, melyet ^lébe rajzolál! — Utolsó levelem olta a vár zárva állott, mintha ellenség közelítene. A kisasszony el vala rekesztve szobája falai közzé; senkit nem eresztettek hozzá. El vala zárva a maga szobájába az asszony is. Az úr egész nap a folyosón. Két kőmíves törte a falat egyölnyi magasságra, s Szúnyogh összeredőlt szemöldökkel nézte a munkát. Én néhány ízben léptem hozzá, s engesztelő szókkal igyekeztem csendesíteni gyúlon-gásit. Nem felelt. Ma elkészült a rekesz a falban. Szúnyogh magához hívata. — Lyányom megpisz-kolta nevemet, úgymond; neki hálnia kell. Menj hozzá, s készítsd kimúlásra; egy óra múlva falak közzé rakatom. Kérelmeim hasztalanok voltak. A menny haragjával fenyegettem; nem gondola sza-gaimmal. Felelete ez volt: Vére szálljon az én

fejemre; neked ahhoz semmi közöd. De minél tovább vesztegeted velem az időt, annál inkább el lesznek vonva tőle vigasztalásid, mert ő, minnek-előtte az óra eltelik, e fal közzé lesz rakva. — Elmentem a kisasszonyhoz. Csendesebben lelém mint ily gyenge edénytől várnom lehetett. De az Úr hatalmasnak mutatja magát a gyengékben is. Keresztýénhez illő maga megadásával készült el halálára. Midőn végre tudtára adám, mely rettenetes neme várja a halálnak, egy pillantatig tántorgott, de hamar feleszmélt, s kére hogy ha majd bérakatik, mondanám el felette a temetési könyörgéseket; az neki enyhülést fog hozni. Ekkor belépe atyja. A szerencsétlen meg akará csókolni kezét. A vad ember nem engedte. Akkor levévé feszületét térdelőjéről, megcsókolá azt, s sírás nélkül ment atyja után. En lassú szózattal olvastam néki imádságimat. Elérvén a rekeszhez, lerogyott, elájulva. Atyja felemelteté, s betéteié a rekeszbe. A kőmívesek rakták a falat. Elmondám a temetési könyörgéseket felette, s minden órában elmegyek hozzá, s könyörgök, hogy el ne csüggedjen. — Szomorú vigasztalás, de mégis ví-

gasztalás, hogy a rekesz szűk, s hogy a mész gőze hamar meg fogják folytatam.

Egy órával később.

Dicsőség az Úrnak a maga egeiben, ki van szabadítva! Rekesze előtt állék, s úgy szóltam amint az tanított, a ki Ezaiásnak száját égő szénnel tisztította meg. Olykor nyögést hallék feleletül. Az ég épen hajnallam kezde, midőn a kapukban zajgás támadott. A zajgás csakhamar riadássá vált: Törnek reánk! törnek reánk! — Forgács beronta a várba. — Ha Andaházy erős lakatokat nem vét a folyosó ajtajára, mely a Szúnyogh lakját egyéb szobáitól elválasztja, sok vér folyt volna el. — Az öreg haragja rettenetes volt. Forgács mindég Borkát kiáltozá. Én ötlém reá, s kimutatám a rekeszt. Azt legottan megnyitották. Nem képzelhetni boldogabb pillantást mint az vala, midőn megláták egymást. Forgács levezette a grádicsokon, felültette vezetéken hozott lovára, s mentek. Andaházy előszedte népét, s követte őket. Szúnyogh még most is zárva van. Míg kieresztetik, Forgács régen honn lesz.

XI. Levél.

Ugyanő ugyanahhoz.

Másképen leve vége a dolognak mint tegnapi levelem után várni leliete. A vár alatt ültem, s predikációmhoz készítgetém magamat, melyet Istennek megvizsgálhatatlan végzései felől szándékoztam tartani; s egy könnyed lovast láték meg, ki a vár felé jött. Öltözetéről Jakusics emberének ismertem. Talán a mit hoz, könnyíteni fog a két szökött sorsán! mondám magamban, szónak eredék vele, s az elmondá, hogy Jakusics megértette P. Ambrustól itt mik estek, s útnak indult, megkérni a kisasszonyt. A völgyben összeakada Forgácscsal; kardra kőitek, s Forgács halva maradt. Jakusics a kisasszonyt Oroszlánkőre vitte. A lovas ezt hozá hírűi az Öreg Szuny oghnak. Ez már indulni akara, hogy minden embereivel megtámadja Forgácsot; de vévén a hírt, Oroszlánkőnek ment. Csak az Isten tudja mi történik ott. Kérem Tisztelendő Atyaságodat, engem innen szólítson vissza. Kínos nekem ott

lennem, hol ily irtózatossá tettek tanúja valék, és ahol határon túlmenő gondosságom egy jó ember halálának s egy kegyes leány szerencsétlenségének leve oka.

XII. Levél.

Jakusics István Kételyt Sebestyénhez.

Jelen valál még tegnap, midőn Szúnyogh Katiczát Oroszlánkőre elhozám. Halld azolta mi történt, s borzadj meg. — Az öreg Szúnyogh megjelené a vár alatt, s beeresztést kívánt. Azt neki nem adtam, de szólottam vele, keresztül a rostélyajtón. Leányát kívánta vissza tőlem. — Tudni akarám, mi a szándéka. — Falba záratom! úgymond haraggal. — Elirtóztam keménységétől, s kimondám neki, hogy leányát soha ki nem adom. — Egy szál kardra híva ki. Tudod, én kardtól meg nem ijedek, s öreg embert szelni le, nem mesterség: de Katiczát megfosszam-e atyjától is? — Elbeszélém a leánynak, mit monda atyja, és hogy én őtet védeni fogom fenyegetései ellen; életem,

halálom kész érette; parancsoljon velem. Ha klastromba vágy, oda viszem el; de elébb atyjával kénytelen vagyok megküzdeni, minthogy maga akarja. — Könnyek omlának szemeiből a kegyetlenül elkínzott, szegény lyánynak, midőn kért, hogy atyja életét ne eresszem kockára. — Gondolkoztam rajta, mint segítsek itt a bajon. Nem tudtam jobbat találni mint azt, hogy kérem, lenne feleségemmé; úgy a szék ítéletét végrehajtani engem illet, s tőlem nincs oka rettegni. Hozzám jőni kisebb baj, mint azt látni hogy atyja elesik vagy őtet kőfalba rakják megint. — Ráállott ajánlásomra, s én a lányt hirtelen magamhoz eskettetém. — Akkor osztán kimentem az öreghez, s megmondám neki, hogy sem verekedni nem fogok vele, sem azt meg nem engedem hogy lányát büntesse, mert az nékem már feleségem. — Arra elkészülve nem valék, úgymond; megfordúla sarkán, s néma haraggal ment el tőlem. Megválnak mely gondolatokra száll.

VAS LACZI.

Egyszer volt egy király. A királynak három lyánya volt, meg' három fia. A legifjabbat Vas Laczinak hívták, s a gyermek nagyon pajkos gyermek volt. A mint egyszer hazaméne az iskolából, előltalála egy öreg asszonyt, ki egy kosár tojást vive. A királyfi akarva ötlött a kosárba, s a tojás kiömlött a kosárból, s az elsön kezelve az utolsóig mind összetört. Az öreg asszony monda haragjában: E rász tettedért légyen meg a mit legelébb fogsz kívánni!

Az öregasszony ezzel eltűne az üres kosárral, s többé senki nem látta.

Amint a királyfi hazaért, három testvére az udvaron állott. Az első ruhája olyan volt mint a nap, a másike mint a hold, a harmadike mint a

csillagok. Ez csak hétköznapi öltözetek vala; a vasárnapi még drágább. Megszokták Vas Laczit, menne velek laptázni. A fiúnak tetszék a szó, s ráállott szívesen. A három lyány pedig összebeszél, hogy jól megpufogatják a laptával a sok csintalansáért, mit rajtok elkövetett. A három hercegisasszony derekasan érte a laptázáshoz, s az ütést sohasem hibázták el. Ezen Vas Laczi megharagvék, mert vette észre, hogy ötet összebeszélés után pufogatják, s ezt kiáltá nekik bosszúságában: Nyeljen el a föld benneteket! Alig repült ki száján a szó, s a föld a kisasszonyokat elnyelte.

Az udvart gyász fogta el és nagy szomorkodás. A legidősb királyfi elméne az atyjához, s azt mondá neki: Apám, eressz, hadd keressem hűgaimat; visszahozom én. Atyja ráállott. A legidősb királyfi kiméne, s vissza nem tért. Kiméne a második is, hogy felkeresi s visszahozza hűgait, de az sem téré soha vissza.

Vas Laczi megnőtt, s amint az atyja egyszer királyi-székén ült, letérdele atyja előtt, s ezt mondá neki: Apám, azt a nagy szomorúságot

a mi téged elboríta, neked én okoztam. Eressz, hadd menjek, s hadd keressem fel testvérimet. Engem velek együtt látsz visszatérni házadhoz* vagy soha nem többé.

A királynak tetszett a hősi feltétel, s ráállta a mit fia kívánt.

Vas Laczi már egy egész nap ment és mendegélt. Amint útja egy erdőn ment volna keresztül, megláta egy öreg asszonyt, ki épen hátára akará emelni nehezen gyűjtött tűzifáját, s ellankadott erőlködésében. Vas Laczi szelídebbé leve miolta elvesztette hágait, s ez a szegény öreg asszony arra emlékeztető, a kinek tojásait eltörte volt. Szépen szóla tehát az öreghez, s nyalábját felsegítette hátára.

— Jószívűséged legyen megfizetve, mondá neki az öreg asszony; tudom én, te miben fáradsz. Ha nem tevéd velem e jót, testvéridet nem találtad volna meg; így kimutatom útatad.

Megtapintá a földet, s a föld legottan megny ill ott, s egy láda jöve ki a földből ahol Vas Laczi állt.

— Bújj aládába, mondá az öreg asszony; az

téged azon várba viszen a föld alatt, hol napruhájú testvéred van.

Vas Laczi megtevé a mit az öreg hagyta; a föld összeforradt, a láda pedig ment, messze, messze, igen messze. Egyszer megállott a láda, s födele megnyillott. Vas Laczi kiszökött a ládából, s egy ezüstvárat látta meg. Egy folyam ment el kapuja előtt, s a folyamon híd állott tele tömve beretvákkal. Azok mindég forogtak, s mindent összeaprítottak a mi a hídra lépett.

—Mint kell itt keresztül mennem? — kérde Vas Laczi.

—Ne legyen gondod rá, mond a láda; be a várba én viszlek; de mint jössz ki belőle, az a te gondod.

Vas Laczi ismét bebújt a ládába, s a láda a vízbe süllyede, s keresztülvitte a vízen, bé, bé, a várba. Vas Laczi kimászott a ládából, szépen megköszönte fáradságát; kérte, köszöntse az öreg asszonyt, s felméne a grádicson. Odafenn szembe jött vele a testvére.

—Hogy jutsz ide, öcsém? kérde a herczegkisasszony; hiszen itt a madár sem jár.

— Érted jövök, mondá Vas Laczi.

— Én itt a hatfejű sárkány hatalmában vagyok; ha meglát, innen ugyan soha ki nem megy.

— Teszek én arról, felele Vas Laczi; mutasd, hol a fegyverház, hadd válasszak fegyvert magamnak.

A herczegkisasszony elvezette.

Vas Laczi belépe a fegyverházba, s megláta egy üvegpalaczkocskát, melyre ez vala írva: Sárkányerő. Felhajtá azt egy kortytyal. Alig tette le az üveget, midőn irtóztató csattogást halla.

— JÓ a sárkány! kiáltá a herczegkisasszony. Valamikor jó, tíz mértföldnyi távolyból a vár kapujába vágja buzogányát, hogy a kapu minden sarkán megnyílik. Így jelenti érkezését.

Midőn a szót kiejté, a hatfejű sárkány már előttök állott.

— Mit akarsz itt, ember?

— Megküzdeni veled, felele Vas Laczi.

— Előbb látnom kell, ha azt nekem veled illik-e.

Inte a herczegkisasszonynak. Az egy kőkenyeret és egy fabicsakot hozza fel. A hatfejű sár-

kány elszele egy karéjt, s a kenyeret és bicsakot oda add Vas Laczinak. Vas Laczi a közepében szelte ketté a kenyeret. A hatfejű sárkány csudálkozék erején, s ezt mondd neki: Látom hogy illik, s megküzdök veled.

Lemenőnek a vascsűrbe. Vas Laczi ölbe kapd a hatfejű sárkányt, s a sárkány térdig süllyedt el a vasba. A sárkány felugrott, megkapta Vas Laczit, s köldökéig csapta a vasba. Vas Laczi összedő minden erejét, s úgy bevágá a hatfejű sárkányt, hogy csak feje éré ki. Akkor kapta a kardját, s egy csapással mind a hat fejét elszelte.

— A sárkány kezéből kiragadál, mondá a herczegkisasszony, de mint megyünk a hídon által?

Vas Laczi mondd: Annál kisebb gondom is nagyobb.

Kiásta a sárkányt, levonta bőrét s a hídra terítette, s áltméné a hídon, maga és herczegkisasszony testvére.

A túlparton már várta az öreg; megfogta a herczegkisasszonyt, s ezt mondá neki: En elviszlek atyádhoz; te pedig, Vas Laczi, menj bátyámhoz, a kovácshoz; az rajtad segít.

Vas Laczi ment, s egy kovácsműhöz éré. Az egészen aczélból volt öntve, abból volt maga a kovács is.

— Jó reggelt, Vas Laczi! mond a kovács; hallom húgomtól, mit akarsz; segíték én rajtad. Te vasból vagy, úgy mondják az emberek; az nem elég. Jer, én megedzelek.

Vas Laczi betére hozzá, s a kovács megedzette.

Most bátrabban ballaga tovább útján, az arany várhoz, mely messzűnően csillámlott szemébe.

Amint elére hozzá, látta hogy a vár réce-lábakon forog. Vas Laczi megkapta egyik lábát, hogy tovább nem foroghata: másik kezével a kapuba kapott, feltaszította azt, s belé ment.

A kilenczfejű sárkány elébe jött, s ezt mondá neki: Legény vagy a talpadon; megküzdök veled. Légy te vas kerek, én papíros kerek leszek; görögjünk két hegyről egymásnak.

— Nem úgy, mondá Vas Laczi, te légy a vas, én a papíros leszek. — S úgy leve.

A két kerék egymásnak gördült. A vas kerek

eldőlt, s kiesék egy szöge; ez a szög pedig a sárkány egyik feje volt.

Akkor mond a sárkány: Küzdjünk mint két láng; légy te veres láng, én kék láng leszek.

—Nem, mondá Vas Laczi, légy te veres, én kék leszek; s úgy is leve. S amint a két láng egymásra csapott, fölöttek repüle el a vízi-holló.

—Vízi-holló, vízi-holló! kiálta a sárkány, csöppents egvet a kék lángba; egy fejet adok érte.

Vas Laczi kiálta: Vízi-holló! csöppents egyet a veres lángba; én kilencz fejet adok érte.

A vízi-holló Vas Laczinak fogadta szavát, s a veres láng egyszerre elaludt. Vas Laczi odaadta a vízi-hollónak a sárkány kilencz fejét, s nénjét, azt a holdruháját, elvitte a kovácshoz, hogy vinné el atyja udvarába. A kovács megígérte. Vas Laczi pedig ment, hogy felkeresse harmadik nénjét, azt a csillagruháját, és két bátyját.

Vas Laczi ment és mendegélt egynéhány nap, s egyszer egy égő boglyához éré. S az égő boglyában egy kígyó volt, s a kígyó nagy kínosan ezt kiáltotta: Segélj rajtam; visszafizetem.

Vas Laczi néki-ment az égő boglyának, s ki-kapta a kígyót.

Akkor monda a kígyó: En a Kígyókirály lyánya vagyok. Jer velem az ő várába; megfizet érettem.

S mint a Kígyó vár kapujához értek, mondá a Kígyókirály leánya: Bár mit adjon néked atyáin, el ne vedd; de kérd helyette legroszabb lovát, legrozsdásabb kardját, legszennesebb ingét, s meg nem bánod.

A Kígyókirály megértvén mely veszélyben forgott leánya, aranyat, ezüstöt, gyöngyöt, gyémántot ada Vas Laczinak temérdek, és sokféle bűbajos mesterséget.

Vas Laczi mondá: Erre nekem nincs szükségem, de add nekem a legroszabb lovát, a legrozsdásabb kardot, a legszennesebb inget, a mi váróban találtatik.

A Kígyókirály meghökkene. — Erre lányom taníta meg, úgymond. Ám légyen!

Odaadák neki a mit kívánt.

A Kígyókirály lyánya pedig mondá: Jól tevéd hogy megfogadtad tanácsomat; a ló tátos, a

rozsdás kard pedig minden ellenséget levág, míg meg nem tisztítják; az ing mindent fegyver-nem-foghatóvá tesz, míg ki nem mossák. Ne feledd a mit mondok, s boldog léssesz.

Vas Laczi ment és mendegélt, s elére a tizenkétfejű sárkányhoz, ki csillagruhájú nénjét tartá fogva. Midőn megérkezett, a sárkány nem volt várában. Nénje sírva futott elébe.

— Menj, öcsém, amint tudsz; különbben úgy itt maradsz, mint én és két bátyáink. Csak gondold el, mely szerencsétlen vagyok én; két bátyám kéményben függ, nekem pedig mindig kell raknom a tüzet, hogy megasszanak.

Vas Laczi felele: Az én kardom térszen szerencsétlenségedről.

— Nem, mondá a herczegasszony, s keservesen sírt; erő bennünket ki nem szabadít. A tizenkétfejű sárkány felesége varázs, s megesküdött hogy örökre elveszünk, ha valaki a tizenkétfejű sárkány nyal miattunk küzd meg. Néked bennünket pénzen kell kiváltanod.

— Azt örömet teszem, mondá Vas Laczi.

S íme a tizenkétfejű sárkány a maga egész fé-

nyességében jöve bé a kapun. Amint kiszállta szekereből, Vas Laczi így szólította meg: Uram, tizenkétfejű sárkány, add el nekem a két királyfit és ezt a leányt a csillagruhában.

A sárkány felesége így felele: Te Vas Laczi vagy, add nekem e rozsdás kardot és e szennyes inget melyet hordasz, s megkapod a mit kívánsz.

Vas Laczi mondá: Drága dolgokat akarsz tőlem, de előttem semmi sincs drágább mint a három testvérem.

Alig oldá le kardját, ingét alig vetette le, s a sárkány kaczagva így kiáltott: Te esztelen, miként foszthatád meg magad' minden kincsedtől? Íme most veszned kell.

— Ha veszнем kell, úgymond, engedd hogy elébb búcsút vegyek a lovamtól.

A tizenkétfejű sárkány megengedte, s Vas Laczi lement a lóhoz, s így szóla neki: Tudnád csak mint járók, édes lovacskám.

— Tudom, mond a ló; a sárkánynak nem volt esze, hogy engem nem kívána tőled; úgy oda letél volna, de én még segíthetek. Kérd a sárkányt,

hogy ha majd megölnék, kössenek hátamra; a többi az én dolgom lesz.

Vas Laczi visszament, s ezt mondá a tizenkétfejű sárkánynak: Ha hát meg kell halnom, kérelek, kötless lovamhoz, s eressed szabadon, hogy menjen ahová tetszik.

— Azt a kedvedet megtehetem, felele a tizenkétfejű sárkány; s dirib-darabra vagdaltatá Vas Laczit, behányatta egy lepedőbe, s a lepedőt felkötötte a lóra. A ló pedig ment, mint ha a szél vinné.

A Kígyókirály zúgást hallott messzéről, s ezt mondotta leányának: Vas Laczit valaminek kelle érni, mert a tátos haraggal jó. A Kígyókirály nagy tüzet rakata a kapu előtt. A tátos nyargalva ment a tűznek s elnyelte a lángot. Ez elhűtötte egy kevésbé, s megállott az udvaron.

— Ímhol hozom feldarabolt uramat! — ennél többet nem szólhatott.

A Kígyókirály gondosan összeraká a darabokat, s kiküldé minden kígyóit, hogy neki hozzanak gyógyító füveket. Amint visszajöttek, a füveket megfőzte, s megmosta vele Vas Laczit, s

ez tüstént felkölt, s kétszerte szebbé leve mint előbb volt. De minthogy a tátos sebes nyargalásban vállából kiesett egyik karja, a Kígyókirály neki egy másikat csinált aranyból és elefántcsontból.

Vas Laczi ismét méné, mendegéle, míg nénjét és két bátyját kiszabadíthatja. Eljutván a tizenkétfejű sárkány várához, lóvá változtatá magát, s az udvarra vágatott.

Vette észre a tizenkétfejű sárkány felesége, hogy itten varázslat vagyon; de hogy a ló Vas Laczi, azt nem gondolta. Előhivatá tehát férjét, s ezt mondotta neki: Meghalok, ha e ló májából nem ehetem.

A sárkány egyet inte, s azonnal megkapák a lovat hogy levágják. A csillagruhájú kisasszony épen ott méné el, s megszánta a lovat.

— Szegény ló, mért nem hagynak neked békét! úgymonda magában.

— Ha igazán szánsz, mondá a ló, vedd fel a tőidet, melyre két első cseppeni esni fog mikor majd halva leszek, s vesd a sárkány kertjébe.

A herczegasszony megtevé a mit tőle a ló

kért vala, s másnap egy almafa állt ott, meg-
rakva arany almákkal.

A sárkány felesége előhívata a férjét, s ezt
mondá neki: Meghalok, ha e fa tűzénél nem fő-
zik meg kávémat.

A sárkány kiálta cselédjeinek, s azok mentek
baltáikkal, hogy kivágják a fát. A csillagruhájú
hercegasszony épen ott méné el, s megszánta azt.

— Szegény fa, úgymond; mért nem hagynak
neked békét!

— Ha igazán szánsz, vedd fel azt a két for-
gácsot, melyet rólam vágni fognak, s vedd a sár-
kány tavába.

A hercegasszony teljesíté kívánságát, s más
nap egy gyönyörű arany hal úszkál a tóban.

A sárkány felesége előhívata férjét, s ezt
mondá neki: Meghalok, ha az arany halat szo-
bamba nem hozzák.

A sárkány kész vala teljesíteni a mit felesége
kívánt, de a halat semmiképen meg nem foglia-
ták. Minthogy a sárkány derekasan tudott úszni,
föltéve magában, hogy maga mégyen el erte. Le-
köté oldaláról a rozsdás kardot, hogy az gátlá-

sára ne legyen az úzásban; levetette a szennyes inget, mert annak sem vala szabad megázni, s belé szökött a tóba. De az arany hal egy ugrással a partra veté ki magát, s Vas Laczi ismét Vas Laczi leve. Hirtelen fölvette az inget, hirtelen ki-ántotta a kardot.

Ezt látván a ti zenkétfejű sárkány felesége, felült a seprő szárára s elrepült.

A sárkánynak eszébe juta, hogy Vas Laczi megint felélede, mihelyt testét a lóra kötötték; ő is arra kérte tehát Vas Laczit, hogy ha megöli, testét kötsse fel a lóra. — Vas Laczi egy csapással üté le mind a tizenkét fejét, s a tizenkét fejet a testtel együtt a lóra kötteté, s szabadon hagyá menni, valamerre magának tetszend. Ment a ló, s még ma is minduntalan megyen.

Vas Laczi levétette két bátyját a kürtő alól, hol egészen kiaszának, megfeketültenek, s elvitte a Kígyókirályhoz, hogy hozza életre. Ment vele testvére is, a csillagruhájú.

Elérvén a Kígyókirályhoz, mellette egy gyönyörű királyleányt láttának ülni; csillag vala homlokán, s a Kígyókirály így szóla: Ez nekem

leányom, s őtet te mentéd meg. Vedd feleségül. Nagy lakodalmat tartat nekik. A két fiú és a leány elmenének atyjokhoz; Vas Laczi veszteg maradt, s a Kígyókirály neki sok pénzt, sok gyöngyös gyémántot hagyta, s a földnek nem volt gazdagabb királya mint Vas Laezi.

A SÓBÁNYÁK.

Gonosz lelkeknek kelle űzni játékaikat, s jó idő olta már, a Rónaszéki sóbányák között. A munkások bosszantgatva láták magokat; gyertyáik minden ok nélkül el valának fiivá; legerősb szerszámaik a legparázsb tárgyakon szétpattantak; incselgő rémarczok, torzongó alakok lépdelgének gúnyolódva, kaczagdálva elejökbe; s hamidőn egyike vagy másika a bátrabbaknak hozzá csapott a kísértőhöz, közönségesen társát találá, s örök czivakodás folyt közöttök. Haki úgy hívé, hogy annyit izzadva, nagy hasznú munkán esett keresztül, megszegyenülve látá hogy nem sót, hanem hasztalan nyirokföldet, vagy valamely buta göröngyöt ásott ki. Pezsgés bongás hallatszott a föld alatt; vízerek fakadoztak az aknák mélyében.

Más helyt útjok beszakadozott, beomlott; ijedség, rettegés, s a félelmek egész sápadt serge szálll meg a dolgozókat: fogyott azok száma, kik mélyebben akarának a vágásba behatni, s végre az ásás egészen félbeszakada.

II. Ulászló, ki gondatlanságai által oda vivé a dolgokat, hogy azon felül a mit művelés nélkül adott a föld, alig marada jövedelme, minden rest-sége mellett elszáná magát, hogy egy utat tesz Máramarosba, s jövedelmeinek e nem szegény kútfejt, ha lehetséges volna, újra feléleszti. Szállásának Huszt várát választotta. Sóvárról és Erdélyből előszólíttatának a bányászok, hogy a király jelenlétében tegyék meg próbáikat. Ezeken kívül a hazából és a külföldről számtalan vakmerő tolongott ide, különbözőleg izgatva büszkeség, bér reménye s magahittség által. Huszt hemzsege vendégektől. A mi ottan nem találta helyt, kalibákban tartózkodók a Tisza szélein. Mozgásban vala minden, mert más nap reggel a király maga is Kónaszékre készült, szeme előtt tétetni meg a próbát, a veszedelmesnek híresztelt ásás ha folyamatba hozhatnék-e.

Napkiköltekor indultanak a szekerek. A hegybérczek ragyogtanak Huszt körül a reggel fényében, mint egy korona, melyet a táj ajándéku akara benyújtani itt megjelent uralkodójának. A Tisza, mintha ábrázolni akarta volna a nép kiapadhatatlan szeretetét, medre hosszában tologatta tisztelő habjait, merre a király ment, s a felgyűlt sokaság úton, útfélen, a terepély tölgyek ágain, s az emeletesb helyeken s a közelb sziklákon, csoportokra verődve csudálgatá menését. Méltósággal haladott az keresztül a toladó sokaságon; de sem a katonaság nagy száma, s csillogó ruházatjok és fegyverők, sem az ország nagyjainak fénye nem ígézte el annyira szemeket, mint maga a király, ki itt, a próbatevésre öszsesereglett bányásznép közepében, tisztelést parancsoló felséggel ballagott paripáján; és a király leánya, kit asszonykísérői fogának körüi nagy fényben. Akként tűnt fel az az ötet kísérő seregben, mint egy nagytüzű planéta, cselédkedő csillagai közt. De valamint a hold áll közelébb az emberhez, s szíveinkhez inkább szól, kebleinkbe inkább hat, mint a távolyabb Jupiter: úgy érzé

egyike az ő kíséroi nek ellentállhatatlan erővel vonszatni magát azon hölgy felé, kihez itt egy neki kedvező történet közeire ejtette; s a természetnek minden dicsősége, az uralkodónak minden csillámlása eltűne szemei elől. Mely szerencsésnek érzé magát, hogy nem kis ideig közel lovagolhata hozzá! A szép hölgy egyike vala azon sugár növésű alakoknak, miket szemünk az életben mindég keres, de ritkán lél fél; alkalmasan amilyeknek a tündéretet képzeljük. Az Ej szerelemmel nyomta csókját homloka fűrtözetére, és a ki kék szeme párját láthatta, megérté, miért szokás az egeket a többes számban mondani. Annyi kellem, annyi kecs, annyi báj vala előmölve rajta, oly varázs lelki kedvesség lebege orczáin, hogy nem taláztatott annyira gyakorlott művész, kinek ecsete el ne akadjon festésén; hogy mindaz, a kit szerencsés vagy szerencsétlen csillagzata elébe víve e látványnak, kénytelen volt vallást tenni, hogy ezt az ő valósága egész igézetét semmi művészség nem másolhatja, hogy azt csak a szív kaphatja fel.

A hölgy nádorunknak leánya volt; neve Sa-

rolta; kevélysége atyjának, s a király leányának barátnéja s minden öröme. Az idegennek egyedül őreá intézett figyelmei nem kerülék el a leány észrevételét. Hideg nyugalomban fordúla a királyleány fő-udvarmesteréhez, s kérdé ettől, ki legyen az idegen? Nem ismerte. Honnan jött? Nem tudta. Husztra mikor érkezett? Tegnap estve és egyedül.

Még egyszer pillantó meg az ifjat, s mély gondolatokba süllyedett. De a hölgy pillantása égetve hatott az idegen szívébe, s ahogyan a phoenix kél ki megifjodva a lángok közzül: úgy fakada nyílásra az ő keble lángjai közt az örökkéifju szerelem.

Megérkezének Rónaszéken. A király leszállá lováról, kísérői követék példáját, s minden a lyukak felé tolakodott. Csend terjedett el a mélyben, mintha a földalattiak annak akarák vala bizonyítani tiszteletöket, ki felettök uralkodik a földön. Azonban hogy öök urak a magok birtokaikban, azt más szerrel mutatni meg, csakugyan jónak láták.

Amint egyike a merészebbeknek leereszkdék

az aknába, s kötelen a sómennyezetig ért, egy látatlan hatalom által ismét felhajtatók a kötél, s a vakmerő elterüle a földön. Súly függesztetéek súlyra, meddig bírta a kötél; a legmerészebbek ráültek s leszállítatók magokat. Mind haszontalan! csak annyira mentek mint az első.

Míg a próbák téténeek, egyike nyomban a másika után, és mindég siker nélkül, a királyleány körében zszibongás támad. Egy kiseded öreg, bízvást törpének lelete nevezni, ravaszul keresztül csúszongott a fegyver és tolongás közt, s az aknánál megállóit. Most az asszonyok csoportjába fúrja magát; tolja őket, taszítja; lábára hág Saroltának, s magát a királyi leányt is durvácskán megériinti, s már az üreg mellé tolakodók, midőn néhány férfi előugrik, s a gorombát megkapja, megtépi, megrázza.

— Mondd ki reá az ítéletet, királyi hölgy! kiáltá egyike; agyon, agyon őtet! be vele az aknába!

A kis ember handzsárt ránt. Sarolta karjába ömlik, s így szólott a király leányához: Az asszony dísze szelidség, és amint legfőbb közöttünk

te vagy, légy te példánk is nekünk kisebbeknek; bocsásd meg a tévedt' tettét. Magok a lelkek is, a gerjedékenyek, tükrözzék benned magokat, s tanulják meg, ember mint fékezi haragját.

Bájos mosolylyal felele ez: S annyira ragadhatott el téged e pillantat, hogy barátnéd szíve felől kételkedhetel? Büntetésül te oldozd fel bilincseit, s mondjad neki, hogy szabad.

A törpe hallá a szót, s csudálatos hánykódásokban látszott lebegni. Düh, rettegés, hamis szégyen és bosszantó tűz váltogaták egymást arcvonásiban, s midőn Sarolta feloldá béklyóját, könyűk hullottak őszült szakálára. — Meglátjuk egymást! monda.

Azon pillantatban megszakad az aranyláncz Sarolta nyakán, s az üregbe suhan. — Anyám képe! kiáltá.

Az idegen megragadá a kötelet, s lebocsátkozott; a törpe pedig bérohant a torkolatba, az idegen után. Kevés perczek múlva magától görgö fel a kötél. Ijedve fordult oda minden szem, s minden kebel szabadabban lélegzék, midőn az idegen ismét láthatóvá Ion. De mint levének oda,

látván, hogy a ki szabadon tartózkodva méné alá, most kötélhez csatolva jőve fel, hogyan a bányászok betegeiket szokták felhúzni. Az aranyláncz a képpel, karjára vala tekerve; maga a szép ifjú ájulásban volt.

Az asszonyok gondjai életre nem hozhaták. Sarolta kész volt volna életét adni érte, csak szemei egyszer nyílhattak volna meg. Az udvari-orvos segélyére szólíttaték. Az a félholtat a legközelébbi házhoz viteté, de ijesztő fejcsóválással felele azoknak, kik tudni akarák, ha reményli-e javulását. Mi szívesen maradott volna el Sarolta a többitől, hogy szolgálhasson körülé! Úgy rémlett neki, hogy az ifjú csak tőle veheti gyógyulását. Gyötrelmes öröm vala tehát, azt értenie az orvostól, hogy láncz és kép karjáról le nem fűzethetnek.

Víg és lármás vala reggel a kijövés Husztról, vissza most bús és csendes. Az éj leszállóit. Húnyva vala minden szem; de nem a Saroltáé, ki erősen meghatva a mai nap történetétől, nyugtot nem találhata. Szüntelen előtte lebegett az idegen, majd amint az ifjúsága virágában mellette

lovaglott, majd ismét halotti sápadt színében, körülfűzve feloldhatlan aranylánczától. Olykor a haláltól megszabadított törpe is szeme előtt lebege, s lehetetlennek látszott neki e különböző érzéseket, gondolatának ezeket a tarka képeit rendre osztani. De íme reggel felé ágya előtt állott a törpe; sókoronával fején, jobbjában a sópálczával, 8 ruhája kristályokkal elborítva.

— Ne rettenj meg, lányom, úgymonda neki; én barátod vagyok. Valamely erő vonz hozzád; nem lehetek tovább látásod nélkül; meg kelle köszönnöm a mit érettem tevéi. Ha te nem költél volna védelmemre, most nem élnék. Tudnod kell, ki vagyok; én hálás akarok lenni erántad.

A Gnómok nemzetsége, mely a magyar föld alatt tart lakást, hajdan egy fejedelmet uralt. De maradványai megosztozának, s egy idő oltá — ti emberek azt századoknak mondjátok — a föld alatt több független fejedelemségek állanak fenn, melyek törvényes ügyeikben a selymeczi Bányakirálytól függenek. A máramarosi sóaknák alá tartoznak. Bizonyos idők előtt én a selymeczi Aranyhölgy menyegzőjén megjelentem. Vígán va-

Iánk, s egy felvillant szeszélyem alatt, különben is igen éles lévén természetem, fogadtam a nagybányai Rézgróffal, hogy az én természetményim kedvesebbek nektek embereknek, mint az övéi. Pörünket a selymeczi törvényszék elébe vivénk, s annak ez vala ítélete: Rézből pénz veretik, s az bálványa az embereknek; ennélfogva a réz több mint a só. Arra látám kárhóztatva magamat, hogy függjek a Rézgróftól, hanemha oly drága követ találok, mely birtokomban terem, és amit emberek, szellemek fenntebbre becsüinek mint a rezet, ezüstöt, aranyat. Az ítélet gyűlölségre lobbanta az emberek ellen, s eltökélém a hálátlanokat eltiltani országomtól. Hogy azt megtehetém, tapasztaltok. Egy úttal kincseket is nyomoztaték a föld alatt, de híjába. Minthogy a rámszabott határnap nem sokára itt leszen, tegnapelőtt felszállottam a föld színére, tanácsát kérni egy barátomnak, bizonyos agg és tudós Sasnak, ki magát erántam előbbi szolgálaimért lekötelezve érzi. Utam hasztalan volt. Éjjel haza érvén, elszunynyadtam, s a hajnal első sugára tegnap még alva talált. Ez balszerencsét hoz a gnómokra minden-

kor; ez által elvesztik minden lelki hatalmokat valamíg ismét e mélybe nem szállanak, s alá vannak vetve az emberi élet bajainak, veszélyeinek. Tapasztolám tegnap, míg szerét ejtém hogy az akna szájához férkezhessenek; a te közbevetésed, a te esdeklésed érettem, mélyen hatottak meg, s azért jövök, hogy megfizessenek érettek. De te parancsolj, mint bizonyítsam hálámat.

Sarolta felkiáltott: Kapd ki bajából az idegent! s bíborszín futá el arcját.

— Értem a ki nem fejezett gondolatot is, felele a gnóm; meglesz. De varázs-altából, melybe süllyedett, tenmagadnak kell őtet feloldanod; az nekem hatalmomban nem áll. Midőn sópáhóimat előttetek, emberek előtt, bezáram, irtózatot átkot mondtam arra, a ki első hozand ki a felvilágra zsákmányt ásványországomból; azt, hogy sem szellem, sem egyéb valóság fel ne ébreszthesse varázsalvásából, ha csak az, a kit az alvó szeret, el nem határozza magát, hogy életét kész lesz letenni, mihelyt amaz őtet szeretni megszűnend. Kész vagy-e erre?

Sarolta felele: Az élet nem egyéb mint szere-

lem. A természet csak általa él; ti Szellemeik csak szerelem lehelései vagytok. El vagyok tökéelve.

— Jó! felele a gnóm; figyelmezz tehát szavaimra: Midőn két lélek előszer vallja meg egymásnak viszszerelmét, a föld körülök két virágot nemz; mi azt Lélek-viráginak hívjuk. Ezek hatalmat adnak a már megfogant szerelmet örök időkre kötni meg. Nékem két oly virágom van; egyik enyém, a másik szomorú hagyománya korán eltűnt jegyesemnek. Im vedd az egyikét, nyomd kebledhez azon erős feltétellel, hogy szerelmedet az ő életéhez kötöd; számold szívednek hét dobbanását, s a virág elhamvad. E hamut az alvó szemére hintem, s az gyógyultan serken fel.

Hirtelen ragadá ki kezéből Sarolta az ajánlott virágot, megtette a mit hagyta, ártad a hamvat, s mély álomba süllyede.

Almában látta a Gnómfejedelmet, hogy az, elmélkedésbe süllyedt orvos alakjában mint üle az elvarázslott ifjú ágyánál, s mint eredett komoly tanácskozásba a király orvosával. Látta, hogy a királyi-orvos mint távozott el tisztelet je-

lenségeivel; látta, hogy amaz mint kezdé a gyógyítás munkáját, s repesett szíve örömben, hogy a gyógyuló első pillantása az aranyláncz felé fordult. Felhő terüle el a szobában, s elrejté szemei elől a mi továbbad történt.

A csudaorvos a reggel híves lengzetiben méné sétálni az ifjúval, midőn annak szemei port látásnak emelkedni az országu-ton.

— Én nem csak a test bajain segíték, úgymond; segíték a lélek szenvedésein is: a tiedre, bár azokat nem fedéd fel, amott közelít az orvos-szer. Hallj akármi hihetlent, igenelj mindent, s kebled legtítkosb, legmerészebb kíványai teljesedve lesznek.

Azonban a porfelleg közelébb jöve. Ezüst-fegyverek csillámlának keresztül a fellegen, egyes lovakok ötölgetének szemeikbe, s a sereg a két idegen mellett megállapodott. A por leülepedék. A nádor egy válogatott sereg elején, úti ruhájában, gazdagon felkészült kísé-
rőkkel, megállá mellett.

A nádor ráismervén az idegenre, leszállá lováról, s nyájasan idvezelvén azt, így kezdé sza-

vait: Magas születésű herceg, bocsáss meg hogy azon homályon, melybe magadat béleplezned tetstett, óhajtásodnál talán előbb hatottunk által: de lovagi bátorságod, ez a nemes udvariság, s díszes figyelmed a szépnem eránt, elárultaták vala fényes születésedet, ha atyád, a fejdelem, elfödött méltóságodat s utazásod céljait előttünk kinyilatkoztatni nem méltóztatott volna is.

— Nem értem, Méltóságodnak honnan eredhet az a gondolatja, felele az ifjú, hogy én fejdelem fia vagyok. Bizonyosan tévedésben vagyok, mert nem tehetem fel hogy enyelegni légyen tetzése.

— E szerény tettetés itt haszontalan, mondá a nádor; a Magasságod fejedelmi atyjának követei ma éjjel érkezének hozzám, s valóvá tevék gyanúmat, mely első megpillantásakor támadott vala bennem. Házam oly gazdag ajándékokkal van megtisztelve, milyeket csak a gazdag Moszkva-föld nagyjától várhatni. Megkéréte számodra általok leányomat, s én megtisztelve érzem magamat ezen szövetség által, s önkényt mentem elébe kívánságodnak, érezvén hogy gyermekem ily ne-

mesérszű lovancz birtokában boldogságát fogja feltalálni.

Az ifjú elnémulva mereszté reá szemeit.

— Ha talán váratlan az előtted a mit tőlem itt hallasz, szólj atyád embereivel; közöttök legalább nevelődet nem fogod ismétetlen alaknak tekinteni.

E pillanatban a nádor kísérői közzül több gazdagon-öltözött uraságok tolakodának elő. Míg a többiek tisztelkedve hajlongjanak előtte, egy értes úr nyakába ömlött, s oly hevesen csókolgatá, mint atyáknak szokások, midőn szeretett fiokat hosszas távolylétök után visszatérni látják.

— De mondd el csak, így kezdé az ifjú...

— Elmondom, felele az öreg. Midőn te, távoly honunkban, felizgatva a Sarolta szépségének híre által, oly feltétellel indulál útra, hogy itt oly viseletben, mely születésed fénye alatt áll, meglátod, és ha a hírt valónak leled, egy hős tetted által fogod megnyerni; tégedet-szerető atyád elvégzé magában, hogy néked Saroltát előre megkéri, hogy megérkezvén majd e földre, benne

jegyessedet találd, s aszerint lépj fel itt, mint a csecsemők a mennyben: — előbb mint érdemelhetek. Meg akaránk előzni érkezessedet, de csak az éjjel érkezhetünk ide, s csudálkozó borzadással haliánk tegnapi merészségedet mindenfelé beszéltetni. Atyád sok tapasztalás!! orvosa velünk van, s gondjai alá vészén. Én eljártam atyád parancsaiban, s Saroltát megkértem számodra. Láttam ötöt, s úgy hiszem hogy atyád óhajtása és a tiéd egyek. Nádor ő Nagysága nem tagadta meg kérésimnek gyermekét, s rajtad áll, ma keljeteke össze vagy később. Atyád általunk több aranyat küld mint a mit várhatál, hogy itt vásárolj temérdek jószágokat; nem akarja hogy a gyenge leány oly hosszú út alkalmatlanságait szenvedje, s messze szakadjon hív szüléitől. Kevés hónapok múlva maga is kijő Magyaroszágra, s látogatásokra lépzen.

Az orvos e beszéd alatt gondosan ügyele az ifjú arczára s minden mozdulataira, s most a nádorhoz fordulván, ezt mondá neki: Méltóságos úr, a te Nagyságod látja, hogy a beteg szertelenül el van gyengülve; nem várt szerencséje szédeleg-

teti. Engedd, hogy mi ketten, nevelője és én, tanú nélkül szólhassunk vele.

A nádor engede a kérésnek. — Szóljatok, úgy monda nekik; én itt foglak várni.

Az ifjú s a két öreg leindulának a völgy felé. Egyedül hagyva, s nem látva többé senkitől, az orvos kezdé szavait: Nem ismernél-e rám?

Az ifjú ránéz, s a gnóмок fejedelmét látja benne. Gnóm alakjába öltözött a nevelő is.

Ekkor a fejedelem: Én az vagyok, kit a Sarolta jósága mente meg a haláltól. Hálás akartam lenni eránta s neki oly szert adtam, melylyel téged varázsálvásodból felébreszthete, néked pedig anynyi kincset, hogy férje lehess, mert ő szeret téged. Szükségtelen egyebet mondanom mint azt, hogy a nádor tégedet moszkva fejedelem magzatjának vél; igeneid azt, s tiéd Sarolta. Cselédid, kiket gnómjaimból állítottam ki, kevés napok múlva elenyésznek; akkor majd hír érkezik, hogy atyád, kinek látogatását várád vala, meghalálózék; fejedelmi származásod felől kételkedni senki nem fog, s te, Saroltádnak karjain, boldog jövendőnek ballagsz ellenébe.

Az ifjú a Gnómfejdelemre mereszté ki szemeit, s így szólítá meg: Tudja-e, s javalja Sarolta a mit téssesz?

S amaz felele: Elhallgattam azt előtte.

—Úgy jertek, mondd az ifjú, s egyebet nem szóla.

A nádor nyugtalan várd megérkezéseket. A mint közelíteni látd, mosolygva ment feléjek, eltelve a legszebb reményekkel. Az ifjú szólala meg legelébb.

—Méltóság, úgymond, hagyj szabadon szólanom, s engedd hogy végigmondhassam a mit akarok, bár mint ellenkezzék várasoddal. Én nem fejdelem', én szegény szülék gyermeke vagyok, s tőlök még gyenge éveimben elmaradtam. Árvaságom szigorúságai közt sokat tanúltam; megedzett a baj, sokat izzadtam a csaták vérmezején. A magyar-földre jöttem ki, hogy szolgálatot vegyek a seregnél. Annak híre, a mi e vidékeken történik, a veszélyek, melyeket itt megvívni kell, a dicsőség, mely itt nekem is osztályom lehet, ide vontának. Hogy néked lyányod van, hogy van a világon Sarolta, nem tudtam. De ahogy

ötet tegnap meglátám, ő nekem életem leve, én örök rabja őneki. E lény — s ekkor a tettetett orvosra mutata — ki életét lányod pártfogásának köszönheti, most földé fel előttem, hogy ő a sóbányák földalatti fejedelme, s elbeszélé, hogy engem leányod viszontszeret. Elő akarván segíteni menyegzőnket, mindent elkövet, hogy engem véled és leányoddal fejdelem gyermekének tekintessen; s a mit néktek monda, ezek a követek, az a gazdagság és pompa, áljáték és csalás. Érzem hogy felfödvén ezt előtted, minden boldogságait szélllyelszagatom életemnek: de én Saroltád birtokát csalásnak köszönni nem akarom; nem lehetnék boldog az ő birtokában, nem tudnék élni, ha magamat csalással vádolhatnám.

Ekkor előugrék a gnómok fejedelme, s ezt mennydörögte felé: Tapasztald tehát, balgatag, mit tészen a szellemeknek mind kedvezése, mind haragja! A mit érted tenni akarók, megveted, s jóltevődöt emberek kaczejának teszed tárgyává. Lakolj érette! — Ezt harsogván megnyílt alatta a föld, s ő maga s kísérei s az ifjú egyszerre eltűntének.

Éjfél vala, s Sarolta egyedül állott a bányák üregénél, a szövétnekkal jobbjában, s elszánva, hogy vagy kiszabadítja a szeretett ifjat, vagy együtt vész vele. Hasztalan hintegeték a siető felhők komor árnyékaikat, mintegy rettentőleg, útjára; hasztalan sipított az éjjeli szél, hasztalan suhogtanak az erdők lombjai. Eltökélve halada sötét pályáján, s eltűne az aknák mélységében, hasonló a leszálló csillaghoz. Midőn az ingó lépcsőkön lesietett, léptei visszahangzottak a sóboltozat temérdek üregeiből; még keble sebesb dobogását is visszarepítgeté a földalatti Echo, oly borzasztó vala a halotti csend. Most megállá, bizonytalan, hol lelendi fel a Gnómfejdelmet. S midőn szemeit vizsgán körülhordá, mozgást sejté az üreg aljában. Oda meresztve tekintetét, lassandan világosulni látá a feneket, és mintha a sórögök csak vékony üvegtáblák volnának, tekintete rajtok keresztülhat. Min is nem hat keresztül szerető hölgy pillantása? Azt látá meg itt, a kiért e veszélylyel teljes utat merte, nyugtán várva már a bizonyos kimúlást. Repült lefelé a lépcsőkön, s ott lelé a fejedelmet. Bús és bosszús gon-

dolatokba süllyedve járkála a sötét sikátorokon, s két gnóm, lángoló üstökkel lépdelgete a fejdelem előtt, hogy útjára világot vessen.

Sarolta lábaihoz ömlött. — Én visszaadám neked éltedet, s te az övét ígéréd nekem jótémért; ha megöled, én is meghalok. Emlékezzél hölgyedre, s a mely boldogságot neked ő ígért: s nem lehet kedved a miénket eloltani.

Ezt mondá a Gnómfejdelemnek. Az pedig el-lágyulva kiálta fel: Szabad Ő, s a tiéd!

A könycsepp, melyet fájdalom fakaszta Saroltának szemeiben, most háladíjúi csöppene a fejdelem jobjára, s a köny gyönggyé vált.

Ekkor a Gnómfejdelem: Birodalmomban termett a gyöngy, s ez nagyobb becsű a mélységek minden aranyánál; ez tartja fenn országom függetlenségét.

Hírészei mindenfelé száguldoznak, s egyik elméne a nádorhoz is Rónaszékre, meghívni őt.

— Atyád megegyezik összekelésteken, mondá a gnóm; s míg itt leszen, megüljük a menyegzőt.

Az ifjú mellette terme, és midőn szívére szorítá Saroltát, eltűnt a földalatti rengetegek éje.

A magas sópalota ezer szövétnekektől ragyog-
lőtt, s kristályfalai kifogyhatatlan változásokkal
tükrözgeték vissza a játékos lángokat. Örömtűzek
égtek mindenfelé a mélységekben. Bohó gnóm-
alakok bocsátkoznak alá a boltozatokból, s víg
dalokat zengettenek. A padiatokból asztalok tola-
kodtak elő, elborítva mindazzal, a mit íny ked-
velhet. Vígság zajgá végig a hegyeket.

Hirtelen fordúla most hozzájok a fejdelem, s
ezt mondá nekik: Atyátok az akna torkánál vár
benneteket. Siessetek idvezleni. Legyetek oly
boldogok mindég amint most vagytok; engem
nem fogtok felejteni.

S midőn felfelé lépdelének az emberek által
lakott világba, egy kisdud gnóm Sarolta mellé
vonúla fényt tartani lépésinek, s ezt súgá neki:.
A Lélek egyik virága által életed ez ifjú szerel-
méhez van fűzve: másik virágát e perczben égeti
hamuvá fejedelmünk, hogy az ifjú is örökké sze-
ressen tégedet. Ennélfogva te addig élsz, míg ő
szeretni fog: s ő szeretni téged addig fog, a
meddig élsz. A gnóмок fejdelme úgy hálálja meg
drága könnyedet.

TÜNDÉR ILONA.

Volt egyszer egy király és egy királyné. Azoknak három lányok vala és egy fiók. Király és királyné azon tanakodának, hogy ezekkel mit tegyenek. Ha férjhez adjuk a három lányt, ki kell adnunk részeiket, s magunknak kevés marad. Legjobb hát, adjuk férjhez a hármat fiúnkhoz, s az ország egygyé lesz. Egy hét alatt beáll az aratási akkor tartsunk neki lakodalmat.

Fiók meghallá beszédüket, s ezt gondold magában: Abból ugyan semmi nem lesz.

Azalatt míg atyja s anyja pusztájokra kimenének, messze, igen messze, valaki a királyfi ablakához áll, megkoczogtatá az üvegkarikát, s ezt mondotta neki: Kis herczegcse, én elveszem a hógodat.

A királyfi felel: Várj egy kisség; mingyárt megkapod.

Bekiáltotta hűgát, s amint az bejött, kilökte az ablakon. De a herczegasszony nem földre esett, hanem egy aranyhídra, mely igen hosszúra ért, szinte a napig. Az a valaki kezén fogva vitte el a herczegasszonyt a maga országába, az aranyiadon. Az a valaki a Napkirály volt.

Amint itt vala a dél, megint békopogott valaki az ablakon, s így szólott: Kis herczegcse, én elveszem a második hűgodat.

A királyfi felele: Várj egy kisség; mingyárt megkapod.

Elment a hűgához, felölelte azt, s kidobta az ablakon. De a herczegasszony nem földre esett, hanem egy levegői kocsiba. Négy paripa volt belé fogva, s azok fortyogtak, ágaskodtak. Az a valaki mellé ült. S amint kiereszté ostorát, országúttjává toriódának a fellegek; a szekér zörgése fergeteg volt, s eltűntek egyszerre. Az a valaki a Szélkirály volt.

A kis herczegcse örült, hogy két hűga férjnél van. Amint tehát estve megint békopoga valaki,

megszólalt: Soha se szólj; tudom, mi kell; s harmadik hűgát is kidobá az ablakon. Az a valaki felkapd a kidobottat, s a habok játszva vivék a holdba. Mert az a valaki nem más vala mint a Holdkirály. A kis herczegcse pedig jó kedvvel méné fekünni.

Amint másnap király és királyné megérkeztek, s hallották, a kis herczeg mit tett, nem kevésé álmélkodának. De mivelhogy oly hatalmas vejük akada mint a Napkirály, Szélkirály és Holdkirály, nem bánkódtak sokat rajta, s ezt mondák a fióknak: Lásd, milyen hatalmasak azáltal hűgaid, hogy fényesen ménének férjhez. Légy azon, hogy te is valamely hatalmas királynak kaphasd meg a gyermekét.

A kis herczegcse ezt feleié: Oh a választáson én túl vagyok; az én feleségem Tündér Ilona lesz, és senki nem egyéb.

Király s királyné mindent elkövettek, hogy fiokat jobb gondolatokra hozhassák. De minthogy az nem akara engedni tanácsoknak, kéréseknek, ezt mondották neki: Menj hát, fiam; a szerencse vezéreljen veszélyes feltételeid között.

A király ezzel előveve két palaczkot az almásomból, s fiának adá, e szókkal: Fiam, vigyázz, jól, mit mondok. Imhol ebben az élet vize áll, e másikban a halál vize. Ha holtat feccsentesz meg ezzel, feléled; ha pedig előre loccsantod e másikat, azonnal meghal. Vedd, nincsen nagyobb kincsem. Talán hasznát látod.

Ekkor az udvar nagy szomorúságba merült, és kivált az udvari dámák, mert a kis herceget minden szerette. Ő pedig víg vala, s ugrott, szókdelt örömeiben. Megcsókoló szüléinek kezeiket; az élet vizét job oldalára akasztotta, a halál vizét a balra; felkötötte kardját, s ment.

Már sok napig utazott, s egyszer egy völgybe ért. Az tele volt agyonvertekkel. A kis hercegese elővette az élet vizét* belé mártotta kis-újját, s egy-két cseppet a holt szemére feccsentes belőle. Az egyet vonakodott, s e szókkal nyitotta meg szemeit: Eh, be sokáig aludtam!

A kis hercegeze ezt kérdé tőle: Mondd el csak, mik történtek itten?

A holt ezt felelte: Tegnap Tündér Ilonával harczolánk, s ő bennünket rakásra ölt.

A kis herczegcse ezt feleléé neki: A ki eléggé gyáva, magát asszony által öletni meg, nem érdemli hogy éljen. Ekkor egyet' feccsente szemébe a másik palaczkból, s a feléledett ismét meghala.

Egy más völgy is tele vala holtakkal. A herczegcse ismét feléleszte egy holtat, s ezt kérdé tőle: Titeket is Tündér Ilona öle-e meg^

— Ő, felele a feléledett.

— De hát miért harczoltatok vele?

— Hát nem tudod hogy királyunk el akará venni, és hogy ő csak ahhoz megyen, aki őtet meggyőzi? mondá a feléledett. Három sergünk támadá meg. Tegnap egyiket ölte el; ma virradatkor minket; most harmadik sergünk verekedik vele.

A herczegcse ennek szemébe is a halál vizét feccsentedte, s ez mingyárt halva terűit el megint.

A harmadik völgyben a harmadik sereg fekvék. A feléledett ezt adá feleletül: Épen most leve vége a harcznak. Mindnyájunkat előle Tündér Ilona.

— Hol akadhatok rá?

— Vára ama hegyen túl van, felele a megölt s ismét halva dőlt el, mihelyt megloccsantá a herczegcse.

Argírus herczegcse álméne a hegyen, s elére a Tündér Ilona várába. Az nyílván állott. Beméne a várba, de abban senki sem volt. A Tündér Ilona hálójában egy kard függé, s a ki meg' kiszökdelt hüvelyéből, és mindég vissza megint.

— Kard koma, mondá Argírus, ha úgy nem tőröd a nyugvást, amint látom, néked enyémnek kell lenned. Te nékem jobban tetszel mint az enyém, mert ez csak úgy jó ki hüvelyéből ha kivonom.

Kivoná hüvelyéből a magáét s a Tündér Ilonáét dugta a maga hüvelyébe.

Mondta, tette, s előtte állott a Tündér.

— S te váramba, hálómbe mersz lépni? kérdé.. Ránts kardot mingyárt; meg kell küzdenünk. — Lekapta faláról kardját.

Argírus kardot ránta. Elkezdék a küzdést, s amint összecsapák kardjaikat, a Tündér Ilonáé széllyelpattant.

— Te lészesz férjem! Nyakába borult; nyalta, szopta, csókolta, hogy öröm vala látni.

Nagy boldogságok közt folya életök, és már elég sokáig, s Tündér Ilona egy reggel ezt mondta férjének: Édes uram, én téged bizonyos időre kénytelen vagyok elhagyni. Az most lesz először és utolszor. Hétszer hét nap múlva megint itt leszek, s akkor osztán éltünk megháboríthatatlan öröm közt folyjon el. Az egész vár parancsaitól függjön. De az utolsó szobába be ne lépj, mert abból nagy baj történhetnék. — E szókkal eltűnt előle.

Argírusnak nagyon lomhán folytak napjai, miolta Tündér Ilona eltávozott. Végig sétálá a várat, míg végre elért az utolsó szobához. Fiatál is lévén, gondolatlan is, megnyitotta annak ajtaját. S egy öreg embert láta ott, oly veres szakállal mint a láng. Az Hollofernus király volt, de Argírus nem tudta hogy az Hollofernus. Három abroncs volt hasán, aczélból mind a három, az csatlotta a falhoz. Hollofernus király megszólala: Hozott a jó szerencse, ifjú ember! Lásd, szakálom láng; melegem van; adj egy pohár bort nekem.

Argírusnak jó szíve volt, megszánta a szegény embert, s ada neki egy pohár bort. Amint a Lángkirály a bort megitta, hasáról lepattant az egyik abroncs. Az egyet mosolygott örömében, s így szólott: Jaj, be jól esett; adj még egy pohárral! — Argírus megcselekedte, s amint ezt is kiitta a Lángkirály, a második abroncs pattana le róla. — Ismét mosolygott a Lángkirály, s így szóla: Kétszer bort adál: adj most egy ital vizet.

S amint Argírus megtette a mit az kívánt, a harmadik abroncs pattant le hasáról, s a Lángkirály eltűnt.

Tündér Ilona még fele útját sem tette vala meg, midőn Hollofernus mellette állt. Hozzá szóla, s szakála billege haragjában.

— Te nekem háromszor adál kosarat, három seregemet megölted, magamat fogva tartottál; most hát légy nem feleségem, hanem szolgálóm.

Tündér Ilona minden erejét elvesztette a miolta Argírushoz férjhez ment. Nem használt ellenkezése, s a Lángkirály három ugrással elvitte országába.

Elmúlt a hétszer hét nap, s Tündér Ilona haza

nem jött. Argírust bú szállotta meg, s féltévé magában, hogy elmegyén a három sógorához, s megkérdi, nem tudják-e hol van az ő felesége. Először a Napkirályhoz éré.

— Hozott a jó szerencse, kis sógorkám! mondá ez.

— Oh édes sógor, mondá neki Argírus, én feleségemet Tündér Ilonát keresem. Nem tudnád nekem megmondani, hol van? nem láttad-e valahol?

— Nem láttam, felele a Napkirály; de meglehet, hogy őtet csak éjjel láthatni; menj hát sógorunkhoz a Holdkirályhoz. Leülének a vacsora mellé, s Argírus a Holdkirályhoz méné. Akkor ért palotájába, mikor a Holdkirály útjának indúlt. Elpanaszlá neki baját, s a Holdkirály ezt felelé: Nem láttam; de jer, ülj mellém a hintómba, s járjunk reggelig; talán kilessük hol van. — Egész éjjel mentek, de sehol sem látták.

Akkor mondá a Holdkirály: Nekem most haza kell mennem; de amott jó sógorunk a Szélkirály: szólj vele; az mindenhová behat; talán tudja hol van.

A Szélkirály eljuta hozzájuk, s megértvén, kis sógora miben fáradozik, így szóla neki: De ugyan tudom hol van. A Lángkirály barlangba zárva tartja; a tűzpatakban kénytelen mosni fazakait. Minthogy nagyon meghevül a munkában már sokszor kelle őtet szellővel enyhítgetnem.

— Köszönöm, édes sógor, hogy enyhítgetéd mondá Argirus; kérlek vígy el hozzá.

— Szívesen, felele a Szélkirály, s nekipőifesz-tette magát, s egyet fúva a kis sógoron, s Argirus egy pillantatban Tündér Ilona előtt álla lovastól. Tündér Ilona örömében a tűzpatakba ejté a fazakát; de Argirus nem beszéle sokat, hanem Tündér Honát felrántotta a lovára, s odébb állott láb elől.

Lángkirály Hollofernus épen a szobájában állott, s egyszerre nagy tombolást hallott az ólból. Lement oda, s látá hogy paripája, a híres Talygarót, ágaskodik, rugdalódik, nyerít, harapdálja rácsát, jászolát. Talygarót csudálatos egy ló vala ám; értette a mit az emberek beszéltek, s felelni is tudott nekik, s kilencz lába volt.

— De mi lele téged, paripácskám? kérdé Hol-

lofernus király; tán nincs szénád, zabod elég, és elfelejtének megitatni?

— Zabom, szénám bőven van, meg is itattak; de ellopák Tündér Ilonádat, mondá.

A Lángkirály szakála libege haragjában.

— Legyen jó dolgod, mondá a ló; egyél, igyál, s aludj egyet, ha kell; hármat ugrom, s utolérjük.

Hollofernus szavát fogadá; jól tartotta magát elébb, s aludott is egyet hozzá» Akkor felőle Talygarőtjére, s három ugrással eléré Argírust. Kikapá ennek öléből Tündér Ilonát, s ezt mondá visszanyargaltában: Minthogy te szabadítál ki rabságomból, íme most meg nem öllek; de ha még egyszer jössz, nem lelsz nálam kegyelmet.

Argírus szomorkodva ment a három sógorhoz, s elbeszélé mint jára. A három sógor tanácsot tartott, s a tanácskozás után ez volt feleletök: Egy lóra kell szert tenned, mely még sebesebben tud futni mint Talygarót. De olyan csak egy van a széles világon, a Talygarot ifjabb testvére; lába ugyan nincs több mint négy, de azért gyorsabb mint a bátyja.

— Hol találom fel azt? kérde Argirus.

Sógorai ezt felelték: A Vasorrá Bába-tartja titkon föld alatt. Menj hozzá, szegődjél szolgálataiba, s kérjed a lovat béredbe.

—Kérlek szépen benneteket, vigyetek el a Vasorrú-Bábához.

Azok megígérték hogy teljesítik kérését.

— De minekelőtte oda mégy, mondá neki az egyik, végy egy kiseded ajándékot sógoridtól, kik téged úgy szeretnek mint tulajdon lelköket. E szókkal egy kurta botot ada neki, mely félig arany vala, félig ezüst, s mindég forgott, mert napvilágból, holdvilágból s szélből volt csinálva.— Valamikor szükséged lészen ránk, szúrd a földbe, s azonnal körüléd termünk. — Ekkor a Napkirály a kis sógort felülteté egy napsúgárra, s egy egész nap vitte. Azután a Holdkirály kapta fel, s vitte egy egész éjszaka; végre a Szélkirály kapta fel, 8 egy egész nap s egy egész éjszaka vitte; úgy jutának el a Vasorrú-Bába kastélyához.

A Vasorrú-Bába kastélya csupa halálföből vala építve; csak egy kaponya híjával vala még, s az épület be volt volna végezve. Amint az öreg

meghalld hogy kopog valaki, kitekinte az ablakon, s megörült.

— Végre valaha! így kiált fel. Háromszáz esztendeje már, hogy várom a kaponyát, minek híjával vagyok! Csak be, csak be, kis fiú.

Argírus belépe. Meghökken egy kisség, midőn az öreget oly közel látta maga előtt; nagy testű, rút, és vasból az orra.

— Szolgálatot keresek, mondá.

— Azt én adhatok, mondá a Vasorrú-Bába; s mit kívánsz bérül?

— A lovat, mely dugaszban áll ólodban a föld alatt.

— Tiéd az, ha híven szolgálsz; de mihelyt egyet vétesz, meg kell halnod.

— Nem bánom, mondá Argírus.

— Nálam az esztendő három napból áll; ha kedved van rá, mingy árt hozzá foghatsz szolgálatodhoz. Ezzel rekeszté be beszédekét a Vasorrú-Bába.

S most levezeté Argírust a méneshez. Minden lova érczből volt. Irtóztató vala nyihogások, nyerítések; szaladtak, szökdöstek, hogy lehetetlen

volt meg nem ijedni. — Állj dolgodhoz, mondá a Vasorrú-Bába, s szobájába zárkózott el.

Argírus megnyitotta a karám kapuját; felült az egyik lóra, s nyargalva ment a merre a ménes vitte. Amint a selyemrétre érének, lova lelöké egy semlyékes tóba, hogy nyakig ült a vízben. Az egész ménes elszélede. Argírus hirtelen földbe szúrá botját, s egyszerre oly forróan sütött a nap, hogy a tó az utolsó cseppig kiszárada, s az érczménés olvadozni kezdte; a lovak mind a karámba szaladának, az eresz alá. A Vasorrú-Bába csudálkozva nézé, mi dolog hogy lovai ily korán térnek haza.

— Holnap tizenkét feketéimet fogod őrzeni, mondá Argírusnak. Ha itthon nem lészesz velek mikor a nap leszáll, meghalsz.

A tizenkét fekete a Vasorrú-Bába lányai voltak.

Argírus kiméne velek.

— Szánlak, mondá Argírusnak az egyik fekete; te meghalsz. Minket nehezebb őrzeni mint az érczménest.

— Kisebb gondom is nagyobb nála, mondá

Argírus; tedd te kötelességedet, én is megteszem az enyémet.

A tizenkét fekete kancza egyszerre szétfutott. Argírus leszúrta pálczácskáját a földbe, s azonnal iszonyú fergeteg támadott; a lovakat majd elhordá a vihar. Azok ágaskodtak, rugdalóztak, de a szél erősebb vala náloknál; mind a tizenkettőnek haza kelle menni.

Argírus épen akkor zárá be az ól ajtaját, mikor a nap utolsó sугára eltűnt, s a Vasorrú-Bába lejött az ólhoz. Csudálkozott, hogy feketéi s Argírus haza jöhetnek.

— Ha ma éjjel jól viseled magad, s meglesz a mit parancsolok, holnap szabadon vagy! mondá neki a Vasorrú-Bába. Menj most, fejd meg nekem az érczménest, s készíts ferdőt tejekből. Mikor a nap fellövi első sugárát, a ferdő kész legyen.

Argírus kiméne az ólból s a Vasorrú-Bába elővevé a vas villát, s egész éjjel ütötte, verte, döngette lányait.

Argírus kiméne az érez méneshez. Ennek kell a legnehezebb munkának lenni; ezt gondolá ma-

gában, és már le akard szűrni kis botját, midőn sógora, a Holdkirály, szemközt jőve véle.

— Téged kereslek, úgymond; tudom mire van szükséged. Ahová a karámban sugáromat lövöm, ott áss fel három arasznyit, s egy aranykantárra akadsz; tartsd kezedbe, s mindenik lovad veszteg áll.

Argírus megtevé a mit sógora hagyott, s az egész érczménes veszteg állt, s fejni hagyta magát. Korán reggel kész vala a ferdő, hogy szinte párázott.

A Vasorrú-Bába mondd Argírusnak: Ülj belé.

Argírus felele: Mihelyt e próbámon általesem, azonnal elmegyek innen; hozasd elő hát a lovat, melyért szolgáltalak. — A ló egyszerre a kádnál állott; egy csúnya, kisded, száraz dög. Argírus megindult a kád felé, hogy belé ül, s a ló belé üte orrát a tejbe, s annak tűzét mind magába szívda, hogy Argírus sérelem nélkül mászhata ki a tejből, s amint a kádból kimásza, hétszerte szebb vala mint előbb.

A Vasorrú-Bábának nagyon megtetszék a szép fiú, s így gondolkozott: Most én is hétszerte

szébbé teszem magamat mint vagyok, s a szép fiú belém szeret, s elvétetem vele magam'. Beugrott a ferdőbe. A ló belé ütötte orrát a kádba, s a tüzet, mit elébb magába szítt vala a tejből, visszafűtta a tejbe, s a Vasorrú-Bába egészen összesült.

Argírus felült a lóra, s elnyargalt. Amint kiértek a Vasorrú-Bába tartományából, a ló ezt mondotta neki: Moss meg engem e patakban. — Argírus teljesíté kérését, s a ló egyszerre aranyszínűvé változott, s minden szál serényén egy-egy aranycsörgő fityegett. A tátos egy ugrással átszökött a tengeren, s urát a Lángkirály barlangjához vitte. Tündér Ilona most is a tűzpatak szélén állt, s mosta fazakait.

— Jer, mondá Argírus; viszlek innen.

— Hagyj békét! meghalsz, ha Hollofernus meglát. — De Argírus erővel felvonta a lóra, s nyargalt vele.

Talygarőt rettenetes lármát csinála az ólban.

— Mi dolog? kérdé tőle a Lángkirály.

— Viszik Tündér Ilonát, félele a ló.

— Úgy hát eszem elébb, jót iszom rá, s egyet alszom utána; három ugrással utolérem rajtad.

— Nem, mondd Talygarót; ülj rám mingyart, s még így sem éjűk utól; Argírust az öcsém viszi, s az a legsebesb ló mind e világon.

Hollofernus hát csak addig múlata, míg felkötheté sarkantyúját, s akkor utána iramodék a tolvajnak. Látni ugyan látá őket; de utolérni? már az lehetetlen volt.

Akkor az Argírus lova ezt kiáltá a bátyjának: Ugyan mondd el, mint szenvedheted, hogy azt a tűzsarkantyút bordáid közzé verik? A béled is kicsúcsorodik sebeden, s mégsem érsz engemet utói. Jobb volna ha egy urat szolgálánk.

Talygarót ezt felelte neki: Igazod van, Öcsém. Nézd csak, mit csinálók; mingyárt csudádat látod. — Akkor szügyébe vágd fejét, kirúgott hátulsó lábával, s'Lángkirály uram olyat zuhant mint egy zsák. Minthogy felette magasan nyargaltak, ott ahol a kaszacsillag forog az egen, Hollofernus szerteszt szakada míg a földet éré. Argírus pedig visszavivé Tündér Ilonát az ő várába, s újonnan ülő lakodalmát.

A BOSSZULÓ KARD.

Magyarországnak talán nincs gyönyörűbb tája a Garan völgyénél; úgy nevezve a Garan vizétől, mely éjszokról a Kárpát hegyének mindinkább kicsinyedő heglánczozatin végig zuhog a Duna felé, s közel Esztergomhoz a folyamok királyával egyesül.

Hegyei nem oly szertelenül magasak és meredek, hogy elijeszthetnék a szemet, de eléggé nagyok arra, hogy a víz menését az egész egyéb világtól mintegy elszeltnek mutassák ki. S a tágas völgy a néző lelkében nem támaszthatja az erő megszorítását, mi kínos s elviselhetetlen minden magyar szívnek. A hegyek csoportjai gyönyörű különbözőségeket adnak. Vidám zöldelésben állanak oldalaikon az erdők; lábaiknál a rétség kö-

véren termi a füvet; az ekeszántott föld gazdag kalászokat nevel, s közöttök játékosan csapong végig a folyam. Revistyének vára komolyan s gondolkodólag tekinti el futását, múlt időkre emlékeztetvén. Egy szóval, itt minden együtt van, mi a hon szerelmével eltölt szívet a maga szemlélése által felvidíthatja.

A hajdani erősség most bús rom, s a béke három ivadék olta terjeszti ki boldogító mennyezetét a szép vidék felett. De nem így vala a dolog, midőn nemzetünket a kelet vérengző vadjai marczonglották, s ez, hasonló a maga pusztái büszke ménjéhez, ellenségit elhaló erővel, de le nem vert szívvel tartóztatta.

Az említett időben egy nap', midőn épen fel kezdének tűnni a csillagok, egy öreg vitéz a vár kapuja mellett üle, két ifjabbal. Az Öreg és az ifjabbak egyike, vajdái voltak a várbeli katonaságnak; a harmadik, bányalegény Selymeczről; német fajta. Mert ott a legrégebb időkben is már, megszűnven gyűltek össze idegenek, megtanulni a sok hasznot ígérő bányász mesterséget.

— Ha hon tér-e ma uratok? kérdé a bányá-

legény. Mert nékem parancsom van a grófomtól, hogy korán reggel a választ megvigyem.

— S te nem félnél éjjel lovagolni vissza? kérde az ifjabb vajda, nyájasan kötődve.

— Én? mondá a levélhozó, nehezteléssel, a mint látszék. Csak kapjam ki a választ, úgy megyek, hogy az út porzani fog utánam.

— Holdvilág van, mondá az öregebb, enyhíteni akarván a szelíd karczolást. Az út nem nagy; hajnalban ott lehetsz, ha falatozol is velünk. Urunk bizonyosan megjő, mert elindulván harmadnap előtt, megmondd, hogy mára várjuk; ő ura szavának. Múlasd itt magad azonközben. Talán nem rég olta vagy a magyarok áldott földjén. A mit itten látsz, és benn a várban, arra örömmel fogsz visszaemlékezni míglen élsz.

A német ember engede a tanácsnak, s gyönyörködve néze végig a szép tájon. A két magyar hallgatva követé tekintetét.

Szótlán nézék sok ideig a folyam játékos futását, s oly hatalmas a táj varázslata, hogy még az öregnek is, ki azt gyermekévei olta látá, lágyabbá vált keble. Az ifjabb víg felmelegedéssel

e szókra fakadt: Én hazámban sok helyeken forogtam, de szebbet ennél nem ismerek, s itt szeretnék halni. E szép földön a sorvadás is kedvesebb.

— Halni, ifjú bajtárs, ott kell, mondá az öreg, hol éltünket szép ügy védelmében tehetjük le. Hadiember nem gondolkozik temetésről, s áldja Istenét, ha hazája földén vesz, és ha azért vesz.

— Szép ügy védelmében! mondá az ifjabb magyar. Hiszen mi szép ügyért harczolunk, és szép asszonyért azonfelül!

— De beszéljétek csak, honnanvaló az a ti szép asszonyotok, s mi szükség érte harczolni? kérdé az idegen.

— Azt beszélni nekem illik, felele az ifjabb vajda; bátyámnak rá nincs sok tüze.

— Ne oly hetykén, öcsém, ha te írni s olvasni s verselgetni s mesélgetni derekasan tudsz is. Azonban fogj hát hozzá, ha akarod.

Az elkezdé a beszélést.

— Asszonyunk a lévai basa testvére. Mészéről elterjedett a hír, hogy szebb asszonyt emberi szem még nem látott. Urunk gyakorta hallá

emlegetni, de azzal nem gondola sokat; hiszen hazánk szép asszonyok szűkében nincs. De rendes dolog adta elő magát. A várnak egy régi szolgája rabságba esett Hasszánál. Urunk sok pénzt ígért érte. A török épen azért nem adta ki, mert látta hogy azzal bosszanthatja urunkat. Zelmíra, így hívják urunk hitvesét s a Hasszán testvérét, ezt magától Hasszántól tudta. A szolgát tehát elkérte bátyjától, mert Hasszán nagyon szerette a hűgát, s minden kedvét kész vala teljesíteni. Zelmíra a fogolylyal mindég urunk felől beszéltette magának; de rendes, ő mindent tudott; kivette a fogoly szájából a szót, hogy annak csak igenleni kelle a beszédet. Végre az asszony a foglyot szabaddá tévé. Haza szabadulván az öreg szolgál, elbeszélő urunknak, hogy őtet a szép Zelmíra mint emlegeti, vele mint beszéltete mindég felőle, s urunk azon nagyon megindult. Sokáig forgatá, mit kezdjen, s végre szerét találta. Hasszán sok száz munkást parancsola fel, megigazíttatni a lévai vár árkait, s urunk a munkások közzé elegyítette magát. Mint jutott ahhoz, hogy ott Zelmírárt meglássa, hogy ott Zelmírával szólhasson,

nem tudhatom; összebeszélnek, hogy Zelmíra elszökik vele. Egy parasztleány megsejtő, hogy két katonánk ugyanannyi paripát rejtve tart közel a várhoz. Urunk és a magyar leánynya öltözött Zelmíra éjfélkor a két ló mellett termettek, s reggelig már itt valának. Zelmíra hamar azután megkeresztelkedék, s urunkhoz eskedetett. Róza nevet kapa a szent vízben, de urunk Zelmírának hívja még ma is. Mi is így utána.

— S oly igen szép-e, milyenek a hírmondotta volt? kérdé a német.

— Minden bizonynyal! felele az elsőbb. Látod a holdat az erdők felett kelni. Ezüsttel festi be a hegyek bérceit; fénye az egész tájat eltölti; a folyam szerelmesebben suhint el világában, s megijjodva látszik lenni tőle ez az ó vár is. így változtatja színét minden, s belsőjében is reng, ha ő lép elő.

— S Hasszán elnézheté, hogy testvérét elrablotta uratok? kérdé a német.

— Még eddig igen; de az nem tarthat mindig; elébb-utóbb bosszút áll rajtunk; ez vala az öregebb vajda felelete.

— Csak jőne már, ha kedve tartja, mondá az ifjabb; jó katona s ifjú vitéz miért küzdhetne szívesebben mint szép asszonyért?

— Ha küzdésed védést akar jelenteni, úgy azt hagyd urunk kardjára. Azzal ha küzd, győzni fog.

— Oh beszéld csak azt a kardot! mondá neki az ifjabb.

— Másszor, felele az öreg, de most — úgy tetszik, urunk jó. Nem hallotok-e éneklést alólról?

— Felfüleiének, s mindég érthetőbben hata fel hozzájuk a dal.

— Urunk ezt szereti leginkább; most is ezt dalolja.

Elnémúltak. Értették kezdet olta mind végig:

Három magas halmon lebegve békén,
 Messzére hint sígárt egy korona;
 Sok század olta díszük fényes székén,
 S a Hír reá szebb-szebb virányt fona.
 Több társinak földünk minden vidékén
 Nem hátrált eddig meg tulajdona;
 Mert míg harcz dúlt az ég más sarka mellett,
 Reá új s új dicsőség s fény lövellett.

Ím a vihar fellázadott szárnyára,
 Előrohan pusztító zajszele;
 Villám lobog , s ledől sok büszke vára,
 Halállal ijeszt a köd éjjele:
 Híjába! kár nem száll tetőnk ormára;
 Süllyed, ki harcra dőlyfben fölkele.
 E dicstetőket bármely vész rettentse,
 Nem tűnt el onnan nyugalom s szerencse.

Mert szent jel véd ott minden boldogságot,
 S a legdicsebb, melyet főid nyerhete.
 Fel, fel, folyók! kérjétek e világot,
 Hűbb népeket, mint mi, nevezhet-e?
 Tud-e Főnknel nemesb hatalmasságot?
 S van-e keresztnek ily tündöklete?
 Halom, kereszt, korona sugárzással,
 Ezernyi évig diszlendő egymással.

Közelébb és közelébb jöve feléjek az hang, s most megláták urokat három kísérőivel. Zelmíra lefuta grádicsain, elébe a régen vártak. Revis-tyei leszálla paripájáról, s az asszonyt forró ölelésekkel zárta karjai közzé. Amint a várbeliek egyenként mind előjövének, üdvözleni urokat, szemérmesen vonta magát vissza a szép hölgy. Az

úr köszönettel fogadta el tiszteletöket, s az öreg vajda előmutatá a bányalegényt. Azonban míg Revistyei olvasd a levelet s Zelmírának szemei szerelemmel nyugodtak a kedvesen, a bányalegéynek ideje marada csudáim az asszony másatlán szépségét. A természet itt legkissebb vonását sem felejté el, hogy a világ legszebb asszonyi alakját ebből állítsa elő.

— Én a bányagrófnak már Beszterczéről megírtam a mit tudni kíván, úgymonda a legénynek. Ily későn indulni kednek nincs szüksége; sem tőlem nem volna szép, ha kedet most ereszteném, sem kedtől, ha falaim közt meghálni nem akarna.

Még egy-két szót monda az öreg vajdához, s Zelmírának karjain felméne szobáiba.

— No legények, mondd most az öreg vajda, töltsük vígan hát az est vét; te pedig német szomszéd, jer mutasd meg, mennyire való, hogy ti jól tudtok inni.

A pinczéből dézsákban hozák fel a bort; lángban égett a tűz, az ifjabbak táncznak eredének, míg az ékesebbek, elnyúlva az udvar pázsitján,

emlegeték, itt és ott miként verék meg a pogányt, s a hajdankor csudás meséléseit hol beszélők, hol hallgaták. Már kezdte halványodni a Gönczölszekere; kelet felé szürkült az ég, midőn a víg dőzsölés elcsendesedett, s végre egészen elmúla.

Feljőve a nap, midőn Revistyei előszólítá a bányalegényt. — S mondja ked urának, ezzel rekeszté be szavait, hogy nekem és az én Zelmírámnak igen kedves dolgot tenne, ha szerencsét engedne nekünk őtet magunknál láthatni. Egyébiránt, jó legény, nem veszi ked rász néven, ha kedet egy kis ajándékkal eresztem el magamtól; háborgó időkbén a fegyver becses jószág. — Egy pár ezüsttel futtatott pisztolyt ada neki. — Az egy töröké volt, a derék Ahmet agáé. Utolsó lövését belőle rám tette, de a lövés csak karomat sodrottá meg, mely alatt maga eldőlt.

A bányalegény meghajtó magát, midőn egy tizedes azon jelentéssel lépe elő, hogy egy török követ kíván elébe bocsáttatni.

— Csak egy-két pillantatig múlasson ked, mondá most a németnek; a bányagrófnak nem lesz kedvetlen megtudni, mit akar a követ.

Megnyílt az ajtó, s egy busa húsváz belépe.

Széles vállalai, rövid nyaka, fekete fényes szakába, mélyen barázdált arcza Moktárra mutatának, a lévai al-várnagyra. Vad göggel lépe Revistyeinek elébe. Ezek valának szavai: Uram Hasszán, basája Lévának, küld hozzád, hitetlen Revistyei. Te az ő hűgát elloptad. Elvégezte magában, hogy rajtad bosszút áll, s tulajdon kezével. Te tolvaj vagy, nem jobb mint akármely más tolvaj. Azonban leereszkedik hozzád, s mához egy hétre itten lesz, hogy veled egy szál karddal megvívjon. Zelmíra azé a ki győzni fog. Ahogy lányaitok örvendenek a táncznak, ahogy kos megyen nagy tűzzel a másika ellen, uram úgy lán-gol megküzdeni veled. Pallosát már sok keresztyén vére festette bé; fesse most a tiéd.

Revistyeinek orczái pirosb színt kapának, szeme haragban szikrázott; de bíra magával, s nyugalomban ezt felelte: Mától nyolczad napra várom. Ha kardját immár sok ízben festé is keresztyén vér, az én Zunigám sem hágy el engem, mint őseimet nem hagyá el soha. Végzéd dolgo-dat, s mehetsz. — Ked pedig mondja grófjának

így szólott a bányalegényhez fordulva, nagyon, kérem, jelenjen meg itt akkor, s légyen tanúja vívásunknak.

Moktár kevély dölyffel s csaknem megvetésben pillanta Revistyeire, s a két idegen szó nélkül lépegete alá a grádicson.

Mind ez, mind az már lova kantárát fogá a vár udvarán, midőn Zelmíra a kápolnából kijött. — Moktár, kiálta ez, mint van a bátyám?

Az átlöké magát lován, s ezt felelte: Mához egy hétre itt lesz, s megküzd Revistyeivel miattad; s ment.

— Nagyság bizonyosan győzni fog, kiáltá a német vendég, az asszony felé fordulva. De Zelmíra nem érté vigasztaló szavait, s repüle élte életéhez.

— Revistyeim, mi ez? mondá Zelmíra; néked vívnod kell-e?

— Vívnom, felele ez nyugalomban; hanem ha lemondok rólad; s mint tehetném én azt?

— Nagy Isten, s ha elesel! Mert bátyám tanúit szabdalkozó.

—Emberére talál; azt én sem most próbálom először.

—Ha elesel, én is meghalok. De előbb boszszúmat állom halálodért.

—En el nem esem. Zunigám magamat és tégedet védeni fog.

—Jer, engedd látnom azt a te Zunigádat, s hallasd velem, miben bízol.

Revistyei elvivé fegyverházába, előmutatá neki a kardot, s elbeszélé kardja titkát. —

Moktár elére Hasszánhoz. Altadá neki az ize-netet, s ment. Hasszán egyedül marada Ibrahim pribéggel.

—Uram, mondá Hasszánnak, oda vagy, ha Revistyeivel megvívsz. Zunigáját el nem fogod kerülni. Bátran mondom azt, mert ismerem a kardot, s gyakran láttam míg övék voltam, s lelkemet Mahomed fel nem világosította.

—Kard vagy kar ád-e győzedelmet? kérdé Hasszán. En ismerem magam.'

Ibrahim ezt felelé: Kérlek, halld a kard történetét. Midőn a nagy Szolimán győze Mohács mellett, s Németországot el akará borítani, a sok

küzdő összegyülekezék minden földről, hogy el-
akaszthassák győzedelmét. Ezek közt volt egy
spanyol vitéz is, Alonzó de Zuniga névvel. Vége
lévén a háborúnak, a V. Károly a maga spanyo-
lait visszaszólítván, Zuniga is ment. Búcsújokkor
így szóla Revistyeihez: Mi egymást ez életben
nehezen látjuk meg, s ha mindketten meghalunk,
senki sem lesz, ki barátságunkat emlegesse. Adj
tehát nekem valamit, a mi fimról fimra szálljon,
s a mi hasznos légyen nekiek is: én adok egyet
neked. így barátságunk emléke örökké fennma-
rad, s unokáink a veszély napjaiban hálaérzésivel
pillantanak fel ránk.

Revistyei erre egy gyűrűt vona ki kebeléből,
melyet mindég nyakán visele, s ezt mondotta:
Ezt hűség gyűrűjének hívják. Bizonyos légyen
a ki viseli, hogy szerelmese soha el nem hagyja,
hogy holtig fogja szeretni. Vedd, s add által
gyermekidnek. Hogy az soha a Zunigák kebeléről
le ne szálljon!

Zuniga pedig egy Maur-szablyát hozza elő, s
ezt mondá: Te viszont tőlem ezt. Ősöm egy Maur
verekedésben nyerte. Lapján ez áll: Ha ki engem

annak visel vagy védelmére vagy bosszúlására a mit minden felett szeret, ellenségét leteríti általam.“ — Markolja ezt minden Revistyei, midőn küzdeni honjáért fog vagy kedveltjeiért,

Amen! kiált a Andor, s a kard viselje Örökre a Zuniga nevet. — A két barát megölelé egymást, s ment, egyik nyugót, másik kelet felé, s a név rajta maradt a kardon. Az sokakat leteríte, s Hasszán, vigyázz, le fog tégedet is. — Eddig Ibrahim.

Hasszánnak fejébe nagy szöget iite a beszéd. Nyugtalan lépésekkel járt fel és alá. Az élet szerelme küzdött kevélységével.

Ingerlő kacajjal mondá most Ibrahim: Az vigasztalhat, hogy Revistyei is eleshetik, mert a kard lapján álló írás csak azt jelenti, hogy elterül a küzdőellenje, nem azt egyszersmind, hogy a küzdő maga el nem eshetik.

— Nyavalyás bízató, felele Hasszán, ha nem tudsz védelmet a kard ellen, mit magasztalod egyedül azért, hogy bizakodásomat önmagamhoz elolthassad?

Néhány pillantatok múlva monda a hiteha-

gyott: Van egy szer, mely mind éltedet, mind becsületedet megtarthatja. Ha kívánod, én be-
lopódzom Revistyeihez, s vele mérget itatok. Mi-
kor a baj vívásra megjelenysz, halva lesz kiterítve.
Te szavadat állád, s becsületed csorbát nem
szenved.

— Menj hát, s tedd meg a mit fogadsz. De ne
halaszd munkába venni.

— Az nem kis dolog. S jutalmúl ide adod-e
nekem kincsed felét, Zelmírával?

— Vedd, de siess! kiáltá Hasszán.

Ibrahim keresztbe veté melyén karjait, s
ment.

Hasszán sokáig néze utána. — Oktalan és gya-
lázatos teremtés, úgymond; s te azt hiszed, hogy
becsületemet kezeid közt hagyom? Pénzemmél
nem gondolok, de Zelmíra nem lesz hitehagyotté.
Ha megteszed a mit ígérsz, megöllek.

— S szemeiddel látád hogy bévette? kérdé a
méregkeverőt Hasszán.

— E két szememmel, Uram, felele ez. Bízvást

mehetsz. Vagy akkor hozzák ki a várból, vagy már temetve talárod. A zavarban nem lesz nehéz rájok ütni, s Zelmírárt kiragadni.

Kevély magába-bizakodással szökelle lovára Hasszán, s ment, felfelé a Garan szélein Revisztyének, utána neki-csinosított kísérei. A hó most vala olvadásában a Kárpátok legmagasb csúcsain, s a folyam zavarosan hömbörgeté habjait.

—A kevély vár nem tűkrődzik a folyamban, mondá Hasszán; nem sokára ez ragadozni fogja falait.

—Ezt a várbeliek könnyei zavargatják; köd fogta be a hegyeket, gyászolgatva; s az így marad, míg amottan a kereszt helyébe a szüntelenül ragyogó félholdat szögzed ki, mondá a pribég.

így beszélgetve érének Revisztye alá, s áltellenben a várral megállónak a túlparton. A hídnál őket egy folt magyar lovasság várta.

—E kisdéd folt talán ugyan ránk akar ütni? kérdé kevély megvetéssel Hasszán.

—Az lesz, felele a pribég, hogy alkudozni akarnak veled, s áltadják a várat, ha nekik megkegyelmezel.

— Szólj velek. Ha kiadják hűgomat, s a várat felgyújtják, magok mehetnek lomjaikkal, hova tetszik.

A kiseded folt azonban rendbe szedé magát. Közöttök álla a Bányagróf, gazdag készületű öltözetében. Jött elébe a török követ, s ez kettőt küldé elikbe magyarjai közzül. A török megfordult, s a két magyart Hasszánhoz vezette.

Egyike ezt mondá Hasszának: A selymeczi Bányagróft barátsága urunk eránt arra vette, hogy ő intézze el a mit bajnívás kíván; téged inkább gyűlöl, minthogy utolsó pihegésednél elébb akarjon megpillantani. Küldj tehát magad is a tiéidbol, kiknek szemeik előtt tegyük meg a mi szükséges.

A basa öldöklő szemeket vete a pribégre, ki láthatólag döbbene meg. De zavarából hamar magához tért, s azt kérdé a két legénytől: Mint van uratok? Ha beteges, basám időt enged neki.

— Kérdésedre, felele az egyik legény, Zuni-gája fog felelni, melynek villámaint majd meglátjátok, basád pedig majd érzeni is.

Azalatt míg Mektár és még három-négy tö-

rök, a Bányagrófhhoz vezetetének, a helyet ki-mérték, megjegyezték, Hasszán a pribéghez tor-dúla; gyanú, kétség, ijedés és gondok keverge-ték arczvonásit. — Ha meg vagyok csalva, ha él, ha kijő megívni, ha csillámlani meglátom Zuni-gáját, úgy te veszve vagy, úgymond. Tudom én, hogy te éltem után ólálkodol, mert szeretnél basa lenni helyettem, s azért keverél e halált-hozó ver-senybe. De ledöflek, s szemem előtt ontod ki lel-keket. — Erre egy őrzöngőnek erejével ragadta meg karját, s összerázta.

— Uram, kiálta a pribég, nem élhet ő; az le-hetetlen; saját szemeimmel láttam a mérget el-nyelni.

— Készen a hely! — kiáltak a baj bírák, s a trombita megharsant. Nem voltak karfák és verőezék; szélét és hosszát csak magyar és török legények csoportjai jelölték ki a szögleteken. Meg vala határozva, hogy Revistvei a túlpartról fog neki-rohanni Hasszánnak; hogy a bajvívás előtt sem látni, sem megszólítani nem fogják egymást, és hogy a küzdés hamarabb érjen véget, nem egyéb fegyverrel harcolnak mint karddal. A Bá-

nyagróf a víz szélénél foga helyt. Három pisztoly-lövés tudatta hogy már közelíthetnek.

A vár kapuja előtt mozogni kezdte egy lovag-csoport, s Hasszán és Ibrahim álmélkodva pillogának felfelé. Láták jőni Revistyeit. Ismert lova nyerítve szökdelt ura alatt; czímere színeit a pajzson jól ki lehetne látni; sisakján lebegett a keresen tolla és a szálas kolcsagé; nem volt helye a kétségnek. A híd recsege paripája léptei alatt. Hasszán rápillantott a pribégre, s: Vessz el, gaz eb! kiált; ő jön; s handzsárát markolatjáig verte melyébe.

Dühödve csüggedésiben Revistyeinek vágat. Kardjaik csattogának; a töröké ketté pattant. Bizonyosnak tartván vesztét, handzsárát ragadja elő, s ellenjének röpíti. A handzsár ennek melyébe ukada. Elejti a győződelmes kardot az s halva fordul le. Hasszán leszökött lováról, örvendő sikoltással vévé fel Zunigát, s most Revistyeihez lépett, hogy utolsó rándúlatiban gyönyörködhesék. De mint rettene el, midőn a haldoklóban Revistyei helyett — hűgát leie; az arczát elfedő sisak, az álhaj s a felkötött szakál, lehullának.

Melyének fordítá a nyert kardot, s halva rogyott húga mellé.

A halotti csoport e pillanatban indúla ki a várból. Urokat temették. Mély bánat hata a megjelentekre mind a két félen. Magyar nép és török nép felszedé elhullottjait, s bús nyugalomban váltak külön.

Revistyei utolsó vala régi nemzetében. A vár elpusztult; lakói a völgybe költözének. A kiseded szállás az idők folytában faluvá növekedők, s még találkoznak lakói közt, kik beszélgetik egymásnak a mit itten adánk elő.

Hol nyugszik a hős és szép nője, senki nem tudja megmondani. Hasszán a Léva omladékiban takarított el, a titkos erejű kard pedig török földre bujdosott. Az a híre, hogy a török és a velenceiek háborgásaikban még egyszer csillámlott. Nem lehetetlen hogy ismét lesz róla szó, midőn valamely vitézünk védelmére vagy megbosszulására kél ki annak, a mi szívének és lelkének legbecsesb.

ERZSI, A FONÓ.

Alkony táj ban a Fertő szélén üle egy gyönyörű leány, és font. A szálló nap s sugarai játékosan mulatának a víz síkján, s az aranyfény, mintha szerelem leble fúvallaná, úgy terjeszkedők a kristály térségen a szép leány lábaihoz; nem leliete tudni, hozzá lebeg-e a fény vagy a lányból ered. Hiszen ég és nap épen oly tisztán, épen oly ragyogva éle a lány szemében, mint a lány feje felett. A távolyban harangok adának jelt az esti könyörgésre. A leány térdre borúla, s összetapasztá szép keze tenyereit és ujjait. Az ég, lángolva, az esthajnal egész pompájában, felmosolyga hozzá a vízből, s a leány, ég és víz között, úgy lebege, mint midőn az angyal elakasztja röpülését, hogy ahhoz pillanthasson fel, a kitől küldve volt.

Egy halász elméne a leány mellett, s jó es tvét kívána neki. Visszaadd köszöntését, felemelkedvén térdeiről, s: Volt-e szerencséd? kérdé tőle.

— Semmit sem fogtam, felele sóhajtva a szegény ember; egy parányi hal tévédé hálómba; csak egy falat; lásd. Gyermekeim éhen fekszenek le. Ezt mondd, s busán veté el a kis halat a homokban. A kis teremtés egyet-kettőt mocczana, mintha érzette volna, hogy a vízhez közel van, melybe vissza kíváncozék.

A szelíd leány megszánd a kis halat, s az éh gyermekeket. — Kedves szomszéd, mondd a halásznak, kérlek, add el nekem a kis állatot, az gyermekeid éhét el nem olthatja; ímhol vedd érte a mit ma fontam. Vidd a falu asszonyához, az neked ád érte valamit.

— Te jó leány vagy, mondd Erzsinek a halász; bizonyosan az én kis Etelkám jutott eszedbe, ki ma sírva menne ágyba, ha velem e cserét nem tettet volna; de visszafizetem azt neked, eljön az idő. Majd ha férjhez mégy, oly halat fogok lakadalmodra, milyet Kálmán király sem lát asztalán. Áldás reád, édes Erzsi.

S must siette a falu asszonyához. Erzsi pedig hirtelen lenyúla a kisdéd hal után, s behajítja a vízbe. Vígán szÖkdele fel az két vagy három ízben, mintha szabadítóját látni óhajtotta volna még egyszer, s leúszott a tó mélyébe.

Egy lovancz, ki míg ezek történtének, leszálla vala lováról, hogy azt a tóban megittassa, Erzsitől meg nem sejtve, látá a kedves alakot. A nap leszálla a hegyek megé; csak búcsúzó sугárai löveiének fel a sötétedő egen. A csillagok fényleni kezdének a kék boltozaton; úgy tetszék neki, hogy a szép fonó-leány esthajnalnak képe, csillagfényből, az ég színéből és a hajnal pirosából szöve. A leány felkölt, hogy haza induljon. A lovancz nem tudott elmaradni látásától; úgy tetszék neki, hogy őtet ellentállhatlanúl vonja utána valamely ismeretlen erő. A ló dobbanásai a lányt fölverték andalgási közzül. Amint visszatekinte, nyomában volt az idegen.

A lovancz térdre ömlött a lány előtt, s ezt mondotta neki: Bár ki légy, te, kinek nem talállok nevet, asszonya e vizeknek, vagy talán valamely földi királyné, ki csak mulatságból öltözél

szegénység külsőjébe, de kinek rád-született magasságod akként tündöklök keresztül e fódolékeken, mint a hold fénye tör által a fellegek sűrű csoportozatin; engedd, hogy kísérhessem lépéseidet, mert már sötétedik az ég; te ülj fel paripámra, én gyalog megyek melletted.

— Vitéz, mondá a lány, én az vagyok a mi nek látszom, s két kezem mivé táplálgat; nevem is mutatja éltem nemét, mert engem fonó Erzsi-nek nevez mind e világ.

— Bocsáss meg, mond az ifjú, hogy fel merem lebbenteni a fátyolt, melyben rejtezkedni akarsz; de én el nem maradok tőled, míg lakodhoz érsz; lovancznak egyik tiszte védeni az aszszonynemet.

— Kardodra a rövid úton nem lesz szükség, felele a leány, mert látd, amott fekszik előttünk a falu; ama végső házban, jobbra, lakik az anyám; annak mécse csillámlik felénk.

Némán lépdelgének egymás mellett. Az ifjú szíve kimondhatatlan érzelmek között doboga. Híjába kerese szót.

Erzsi most monda: Elértünk a házhoz; s meg-

rántotta a kis kapu kilincsét. Kösd a tűzhöz lovadat, s jer anyámhoz, s látni fogod, milyen az az én varázspalotám.

Az ifjú szavát fogadá.

Anyja, szép asszony s tiszteletre gyúlasztó, szelíd és nyájas, fölkele padjáról, s üdvözletté vendégét.

— Anyám, monda Erzsi, ím ez a lovancz engem herczegnének néz. Így tehát herczegnésen kell viselnem magamat. Adj helyt neki kastélyunkban ez éjjel, s osszuk meg vacsoránkat vele.

— Kérdésen kívül, mondá az anya; magyar nem szokott ajtót mutatni idegennek. Ha szűk is tűzpadunk, oly szívesen fogad vendéget, mint a leggazdagabb palota az országban. Szent királyunk meghagyá, hogy az idegeneket fogadjuk szívesen, s bizony ez az ő hagyása örökre fennmarad közöttünk. Ma vendégünket örömeoseb látom mint egyébkor, mert nem csak szívesen fogadhatom, hanem többet is tehetek elébe. Egy halászná, haza térvén a városból, hol vásáron vala, beszóla hozzám. A Fertő túlszélén lakik, s

nem mere sötétben menni; egy nagy ikrás pontyot hagyta itt; az lészen mai vacsoránk.

S amint anyja ezt mondotta, egy halászné kele fel a szögből, szép, milyet Erzsi még nem látott. Mágusi erővel, mint a hegyek tavai a hold fényében, vontta magára a szemet; színe mint a hóé; de szemeinek tüze gyanút támasztott, hogy e hó alatt örök paradicsomi rózsák tavasza virít, és hogy csak szerelem leblének van hiányával, hogy ellenállhatatlan hatalomban ragyogjon. Helyt fogának az asztal mellett, s a lovancz kezdé beszédét.

—Ti engem vendéglettek, s nem kérditek, ki vagyok.

— A ki vendége nevét tudakozza, és csak azután látja szívesen, az vendéget nem lát szívesen, mondá az asszony; azonban ha kedved van, tudatni velünk ki vagy, vitéz férfi, örömet halljuk a mit élőkbe adsz. Hogy messze földről jövéél közénk, azt beszéded hangján is vesszük észre.

— Valóban messze földről, felele a vendég; az én hazám Itália; nevem Rátold, nemzetem nor-

mann. Atyám elhagyd honát, elterjedvén ott a hír, hogy az Olaszföldön győzünk. Anyám megholt vala, s így az atyámat semmi meg nem tartóztatható hogy veszteg maradjon; lement Olaszországba, s vitt engem és nálamnál ifjabb húgomat. Vitéz ember volt, s a király gazdag birtokkal jutalmazd meg hadi tetteit. Kész volt mindig harczolni, de amint egyszer a görög császár hajói ellen kiméne, ott maradt; győztünk ugyan, de haza térvén, rettenetes vész veve elő a tengeren, s a hajó, melyen atyám vala, elsüllyedett. Én sokat sírtam amint meghallám a hírt; ha magával vitt volna el, legalább együtt veszénk; sokat sírtam azután is, de a sírás a holtakat vissza nem adhatja. Én és a húgom Apúliában nevelték egy rokonomnál, ki ott még előbb telepedett meg. Ez magáévá akarta tenni pénzünket vagyionunkat, s azzal sokat nem gondoltam. Ha megnövök, kardom visszaszerzi, gondolám magamban. Húgom nem tudt, ha gazdagok voltunk-e vagy szegények, én pedig óvtam magamat elmondani azt őneki; előbb vissza akarám szerzeni a mi minket illete, hogy vele mindenben úgy

osztozhassam, ahogy hív testvértől várhatni. Ije midőn épen azt forgatom, hogy álnok rokonomat mint támadjam meg kardommal, húgom vallást teve előttem, hogy szereti Gernádot, hitetlen gyámunknak fiát. Mit teheték így? Gernánd szép gondolkozású ifjú volt, őtet én is szerettem. Eltökélém tehát magamban, hogy igazaimat a birtokhoz húgom javának feláldozom. Kálmán királynak követei épen akkor érkezének Rogér királyunkhoz, nőül kérni annak leányát, Buhillát. Rogér nem ismerte vala Kálmánt és ezt az országot, s követséget küldé ide, hogy az tekintene meg mindent, és neki vinne hírt. A követek esztendeje már hogy itt múlatnak, és én nekik egyike vagyok. En a mit itt láttam, nagyon megszerettem, s minekutána az öreg Gernánd elhala, az ifjú pedig elvette húgomat, s a húgom vele szerencsés, megállapodám előbbi feltétemben, hogy itt maradok. Kálmán király zászlóaljában vettem szolgálatot, s lesz alkalmam fényt vonni nevemre vitéz tetteimmel, mert a keresztes-had a széleken van, s be kíván bocsáttatni. A király megtagadá kérésöket, mert nem felejtí, mint vi-

selék magokat a régiebbek. De azok nem akarnak megfordulni, s Kálmán vitézeket széd. Ovárra megyek, a várnagyhoz, s viszem a parancsot, hogy az őrizet utolsó legényéig ne tágítson. Kálmán maga is jó, noha kevesed magával. De ő király, és így magában is egész sereg. A katonát hamar éri veszély; de ha én életben maradok, úgy hiszem, egy egész vár lesz jutalmam, mert engem hűségben, vitézségben senki felül nem múl; s akkor . . .

A szó elhala ajkain, mert szeme és az Erzsie összetalálkoztak, s kétség támadott, ha mind az, a mit neki idővel fog ajánlhatni, illő adomány-e ily mennyei alakhoz.

A halászná, míg így folya beszédek, felkele s kiment. Ekkor beszóla az ablakon: Lovancz, paripádnak baja van; el akarja tépni fékét; láss hozzá hamar!

A mint Rátold kijöve, a ló hányá-veté magát, hortyogott, ágaskodott, rugdalózott; de távozván tőle az asszony, Rátold pedig közelítvén, ennek szavára azonnal elcsendesedék. Míg Rátold a megtágúlt hurkot szorosabbra voná a kantárszá-

ron, a halászná ezt súgá neki: Lovancz, paripádat én ijesztettem el, csak azért hogy jöjj ki, s titokban szólhassak veled. Rövid az idő, s nem veszed balul, ha nem úgy szólok amint asszonyhoz illik, hanem ahogy az idő parancsolja. Én hercegné vagyok, szabad vagyok, szép vagyok, gazdag vagyok, s szeretlek. Becsüllek azért a mit hűgoddal tevéi. Ha nőddé akarsz tenni, ímhol jobbam; még ma viszlek el váramba, s azonnal üljük menyegzőnket. Te léssz első a királynak széke mellett, első tekintetben, méltóságokban, gazdagságban, ahogy vitézségben és deliségben vagy az. A mit egy szerelmes nő kimondhatatlan tüze tehet, mindaz új meg új örömeikkel ékesítse mindég éltedet. — Ismét kinyújtá léié bájos jobját.

A hold reálövellé ezüst fényét; úgy álla ott mint egy eleven sugár; s amellet oly varázserővel, annyi kellemmel mosolygott, oly bizonyosságban hogy győz, és mégis oly igen kérőleg. Píllantásai, mint a mézbe mártott nyíl, keresztül járák az íjű vitéz szívét; de ő, bármi kecsegtető valának ajánlásai, bármi nagy a kísértet mely az asszony szépségéről reá hatott, tántorodhatlan

marada. Szemeit erről az ablak tüzére vetvén, így felele: Herczegné, te engem oly magasságra vonsz, hogy belé főm szédeleg. Látod e kis ablakot? magasbra annál a ki e kis házban lakik, óhajtásim nem mennek. Ő egész czélja életemnek, s én tőle soha nem távozhatom. Inkább halálotomat! — Parancsolod-e, kérdé tovább, hogy felkeressem emberidet, hogy őket hozzád elhozzam?

A szép asszony gyöngye tenyerével fődé el könnyekben ázott orcáját, s a másik kezével inte Rátoldnak, hogy távozzék. Mint a ki igen is közel ment a tűzhöz, ijedve szökéi vissza, úgy fordult el Rátold; nem tekintte többé a bájós alakra, s a viskóba sieté.

A szobába lépvén úgy jára, mint a ki az éjjeli vígadás szemfényvesztő pompájából a csillagos éj nyúgalmába tér el. Ezek a lármás szédítő örömek oly kisdedeknek látszanak neki, s egészen eltűnnek a mennynek csendes nagysága mellett. Mely boldognak érzette volna magát, ha Erzsinek szemében tudta volna érzeni, a mi a gyönyörű leány keblében hánykolódott! Lelkében egy-két perc alatt minden elváltozék. Ő is kijött vala a szó-

bából, látni, a ló körül mely baj van, s hallotta a mit az asszony monda Rátoldnak, és a mit ennek Rátold felele; s mi vala természetesb, mint-hogy a szerelmet visszaseretés jutalmazza?

De Rátold alig ülhetett az asztal mellé, midőn az úczán egyszerre Tűz! Tűz! hallatszék. A szobát eltölté a pernyeszag. — Erzsi kiálta fel: Anyám, ne félj; itt vagyunk mi! S Rátoldhoz fordáivá: Házunk ég! úgymond.

Az öreg kiszaladt, s Erzsi és Rátold utána. Szomszédjok gyúladt vala ki, s a láng már hozzájuk is általcsapkodott.

A Halász-herczegné megállott a kútnál, néhány nem értett szót bocsáta le a kát mélyébe, a lángba lobbant ház felé felvete egy marok vizet; s íme a vedrek önmagoktól keltek ki a kútból, s képzelhetetlen sebességgel ment be és ki a gém, s a vederből fercsengett a víz a perczegő szalmafedélre s mindég ott, hol a láng legdühösebben költ. Kevés pillantatok alatt el vala oltva a tűz.

Midőn a láng egészen elaludt, csak akkor szalada együvé a falu. Ez az eső ugyan jókor jöve, mondának a lakosok; ez nélkül egy ház sem ma-

radott volna köztünk. Erzsinek anyja is e gondolatban volt. De míg az öreg a maga szomszédjával és némely öregebb lakosokkal a kárt tekintgeté, s nézték, a tűz miként és honnan eredett, Erzsit és Rátoldot a halászné azon helyre vezette, hol Rátolddal szólott vala.

— Amint látatok, meg fog győzhetni benne-
teket, hogy én sem halászné, sem herczegné nem
vagyok, noha mind halászné, mind herczegné va-
gyok, úgymond. Nekem a Fertő birtokom, s én
vízi-fejedelemasszony vagyok; nevem Hullámka.
Erzsi, te engem ma örökre lekötelezél. A kis hal,
melyet vizemnek visszaadál, nekem kedvenczem,
melyre nagy gondom van; ahhoz igen különös
szerencse van fűzve, de azt előttetek felfödnöm
nem szabad. Midőn azt nekem visszaadád, azon-
nal jöttem ide, hogy neked egy adománynyal
köszönjem meg jószágodat. Akkor jöve Rátold
együtt veled. Láttam hogy ő szeret, de tudni
akarám, lángja nem hirtelen fellobbant láng-e.
Kísértésem nem vala kicsiny, úgy gondolom,
monda mosolygva; kiállá azt, s ez őt méltónak
kiáltja hozzád. Fogjatok kezet, szerencsések lesz-

tek. Valamikor szükségtek lesz reám, fonj egy orsónyit mint az volt, melyet a kis halért adál, lökd vizembe, s én nálad vagyok. Te pedig Rátold, menj; a Keresztesek lovai már honom vizeiből itatnak, kevés napok alatt a Lajtánál lesznek, Ovár mellett. Állj ellent nekik, mint nekem állottál. s a győzelem tiéd; nincs vas, mely úgy tudjon sebzeni mint az én tekintetem.

Összefogá a két szerelmes jobját, s beugrott a kútba. Rátold és Erzsi az épen emelkedő nap színe előtt esküvének örök szerelmet, hűséget. Rátold felszökék paripájára, s Ovár felé vette útját. Erzsi visszatére kamarájába s font. —

Kevés hetek múlva az úton, melyen Rátold méné minap, egy vitéz közelíte a falu felé, de bús kedvvel; arcza sápadt volt és véres, s eltikkadva látszott lenni. — Nagy Isten, monda Rátold, mert ő vala a vitéz; mi történt itt, s hova Ion a falu? — A csendes lakok pusztán állottak, leégett földelőkkel. Sarkantyút ada kifáradt lovának, s ment arra, hol az Erzsi lakja állt. Üres vala a ház, s szemeit rémíték a feketére festett falak. Elhala fájdalomában.

Valamely alak, mely tántorgva bolyongott a romok között, eitere útjából, s nem akara Rátold-tól láttatni.

— Uram, hozott Isten! monda; hiszen te is miénk vagy; midőn Rátold közelébb jöve, s ő és ez egymásra ismer ének. Rátold látta hogy ez az a halász, kitől Erzsi a kis halat megvette volt.

— Mondd el csak, jámbor, kérdé Rátold, mi történt itten? s hol van az most, ki e házban lakott?

— S ismernéd te őtet? felele a halász; most az én kalibámban múlat, s siratja leányát.

— De mi bajok leve? kérdé Rátold kövé meredve.

— Ah, felele a halász, az a haramianép, a Keresztesek, ránk ütének, kirablák, hamuvá égették falunkat, egyike Erzsit felvetette lovára s elnyargala vele! Hihetőleg táborokban tartatik a gyönyörű gyermek s szolgálójjá lett.

— Szabad lesz, vagy meghalok! kiálta Rátold haragra lobbanva. Szólíts elő minden fegyverfoghatót az egész tájon; én rájok ütök.

— Oh, felele az embér, mi csak vezér híjával

vagyunk; az egész környék készen áll; te menj kalibámba; sebeid vágnak, s ápoló kézre van szükséged. Erzsi anyja ott van; ő segélyedre lesz.

— Sebem nékem nincs; te a Keresztesek vérért látod rajtam, monda Rátold, s a kaliba előtt állának.

Ágnes mélyen síra fel, amint Rátoldot belépni látta. — Szólj, mi hoz tégedet e helyre?

— Mihály, a Kálmán király nagybátyja, hétszáz vitézével támadá meg a Kereszteseket. Mi csak fekvésöket akaránk kitanulni, de az öreg herceg ősz hajjal sem feledheté iijusága hevét. Messzebbre ment bé mint az okosság engedte, s körülfogának; karddal kelle utat csinálni megmenekedésünkre. Maga a herceg elesett, s vele igen sokan mások; magam sem értem, mint tudtam keresztül csapni annyi kardokon; de úgy tetszik, mintha ma kerülne a vas; számtalan dárda vala felvonva rám, számtalan nyíl pattoga le pajzsomról: magam karczolást sem kaptam. Mihelyt vége vala a küzdésnek, siettem oda, hová szívem vonszott.

— E szerint betölt a mit Erzsím álmodott,

monda anyja. Te alig hagyál el bennünket, s mingyárt nekiüle guzsalyának s font. Amint tele foná orsóját, ezt mondá: Most őtet nem féltem többé. Mint értette légyen a szót, nem tudom, de a szó, nemes lovancz, téged illete.

— Bár önmagáért font volna inkább! sóhajtá Rátold, úgy őtet nem érte volna baj: engem kardom véd. De a leány szerelmének ez az újabb bizonyossága gyógyító ír vala sebeire.

A nap a leány kesergései alatt múlt el, s Rátoldnak lelkében az a remény támada, hogy Erzsijét ki fogja szabadíthatni.

Reggel egy kisdud csoport gyülekezett a kalibamellé; széllveltolt harczolók, izmos karú földművesek, lángolva azért, hogy a zsványhadon bosszútállhassanak, s vezérükké kívánák Rátoldot. — Felkerültek a vívók hátúljának, mert Rátold tudta, hogy Ovár magát nem tarthatja sokáig. Hajolván a nap, már a had sarkában voltak, védve a mocsárok által, s erdőkbe rejtezve. Onnan kiláthatá a Keresztéseket.

A Lajta mellett egy egész sátorváros nyúlt el addiglan, hol az egyesül a Dunával. A Keresz-

tesek hada, Emikó alatt, Óvárnál fekvék; de a sátorokban temérdek sokaság nem találta helyt. Őrtüzeik a szerént csillogtak mint a csillagok az égen; csoportokra foszolva mentek ki rablani, 51-dökleni, pusztítani a vidékre, s gazdag zsákmánynyal tértek meg, versengve egymás között, hasonlók a tengerekhez, melyeket ellenkező szelek dúlnak. Emikó, s Tamás lovancz, Vilhelm, Klarbold, és még más vezérek nem bírának vélek; a vad nép zúgolódva engedelmeskedék még vadabb hadnagyinak.

Ezek éjjel az Emikó sátorában ültek. A kereszties zászló, kiszögezve a sátor előtt, csapongott ide s oda, mintha kárhoztatná, mit a szent jegyet viselő gonoszok cselekedtenek. A hold, vastagon tornyosodó fellegeből tisztelő tekintetet lövele olykor a szent jelre, de a siető fellegek mingyárt béborították — jövendőllő képei a zsványhad igyekezeteinek.

Vacsoráltak vezérek: Emikó, Tamás, Vilhelm és Klarbold. A bükk- és nyírhasábok kétes világot terjesztettek el; a szurokfonadékok szomorúan kevergeték füsttel egyveleg lángjaikat

az ég felé; a sok szolga jött és ment, majd fel-
pislítva a bizonytalan fényben, majd a homály-
ban eltűnve, mint a sötétség fejedelmének szeren-
csétlen martalékai.

— Vitézül összeapritánk, kik utoljára omlá-
nak ki a várból, mondá az egyike.

— Nem tarthatják sokáig magokat, mondá a
másika.

— Mi[^]nk az egész ország, ha Ovár eldől,
mondá Vilhelm, s akkor vitézségetek fejedelmi-
sen jutalmazom meg.

— Hogyan érted azt? kérdé Emikó.

— Az utolsó küzdésben én szeltem le a király
legközelebbi rokonát, s így az helyett én vagyok
örököse; a magyarföld királysága engem illet.

— Úgy még azt kérdd, ha koronád mentté
teszi-e fejedet kardom ellen; mondá Klarbold.

Vilhelm haragra gyűladva szökött fel ültéből
s előrántotta szablyáját.

— Legyen eszetek, kiáltá Tamás; elébb ve-
gyétek meg a várost, s akkor osszátok fel az
országot.

— Nem úgy, mondá Klarbold; osztozzunk

mingyárt! mingyárt! Egyikünk az országot kapja; másikunk minden aranyát, ezüstjét; harmadikunk minden szép asszonyát és lányait; negyedik folytatja útját a Szentföld felé, s mi többiek mindent adunk neki, a mire szüksége lesz magának és hadainak. Koczkát ide, s az osztály mingyárt megesik.

— En vetem a koczkát, mond Emiké; én a lányokat veszem. A magyar leány szép birtok. Utolsó csapásomban egyet kaptam mutatóba; az oly gyönyörű, hogy nem nyugszom, míg mind enyém nem lesz. A kit sorsa királylyá tesz, nekem egy herczegséggel fog tartozni. Abban élek majd, mint egy paradicsomban.

— Lássuk a leányt, kiáltá Klarbold.

Emikó felkele, s áltvitte őket a szomszéd sátorba, s félrerántá a kárpitot. Ott üle a szép leány, s sírt és font. —

— Igazod van! mondá Klarbold, s Tamás beléugrata szavaiba: Oh ezért örömetst odahagyhat az ember egy országot! De hihetd-e hogy ennek találod mását Magyarországon? Ha neked volnék, én ez egyért mind oda adnám a többit.

Emikó kivitte őket a sátorból.

— De mi lele téged, hogy a szép gyermeket még éjjel is fonatod? kérde Klarbold.

— Azt neked el kell mondanom, mondá Emikó; mert a dolog csudálatos. — Amint elhagyóm váramat, az anyám testvére, egy vén leány, lent ada nekem, s meghagyá hogy fonassam meg az első rableánnyal, kit magam fogok elfogni, kit lovam hoz táboromba, és a kinek feje mennyei tűzként csillámük. Ha az sírással fonja meg a lent, ha sírással fehéríti ki, ha sírással szövö gyolcscsá, és ha inget sírással var belőle számomra, úgy az ing engem jobban meg fog védeni minden pánczélnál, úgy engem semmi fegyver nem fog. Nem egészen értettem a néném szavát; de amint minap kirablottam egy falut, ezt a leányt láttam meg, hogy előttem egy lángra borúit házba vonta meg magát. Feje csillámlott mint a menny tüze. Akkor jutott eszembe a mit néném mondott volt. A leány futott a házból, én utána; megragadtam azt, felrántottam lovamra, s szaladánk. Most durván bánok vele, hogy szüntelen sírjon míg a munka tart.

A hajnal hasadozni kezdte. A tábori-kürtök megriadának; a vezérek odahagyák a sátort, mindenike hadaihoz ment, s kezdődék az ostrom. Erzsi szíve mély bánatában mindég fona, s könnyeivel áztatá lenét. Bármely nagy vala körülé a zaj, bármint futának, tolongának azok, ő mindég fona, mindég fona. Végre tele vala az orsó. Ekkor felkölt, s: Hullámka segélj! ezt kiáltá, s a Lajtába lóké fonását. Nem vala mit késni tovább, mert az ostrom nagy tűzzel folyt. A Keresztesek már úgy hitték hogy zászlóikat ki fogják szögezhetni a megmászott falakon; csak a király nagylelke s a magyar nép vitézsége tartóztatá kevés ideig a győzedelmet.

Alig vala vízben az orsó, s a Lajta azonnal duzzadni kezdte, a Keresztesek hídjait eltépdelte; a rét, hol táborok állott, le-leszakadt lábaik alatt, s nyomaikban forró víz serkede; a lovak lehányák ülőiket, s keresztültörtek a gyalogságon, s azokat összetaposák. Vízi csudák jövének elő a folyamból, olykor pánczélos halemberek is, kik, midőn a kereszteshad emberei kardot rántottanak rájuk, oly sebességgel fercsegték bőv vizeiket, hogy egy-

szerre lerogyának. S a zavar, kivált a tartalék-hadnál vala igen nagy. Kik a bástyák körüi dolgoztának, látták a zavart, s megfordultak, részint segíni, a kiket megtámadva gondoltak lenni, részint hogy idejében futhassanak. A tábor tüzet kapott, s dühösen lobogtak lángjai. Rátold csak azt várta, hogy kezdődjék az ostrom, s meggyújtá a sátorokat. A fogoly magyarok fegyvert ragadtak. A mi pánczélt, kardot, nyilat, gerelyt, lánccsát, dzsidát a Lajta és a Duna Aba és Endre királyink ideje olta elnyelt, mindazt most kihányák a habok, s a foglyok mohón kapkodák fel. A király kiomlott a városból, hogy használhassa az ellenség megmagyarázhatatlan visszavonulását. Kimondhatatlan volt a keveredés. A szaladóknak úgy tetszett, mintha híd állana a Dunán, de az csak szemfényvesztés volt; oda szaladt minden, s a vízben találá vesztét. Semmivé lett a temérdek sokaság; igen kevesen, s ezek közt Emikó és Vilhelm, lovaik gyorsaságának köszönheték üdvöket.

Kálmán Rátoldot előtalálta, midőn ez üzésre buzdítá a foglyokat. A király, a magyarok, sőt

még a zsvány ellenség is, úgy hitték, hogy a győzödelem onnan jó, mivel Rátold hátúiról rohan az ostromlóknak. Mihelyt megleve a zavar a keresztes nép közt, a Lajta azonnal visszatért medrébe, a fakadások eltűnének, s a föld többé nem ingott. A király mondá Látóidnak: Te az országot és engem nagy Ínségből ragadál ki; királyi adomány légyen vitéz teted jutalma.

— Uram, felele ez, s el akará mondani, mit köszönhet a Hullámka segédjének; de egyszerre ömlött a könnyű eső, s egy lassú szózat ezt súgá neki: Hallgass! — Rátold engede az őtet védő vízi-fejedelemmének.

Kevés napok múlva meglőn a Rátold és Erzsi menyegzőjök. A halászember nem feledé ígére-tét, s oly hallal kedveskedék a szép menyaszszonynak, melyet a Fertő sem azelőtt, sem azután soha nem adott; Erzsi pedig azzal köszöné meg a hív ember szívességét, hogy a kis Etelkát magához vévé, s úgy látá gondját, mint tulajdon életének.

Rátold kedves Erzsijével és az Erzsi anyjával azon jószágba költözék, melyet neki a király

ajándékozott, s abban oly boldog életet éle, bogy Erzsijének nem volt oka, Hullámkának kegyét, férje vagy maga eránt, új fonadékkal megnyerni.

Rátoldnak nemzetsége még él. Úgy beszéli a monda, hogy a háznak minden század kezdetével egy lyánya születik, ki teljesen hasonlít a törzsanyához, s a nemlátottnak különös kegyében áll. Altaljában a szeretetre méltó törzsanya s Hullámka vetélkedve őrzik egymással a halhatatlan nemzetet. Úgy beszélnek a ház cselédjei közönségesen, hogy az éjfél óráiban oly pergést hallanak mint a fonóleány orsójáé, s ez a pergés úgy tekintetik, mint a mi a háznak boldog jövőndöt ígér. A dajka azt is hirdeti, hogy a fonó Erzsi bájos alakja megjelené egy kised bölcsője mellett is. Nem szenved kétséget, hogy Hullámka különböző időkben jelentette ki kegyeit a háznak sok egyes tagjai körül; de annak elbeszélése nem tartozik azon regéhez, melyet itt Rátold és a szép Erzsi felől mondánk.

A KINCS.

Az időben, mikor a mi Erzsébetünk, Zsigmondnak leánya és a német Albertnek özvegye, s a lengyel Ulászló, koronánkért versenytének, egy estve Günther, kézsmárki polgár, kiméne a város kapuján, Nagy-Szalók felé. Kiére a faluból, s egy csoport katonaságot láta közelíteni. Neki-bódúlt emberek! gondolá magában; a ti vakmerőségtekért nekünk kell lakolni! — De mind közelébb jutván a sereghez, ráismere a várnagyra, Prényire, s némely másokra, kik ezalatt a kézsmárki várat őrzötték.

— Hova ily későn, jó öreg? kérdé Prényi, megállítván paripáját.

— A ferdőbe, Nagyságos uram, felele amaz.

— Szeretem, mondá Prényi, hogy ily későn is

útnak látlak eredni; jele, hogy derekasan befűtöttem a cseheknek; ha közel volnának, nem mernéd e kimenést.

— Oh az világos, hogy az Erzsébet zsoldosai tartanak tőled, mondá a kézsmárki polgár; messzére visszavonák magokat.

— Ha segél Isten, felele a várnagy, kevés idő alatt az egész Szepességből kitakarodnak. A királyhoz most jő egy nagy sereg lengyelség Budára. Azok közzül én néhány osztályt kapok; már csak két szállásnyira vannak. Ha velek összeegyesíthetem hadaimat, ezeket itt könnyedén visszatolhatjuk a Morva-szélekre; sem erő, sem fortély nem tarthatja meg. Míg pedig a segédcapat megérkezend, hírem — s szabad elmondanom — ismért vitézségem, elolthatja kedvöket, kezdeni valamit. — Jó szerencsével, öreg! mondá, s sarkantyút adván lovának, csapata után nyargala.

Günther veszteg állt, s mindaddig néze hátra, míg Prényi s népe eltűnének szemei elől.

Így állanak tehát a dolgok? mormogá magában. Szerencse hogy megelőzhetjük; itt nincs mit

veszteniünk időt. — Most sebesebben kezdte menni, de hirtelen más gondolat érte, s úgy mérsékletté lépésit, hogy menése csak sétálásnak látszhatott. Azonban a ferdő felé közelítvén, becsapott a bokrok közzé, s sietve ment. Egy vén fenyő alatt, melynek kérgébe egy balta vala kimetszve, hogyan azt pásztorok és favágók mulatságból tenni szokták, megállta, gondosan körültekingete, ketőt fittyente, röviden és élesen, s felfülett. Azonnal felele neki egy más fittyentés, de távolyról. De végre halla valakit lépdelgetni, s a csalit közt két alak láttatá magát. Az Rvbald vala, Giskrának ifjú, szép, nemes alvezére, és még egy cseh.

— Rajta! mondá nekik Günther; ne veszítsetek időt; Ivézs márkra még ma rá kell ütnötök; Prényi segédet vár.

— Tudjuk, felele Rvbald, s készen vagyunk.

— Igen? kérdé Günther; de megígérte-e Giskra, hogy enyém lesz a klastrom?

— Megígérte, s bizhatsz szavában, felele Rybald. Húsz emberemmel, ím ennek vezérlése alatt, s itt társára mutatott, azt tehetd, a mit akarsz; felelek érte, akármilyen nehéz légyen a mit tőlök ki-

vánni fogsz, ők magokat elrettenteni nem fogják; sőt minél véresebb és pusztítóbb munkára hívod, annál készebbek lesznek.

Koptár úgy állott, hogy a hold arczára vetette sugárit, s Günther annak arczában s egész alakjában bizonyítását találhatá Rybald biztatásinak.

— Jó, tehát áll a mit elvégeztünk magunkban. Oly sokat beszélénk felőle, hogy nem szükség újra elmondanunk, s én nem múlathatok. Sietek, s azon leszek hogy elcsalhassam a kis-kapu őrjeit. Majd, ha leszáll a hold, s tizenegyre mutatnak a csillagok, legyetek állástokban. Hozzon a jó szerencse!

Az öreg eltűnt. Rybald és kísérője a csalitba tértek vissza.

Ejfél felé vala az idő; a városban minden alvék, midőn zaj hallatá magát, mely mindinkább nevedett, s végre az uczákat eltöltötte. A sikoltozás, a kardok csörgése mutaták hogy megvannak támadva; de azt is, hogy a várbeli őrizet védi magát. Így tartá fogva az elméket rettegés

és kétség egész éjjel. A hajnal világot vette a homályra, s a remegő lakosok előtt győzőknek a csehek jelenté. Cseh örök álltak a bástyákon és a kapuknál. Csoportokban vitetének a foglyok; a holtakat hordották, temették, a nyert tábori zsákmány számíttatott, jegyeztetett; kisdud osz-tályok járnak fel és alá az úczákon, hogy rend tartassák. Az asszonyok félve közelítőnek ablakaikhoz s vissza-visszakapák magokat, míg lassan neki-bátorodtak tovább is tekinteni ki. A fiúgyermek kilopódnának az úczákra; a lakosok elkezdék szokott munkáikat, minden elcsendesedett; csak egy toronyban tarta még zaj, hova az őrizet közzül némelyeket eszmélet, rémülés vagy szükség vitt vala. Rybald népe legjobbjával a piacon foga helyt. Sisak nélkül állott. Egy nyíl karczólást ejtett rajta. A város tanácsa megjelent előtte, s alávétő magát rendeléseinek. Ha Rybald valaha volt szép, most vala az; a hadított szerencsés kiütése egész alakján előnté varázserejét.

— Prényi a holtak közt van-e, vagy elfogott? kérdé Rybald.

— Keresztülvágta magát, felele egy szózat. Sebem az ő kardjától jön.

— Kár! — kiálta Rybald.

Koptár jöve felé, s ezt mondá neki: Uram, az öreg Günther kér, ne utáld meg házáat, és szállj hozzá. Engem is befogadott szolgálatimért, melyeket neki ez éjjel nyújtottam.

— S mint ménének dolgaid, kérdé Rybald; úgy tetszik, te nem vérezél.

— Uram, felele ez, nekem többet ily munkát ne adj! Nem kell-e a becsületes katonának fellobbanni, midőn mások fegyverrel dolgoznak, Ő pedig nyavalyás barátokat kénytelen kihányni lakjaikból. S ha mégis ölnöm volt volna szabad őket, nekem kelyhek fiának, ki papok gyűlölésében születtem és neveltetem!

— Talált nagy kincset az öreg? kérdé Rybald.

— Nem tudom, felele Koptár; szobájában ül, s papírosokat forgat.

— Mit akar azokkal?

S elérének a Günther házához.

Olhájt *), ez vala neve a Günther egyetlen leányának, velek a grádicson akadt össze. Mintha a nap sugárai göndörödtek volna össze homlokán, úgy tündöklőnek szög hajai; a múlt éj rémülései orczáinak rózsáit nem letörlötték, hanem csak megfuvallották. Tartása komoly volt, beszéde idegen-hangzású, szózatja édes és lágy, mint a virágok lengése. Rybald, a győztes, a nap hőse, rengeni érezte magát, s még a vad Koptár is szelídebb érzelmekre olvadt. — E pillanatban érkezök egy követ.

— A bástyát mingyárt meg fogják vehetni; csak Rybaldot várják; a bástyába-rekedtek ugyan eleresztést kívánnak, de nekik azt engedni kár volna; lakójának, mert onnan jött a nyíl, mely fejedet érte. így a követ.

— Az őrizetben ők a legvitézebbek, mondá Rybald. Hogy sebet kaptam, az én hibám; ki hagyá levennem sisakomat? Ereszszétek szabadon.

— Az szép tőletek, mondá Olhájt; s Giskrának

*) Olhájt magyarul a mi az idegeneknél Adelhaida. Ez vala neve a szent László király hitvesének is.

magasztolása azért a mit ez éjjel teve, neki nem volt volna kedvesebb mint a kevés szó.

Hetek múltának el. Az öreg csak egy-két pillanatnyira jött néha házához; szüntelen a klastrom írásait forgatta; ezt megvetéssel lökte félre, azt egy-két pillantással futotta végig; úgy látzott, mintha bizonyos papírost óhajtott volna megkapni. Most egy irha jutott kezébe. Megolvastván egy-két sort, felszökött Örömében, összehajtá a levelet, kebelébe zárta el, s ment házához.

Rybald és Olhajt a ház kiskertjében mulatának. Kastélya felől beszélgete, az Óriás-hegyek közt; hogy beléunt a hadba, zsoldért szolgálni; hogy minden vágya a hazamenetel, ha tudnillik egy valaki kísérni akarná.

Olhajt némán hallgatá szavait; úgy tetszék neki, már a Rybald kastélyában sétálgat; midőn Günther belépe hozzájuk, s beszédöket megszakasztá.

— Nagy dolgot kell közlenem, mondá Günther; jertek fel szobámba.

Koptárt ott találák: Günther rendelte volt oda; épen gyertyát gyújta nekik, mert sötétedni

kezdett. Az öreg béreteszelé az ajtót, s Rybalddal az asztal mellé ült. Koptár egy szögletbe vonta meg magát, s mozdulatlan üle ott; csak szemei szikráztanak, mint egy kísértetnek, mely éledni kezd. Günther elővóná pergamentjét, s így szóla: — A Rajna mellől jöttem ide, hírt vévén az itt elásott kincs felől, s esztendőök olta nyomozgatom, hol akadhatnék e levél után, mert csak ez mutatja ki, azt hol keressem. S íme feltaláltam azt! kezemben van! De minekelötte felolvasom előttetek, fogadjátok esk alatt, hogy segélyemre lesztok a kincs felvételében, vagy hogy arról soha szólani senkivel nem fogtok. — Megesküvének. —Az öreg ellassított hanggal olvasa:

„Én Fráter Gregórius, legméltatlanabb tagja azon szerzetnek, mely Benedictus atyánk törvényeit követi, apátom parancsából jegyzem fel itt, a mit Fráter Taciturnus adott elő, egészen azon szerint, ahogy azt ma apátom és én magától őtőle hallottunk, hogy a csudatörténet emlékken maradjon a későbbi apátoknál, és a megholtért mindenike imádkozásokat tartasson, de a dolog senkinek ne beszéltessék.“

„Épen ötven éve most, hogy szerzetünknek egyik barátja egy reggel kiméne a hegyekbe gyógyfüveket szedni, s egy emberre akada ottan, ki élet nélkül látszott a földön elterülve. A gyógyos barát látta, hogy az embert csak ájulás zsibbasztotta meg, s igyekezett feleleveníteni, de mind hiába. Elunván vele a hasztalan bajlódást, felvette vállára, s levitte a conventig. Hosszas fáradozásai után végre annyira ment, hogy az ember felébrede ájultából, de semmit nem hallott, semmit nem látott. Az apát megszánta a szerencsétlent, felöltözteté szolgáló fráterré, s némaságára nézve Taciturnusnak nevezte el. A néma fráter sanyarúan bána magával; nem veve részt semmi örömben, csigázgatta testét, s mindannyiszor hogy feltűnt a nap amelyen megtaláltatott, eszmélet, sőt élet nélkül látszott lenni, mint akkor vala midőn ide hozatott; s az mindenféle gondolatokra ada alkalmat. Nyolcz nap előtt megbetegedett, s amint az apát velem együtt belépe cellulájába, csudák csudája! a néma fráter elkezde szólani. Köszönte az apátnak mindazon irgalmat, a mit eránta a klastrom minden tagjai bi-

zonyítának; örvideni monda magát, hogy Isten neki, kevés perczekkel elébb mint meghal, a szólast visszaadá, s így másoknak tanulságul elbeszélheti, miképen élt légyen, s azon kegyelemért könnyöröghet, hogy őtet kereszteljék meg, mert ő pogány. — Apátom és én nem kevésbé álmélkodánk szavain, s alázatosságban magasztalánk az Úr hatalmát és kegyességét; fráter Taciturnus pedig folytatá előadásait.“

„Ámbátor szent István dicső királyunk behozá közinkbe a keresztyén vallást, s az e földön szaporá gyökereket vert és szélesen kiterjede; a pogány vallást mindazáltal egészen kiirtani lehetetlen volt. A kik megátalkodtak lelkökben s mindég idegeneknek mutaták magokat a keresztyén valláshoz, a hegyek közzé rejteztek el, bíztatván magokat, hogy a régi vallás győzni fog az újon, legalább a parancsolt tanítás követőin véres bosszút fog állani.“

„Egyike a hegyek közzé rejtezetteknek, neve Tolczán, Kézsmárk mellett vontá meg magát. Egykor papja ama régibb eltiltott vallásnak, vagy, amint azok a magok áldozóikat nevezték, táltosa?

Bé vala avatva a bűbájosság titkaiba, s tanácsot tartott a gonosz lelkekkel; s segítve általok, rá-talált a földbe ásott kincsekre, s fejtegette a jövő-vendőt.^{4f}

„Pokolból eredt mesterségeit azon völgyekben űzte, melyet ma Szénpatakiaknak neveznek, s a mely köven áldozatjait szokta vala égetni, az még mostan is Tűzszirtnek mondatik. Midőn IV Béla kúnhadakat szólíta az országba, azt kezdé reményleni, hogy a régibb vallást ezek bizonyosan helyreállítják; de látván hogy azoknak egy része az országot ide hagyá, a másik pedig az új tudományra tért; feltette magában, hogy az országon bosszút áll, s bővségének forrásait elpusztítja. Erre neki segéd-társ kívántaték. A lelkek neki hozának egyet.⁶⁴

„A Templáriusok lőcsei mansiójában volt egy, Astári Guidó név alatt. Ez csak kevéssel előbb téteték által Európába Syriából. Egy vak történet őt e hegyek közzé, s épen a Tolczán sziklakjába vezérletté. A táltos csudálatos szavai, és még inkább lyányának csudaszépsége Guidót magán kívül ragadták. Tolczán nevelgeté az ifjú

lángjait, s azon volt, hogy ötet egészen magához csatolhassa. Látván hogy az halálosan belészerete Piroskába, s nélküle nem élhet, egy estve behívá szirthajlékába.“

„Süvöltve szállongának a sziklák felett a szelek, a fellegek sietve repültenek tovább, a láng a Fűszirten perczegve s csapkodva villogott, s csudás árnyak festődtek a szirtfalakra. Tolczán vad tűzre gyúlonga. Akkor közelíteni hallá Guidónak lépteit, és ahogyan a vért szomjúzó oroszán szalad prédája elébe, úgy ő most Guidónak.

— Ülj mellém, mondá neki, s halld szavaimat.

Minekutána leüle amaz, Tolezán így kezdé beszédét:

— Itt e hegyek közt, e sziklák alatt, melyek úgy állanak mint tornyok, és a melyeket épen ezért a köznép hét-toronynak nevez, egy kincs vagyon. Valami Hunniában él és terem, aranyból áll ott; közepében pedig arany feszület, s a feszület körül Mária s a tizenkét apostolok. Minden esztendőben hét éjszaka nyitva áll az ajtó *).

*) A monda szerint nagypénteken, János, István, Kissasszony, Lucza, karácsony és Sylvester napjain.

Hald oda bémegyen s kihoz valamit a kincsből, kimondhatlanul szerencsés leend holta napjáig a kincznek azon neme által, a mihez az onnan kihozott darab számláltatik. Ha pedig a fészület hozatnék ki, úgy a gazdag Hunnia megfosztatnék minden javaitól, s a tartomány pusztává válna. Tudod mennyire gyűlölöm e népet, s a fészületet innen régen kihoztam volna, de azt tenni nem áll hatalmamban: azt csak az teheti, a ki egykor keresztyén volt, de elszakadt a hittől. Szemem téged választotta ki e nagy munkára. Te nem vagy magyar, nem vagy keresztyén, bár fejér palástodon piroslik a kereszt. Szánd el magad a nagy munkára; kedvez az éj, s vedd jutalmul leányomat. Akkor osztán megyünk, merre neked tetszik.“

„Guidó felszökött: — Búdó és Nussz világíták fel elmédet, hogy álnézél lelkemen. Sem magyar nem vagyok, sem keresztyén többé, s készen állok megtenni a mit parancsolsz. E tűzre esküszöm, a Legszentebbnek képére, Méte anyára esküszöm neked, s ennek fiára Anthropószra *), eloltom a

*) A Templom titkos tanításai szerint.

hétágú lámpát.* — Tolczán megfogá karját, s ki-rántotta magával az éjbe.“

„Némán ménének egymás mellett, keresztül a völgyön, s fél a hegyre. Mindég zajgóbban vi-sított a fergeteg. Kövek hömbörgének eleikbe, mintha gátlani akarták volna útjaikat. Hasztalan vala minden akadály. Tolczán neki egy világot mutata a bérczen. Minél közelébb érének, annál nagyobb vala a világ. A barlang nyitva állott szemeik előtt, s íme már a toroknál valának. Két kasza forgott a torok előtt, úgy hogy a barlangba semmi nem mehet, hogy darabra ne vagdaltas-sék. De Tolczán elovoná kebeléből varázsvessze-jét, megilleté vele a kaszát, s az legottan elaka-dott, s nyitva állott a bemenetel. Guidó és Tol-czán bemenének a barlangba, s nem gondolván a körülök fekvő kincsekkel, a fészület felé tar-tottak. De annak zsámolyánál egy öreget látának ülni, tiszteletes arczatban; fején korona, kezé-ben szikrázó villámok s mennydörgések léptei. Ez megszólítá őket: S ti annak napja éjén merész-litek-e tenni istentelenségteket, ki Hunniának határra béhozta a legszentebb vallást? Fus-

satok innen, szerencsétlenek! — S a két gonoszt kibeszélhetetlen ijedelem szállá meg, s futottanak.“

„S a szerencsétlen Tolczán én vagyok. — Mint találtatok rám, azolta mint éltem közöttetek, nem szükség beszélnem. Visszafordulván a nap, melyen a gonoszt tevénk, halálos ájulásba süllyedtem el. Lelkem a barlangban vala, hallottam ítéletemet és a Guidóét. Büntetésem az lön, hogy némuljak el és siketüljek meg, s minden évben egyszer szenvedjem kárhoytatásom éjjeli gyötrelmit. Hogy azokat nem fogom szenvedni vég nélkül, hogy Guidó is remélhet irgalmat és feloldoztatást, azt egyedül Piroska fogadott lyányom imádságinak köszönhetem, ki irtózással nézte szüntelen búbájoskodásimat, s azon éjjel elszalada, szent könyörgéseket tön érettünk, s amint nekem egy álom jelentette ki, apáczává leve, s a klastroma falai között megholt. Egyike legkínzóbb büntetésimnek az vala, hogy Guidónak szenvedései felől is vettem hírt.“

„Ő ama rettenetes éjjel Lengyelországba akart vala áltfutni, de lábai merevedni kezdének a

határon; hidegebbé s mindég hidegebbé érzette válni szívét, s kővé változott. A gondolkozhatás, az érezhetés tehetségei megmaradtak benne, de belgyötrelmeit senki le nem írhatja, képzelni senki nem tudja. Esztendőnként azon hét nap, melyen a kincshez nyitva Ion az út, neki a Tűzsziert körüi kell szolgálni, s a kolcsot annak adni, a kinek azt tőle kívánni elég bátorsága van, s erővel elvenni tőle, ha általadni vonakodnék. A köles birtokosának egy órája marad; eltelvén az, a barát ismét előjön, s bezárja az ajtót, nem kérdve, ha kijött-e a másik, s újra kővé mered. Mindaddig fog megmaradni e kővélváltozásában, s a rajta fekvő átok mindaddiglan fel nem lesz oldva, míg találatik valaki, a ki tőle a kolcsot elkívánja, s a barlangból elhoz valamit a mi nem arany, de drágább mint az arany. S ide három teremtésnek kell jönnie és három különböző időben. Nekem, született pogánynak, idő engedtetett a megtérésre: neki, hitesegett keresztyénnek, keményebb büntetés jutott. Belső szemem gyakorta látá a rettenetes vándort, s megborzadtam látására.

S Fráter Taciturnus ímmost kéré az apátot

hogy őt végye fel a keresztyének ügyességébe. Kérése teljesítetett. A szent tételen egyedül én jelentem meg. Erre Fráter Taciturnus a fal felé befordult, elszunnyadott, s többé soha fel nem ébre de.“

— Van-e kedvetek velem jönni, s felvenni a kincset? kérde Günther, Rybaldhoz és Koptárhoz fordulva, minekutána az irhalevelet összehajtotta s kebelébe elrejtette. — Az éj kedvező.

Koptár felele: En minden csatáiban forgottam Ziskának, s örömmel öntöttem ki vad bosszúmat ellenséginken, s annál nagyobb, minél kegyetlenebb volt az; valami a természetben undorító vagyon, mindazt láttam; bátran nekimegyek a pokolnak, s tivéletek örömmel mégyek. A barátokat klastromj okban elkínzattam, amint tőlem kitölt; most már a kövé válttal is elkövetem majd a mit erőm enged.

Rybald szelídebben, okosabban felelt neki: A mit nekünk pergamentedből olvasál, szomorú portéka; bár valami okosabb körül forognának vágyaid mint az arany. Magamért soha nem teném e menést; de tudni, hogy te veszedelmeknek

beszed ki magadat, s mégis segéd nélkül hagyni, azt sem nyerhetem meg magamtól. Az én kardom derék vasú; meglátjuk, nem fogja-e meg a barátot.

Günther ezt mondá: Fele annak a mit kiho-zunk, enyém, fele kettőtöké.

— Tartsd meg az én részemet is, kiálta Ry-bald; ha megjövünk, én annak helyébe egyebet kérek, a mi nem arany, nem gyémánt, de drá-gább a kettőnél.

Günther rámeresztő szemeit; ő nem ismere jobb valamit mint az arany.

— Az én örömöm a háború; ha van jobb kar-dod mint az enyém, én azt veszem részemért, úgymonda Koptár; hah, mint szeldelem össze majd a kehely ellenségeit!

Kezet fogának mindhárman, s elindultanak dolgaikra.

Olhajt a ház kapujában állott. Pillantása Ry-baldot fenntartóztatá. Míg a más kettő ment, ezt mondotta megilletődve: Atyám félelmes dolgokat forgat elméjében; néhány nap olta sejtem azt minden mozdultából. Légyen gondotok rá, s védjétek

minden bajában. Kezetekbe bízom ötet, én rajta nem segíthetek, mert előttem titkot űz,

— Ne félj, kedves leány, monda neki Rybald; én nélküle vissza nem térek; együtt látsz meg bennünket, vagy épen nem.

— Isten szent nevéért, ezt sóhajtá Olhajt; s oly közel-e a veszélyhez? Oh, légyen gondotok reá! De legyen magatokra is, mondá lassúbb szóval.

— Most kap becset az élet előttem, felele Rybald, minthogy azzal néked tehetek szolgálatot, s te gondban vagy érette!

S ment amazok után. Amint eltűnt az Olhajt látása elől, ez visszafordúla a grádics felé. Könyvek reszketének szemeiben.

Már a szénpataki völgyben járának, közel a Tűzszirthez. — Az éj gyönyörű volt; a csillagok nyájas játékban szikráztanak alá. A lomniczi csúcs, elfedve hóval, kevélyen fejelett a hold világában. A szellők melegen lebegtek; csendes vala minden. A három elmerülve vala, mindenike saját érzelmibe. De amint a csillagok tizenegy órára mutatának, ijesztő zördület méne keresztül a szírt hasadásain.

Günther hirtelen kapa két társa karjához, s: Most ideje! úgymond.

S íme látják jöni a barátot, le a maga tetőiről. Bálványkövek hömbörgének léptei alatt. A zöld tó zuhogva szakadt alá a szirtfalon, midőn behágott a vízbe. Karja ketté törte a legizmosabb tölgyeket. Megállta előttök kolosszi nagyságában. Rybald és Koptár kivonák kardjaikat, s néki-menének.

— Tegyétek le kardotokat, mondá a barát: az engem nem sért. A ki kiállja jelenlétemet, megkapja a mit óhajt.

— Ide tehát a kolcsot! kiálta Günther.

A barát levette azt cordájáról, s áltadá neki. Günther inte társainak.

Im az arany kapu előtt állottak. Günther a zárba tolá a kolcsot. Rybald így szóla: Nekünk egy óra engedtetett, én tehát kinn maradok, s nézni fogom a csillagok forgását, hogy el ne késsetek.

Megnyílt az ajtó, s képzelhetetlen kincs terüle el szemeik előtt. Az egész hegyboltozat arany vala; arany utak nyíltak benne mindenfelé. Az

iható arany lév folyt, mint egy széles és mély patk, s arany halak játszadoznak benne. Aranyréteken arany lovak legeiének; a vert-arany hordókban állt; az arany bor kádakban tajtékszott s forrt; kardok és nyilak, paizsok és sisakok sárgán csillogtanak; arany tölgyek és fenyvek magasra nyúltanak fel, s ezer arany madarak csevegének ágaikon. Günther mindenhez kapkodott és ismét letette, hogy egyebet vegyen. Koptárral együtt már nagy rakás holmit tola a nyíláshoz, hogy majd egyszerre hömbörítsék ki a kapun, és mégsem szűnhetének meg mindég újabb holmit szedni.

Azonban a Gönczöl-szekere nagy utat teve az égen, s Rybald elborzadva látá hogy az idő mingyárt eltelik. Kiáltá Günthert, kiáltá Koptárt, de azokat siketekké tévé az arany. Akkor egyszerre nehéz lépdelgést halla, s jöve a hegyen a barát. Már az ajtó előtt álla. Rybald felcsapta kardját feléje, Olhajt nevét mondá ki, s a barlangba szökött, hogy legalább Günthert ragadhassa ki, de az idő eltölt. A barát rájok csapta az ajtót.

Olhajt egész éjjel nem alhaték. Mindég várta

atyját, mindég kinéze Rybald után. Haszontalan! Rettegő sietéssel pillanta végig mindenik szobáján, nem találhatna-e valamit, melyből tudhatná, atyja mit forral, s a három hová mehetett. Végre kezébe akada atyja asztalában a Fráter Gregorius írása. Olvassa, megint olvassa, s rettegés szállja meg, hogy a kincset ménének felvenni, hogy baj érhetne. Hogy elenyésztesse gondjait, egy öreg asszonyhoz indul, ki a ferdőben maga lakott. Elpanaszolta aggodását.

Az öreg tartózkodva felele; de meghatva a leány könnyeitől, ezt mondotta neki: Tiszta-e lelked, s szándékod jó-e? Mert ha az, úgy merhetsz valamit. De ha elméd gondolatja zavaros, úgy elveszted magad; úgy ne merj semmit. Vannak bizonyos éjszakák, s akkor egy óra után rettenetes csataj kezdődik a barlangban, s egész hajnalig tart; a mi a földalattiak tolakodásának elmentáll, az tüstént megmered, s úgy marad, valámíg felszabadulása nem történik. Ha látni vágysz, mi ment véghez amaz éjszaka az aranybarlangban, menj a három tóhoz, égesd meg a mi őket a mérésre vitte, s hamvát öntsd ki a három tónak

mindenikébe. Felduzzadnak azonnal; de ha a víz elcsendesedik, kimutatja a víztükör, a barlangban mi történt. Óhajtom, tudhasd meg, a tiedet mi érte.

Olhajt felballagott. Léptei oly könnyűk voltak, hogy a kőtördelékek ki nem mozdultak lábai alatt helyeikből. Ahol iszonyatos vápák nyíltanak meg ösvénye mellett, felfelé intézte tekintetét, s szédelgés nélkül éré a három tenger-szemhez. Nehány helyt ürgék szaladtak el léptei alatt visítózva; a vigyázó gémkecske süvöltte, s a csorda egyszerre nyargalt a jól ismert meredeken. Egy sas magasra emelkedék a felhők közt; a nap arannyal hímezte meg tolla széleit; mérdelt szárnycsapásaival tartózkodék sok ideig azonegy helyben, s Olhájtnak úgy tetszett, hogy a felleglakta madár az ő védleke. Körüle oly nagy vala a csend, hogy szíve dobogását is hallhatá, s a tó színe minden mozgás nélkül. Ketteje mint a kristály tükör, visszalöelve eget és felhőit s a leány szép alakját; de a zöld tó nem csak síma volt, hanem általlátszó is, legmélyebb fenekéiglen. Nem ismert fűszálak nőttek a víz alatt; kövei csuda

formákra forradtak össze, hogy a ki sokáig nézelé, kedv szállá meg, lemerülni a víz alá, melynek mélységét semmi szem, semmi ólom nem mérte meg.

Míg az egyik tót megkerülé, hogy azon háromszög közepébe érhessen, melyet ezek itten tesznek, a szénpataki völgy megnyílt vala szemei előtt, hogy most messze kiláthata a királyi gazdagságú magyarföldre. A munkás Szepes előtte fekvék, mint egy falu határa. A faluk csak fekete foltok valának; a városok mint egy apró szállás az alföldön; a legmagosb hegyek gerinczei alacsonyak társaik sorában, mint a gyöngye szelektől fodorított víznek színe. Utak és folyók, mint ezüst pántlikák, vonódtak el rajtok mindenfelé, s a végigláthatatlan sík összeolvadt a leszálló égboltozat végszéleivel. Olhájtnak szíve nagyobb hánykódásban vala, mint hogy a szép kinézésnél mulathasson.

A három tengerszem közepében hozzá foga munkájához, ahogy azt az öreg asszony hagyta volt. A habok búborékolni kezdének, előbb gven-gédeden, mintha rajtok csak a nyári lebel szaladt

volna végig. De most mindég inkább meg inkább dagadoznak, mindég inkább kezdenek harsogni és zajgani, s most már ordítanak s csapdosgatják az Olhajt lábait. Köd szállott alá a magasból, s Olhajt vak homályban üle. Szemei hozzá szokának. Formátlan alakok támadoztak előtte most, s mindég világosabban szemlélheté annak külrajzait; látta az övéinek holléteket; az ajtó előtte csapódott rájuk. Koptár nékivetette magát teljes erejével, hogy azt kifeszíthesse; Günther mégis halmozta az aranyakat; Rybald egy O betűt karczolt az aranyfalakba. A zöld vadász *), lángszemekkel s tűznyelvel, nékiment a háromnak; de mint-hogy ezek nem ügyeiének rá, mormogva fordult el tőlök. Az arany lelkei minden oldalról tolakodónak; a Koptár kardja első szabásra szétpattant, de a Rybald szablyája győzött; kikapta Günthert az ő köreiből, kit az ő csillogó alakjaik már gyűrűjökbe zártának. Rybaldnak utolsó pillantata a falba-véssett betűre volt intézve. Olhajt hozzá ka-

*) Zöld vadász a kincsásók szótárában a gonoszleket jegyzi.

pott a süllyedőhöz, s egyszerre bomlott össze az álomalak; a köd hirtelen felszállott, mintha sebes fergeteg vitte volna magával, s a három tó nyugalomba simáit el. Olhajt magában álla, mint előbb.

A tél a maga sanyarúságában tért vissza. Olhajt elvoná magát minden társaságtól, és sokat imádkozott. Szent Sylvester éjszakáján elhagyá atyjának házát. Hó terüle el a tájon, mint egy halotti lepedő. A csillagok búsan pillongának, mint a kripták mécsei. A barát már a Tűzszirt mellett áll. Olhajt megszólítá: Nekem a te aranyad nem kell, úgymond; szánj meg, kérlek, s add ide kolcsodat, hogy az enyéim kiszabadúlhassanak.

— Imhol az, felele néki a barát; többeket boldogítasz mint csak a tiédet, ha magad el nem vakítatod.

Olhajt szökdelve ment felfelé. Amint ment, rózsák termettek léptei alatt; a hó, melyre hágott, hársvirággal hintődött el. Fülmilék csattogának a bokrokon. A szerelem az év minden szakát tavaszszá változtatja. S most megilleti kol-

csával az ajtót; s az egyszerre pattan széllyel. Elbődül fájdalomában, halva pillantván meg a magáéit. Hirtelen kapja fel egyiket a másika után, s kiviszi a barlangból. Ott visszatér életök.

— Szómat áliám, mond Rybald, s Olhajt megölelte az ifjat. Mind a négyen elsietének, s midőn felkele a nap, már túl valának a hegyeken.

Günther felsohajtott: Oh, hogy csak egy darabot hozhattunk volna el!

De Koptár így felele neki: Ez a rendes leánygyermek megtanúltatá velem, hogy a szeretet több a haragnál; lemondok a háborúról, s megyek véletek, bárhová viztek el magatokkal.

Rybald pedig: Csak Ivézmárkra ne! hozzám, az Oriáshegyek közzé a csehfüldre. Ott vár boldogság bennünket.

S a mit akara, meglőn.

Olhajt igen boldog leve Rybald által; hiszen ő ezt hozá magának az arany hegyből. Günther nem felejtheté a sok aranyat, s mindég fohász-kodék, midőn beszéd aranyról vala; de lyánya elcsendesité szíve vágyait, szava, pillantata által. Koptár, ily két lélek társaságában, szelíd

leve, jó és víg, mint a Rybald gyermekei, kikkel játszadoxni szeretett. Ez a szerencsés férj és nő, nem aranyért ménének a barlangba, s így a barát is közelíte szabadulásához. De azolta nem volt, a ki ugyanazt tégye. Négy század olta jár a kővé vált barát titkokkalteljes éjein fel és alá, s még mindég várja szabadítóját.

A RÓZSÁT-NEVETŐ HERCZEGNŐ.

Volt egyszer egy király, kinek egy csodálatos tulajdonokkal bíró leánya volt; ha sírt, gyöngyök peregtek a szeméből; ha nevetett, rózsák hullottak szájából; ha ment, minden lépte után egy arany termett talpa alatt; hanem mezítláb kellett mennie, máskülönben nem hullott arany. Atyja, a király, s az egész ország magán kívül volt e miatt örömében, mert nem sokára a király gazdag, s az ország a leggazdagabb Ion a földtekén. Mikor csak sétálni ment a herczegnő, öt kamarás úr kísérete, kik az ösvényét jelző aranyakat kristálytálakba szedék.

E csodálatos herczegnő híre szertement a világon. Amint a szomszéd királyfinak fülébe jött

s egyszersmind az is, hogy a hercegnő ép oly szép és jó mint csodaszerűl kérte királyi atyját, engedje meg, nőül venni őt. Atyja beléegyezett, a királyfi már indulófélen volt, megkérni a hercegnő kezét, midőn egy veszélyes ellenség tört az országba, s a királyfinak mátká helyett csatasíkra kelle a táborral szállni.

Erre a királynő fő-udvariasszonya indítványozá: lepjék meg a királyfit azzal, hogy ha a csataterőről, kétségen kívül diadalmasan, hazajövend, mátkáját, reá várva, hon találja már. A király és királynő helybenhagyák a javaslatot, s az udvariasszony a rózsát-mosolygó hercegnő udvarába küldetett, hogy őt a királyfi számára megkérje.

De az udvariasszony boszorkány volt, s gonoszágón törte a fejét. Tudnillik, volt egy leánya, sem szép, sem jó, ezt gondolá a királyfi kezére játszani. A rózsát-nevető hercegnő udvarához érven, előadta szándokát, felmutatta a királyfi arczképét, s mivel az a hercegnőnek tetszését megnyeré, s máskülönben is már hallá, hogy a királyfi nemesszívű és vitéz, rágondolta magát s

kezet adott. Azonnal nagysietve készülődtek útra kelni. Az elutazás előtti nap reggelén a herczegnő a szegények számára három óráig mezítláb sétált a piacon, s azok fölszedék az aranyat a mi talpa alatt megtermett.

A rózsát-nevető herczegnő s az udvariasszony egy kocsiban mentek, a kíséret követte. Midőn már messze, igen messze voltak a rózsát-nevető herczegno székvárosától: a boszorkány égiháborút idézett elé; oly sötét Ion mint éjszaka, az egész kíséret szerterobbant, s senki sem látta többé soha. Erre a boszorkány leánya a legsötétebb felhőből kiszállt, ő és az anyja megfogák a gyongyöt-síró herczegnőt, kitolták szemeit, s a herczegnőt jobbra, a szemeket balra, az út árkába dobák; a leány meg' befátyolozta magát, anyjához ült a hintóba, s a királyfi székvárosa felé ménének.

Ezenben a szerencsétlen herczegno az árokban fekvék s nyögdécselt; erre fuvarosok jöttek, meghallák a sírást, s kihúzták. Czipelijét elveszté, harisnyája elszakadt; s íme, amint lépett, mintha arany csengene. Az egyik fuvaros odanézett; amint meglátta az aranyt, magán kívül volt örö-

mében. Karon fogá a herczegnőt s vezette, a másik követé s kalapjába szedte az aranyt. így egy egész nap kellett a herczegnőnek menni, lábai véreztek, elájult. Ezen megijedtek a fuvarosok, ott hagyták s sietve hajtottak tova.

Utánok egy kertész jöve, jámbor, jószívű ember; szekere-re vette a herczegnőt s hazavitte. O és a neje bekötözék lábait s le kellett feküdnie. S monda nejének a kertész: Ugyan megjártam kíváncsisággommal: királyfink lakodalmát akarván látni s a rózsát-nevető, gyöngyöt-síró s arany-járó herczegnőt csodálni, s mitsem láttam. A herczegnő azt mondja, felfogadá hogy nem jár mezítláb; még le is harisnyásan fekszik, s nem is nevet soha, s oly durczás pofákat vág, hogy az ember látja, hogy sem az öröm, sem a szánalom könyűit nem ismeri; legfőlebb a méreg ríkatná meg talán. Ugyan megjárta a mi szép királyfink! Aztán képzelhetlenül gonosz asszony az; barátom, az udvari kertésztől tudom, hogy minden héten új komornája van. Ekként helyt csinálhatnánk a szegény talált leánynak. Sokat kiállt már, többet el fog túrni, mint más leány.

— Igen, csak ha látna, válaszolt az asszony.

— Tudod-e mit? monda a kertész; ha megint a városba megyek, meglátogatom a szemmel-kereskedő boszorkányt; talán van egy pár szeme e leánynak való.

Úgy tett amint mondá. Az első hetivásár alkalmával egy kosár friss főzeléket vitt a szemmel-kereskedő boszorkánynak, s egy pár szemet kért; a boszorkány, ki éppen olvasott, egy csuporba nyúlt, anélkül hogy a könyvről elpillantana, s egy pár szemet kivett, a kertésznek adta, s intett hogy mehet.

Amint a kertész hazaért, betette a leánynak a szemeket, hanem az tüstént a szoba egyik zuga felé fordító, hol egy lyuk volt, s onnan nem pillanta el. Ez így tartott egy hétig. Akkor a kertész ismét a városba ment s a szemárus boszorkányhoz, egy kosár válogatott gyümölcsöt vitt neki, s panaszkodott a leány szemei miatt.

A boszorkány elnevette magát s monda: Mianap megtévedtem, s macskaszemet adtam neked; ama lyukban egér van, azért néz folyvást oda. Nesze, egy pár más szép nagy szem, nem egy-

hamar akadnál társára; minap egy árokban találtam az országút szélén; ezek jók lesznek neki.

«Jó is volt a pár szem a hercegnőnek, mert saját, szeme volt. Tüstént az udvarba vivé a kertész, s mivel a boszorkány-hercegnő épen elkergeté komornáját, helyét, a kertész ajánlatára, neki a dák.

Szelíd s türelmes volt mint a bárány. így folyt le egy pár hét. Az álhercegnő igen ki akarta magát csicsomázní; a királyfi bejött hozzá, hogy ebédre vigye; az asszony hátrafordult, s egy gombostűvel megkarczoló magát. Ezen oly méregbe jött, hogy komornáját arczúlvágtá. A szegény leánynak könv szökött ki szeméből, s íme! az megannyi gyöngy volt.

Erre a királyfi felkiáltott: Mit látok? gyöngyöt sírsz! tán bizony te vagy a rózsát-nevető hercegnő?

A hercegnő elmosolyodott, s egy rózsabimbó esett a királyfi elé. S azonnal mezítláb kellett vele királyi szüleihez mennie, s minden nyomában arany csengett.

Mialatt ekként mindnyájan nagy örömben voltak hogy reá találtak: az álherczegnő anyjával együtt egy sárkányszekeren elszökött; de a királyfi s a rózsát-nevető herczegnő új lakodalmat ülének, s mai napig is élnek, ha meg nem haltak.

F Ü R E D .

Tisztelt férj és hévvel szeretett szép, kik e soraimat olvasni fogjátok, a csudaerejű Füred neve nem lesz ismétetlen előttek, s nem egy lágyérmű asszonyi szívben támadá már vágy, meglátni a Balaton körüi elterült szép tájt, mely mint a Pygmalion Galateája, mindég örök ifjúságban mosolygott ugyan, de lelki életet a dal erejétől csak a mi időnkben veve. A gyönyörű táj nem hasonlít-e a felvirult leányzóhoz? Amiként ez csak akkor kezdi érzeni szép életének teljes valóját, midőn a szerelem lángot lobbanta szívében; úgy a kies vidék csak akkor ötlék elő az azt fogvatartó ködből, midőn a költő azt eltölti lakosokkal, kiket lelkében a természet meleg nézelése hagyott előállani.

Letévéen kezemből Kisfaludy Sándornak lelkes Regéit, melyek engem e gondolatra vonzottanak, s elfoglalva azon Örömtől, bogy a jeles költemény teremtőjével Badacsonyra telietek egv kiröppe-nést, bévetém magam a szekérbe, s Fürednek gyógyforrásai mellől Tihany felé indultam. Ha te, általam nem ismert, de szeretetre kérdésen kívül méltó nőolvasóm, már valál valaha Füreden, tudni fogod, hogy amint az idegen a magyar tengernek ezen messzére benyúló félszigetéhez közelít, fiú- és leánygyermekek futnak szekéréhez, s szokatlan formájú követ és csigát nyújtván emlékül, miket a tenger magából szokott a szélekre kihányni, vezérül ajánlkoznak neki. Ez történt vélem is.

Egy leányka az út szélén várá bé szekeremet, s ezt kérdé tőlem: Ne légyek-e vezetője Uramnak? — Történetből egyedül vala; de ha nem magában volt volna is, ha ezer más gyermek ajánlkozott volna is vezéremnek, én mégis csak Óáltala akartam volna vezettetni magamat. Festeni fogom őt neked, kedves olvasó, bár tudom, hogy amint a szép gyermek nekem feltűnt, és amint azt azolta is mindég látom, erőtlen leszek lelki látá-

sódnak tenni elébe; hasonló az arczfestőhöz, ki híjába fárad azt a bájt adni meg dolgozásának, melyet a kedvelt előkép a meleg élet ingerei által bír.

Növése a legtökéleteseb remeke a symmetriának; azonban inkább mondathatik kisednek mint közészernek, s hasonlatos a tündérekhez, ahogyan őket az ángoly költők éji táncaikban lesből látják, s elragadtatások gyönyörei közt énekelik. Ahogyan az ég mély sötétéből egy szép csillag mosolyog elő, úgy tűnt vala ki hajainak barna lobogásai közzül fejjér arczulata, s ez az arcz oly tisztán magyar volt, hogy tekintetemet róla már hazai rokonságomnál fogva sem vonhattam volna le, bár szememet egyéb bájai nem varázsiák hozzá. Es az az ő tekintése! Egyedül a Carlo Dolce szent szüzei tekintenek így olyankor. A rózsabimbó édes kínja, midőn az virulásra nyílik meg, lebegett é hév nézésben, s szeme oly domború vala, oly teljes, hogy midőn behúnyta, vékonyan elnyúlt szemöldökei alatt semmi üreg nem maradt, hanem a szemfödél, szinte pillájáig a homlok folytatványának tetszhetett. A francziáknál

az ily szemnek saját neve van: des yeux á fleur de tété. Szomszédinknak még nincs nevök rá, mint nekünk is. — De ha így folytatom az írást, te, kedves olvasó, nem látod tovább Tihanynak fél-szigetét. Csak egy kérést tehát: — Eredj, s keresd fel a gyönyörű gyermeket. Ha találsz egyre, a ki nyílt szemmel is, húnyt szemmel is, el tud varázslani, ő lesz az.

Én ötöt Ninácskának nevezem el, mert felejtém kérdeni csudáltomban, kinek hívatik. Megszólítása után elfordúla a szekérátról, s ment előttem könnyedleg lépdelésivel. Én utána, itt fel egy szelíd halmon, ott egy lankás ereszkedőn le, s egyszerre egy keskeny ösvényre jutók, mely a szirtfal mellett tekerge. Lábaim alatt zajognak a hullámok. Maksa császár jutott emlékembe, a Márton-falánál. A védlélek, mely őt hozá vissza életre a szirt szélén, nem leheté szebb mint ez az én vezetóm.

— Hová vezetsz, szép leányka? kérdém.

— A görög lyány üregéhez, ha nem félsz a keskeny úttól; felele.

— Én félnék tőled vezetve?

Hallgatott, s folytató menését.

— Ott vagyunk, mondá most, egy üreg nyil-
tához jutván, mely a szírt oldalában boltozódék;
itt alvék a görög leány, s ímmit vala oltára.

Az üregben, igenis, vala két kő, melynek
egyike ágyhoz, másika oltárhoz hasonlíthata.

— S mikor élt a görög leány?

— Ah, Uram, az már régen volt, még a jó
Mátyás idejében.

— S te tudnál valamit a jó király felől?

— Rendest kérd az Uram; mintha ugyan én
is nem magyar atya s magyar anya gyermeke
volnék!

— Beszél el hát, mit hallottál felőle?

— Szívesen, Uram, úgymond, s leült az oltár
számolyán, hogy csaknem a szerint néze ki, mint
egy rózsa, mely annak hasadékiból nyúlt vala fel*

— S míg én tekintetemet honunk tengere végig"
láthatatlan tükrén s a mosolyó környéken lebeg-
tetve, ismét nyájas beszélőm még mosolygóbb
alakjára fordítgatóm, ő nekem az itt következő
regét mondá:

Európában mindinkább nevededvén a török hatalom, szerencsétlen hazánk leve a gát, mely az ellenség erejét tartóztassa, s így Magyarország és a görög tartományok közt felette eleven Ion a mozgás, kivált midőn az a két nagy hős, a mi Hunyadyok és az epirotai Skandér bég, egyesültek ellenek. A kettő közt gyakor követségek jöttek, mentek, s egyikében oda küldetett egy Pornai nevű ifjú magyar is. Az Epirusban megszerete egy szép görög leányt, s a leány is megszerető a szép magyar ifjat, s semmi nem ellenkező óhajtásaikkal, a kettő férj és feleség leve. De kevés idő múlva a menyegző után, Pornainak vissza keile térni hazánkba. Megígérte hölgyének, hogy nem sokára nála lesz s Őtet közzénk hozza fel; akkor azt nem tehető, mert útját sietve tévé, s ellenségi csapatok közt. Iréné — ez vala a szép hölgy neve — sokat sírt, midőn férjétől elmarada, s epedve várá visszafordulását. De kevés hetek múlva ott vala a hír, hogy Pornait minden kísérrőivel a törökök leszabták. Skanderbég maga is kiküldé biztosait, hogy a dolognak járjanak vége; minden vallatások erősítők a hírt, s nem

vala helye a kétségnek. A szerencsétlen Iréné féltévé hogy életét ottan fogja letölteni, hol a szeretett ifjú vígan nevededett fel; közelébb hitte magát a kedveshez, ha ottan síratandja halálát hol az született; elhagyá szüléit és rokonit, s mint bánatba süllyedt szarándok jöve fel hazánkba. Azt szokták mondani, hogy a halál kerülgeti a szerencsétleneket, s a mondás igazlatot találta Irénében, mert ötét a hosszú és veszélyes úton nem érte semmi baj; felére Veszprémbe. Ott még állá ekkor az a görög asszonyi-klastrom, melyet a mi első szent királyunk alkotott, amint beszélük. Iréné béjelenté magát a fejdelemasszonynál, hogy fel kíván vétetni közöttök, s kérése meghallgattott. Im ez a barlang itt, és a többi e szíriekben, ezek valának azon apáczák lakásai, kik még gyötörőbb csigázásoknak veték alá magokat, mint a melyek nekik a szerzet törvényei által voltak parancsolva. A vápát, melyen ide ereszkedénk, még ma is Apáczakapunak mondjuk, mert ők azon hozatának ide. Víz, fűgyökerek és olykor kenyér vala minden táplálatok; az utolsót kétszer vevék minden héten a tihanyi apáczáktól. Midőn Iréné fel-

vette a fátyolt, még senki nem lakott itten; ő volt az első, ki engedelmet nyere itt tölthetni napjait. Esztendőt éle már e magányban, és még egyet, egészen elszakadva a világtól, melyhez ezentúl csak kedves megholtja kesergése által érzi magát csatoltatnak.

Nem állhatám meg, hogy kedves regélőm szavait meg ne szakaszszam.

— S kedvesedet te sem felejténéd, ha oda lenne s többé fel nem találhatnád?

— Kedvesemet? kérde a gyönyörű gyermek; s ki akarhatna engem szeretni?

— S kétled, Nínácska? Iréné korántsem vala oly szép mint te vagy, és mégis találta kitől szerettség.

A leány elpirulva néze rám, s egy ideig hallgatván, ezt mondá: Ne szakassza meg az én Uram a mit beszélni kezdék, mert úgy véget nem érhetek; pedig mingyárt dél lesz; látom az árnyékon melyet a hegy a vízre vét.

— Folytasd hát szavadat, kis lyány; mig téged hallak, nem sejttem meg az idő telését.

Nínácska tenyerébe hajtá le szép fejét, s tovább vitte a beszédet:

— Hol most a ferdő van, akkor csak egy-két ház állott, s kevés ember látogatta az orvoshelyt. Egy vitéz érkezék a ferdőbe; őtet oda a király orvosa küldé le, mert hosszas és nehéz fogságot szenvedett volt. Az Pornai volt, kit útjában nem levágtak, hanem csak nagyon megsebesítettek; de a kit egy szíves török ótalmába vett, meggyógyított, és minekutána sok havakig, mint rabszolgát házánál tartá s mindég hűnek tapasztolá, végre szabadon ereszté fogságából. De szolgaság és bánat annyira elgyengítették, hogy betegen éré hazájába. A király orvosa nem tudá segíteni baján, s hogy lerázhassa nyakáról, ferdeni küldötte.

— Ezt teszik betegekkel a maiak is, mondám a szép leánynak.

— Úgy hát óhajtom, hogy a víz az Uramnak is használjon, mint Pornainak, mert ő felgyógyúla.

— Ha te vennél gyógyító kezek alá, bizonyosan; legalább minden szenvedésem megenyhülne.

— De ne hát, édes Úr, mondá a gyermek, s lesüllyeszté a szép szemet, s így folytató beszélését:

— Egyszer, midőn egészsége már csaknem egészen helyreállott, Tihanyra jöve által, mint most az Uram, megköszönni a jószívű szerzeteseknek, hogy gyógyulása alatt vele annyi jót ténének, — mert akkor ők tárták ki a ferdő vendégeit. Elhagyá a szekérutat, s azon ösvénybe csapott, melyen mi jövénk, s itt egy alakot lele —

— Mely nem leheté szebb, mondám, mint a melyet én itt az ő oltáránál látok.

— Mely nagy vala a Pornai s az Iréné álmélkodása, öröme, e nem várt viszonzlátás alatt!

— Erzeni fogom, mondám, ha majd a szép Nínácskát ismét itt találom.

De Nínácska nem ügyele lobogásimra, s folytatá beszélését.

— Ezentúl valamikor leszálla az éj, Pornai keresztülevezék egy csolnokon a ferdőtől a barlangig. Szüntelenül tanácskozának, mint fejtsék ki magokat azon bomladékból, melybe őket az Iréné hirtelenkedése ejtette, de semmi szerét nem

láták. Most mondá Pornai: Szökjünk meg; a mely töröknél én szolgáltam, nekem barátom; ő nekünk ad menedéket. Láttuk a világot; mit ér az a magasztalt világ? jer, hagyjuk itt. Bolgárok közt is van élet. A táj ugyan puszta lesz előttünk és idegen, de mi honn leljük magunkat benne, s szívünkben leljük a szerelem egét. — Iréné zokogva ömlött a Pornai karjai közé. Megyek, úgymond, valahová visesz; de most nem mehetek; szökésünk halált hozna gyermekedre, minekelőtte az felmosolyoghatna reád. — Pornait borzadás öröme rázá meg e szókra. Ezolta az volt minden gondja, hogy a környék ébredező figyelmét eltolhassa magától; odahagyá az orvosvizet, s készíteté a mit a szökés kíván. Csak néha jelene meg Irénének barlangjában, mint egy villám, mely bár nem világít tovább egy percznél, de az éjjeli vándor sötét útját kedvezőleg derítgeti.

Elmúlt vala a tél, s Iréné egy izmos fiúgyermeket szüle, midőn Pornai azon jelentést hozá neki, hogy a szökésre minden kész. Nője eléggé erősnek véle magát megtenni az utat. Túl a vízen Imre paripaival várá őket, hív lovásza Pornainak.

Kedvezett az éj, 8 a boldog ifjú szerencsésen keresztülevezé a Balatont, s vitte hölgyét és a gyermeket.

— S szerencsések valának-e elszökhetni? kérdém a szép beszélőt.

Nínácska felele: Uram tudni fogja, hogy a Balaton gyakorta épen akkor duzzan fel, midőn csendesnek látszott. Ez történt ekkor is, amint mondják, s a szökők habjaiban lelék sírjaikat. De hozok egy írást, a mi talán tudatni fogja, mi leve belőlök; én olvasni nem tudom, de a Pornai és Iréné neveiket kiösmerém az írásban.

— Hol vetted azt, szép gyermek? kérdém hirtelen szökvén szavaiba.

— A múlt héten Nagy-Vázsonyba mentem által, megjárni a Kinizsi hajdani vára romjait, s midőn ott egy pinczeforma ürege keresztül mászék, előttem szakada le a boltból néhány téglá, és a téglával ez az írás. — Ha délután ide jössz, kezedbe adom azt. De, úgy-e, eljössz? kérdé, félig kérve, félig enyelgve.

Épen felelni akarék neki, midőn elveré a toronyban a tizenkettőt, s egy szerzetes üregünk

mellett elsétála. Hozzájok ígérkeztem vala ebédre, s így együtt menénk. Nínácska eltűnt, míg mi, a Benedictínus és én, egymásnak köszöngettünk. Inkább meg valék illetődve mint hogy a jó Páternek kérdéseket tehettem volna; de oda érvén, ahol a híres Echo leginkább űzi játékát, ezt kiáltám: Szép vezető! és ezt: Meglátlak! és midőn a szőlők felibe juték, honnan a szép vizet a maga teljes nagyságában, s a félszigetet azonfelül kiláthatni; nézék ugyan mindenfelé, ha megláthatnám-e a hazasiető' fürtjeinek lebegésit, de haszontalan. A szerzetes siettete, s a klastromhoz érénk.

Vége vala az ebédnek. Megtekintém az I. András tetemeit, ki e monostort alkotta; egy-két pillantatot vetettem el a folyosóról, végig a vízen; de szívem nem lele nyugtot, míg a szép leányt a barlangban ismét meglátandom. Búcsúztam. A tornyos fellegekkel borúlgató ég vala ürügyem. De kijövéen a monostorból, szekeremet leküldém az útra, szinte addig, hol ebédelőtt belőle kiszállottam volt, s futottam inkább mint mentem keresztül a szőlőkön, le az üreghez. Azt mondám magamnak,

hogy a szép gyermeket bizonynyal ott találom; de a nyíláshoz érvén, láttam hogy reményem megcsala. Ninácskának ott kelle lenni, mert az oltárköven egy irhairást láték meg, s az irha mellett egy parlagrózsát. Kénytelen vagyok vallást tenni, bosszantására ugyan minden tudósainknak, de a min szépeink megütközni nem fognak, hogy elébb nyúltam a rózsa mint a penészette irha után. Az sok helyt megrongyollott, foltokat kapott, hogy el sem lehetne mindenütt olvasnom, de azt beszélé a mit az én Ninácskámtól hallottam. Közlöm a történet végét, ahogy rá emlékezhetem.

A mely éjjel Pornai és Iréné megszöktenek, vész támada a Balatonon. Imre kínos aggodalmak közt töltötte az éjt. Híjába kiáltozék; szava elveszett a zajban. Híjába gyújtott tüzeket; a zápor eloltotta, a szél elverte. Fölvirradván, bénýargalá az egész partot, hogy láthassa, hová verhette legyen a fergeteg. Egy deszkához kötött csecsemőt láta meg legelsőben. Szüléi, nem remélhetvén többé szabadulást, így ereszték angyala védelmére; mert Imre életben lelte azt. Örvendve találmányának, tovább lovaglott, s halva leié Pornait és

Irénét, és még holtan is összeölelkezve. Elásá testeiket. A pénzzel, melyet Pornai útjokra gyűjtött, egy malmot veve meg Abaújnak Kinizs nevű falujában, s a gyermeket, kit Pálnak kereszteltete, úgy nevelé fel mint magáét. A tüzes gyermek férfitvá nevedék. Hihetlen ereje által szemébe tűnt Mátyás királyunknak, katona leve a Fekete seregnél, s nemzetünk történeteiben Kinizsi Pál neve alatt ragyog. Midőn osztán a király Nagyvázsöny helységgel jutalmazá meg hős tetteit, Imre hozzá méné lakni; s amint Imre egy téli estve, biztos csevegésre csalva a kandalló lobogása mellett, elbeszélé, hogy őneki nem atyja Kinizsi, a dolgot papírosra téteté, s az én Nínácskám írása annak másolatja lehetett. A történet a megvénült Imre beszélései által elterjede a táj lakosai közt.

Mindinkább harsoga a zaj. Nem merém remélni hogy szép jvezetőmmel összeakadhatok. Szálásom felé fordultam, de azon feltéttel, hogy virradtakor felkeresem. Történetből egy kisedd aranykeresztet vettem volt Füreden, fekete vékony sinegecskével, s azt lettem a barlangban,

s siettem szekerelemhez, s villámok, mennydörgések, s szél és zápor alatt értem be Füredre.

Bizonyos vagyok, hogy olvasóim az egyik s másik nemem a rege végén különbféle gondolatokra fognak térni. Egy rész tudni vágy, hogy köztem és a szép lánygyermek közt tovább mi történt. Szolgáljon feleletül ezeknek, hogy, a mit kimondhatatlanul sajnálok, románom az nap éré véget a melyen kezdődött, mert haszontalan mászkáltam mindég Tihanyra, én a bájos alakot soha többet meg nem láttam; s a kiket megkérdeztem, ha őtet ismerik-e, útjába nem tudtak igazítani.

De hát ha valamely szép olvasómnak kedve talál jőni, hogy nálam a Nínácska helyét kipótolja?— Ha majd a jövő nyáron a Füred látogatói közt egy asszonyi alak jövend felém, feje nyakán egy fekete sinegű aranykeresztel s egy parlagrózsával jobbjában, csillagzataim intéseként fogom venni, hogy annak mutassam be kódolásomat. S akkor egyenesen az ő varázs hatásain fog állani, hogy novellám második része meddig váljon érdeklővé.

Annak hím olvasói, közt lia egy ultra-túdós találkoznék, az így fogna gondolkozni: De mi lelte ezt, hogy a silány rege helyett a Nínácska levelét nem nyomtattatá ki inkább, még pedig betűről betűre? Azzal historiográfjainknak bizonyosan több hasznot fogott vala hajtani, mint e nyavalyás firkával, s docuinentálva volna a mit költögetve beszél. Mert ki adjon ennek hitelt minden oklevél nélkül? — A bölcs szóra azt kell felelnem, s mély alázatossággal, hogy a gáncs igen helyes, s hogy én az oklevelet le is nyomtattatnám, csak volna meg még. De amint azt a barlangban megolvasám, szaladtam szekerem felé. A dühödt fergeteg fejemről ki akará kapni süvegemet, s amint ahoz hozzákaptam, a szél papírosom elkapásával veve magának elégtétet az el nem kaphatott süveg helyett, s játszva lebegteté azt egy ideig a levegőben, végre pedig a tó vizébe csapá. Megfosztva így annak bizonyosságától a mit beszélek, túrnöm kell, ha olvasóim azt költeménynek veendik.

Ha szépeimet el nem úntatám, annál inkább pedig ha őket talán mulattatni tudtam volna is,

örvendenék szerencsémnek; mert legjobb kimondanom a mi való: én nőolvasóim javalásaikon inkább kapok mint a hímekéin. S ebben ugyan minden poétái ihlésű társam egyező értelemben leend velem.

P E N G Ő .

Volt egyszer egy király, annak három fia volt. Haláloságán meghagyta fiainak, hogy minden nap új csizmát húzzanak föl, az nagy szerencsét hozand nekik; arra meghalt.

A fiúk szavát fogadák; de mivel a csizmák sok pénzbe kerültek s országuk kicsiny volt, elszegényedtek. Ekkor monda a két idősb testvér: Nagy bolondság volt tőlünk mindennap új csizmát csináltatni magunknak; ha megkentük, az is megújította volna.

Pengő felele: Nem, édes bátyám, az atyai parancsot nem kell magyarázgatni; menjünk a világba, próbáljunk szerencsét; ott ahol, feltaláljuk okvetlenül.

A többi beléegyezett, s tova ménének.

Miután egy darabig vándoroltak, monda a legidősb: legyen gondunk reá, hol fogunk az éjjel tanyázni; ahova nyilam esik, ott aluszunk; s azzal ellőtte nyilát. Egy nap s egy éjszaka mentek utána; végre eljutottak oda, ahol leesett. S monda a legidősb: Pihenjete le, ma éjjel én virrasztók s rakom a tüzet.

A két öcs lefeküdt. Éjfélkor jött egy roppant vadkan, aranyagyarakkal; a legidősb fiú megvitt vele, leverte, kirántá két agyarát s eltette.

Reggel tovább mentek; s monda a középső: Legközelebbi tanyánkat én jelölöm ki. — Ellőtte nyilát, s három nap és három éjjel kellett menniök, míg oda jutottak, hová a nyíl röpült. S monda a középső: Ma éjjel én virrasztók.

A másik kettő lefeküdt. Éjfélkor egy roppant keselyű jött, fején két ezüstitollal; az őrtálló megvívott vele, agyonüté, kitepte két ezüstitollát s eltette.

Reggel monda Pengő: Ma rajtam a sor kitűznöm a tanyát. — Nyila röpült, s hét nap és hét éjjel kellett menniök, míg hozzá jutottak.

Midőn a tüzet megrakák, monda a legidősb

testvér: Te fiatal ember vagy, neked jót tesz az álom, feküdjél le, virrasztók én helyetted.

— Nem úgy, monda Pengő, én is emberszámot teszek, én virrasztók az éjjel. S úgy is lett.

Éjfél felé halk, fájdalmas éneklést hall; a dal tetszett neki, s ment a hang után. Így egy kis patakhoz ért, benne egy kis aranyhal feküdt, az dalolt oly szomorún.

— Ugyan min búsúlsz? kérdé Pengő.

— Ah, válaszolt a halacska, ama patak kiáradt, én tova úsztam hullámaival, most egyszerre elapadt, s én nem mehetek vissza a vízbe, s itt a szárazon kell elvesznem.

— Dehogy kell, mondá Pengő, magam viszlek vissza a vízbe; — s azzal fölemelte s a patakhoz vivé.

S monda a halacska: Szakíts ki egyet aranypikkelyeimből, ha valaha megszorúlsz, lehelj reá, s én segédre leszek.

Pengő fogadta tanácsát, a halacska eltűnt a habokban. Pengő visszament testvéreihez, de ezalatt az őrűz kialudt.

— Ó jaj! kiálta Pengő, már most azt fogják

hinni testvéreim, hogy virrasztás helyett aludtam. Ugyan hol kapok hamarjában tüzet? — Egy fára mászott, s körültekinte. A távolban világot látta; oda megyek, gondolá, s nekiindult. Még nem soká méné, midőn szemben jött vele az Éjfél, s üdvözölte.

— Köszönöm, Éjfél, válaszola Pengő; ugyan tedd meg kedvemért, s maradj itt, míg ama világtól tüzet hozok magamnak.

— Ho hó, felele az Éjfél, hétszer jövök s megyek én, míg te azon tüztől visszatérsz.

— Nem várakozol? mondá Pengő, úgy hát kell hogy kényszerítselek. — S azzal az Éjfélt egy fához köté. Amint tovább ment, a Hajnallal találkozott.

— Megáldj Isten, Pengő, mond a Hajnal.

— Köszönöm, Hajnal, felele Pengő; kialudt a tüzem, azért megyek ama messze világhoz, várakozzál, míg megjövök.

— Ho hó, válaszolt a Hajnal, hétszer jövök és megyek én, míg te onnan visszatérsz.

— Nem várakozol? monda Pengő, úgy hát

kell hogy kényszerítselek. — S azzal a Hajnalt egy fához köté.

Ekkor ment, mendegélt, míg a tűzhöz éré, mit a távolból láta. Tizenkét óriás állta a tüzet körüi. Pengő föltette nyilát, s egy üszköt kilőtt a tűzbői. Talán eszébe jutott: már most azt mondják majd az emberek, hogy még a tüzet is lopom; tehát egyenest az óriásokhoz tartott, s monda: Legyetek oly szívesek, adjatok egy kis tüzet.

Almélkondva néztek rá az óriások, s kérdék: Te lőtted ki az üszköt tüziinkből?

Pengő felele: Igen.

Adunk tüzet, mondák az óriások, de előbb pecsenyénket kell forgatnod.

Pengő megkapá a nyársat, min egy egész ökör sült, s kisújjával forgatá. — Már most adjatok tüzet.

— Még nem, válaszolák az óriások; előbb azt a kakast kell lelőnöd, mely ott a sziklavár falain Őrködik.

Pengő lőtt, s a kakas leesett; az óriások kurjongtak örömben.

— Mondjátok meg, szóla Pengő, mit jelentsen ez?

Az óriások felelének: Mi az arasznyi ember szolgálái vagyunk; amazt a sziklavárat ostromoltatja velünk, mert a királynak három csodaszép leánya van, s nem akarja urunknak adni nőül.

— Hát mind a hármát el akarja venni? kérdé álmélkodva Pengő.

— Nem, mondák az óriások, ő magának csak a legfiatalabbikat akarja; de a középsőt legidősb fiának, ki egy hatalmas keselyű két ezüsttollal; a legidősb leánynak pedig második fiához, az arany-agyaras vadkanhoz kell menni.

Ej, gondolá Pengő magában, úgy a leányok pártában maradnak, mert bátyáim agyonverék mátkáikat; — hanem egy szót sem szólt nekik.

Az óriások folytatók: A várat rég bevettük volna, mert ilyenkor minden alszik benne; hanem a kakas, kit meglövé, mindig felkukorékolá őket, s ostromunkat elverék. Most halva van, neked azért föl kelljönöd velünk; a vár falában egy kis lyuk van, ezen bemászol, s felnyitod nekünk a kaput; akkor miénk a vár.

— Nem bánom, monda Pengő.

— Hanem siess, mond az egyik óriás, mert a vár túlsó oldalán urunk néneje, a nagy kigyó táboroz, s szégyen volna reánk nézt, ha elébb hágná meg a várat mint mi.

Amint mentek fölfelé, meghallá Pengő hogy az óriások suttogák: Ha a várat bevesszük, agyonütjük ezt az embert; úgy a diadal tisztessége csupán miénk marad.

Ennek megadjátok árát, gondolá Pengő. Bekúszott a várba, s így kiálta ki onnan: A kaput nem tudom kinyitni, de a lyukon behúzlak beneteket. — S amint az első óriás betolta fejét, ő levágta, s a csonka testet behúzta az udvarba; így ölte meg egymásután mind a tizenkét óriást. Ekkor végigjárta a vár termeit. Mindenik herczegnő más-más szobában ült, mindenik előtt egy félig elégett s egy egész gyertya állt, mindegyik nyakán egy kendő s újján egy gyűrű. A legidősb-nél meggyújtá az egész gyertyát, s a félig elégettet zsebre dugta, a középsőnek nyakkendőjét vévé el, a legfiatalabbiknak a gyűrűt vont le újjáról. Midőn a király szobájába lépett, épen akkor eresz-

kedett alá az arasznyi ember nénje, a nagy kígyó; oly vastag volt mint egy nyomórúd. Pengő levett egy villát az asztalról, s a falhoz szögezé, kinyeste nyelve hegyét, éltévé, s távozott a várból, s visszament testvéreihez.

Útközben az óriások tüzéből kivett egy üszköt, s eloldá a Hajnalt.

— Ideje hogy jössz, mondá a Hajnal, hét nap óta nem virradóit, mert nem mozdúlhaték.

Azután eloldá az Éjfélt. — Mit csinálnak testvéreim? kérdé őt.

— Erősen alusznak, volt a felelet.

Erre Pengő testvéreihez ért; megraká a tüzet, megvirradt, testvérei fölébredtek, folytatók útjokat.

Időjártával egy csapszékbe tértek. Ott egy vendégnek sem szabadott fizetni; azt s annyit költhetett el amennyit tetszett, maradhatott a meddig akart, csupán búcsúzóul saját történetét vagy egy regét kellett elmondania. A csaplár az a király volt, kit az arasznyi embernek kellett ostromoltatni; a királyleányok voltak a pinczér-

nők. Reményelek, hogy az utasok elbeszélései szabadítójuk nyomába viendik őket. Pengő azonnal reájok ismert, s elmondá saját és testvérei történetét. Felényire sem beszélt el, midőn a király intett, mire a herczegnők egyike eltávozott, s mingyárt visszatért. Épen midőn a két testvér az aranyagyarakat s az ezüstitollakat az asztalra tévé, Pengő meg' az elégett gyertyát, nyakkendőt, gyűrűt s a kígyó nyelve hegyét felmutatta, robbogott négy aranyliintó, mindenik hat-hat lovas, a ház elé. Az elsőbe a király ült, a másik háromba a három herczegnő a három testvérrel, a legidősb a legidősbbel, a középső a középsővel, a legkisebbik Pengővel. A királyi várban nagy lakodalmat ültek.

Midőn a lakodalomnak vége volt, monda bátyjainak Pengő: Látjátok, édes véreim, jó volt atyánk parancsát fogadnunk, máskülönben a világba nem mentünk s nem tettünk volna oly kedves nőkre szert soha.

— Igazad van, válaszolá a két bátyja; mert most ugyan ideje lesz, hogy egyszer már országunkat is meglátogassuk. Ekként vélekedett a

két testvér; Pengő beléegyezett, a király mindéniknek egy ezred katonát adott, s elutazának. Az első hintóbán a legidősb testvér ült nejével; útközben a sárban egy arasznyi embert láta, hanem szakála hét roí* hosszú volt. Segélj ki a sárból, herczegem, kiálta a kis ember; de a herczeg nem felelt, s tovább inene. Erre a második herczeg jött kocsin nejével; ezt is megszólítá a kis ember: Segélj ki a sárból, herczegem! — de ez így felelt. Hallgass, különben még jobban betaposlak! s ment. Végre Pengő jött a nejével; ismét kiálta a kis ember: Segélj ki a sárból, herczegem! — Pengő kiszállt, s kivonta a sárból; azonban alig volt künn a kis ember, Pengő hintójába ugrott, s eltűnt a nejével. Pengő azonnal gyászt öltete föl egész ezredével, visszaküldő a (királynak, ipjának, s maga elindult nejét keresni.

Már egy egész nap ment, midőn egy patakhoz ért; itt eszébe jutott barátja, az aranyhalacska. Hívta, s íme! az aranyhalacska megjelent.

— Hol van a nőm? kérdé Pengő.

— Arra én nem tudok felelni, válaszolta a halacska; hanem ama hegyen túl egy bölcs ember

lakik, az három dolgon kívül mindent tud; ő meg fogja neked mondani.

Pengő hozzá ment. Mielőtt megszólalt volna Pengő, monda a bölcs: Tudom mit kívánsz tőlem; nődet megkapod, hanem előbb segélnek kell rajtam; száz éve már, hogy e sziklán ülök, s nem bírok felállni, mert mátkám a jegygyűrűvel elveszett; mind a kettőt, mátkát és jegygyűrűt, elő kell kerítened, akkor megkapod nődet.

— Hol találom mátkádat? — kérde Pengő.

S felele a bölcs: Ez azon három dolog egyike, miket nem tudok.

Pengő kiment egy patak partjára, s hívta az aranyhalacsát; ez jött s felele: A bölcs mátkája a gyémántvárban van; sokat keilend kiállnod, ha megakarod szabadítani, s ha gondatlan leendesz, véged lesz; azért végy egy palaczk vizet, s tégy engem belé, segíni foglak tettel és tanácscsal.

Pengő követte a halacska útasítását, s a gyémántvárhoz ért. S monda a halacska: Ne egyél semmit, míg fejér étket nem hoznak, s meg ne szólalj, történjék akármi.

A vár minden szobája fekete volt, fekete bor

s fekete ételek voltak az asztalon, hanem Pengő nem nyúlt semmihez. Midőn beestveledett s ő lefekvék, fekete alakok jöttek, elpáholák; de Pengő hallgatott. Másnap reggel a szoba veres volt, bor és étel veres, hanem Pengő nem nyúlt semmihez; midőn éléstveledett s ő lefeküdt, veres alakok jöttek s eldöngeték, de Pengő meg sem kukkant. Harmadnapra a szoba fejér, bor és ital fejér volt, Pengő evett s ivott amint bírt; midőn elestveledett s ő lefekvék, fejér alakok jelentek meg előtte s a legszebb dalokat éneklék neki; hanem Pengő egy igével sem jelenté tetszését. Negyedik reggel monda a halacska: Jól tartád magad, most menj le az istálóba, ott négy fekete ló áll. Ez a négy ló négy leány, az egyik a bölcs mátkája, a többi három, a farkas-, sas- és hollókirályé. Az a boszorkány, kié e vár, mátkákat rabol, hol szerét teheti, s lovakká változtatja, kikkel hintáját vonatja. Mihelyt egy új fogatot szerez öszve, vízbe fúlasztja az előbbit. Az istálóban mint darázi látandod röpkedni, majd az egyik, majd a másik lóra fog ülni; akkor csapkodj mindaddig, amíg bírsz; míg a darázst megtalárod.

Pengő úgy tett mint a halacska mondd. A négy fekete már derekasan meg volt szabdalva, s a daráznak még kutyabaja; végre megtalálta Pengő, leesett s banyává változott, de a négy fekete ló négy igéző szépségű leánynya. Mialatt hát Pengő ezeket a jászoltól eloldta s a kötőfékek-ből kibontá, a vén asszony kimászott s a gyémántvárból a tengerbe ugrott.

Pengő a négy leányt a bölcshez vitte. Midőn beléptek, fel akart kelni ez, de nem bírt.

— Ó jaj! hol a gyűrűm?

— Ah, mond a mátkája, midőn a boszorkány innen elcsala, elvette tőlem a gyűrűt; mit csinált vele, nem tudom.

A bölcs egy kevés ideig gondolkozott: A földön nincs, máskülönben tudnom kellene; tehát vagy a légben vagy a vízben van.

Ezenben a Farkaskirály, a Saskirály s a Hollókirály megérkeztek, mátkáikat elviendők. A két utóbbi mondd: A légben nincs, máskülönben tudnók.

S megszólalt az aranyhalacska: A gyűrű talán a tengerben van.

Azonnal összehítt minden halat, de a gyűrűről egyik sem tudott. Végre kérdé az aranyhalacska: Valyon itt van-e már igazán valamenynyi hal?

— A sánta csuka nincs még, mondá egy hang.

— Úgy várjunk míg megérkezik, határzá az aranyhalacska.

Végre jött a sánta csuka.

— Ugyan hol késtél oly soká? kérdé haraggal az aranyhalacska.

— Hol késtem? viszonozá a csuka, csapszékben valék s egy gyűrűt ittam be, mit nem rég találtam.

— Tüstént ide teremtsd nekem a gyűrűt, mondá szigorún az aranyhalacska, máskülönb halál a fejedem.

A sánta csuka morogva távozott, s elhozá a gyűrűt.

Alig vette kezébe a gyűrűt a bölcs, midőn fölkele, mátkáját átölelte, de azután így szóla Pengőhöz: Mátkád a tenger kilenczvenkilenezedik szigetén van; menj oda; ha még szeret, úgy meg-

mondja férje erejének titkát, s akkor tedd a mit jónak gondolsz: én mitsem mondhatok erről neked, mert ez másodika azon dolgoknak, miket nem tudok.

Az arany halacska parancsára egy czethal állt elő, erre ült Pengő, s a tenger kilenczvenkilenczedik szigetéhez úszott.

Amint kiszállt, nejével találkozék.

— Elvégre viszontlátlak, édes Pengőm! kiálta a nő; bizonyosan azért jössz, hogy megszabadíts.

— Eltaláltad, válaszola Pengő, hanem mondd elébb, hová van elrejtve az arasznyi ember ereje?

A herczegnő válaszolt: Azt most nem tudom, hanem holnap e tájban meg fogom mondani. Most nincs hon, ilyenkor mindig déli álmát alussza a tenger hatvanhatodik szigetén; menj most tova, s rejtőzzél el holnapig.

Pengő úgy tett mint neje mondá.

Nem sokára aztán hazajött az arasznyi ember; monda a herczegnő: Mindig beszéled hogy szeretsz; de semmivel nem bizonyítod be; azért nem hiszek neked.

Kérdé az arasznyi ember: Mivel bizonyítsam?

S a hercegnő monda: Tudasd velem, hol tartod erődöt.

Felele az arasznyi ember: Ama darab fában, ott az ajtóban.

S felkiálta a hercegnő: Azt hát nem kell így hevertetni — oda szaladt, s a fát a szekrénybe zárta.

S nevetett az arasznyi ember és monda: Rászedtelek, erőm ama seprűben van.

Azonnal oda futott a hercegnő, s a seprűt a szekrénybe zárta.

Az arasznyi ember ismét nevetett, és monda: Rászedtelek, erőm ama piszkaidban van.

Gyorsan oda sietett a hercegnő, több kendőbe göngyölgeté vigyázva, s nagy gonddal elzárta a piszkafát.

S monda az arasznyi ember: Most már látom, hogy valóban szeretsz; erőm sem a fában, sem a seprűben, sem a piszkafában nincs, hanem messze az erdőben van; ott egy aranypatak foly, e patakhoz jó, ha alszom, egy aranyszarvas, abban van erőm; ha azt elejtik, egy bárány szökken ki belőle; ha ez megmenekülhet, megmarad erőm; ha

e bárányt elejtik, egy aranykacsa röptül ki belőle; ha a kacsa megszabadul, megmarad erőm; ha a kacsát elejtik, egy aranybogár száll ki gyomrából; ha a bogár megmenekszik, megmarad erőm; de ha a bogarat megölik, erőm oda van.

Midőn az arasznyi ember ismét déli álmát aludta a tenger hatvanhatodik szigetén, a herczegnő elmondá Pengőjének, a mivel az arasznyi ember megbízta. Pengő azonnal az erdőbe ment. Útközben egy farkast láta, reá akart löni; de a farkas monda: Ne lőjj reám, régebben várakozom én itt mint te; a Farkaskirály küld engem segítségére.

Amint tovább ment, egy sas suhogott feje fölötte; Pengő célba vette, de a sas monda: Ne célozz reám, régebben várakozom én itt mint te, a Saskirály küld engem segítségére.

Az erdő kellő szélén egy holló károgott, Pengő neki-irányzá nyilat, de a holló monda: Ne bánts engem, régebben várakozom én itt mint te> a Hollókirály küld engem segítségére.

Midőn az aranypatakhoz érkezett, lesbe állt a bokrok megett; nem sokára megjött az arany-

szarvas, ivott és fürdött az aranyhullámokban; midőn Pengő felvoná íjját, körülnézett a szarvas és fülelt, de mivel semmi sem mozdult, tovább pacskolt a vízben; Pengő lőtt, s a szarvas elesett; de mikor Pengő hozzáment, hogy kizsinegelje, kiugrott az aranybárány és elszaladt, de a farkas utána iramlott, megfogta s szétszakítá; hanem vidoran röptül fel az aranykacsa; a sas alá- s reárohant, megfogta s tépni kezdé; tüstént kiszállt belőle az aranybogár, de a holló utánament, óvatosan megfogá orrával, és sértetlenül Pengőhöz hozá; ez zsebkendőjébe köté a bogárt, s az arasznyi ember házához méné.

Épen belépett Pengő s monda a herczegnőnek: Kezemben az arasznyi ember ereje! midőn ez a hatvanhatodik szigeten fölébredt. Szokása szerint azonnal hazáig vágta buzogányát s egy szökéssel a hetvenhetedik szigetre ugrott. Pengő szadobta a buzogányt, s kissé megnyomta a bogárt. Akkor az arasznyi ember nem bírta többé a buzogányt visszasújtani, s érzé hogy ereje meg van fogva, hanem remélte, hogy a bogárt mégis megmenti még; vállára vette hát a buzogányt,

s lépést ment hazafelé. Ezenben a hercegnő be-
fűtte egy sütőkemenczét, hogy kívül- mint belül-
ről egyiránt szikrázott.

Hazaérvén az arasznyi ember, monda Pengő-
nek: Megfogád erőmet, add ki nekem, váltsá-
gaúl odaadom minden kincsemet, s jövőre békén
hagylak.

De ő csalárd volt szívében, s gondolá: ha
megkapom erőmet, megölöm Pengőt, s a herceg-
nőt és kincseimet visszaveszem.

Pengő felele: Gaz fiú vagy te, gonoszszal fi-
zettél a jóért nekem, meg kell halnod; s a siitő-
kemenczébe dobta a bogárt, s miként a bogár ol-
vadott, vált az arasznyi ember is por- és hamuvá.

Pengő a hercegnőt atyjához vivé, a ki országa
felét átadá neki; azután bátyjait nejeikkel, a böl-
cset mátkájával, a Farkas-, Sas- és Hollókirályt
hitveseikkel, meghívá magához; nagy lakodalmat
ültek még egyszer, széles jó kedvök vala, s mai
napig is élnek mindnyájan, ha meg nem haltak.

Sajtóhibák

- XT. lap 5. sor : gonosztetteig h. gonosztetteiig.
- XX.n 6. „ : közcél h. közös cél.
- 35.« 10 „ : István a szent, márványsírban.
106. 11 3. „ alólról: a kárpit, s a deák meglátá.
224. 11 2 „ „ : a gnómok fejedelme *igy*
hálálja meg.
228. 11 5. „ : előre h. előre.
256. „ 4. „ : a V. Károly h. s V. Károly.
- 11 11 14. „ : vona ki h. vona *le*.
276. 71 7. „ : Amint h. *Amit*.
346. 17 3. „ alólról: neked azért h. neked *tehát*.
360. 11 4. „ : pacskolt h. pocskolt.
- ρ 5. „ : kizsinegelje h. kizsigerelje.
- 11 5. „ alólról : sszadobta h. visszadobta.